

ASOS YAYINLARI

2022

— Atıf İndeksi —

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK
ÖĞRETİMİNDE SEVİYEYE UYGUN DİL
BİLGİSİ ÖĞRETİM TEKNİKLERİ**

A2 ÖRNEĞİ

Dr. Sinem GÖNEN KAYACAN

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-20-5

Yazar

Dr. Sinem GÖNEN KAYACAN

Editör

Prof. Dr. Yakup POYRAZ

Kapak

Asos Yayınları

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ve Tarihsel Gelişimi.....	11
1. 1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Alanında	
Yazılan Tarihi Eserler	12
Dîvânü Lûgati't Türk	12
Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lûgati't Türkiyye.....	13
Codex Cumanicus.....	14
Kitâbu'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk	15
İbn Mühennâ Lûgati (Hilyetü'l-İnsân ve Heybetü'l-Lisân)	16
Et- Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-lugâti't- Türkiyye	17
El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lûgati't-Türkiyye	18
Kitâb-ı Bülğati'l-Müştâk fî-Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak.....	18
Regola Del Parlare Turcho Et Vocabulario De Nomi Et Verbi.....	18
Grammatica Turchesca.....	19
Intitutionum Linguae Libri Quatuor	19
Grammaire Raisonnee de la Langue Ottomane	20
A Reading Book of the Turkish Language with Grammar and Vocabulary	20
Muhtasar Sarf ve Lûgat-ı Türki	21
2. Avrupa Ortak Başvuru Metni'ne Göre Dil Bilgisel Yeterlik	23
2.1. Dil Bilgisi Yeterliği.....	26
3. Dil Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğretiminin Önemi.....	29
4. Dil Bilgisi Öğretiminde Model, Yaklaşım ve Yöntemler	31
4.1. Dil Bilgisi Öğretim Modelleri	31

6	Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Seviyeye Uygun Dil Bilgisi Öğretim Teknikleri - A2 Örneği	
	Tümevarım (Parçadan Bütüne) Modeli	31
	Tümdengelim (Bütünden Parçaya) Modeli	32
4.2.	Dil Bilgisi Öğretim Yaklaşımları.....	33
	Geleneksel Yaklaşımlar	33
	Davranışçı Yaklaşım	34
	Bilişsel Yaklaşım	34
	İletişimsel Yaklaşım	35
	Yapılandırıcı Yaklaşım	36
	Ses Temelli Dil Bilgisi Öğretimi Yaklaşımı.....	36
	Cümle Çözümleme Yaklaşımı.....	36
	Belirtik (Explicit) Öğretim Yaklaşımı	38
	İşlevsel Dil Bilgisi Yaklaşımı	38
	Metin Odaklı Öğretim Yaklaşımı	41
4.3.	Dil Bilgisi Öğretim Yöntemleri.....	42
	Eklektik Yöntem (Seçmecî Yöntem)	42
	Dil Bilgisi Çeviri Yöntemi	43
	Doğrudan Öğretim Yöntemi	43
5.	Dil Bilgisi Öğretiminde	
	Biçim-Anlam-Kullanım	45
6.	Dil Bilgisi Öğretimiyle İlgili	
	Bazı Öneriler	49
7.	Örnek Dil Bilgisi Anlatımı A2 Seviyesi	53
	EMİR KİPİ.....	54
	İSTEK KİPİ.....	59
	SIFAT YAPIM EKLERİ	64
	İSİM YAPIM EKİ.....	67
	BAĞLAÇLAR.....	80
	GELECEK ZAMAN	84
	PEKİŞTİRME SIFATLARI.....	100
	KÜÇÜLTME EKLERİ.....	102
	DOĞRUDAN ANLATIM	107
	GENİŞ ZAMAN.....	108

“-MAKTA” EKİ.....	114
“-DIR” EKİ.....	115
YETERLİK FİİLİ.....	118
YETERLİLİK / GÜCÜ YETME ANLAMININ DİĞER ZAMANLARDA KULLANIMI.....	120
ZARF-FİİL	127
-(y)İp	127
ZARF-FİİL	129
-mAdAn	129
8. Sonuç	131
KAYNAKLAR	133

ÖN SÖZ

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere dil bilgisinin anlatımı, ana dili Türkçe olanlara kıyasla daha zordur. Yabancı öğrencilere, Türkçenin dil bilgisi yapıları anlatılırken yapıların incelikleri, işlevleri, ses uyumları, istisnaları kısacası bütün özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bununla birlikte seviyelere uygun bir şekilde anlatmak da önemlidir. Bu çalışmada A2 seviyesindeki dil bilgisi yapılarının anlatımında nelerin belirtilmesi gerektiği ve seviyeye uygun olarak nasıl anlatılabileceği üzerinde durulmuştur.

KAYNAKLAR

Aldemir, Ü. (1019). Nüshaları ışığında Kitâbu'l-İdrâk Li Lisâni'l-Etrâk. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, (67), 65-86.

Aljasimi, S. ve Tazegül, E. (2017). İbnü Mühennâ Lügati'nin söz dizimi üzerine bir inceleme. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14). 252-267

Avrupa Konseyi (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi: öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Frankfurt: TELC.

Balcı, O. (2018). Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't Türkiyye'de görülen iki imla özelliği ve bu özelliklerin Kazak Türkçesi ile ilişkisi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (46), 57-66.

Bayraktar, N. (2003). Yabancılar Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. *Dil Dergisi*, (119), 58-71.

Benzer, A. (2010). İşleve dayalı dil bilgisi: Türkçede tahmin ve ihtimal anlatımları. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C, 7, 144-153.

Benzer, A. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde işlevsel dil bilgisi. *Ankara: Pegem Akademi*.

Bican, G. (2019). Kitabü'l-İdrak Li Lisânü'l-Etrak'ın yabancılar Türkçe öğretimi açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(44), 359-376.

Bozkurt, F. (2016). *Dîvân-ü Lugat-it-Türk*. 2. Baskı. İstanbul: Salon Yayınları.

Bölükbaş Kaya F. (2021). Yabancılar Türkçe dil bilgisi öğretimi. *İstanbul: Kültür Sanat Basımevi*.

Bölükbaşı, F. ve Yılmaz, M. Y. (Ed.). (2020). *Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe ders kitabı A2*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.

Cem, A. (2005). Dil bilgisi öğretiminde biçim-anlam kullanım üçlüsü: ders malzemesi hazırlama ve uygulama önerisi. *Dil Dergisi* 128, 7-24

Çakmak, C. (2014). Yabancılarla Türkçe öğretiminin tarihçesine genel bir bakış denemesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 167-182.

Demir, T. (2013). Türkçe derslerinde dil bilgisi konularına yönelik olarak kullanılan öğrenme stratejileri üzerine bir değerlendirme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 167-206.

Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). İngilizlere Türkçe öğretiminde tarihi bir eser: "Osmanlı konuşma dili cep kılavuzu". *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 10(3), 183-199.

Doğan, S. (2011). *XIX. yüzyılda batıda yabancılarla Türkçe öğretimi çalışmaları: WB Barker örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Doruk M. (2018). Codex Cumanicus. *Dil Araştırmaları*, 12(23), 325-329.

Elsawah, E. (2016). *Ana dili Arapça olanların Türkçe yazılı anlatımlarında sözcük kullanımları ve yazım yanlışları: durum tespiti ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). Dil bilgisi öğretim yöntemi üzerine değerlendirmeler. *Electronic Turkish Studies*, 6(1).

Ergin M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Gönen Kayacan, S. ve Öncül, V. (2021). Yabancılarla Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki terim karmaşası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10 (2), 778-790.

Günday, R., Çakır F. ve Atmaca H. (2017). Quelle demarche suivre en didactique de langue étrangere: la grammaire implicite ou la grammaire explicite? *Humanitas*, 5(10), 247-262.

Güneş, F. (2011). Dil öğretim yaklaşımları ve Türkçe öğretimindeki uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 123-148.

Güneş, F. (2013). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Journal of Language and Literature*, 2(7), 71-92.

Güneş, F. (2019). Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Hamamcı, Z. ve Hamamcı, E. (2014). Yabancı dil öğretiminde biçim odaklı öğretim modeli. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 3(1), 37-43.

Hamzadayı E. ve Şentürk R. (2020). Dil bilgisi öğretimi: hangi öğretim yolu. Dil bilgisi öğretimi ed. Pehlivan A. ve Aydın İ. S. 75-104. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

İşcan, A. (2007). İşlevsel dil bilgisinin Türkçe öğretimindeki yeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 253-258.

Kara, M. (2010). Gazi Üniversitesi TÖMER öğrencilerinin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar ve bunların çözümüne yönelik öneriler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 661-696.

Karagöl, E. (2011). *Sir James William Redhouse ve İngilizlere Türkçe öğretimi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Karagözlü, S. (2021). İbni Mühennâ Lügati'nde Arapça ve Farsçadan alıntı sözcükler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 71 (Haziran), 111-127.

Kaymaz, Z. ve Mohammad, R. (2016). Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lûgati't-Türkiyye hakkında bazı açıklamalar. *Türkbilgi*, (32), 1-20.

Keskin, B. (2017). Turcologica 106: Spoken Ottoman in Mediator Texts. *Türkiyat Mecmuası*, 27 (1), 395-402.

Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Köse, D. ve Özsoy, E. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde "Muhtasar Sarf ve Lûgat-ı Türki". *Turkophone*, 4 (2), 33-47.

MEB, (2009). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

Memiş, M. R. ve Erdem, M. D. (2013). Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies*, 8(9), 297-319.

Merhan, A. (2005). Filippo Argenti'nin "Regola Del Parlare Turcho" adlı eserindeki bazı sözcükler hakkında. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 115-129.

Ölmez, Z. ve Khairullah, H. L. (2016). Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lugâti't-Türkiyye'de Farsça sözcükler-I. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 64(2), 175-188.

Özcan, E. ve Demirdöven, G.H. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Yabancılarla Türkçe öğretimi el kitabı* ed. Durmuş, M., Okur, A., 161-170. Ankara: Grafiker Yayınları.

Özel, S. (2010). *Yabancılarla Türkçe öğreten resmî kurumlarda dil bilgisi öğretimi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Pepeler, E. ve Livan, N. (2016). Ortaokul İngilizce öğretmenlerinin dil bilgisi öğretimine yönelik algıları (Malatya ili örneği). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 100-112.

Sarı, İ. (2012). *Et- Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-lugâti't- Türkiyye*. <https://www.isa-sari.com/et-tuhfetuz-zekiyye-fil-lugatat-turkiyye/>. Erişim tarihi: 17.04.2022.

Sayed, R. A. M. (2017). *Türkiye'de Türkçe öğrenen Arap öğrencilerle Mısır'da Türkçe öğrenen öğrencilerin yazma becerisi gelişiminin karşılaştırılması ve çözüm önerileri (Mısır Yunus Emre Enstitüsü ve Gazi Tömer örneği)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Tiryakiol, S. (2021). Bellek tasnifleri ve dil eğitimine yansımaları: dil bilmek ne(yi) bilmektir?. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (24), 65-84.

Tüm, G. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarına yöntemsel bakış: tümevarım ve tümdengelim yöntemleri. *Electronic Turkish Studies*, 12 (33), 491-500.

Türk Dil Kurumu. <https://www.tdk.gov.tr/tdk/>

Uçak, S. (2016). Dil öğrenimi ve edinimi üzerine bir tartışma. *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 1(1), 65-80.

Uçar M. (2015). Codex Cumanicus. *Dil Araştırmaları*, 9(17), 290-295.

Yalın, Y. ve Gönen Kayacan S. (2021). Yabancılara Türkçe öğretiminde a'dan z'ye dil bilgisi. Samsun: E Yazı Yayınevi.

Yalın, Y. ve Gönen Kayacan S. (2021). Yabancılara Türkçe öğretiminde a'dan z'ye dil bilgisi A2. Samsun: E Yazı Yayınevi.

Yapıcı, A. I. (2016). İbni Mühenna Lugati üzerine bazı tespitler. *Electronic Turkish Studies*, 11(20), 617-632.

Yıldız, Ü. ve Tepeli, Y. (2015). Yabancılara Türkçe öğretimi bağlamında yabancı dil öğretim yöntemlerinin dil bilgisi öğretimine yansımaları: iletişimsel yöntem, dil bilgisi çeviri yöntemi ve dil bilgisi öğretimi. *International Journal of Language Academy*, 3(1), 265-286.

Yılmaz, Ö. ve Dilidüzgün, Ş. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin odaklı dil bilgisi öğretimi üzerine öğrenci görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(1), 217-234.

Yunus Emre Enstitüsü (2009), Sunuş, *Yunus Emre Bülteni* 1 (1).

Adiyaman Alevileri (Tarih ve Kùltür)

MURAT GÖKHAN DALYAN

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-53-3

Yazar

Murat Gökhan DALYAN

Kapak

Asos Yayınları

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

ADİYAMAN ALEVİLERİNİN TARİHSEL ALT YAPISI VE GELİŞİMİ.....	13
A. Alevilikle İlgili Bazı Kavramlar	13
1. Dede.....	15
2. Cem.....	16
3. Talip	16
4. Musahip	17
5. Düşkün.....	17
B. Adıyaman Adı ve Kısa Tarihi	18
C. Alevilik ve Adıyaman	21
1. Babaî Ayaklanması	21
2. Köseadağ Savaşı'ndan Sonra Ortaya Çıkan Karışıklığın Bölgeye Yansıması	26
3. Şambayadlı Sahte Şah İsmail	29
4. Adıyaman'daki Alevi Aşiretler	30
5. Alevi Aşiretlerin Ekonomik Faaliyetleri	36
6. Aşiretlerin Karıştığı Asayiş Sorunları	38
6.1. Rişvan Aşireti ile Kavi Aşiretleri Arasında Çatışmalar	39
6.2. Kav ile Hıdırsor Çatışması ve Çelikhan'ın Adıyaman'a Bağlanması	46
6.3. Kaviler ile Rişvanlıların Çatışmasında Alınan Askeri Önlemler.....	48
6.4. Mırdıs Aşireti ile Tokarisliler Arasındaki Çatışmalarda Kaviler.....	49
6.5. Kav Aşireti'nin Karıştığı Hadiseler	49
6.6. Kavi Aşireti'nin Adıyaman Hükümet Konağını Basması	51
6.7. Kömür Kavilerinin Kervan Soygunu	53
6.8. 19. Yüzyılda Hıdırsor Aşireti.....	54
6.8.1 Azikan ve Tilkiyanlıların Balyan Köyüne Saldırıları.....	60
6.8.2. Hıdırsorlular Hakkında Hasan ve Arkadaşlarının Şikâyeti.....	62

7. Adıyaman Bölgesine Aşiretlerin İskânı	63
7.1. Hıdırsorluların İskân Çalışmaları	64
8. Balyanlı Bozo Ağa ve Arkadaşlarının Eşkivalık Faaliyetleri	66
9. Adıyaman Alevileri ve Misyonerler	68
9.1. Amerikan Misyonerlerine Göre Aşiret Çatışmaları	72
10. Kurtuluş Savaşı Savunmasında Alevi Aşiretler	73
D. Cumhuriyet Devrinde Alevi Toplumunu	76
1. Hıdırsorluların Posta Soygunu	76
2. Atatürk Döneminden Günümüze Alevi Toplumunu	77
2.1. Tek Parti Dönemi	77
2.2. Demokrat Parti Dönemi	79
2.3. 1960 Darbesi'nden Sonra Alevi Toplumunda Siyaset	82
2.3.1. Türkiye İşçi Partisi ve Tanrıverdi Ailesi	87
2.3.2. 1980'lerden Günümüze Siyasal Durumları	89
3. Cumhuriyet Döneminde Misyoner Alevi İlişkisi	95

II. BÖLÜM

ALEVİ TOPLUMUNDA GEÇİŞ TÖRENLERİ	99
A. Alevi Yerleşim Yerleri	99
B. Adıyaman Alevi Toplumuna Dair Gözlemler	100
C. Alevi Ailesi	103
D. Doğum Öncesi ve Sonrası İle İlgili Ritüeller	109
1. Doğumla İlgili İnanışlar	115
1.1. Bebek Sahibi Olabilmek İçin Yapılan Ritüeller	119
1.2. Doğumla İlgili İnanışlar	127
1.3. Hamilelikte Cinsiyet Tespiti	132
1.4. Aşerme	135
1.5. Çocuk Düşürme	137
2. Doğum	137
2.1. Doğum Sırasında Yapılan Ritüeller	141
2.2. Göbek Bağı	145
2.3. Eşin (Plasentanın) Düşürülmesi	147
3. Lohusalık Dönemi	148
4. Çocuğun Tuzlanması	154
5. Çocuğa İsim Konması	157
6. Kundaklama	163
7. Çocuğun Bakımı	164

8.Çocuğun Ayağına Köstek Bağlanması	177
9. Diş Çıkartma Hedik	178
B. Evlilik ve Düğün	179
1. Evlilik Yaşı	185
2. Kız İsteme	187
3. Başlık Parası	195
4. Alevilikte Kimlerle Evlenilmez.....	198
5. Evlilikte Ailelerin Durumu.....	200
6. Nişanlılık Dönemi.....	202
7. Beşik Kertme.....	212
8. Alevilerde Nikâh	212
9. Başka Mezheplerle Evlilik	215
10. İl Dışı Evliliklerde	223
11. Levirat Evlilikler	224
11. Sororat (Baldızla) Evlilik.....	225
13. Berdel Evliliği	226
14. Çeyiz Serme	228
15. Kına.....	229
16. Düğün.....	229
17. Kız Kaçırma	238
18. Evli Kadın Kaçma ve Kaçırılması	240
19. Çok Eşlilik.....	242
20. Gelinlik.....	246
21. Damatlık.....	256
22. Boşanma	258
23. Dulluk	263
24. Evlenen Kişilerin Yerleşim Meselesi	266
C. Sünnet ve Ritüelleri	267
1. Kirvelik	268
2. Sünnet Yaşı Ne Kadar Olmalıdır	274
3. Sünnetin Aileler için Anlamı	275
4. Sünnet Düğünü.....	276
5. Sünnet Kıyafeti.....	280
6. Sünnette Akrabaların Görevleri	281
7. Sünnette Lokum.....	282
8. Kirveliğin Bitmesi	284

9. Sünnet Çocuğunun Türbelere Götürülmesi	286
10. Sünnet Sonrası Ziyaretler	287
D.Cenaze ve Taziye İşlemleri	288
1. Ölüm Anında Yapılan İşlemler	288
2. Cenaze İşlemleri	291
3. Cenazenin Yıkanması	294
4. Cenaze Namazı	295
5. Cenazenin Defnedilmesi.....	298
6. Kabirde Ateş Yakılması	307
7. Taziye İşlemleri	309
7.1. Yas Törenleri	317
7.2.Ağıtlar ve Ağıtçılar.....	319
7.3.Ağız Açma	320
8. Mevlit	321
9. Mezar Taşı ve Kabir Düzenlenmesi	323
9.1. Mezar Taşlarında Dua İsteği	332
9.2. Siyasi Mesaj İçeren Mezar Taşları	334
9.3. Şiir, Şarkı ve Popüler Kültür Mesaları İçeren Mezar Taşları ..	337
9.4. Özlem ve Ayrılık Acısı İçeren Mezar Taşları	339
10. Mezarlık Ziyaretleri	343
11. Mezarlara Ağaç Dikilmesi	345
12. Ölünün Eşyaları.....	348
SONUÇ	350
KAYNAKÇA.....	356
DİZİN	405

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın temel amaç olarak Adıyaman Alevilerinin geçiş törenlerini betimleyerek ortaya koymaktır. Böylelikle daha çok sözlü ve davranış kültürüne sahip olunan bu ritüellerin kayda ve yazılı literatüre alınarak kaybolmasının önüne geçmektir. Söz konusu çalışma Alevilerin şehirleşmesine, eğitim düzeyinin artmasına ve siyasallaşmasına bağlı olarak değişen kültürel yapılarının ortaya konması açısından da önem arz etmektedir. Ayrıca çalışmamıza kaynaklık eden kültürel uygulamalar, siyasal söylemde bulunanların aksine Alevi toplumunun içinde yaşadığı toplumda bir bütünlük arz ettiğini göstermesi bakımından da büyük değer kazanmaktadır.

Bu konuda daha önce yapılan çalışmalar ve yazılı literatür daha çok sosyoloji ve din ve alanlarıyla ilgilidir. Bu nedenle söz konusu çalışmaların geçiş törenleri ile ilgili kısımları oldukça kısıtlı ve yüzeyseldir. Eldeki yazılı verilerin kısıtlı olması ve kayda alınmaması bizi mecburen kaynak kişilerle görüşmeye ve onlardan veri elde etmeye mecbur bırakmıştır. Kaynak kişilerle görüşmelerde Alevi nüfusun yoğunlaştığı bölgelerden özellikle şehir merkezinde özellikle Kav, Hıdırsor, Balyan Aşiretleri ile Karapınar Mahallesi ve civar köyleri seçilmiştir. Bu yöntemlerde ve görüşmelerde ise söz konusu topluluğun şehirleşmiş ve dahası siyasi olarak kemikleşmiş kesimlerine ulaşmakta sıkıntılar yaşanmıştır. Görüşmelerde Alevi toplumunun kılık kıyafet ve yaşam tarzında çağdaş ve medeni olarak kendilerini lanse etmelerine karşı gerçekleştirmek istediğimiz röportaj ve görüşmelerde amacımızın altında sürekli olarak siyasi bir amaç ve gaye şüphesiyle yaklaşmışlardır. Özellikle Kürt milliyetçiliğine yakın kesimlerde bu tür davranışların daha baskın görülmüştür. Bu nedenle bazı görüşmelerimizde katılımcılarımızın kimlik, yaş ve köy gibi kimlik ve yerleşim

yerini belirten bilgileri bizimle paylaşmaktan kaçındıklarını gözlemledik. Bunu aşabilmek için kimi zaman yaş ve doğum yerleri gibi bilgileri görmezden gelmek durumunda kaldık. Bazen de bu durumu aşabilmek adına görüşme yapılan ailelerin akrabalarına veya komşularına ulaşılarak veriler elde edilmeye çalıştık. Bu durum çalışmamızın en büyük eksikliğini oluşturmaktadır.

Çalışmamızda kayıtlı ve daha önce özellikle Adıyaman Alevilerinin doğum, evlilik, düğün gibi sosyal konularına değinen doğrudan fazla çalışma olmadığı için mülakat, doğal gözlem ve hazırlanan soru cevap yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Doğal gözlemlerde özellikle 2015 tarihinden itibaren Alevi nüfusun yoğun olduğu Karapınar mahallesinde ikamet edilerek çevre ile yoğun ilişkiye girilmiştir. Kişilerle yapılan görüşmelerin kayıt cihazına kaydedilmesinden rahatsız olan bazı görüşmecilerle cihaz kapatılarak görüşülmüş ve görüşmede notlar alınmıştır. Görüşülen konunun hassasiyetine binaen alınan notlar ve kayıt yapılan malzeme görüşülen kişilerin bilgisi dahilindedir. Ancak görüşmelerde esnek davranılmış görüşme konularının dışına çıkılmasına da müsaade edilmiştir. Anlaşılmayan yerlerde konuyu yönlendirmemeye gayret ederek açıklamalar yapılmıştır. Bununla birlikte farklı konular üzerinden de gidilerek yapılan görüşmelerin kontrolü sağlanmıştır. Bu bağlamda düğün ve dernekle ilgili kayıtların kılık kıyafet ile ilgili görüşmelerde teyidi yapılmıştır. Toplanan materyal çözümlenerek araştırmanın bulguları bölümünde kullanılmıştır. Kullanılan materyaller daha çok 2018 ve 2019 yılları arasında toplanarak derlenmiştir. Toplumun en canlı kültürü olan geçiş törenlerinin kadınlar tarafından yaşatıldığını var sayarsak cinsiyet farklılığının da konuyu kısıtladığı düşünülebilir. Oysa konumuzun bir benzerini çalışan Nimet Okan, kadın ve çocuklu olmasının dolayı kaynak kişilere ulaşmada kendisine kolaylıklar sağladığını belirtmektedir¹. Bu eksikliğimizi giderebilmek adına çeşitli öğrenci arkadaşlarımızı önceden hazırladığımız sorular vasıtasıyla görüşmeler yapması için görevlendirdik. Bu öğrencilerimizi özellikle verilerimizin toplandığı dönemde yoğun siyasi gelişmelerin ve seçimlerin yaşandığı dönemde oldukça duyarlı olan topluma ulaşmada bize oldukça yarar sağlamışlardır. Bu konuda kendilerine müteşekkirim. Adıyaman Alevilerinde Geçiş Tö-

1 Nimet Okan, "Alevilik ve Kadın/Alevilikte Kadın", (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2014), s.11-13.

renler adlı çalışmanın Adıyaman Alevileri Tarih ve Kültür kitaplaşmış hali olan bu eserde içtenlikleriyle yardımları ve dönütleriyle tez hocam Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu, Suzan Yıldırım, Ali Polat, Hasan Karadağ, Ali oşkun, Aziz Akar, Hüseyin Erol ve İlkay Ayaz'ın şahsında adını anamadığım unuttuğum bütün katılımcılarımıza ve öğrencilerime teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

ARŞİV VESİKALARI

OSMANLI ARŞİV VESİKALARI

- A.{DVNSMHM.d. (Bab-1 Asafi Divan-1 Hümeyun Sicilleri Mühimme Def-
terleri)
- A.}MKT.MHM. (Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı)
- A.}MKT.UM (Sadaret Umum Vilayet Evrakı)
- A.MKT.DV. (Sadâret Mektubî Kalemi Belgeleri)
- AE.SMST.III. (Ali Emiri Mustafa III.)
- BEO. (Bab-1 Ali Evrak Odası)
- C.ADL. (Cevdet Adliye)
- DH.EUM.6.Şb. (Altıncı Şube)
- DH.EUM.AYŞ. (Asayiş Kalemi)
- DH.H. (Dahiliye Hukuk)
- DH.MKT. (Dahiliye Mektubi Kalemi)
- DH.ŞFR. (Dahiliye Şifre Kalemi)
- DH.TMIK.M. (Dahiliye Muamelat)
- DH.TMIK.S. (Dahiliye Islahat)
- HR.MKT. (Mektubî Kalemi Belgeleri)
- İ.DH. (İrade Dahiliye)
- İ.MVL. (İrade Meclisi Vala Evrakı)
- İ.ŞD. (İrade Şuray-1 Devlet)
- MŞH.ŞSC.d: (Şer'ie Sicili Defteri)
- MVL. (Meclis-i Vala)
- ŞD. (Şuray-1 Devlet)
- TSMA.e. (Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı)
- Y.A.HUS. (Sadâret Hususî Maruzât Evrakı)

Y.PRK.UM. (Yıldız Umumi)

CUMHURİYET ARŞİVİ

BCA. 30-11-1-0 / **Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı**/ 258 - 25 – 4.

BCA.30-10-0-0 / **Muamelat Genel Müdürlüğü** / 104 - 682 – 20.

BCA.30-10-0-0 / **Muamelat Genel Müdürlüğü** /105-686-9.

BCA.490-1-0-0 / **Cumhuriyet Halk Partisi** / 312 - 1273 – 1

BCA. 230-0-0-0 / **Nafia Vekaleti**/149 - 57 – 6

TBMM ARŞİVİ

Tutanaklar, M. Meclisi B : 68 24 . 3 . 1969 O : 1.

KİTAP VE MAKALELER

A. Celalettin Ulusoy, **Hünkar Hacı Bektaş Veli ve Alevi Bektaşî Yolu**, Hacıbektaş, 1986.

Abdi-Zade Hüseyin Hüsameddin, **Amasya Tarihi**, Sad. .Ali Yılmaz-Mehmet Akkuş, Ankara: 1986.

Abdülkadir İnan, **Eski Türk Din Tarihi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1976.

Abdülkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm (Materyaller ve Araştırmaları)**, Ankara: TTK Yay., 1972

Abdülkadir Yuvalı , **İlhanlılar Tarihi I Kuruluş Devri**, Ankara: Erciyes Üniversitesi Yay., 1994.

Adnan Işık, **Malatya 1830-1919**, İstanbul: 1998.

Ahmet b. Mahmut, **Selçuk Name II**, İstanbul: Tercüman Yayınları, 1977.

Ahmet Yaşar Ocak, “Babaî İsyanından Kızılbaşlığa; Anadolu’da İslam Heterodoksisinin Doğuş ve Gelişim Tarihine Kısa Bir Bakış”, **Belleten**, LXIV/239, TTK, Ankara Nisan 2000, ss.129-160.

Ahmet Yaşar Ocak, **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri, Bektaşî Menakîbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Ahmet Yaşar Ocak, **Babaî İsyanı (Aleviliğin Tarihsel Altı Yapısı veyahut Anadolu’da Türk İslam-Heterodoksisinin Teşekkülü)**, 2.Baskı, İstanbul: Dergah Yay., 1996.

Alaaddin Melik Ata Cüveynî, **Tarih-i Cihan Güşa, III**, Çev. Mürsel Öztürk, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.,1988.

Alan Barnard, **Sosyal Antropoloji ve İnsanın Kökeni**, Çev. Mehmet Doğan, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2015.

Alev Karaduman, **Anlıyorum Ama Konuşamıyorum**, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.

- Ali Aşkın, “İnanç Müziği Etnolojisi Çerçevesinde Adıyaman İli Bulam Kasabasında Alevi İnanç Müziği Geleneği”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İnönü Üniversitesi SBE, 2019).
- Ali Sevim- Erdoğan Mercil, **Selçuklu Devletleri Tarihi**, Ankara: TTK Yayınları, 1995.
- Ali Tanrıverdi, “Adıyaman Alevi Köylerinde Yaşanan Sosyal Değişim Üzerine Nitel Bir Araştırma”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Üniversitesi SBE, 2019).
- Ali Tanrıverdi, “Anadolu Alevi geleneğinde kutsalların bir derlemesi: Adıyaman örneği”, **Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi**, 3(5):2018, s. 139-158.
- Alison Jolly, **Lucy'nin Mirası İnsanın Evriminde Cinsellik ve Zekâ**, Çev. Nalan Özsoy, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004.
- Annemarie Schimmel, **Dinler Tarihine Giriş**, Düz. Recep Kibar, İstanbul: Kırkambar Yayıncılık, 1999.
- Anthony Battaglia, “Helenistik Beden Kavrayışı ve Hristiyan Toplumsal Etiğindeki Mirası”, **Bedenler, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet**, Derleyen: Sylvia Marcos, Çev. Sibel Özbudun- Balkı Şafak- İlker Çayla, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2006.
- Arnold Hauser, **Sanatın Toplumsal Tarihi**, Çev. Yıldız Gölönü, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984.
- Arşag Alboyacıyan, **Malatya Ermenileri Coğrafya, Tarih Etnografya**, Çev. Sirvat Malhasyan, İstanbul: Aras Yayıncılık, 2020.
- Ayhan Gaspak, “Malatya Yöresi Alevilerinin Dini İnanç ve Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma (Arguvan Örneği)”, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Fırat Üniversitesi SBE, 2017).
- Ayhan Yalçınkaya, **Alevilikte Toplumsal Kurumlar ve İktidar**, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları: 17, 1996.
- Aynur Durmuş, “Milli Mücadele Yıllarında Diyarbakır'da Kürdistan Devleti Kurulması Çalışmaları Ve Malatya Mutasarrıfı Bedirhanî Halil Rami”, **Millî Mücadele'de Güney Bölgesi Sempozyumu 25 - 27 Aralık 2013 / Gaziantep Bildiriler**, Yayına Hazırlayanlar Erdem Ünlen, Orhan Neçare, Yunus Emre Tansü, Mehmet Biçici, Ankara 2015.
- Bahtiyar Murat Aras, “Pazarcık Türkmen Alevileri”, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE, 2017).
- Bahtiyar Murat Aras, “Pazarcık Türkmen Alevileri”, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE, 2017).

- Baki Öz, **Kurtuluş Savaşı'nda Alevi Bektaşiler**, İstanbul: Cumhuriyet Yayını, 1997.
- Başkumandan Simbat, **Başkumandan Simbat Vekâyinâmesi**, Çev.Hrant D. Andreasyan,. TTK Kütüphanesi'nde Basılmamış Nüsha.
- Beki L. Bahar, **Efsaneden Tarihe Ankara Yahudileri**, Ankara: Pan Yayıncılık, 2003.
- Bertrand Russell, **Evlilik ve Ahlak**, Çev. Vasıf Eranus / Yay., Birinci Baskı, İstanbul: Say Kitap Pazarlama, Ocak 1983.
- Bilge Umar, **Türkiye Halkının Ortaçağ Tarihi (Türkiye Türkleri Ulusunun Oluşması)**, İstanbul: İnkılap Kitabevi Yay., 1998.
- Bronislaw Malinowski, **Büyük, Bilim ve Din**, Çev. Saadet Özkal, İstanbul: Kabalcı Yayınları,1990.
- Bronislaw Malinowski, **Kuzeybatı Malenazya'da Vahşilerin Cinsel Yaşamı**, Çev. Saadet Özkal, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1992.
- Bülent Bingöl, "Türk Siyasal Yaşamında Birlik Partisi-Türkiye Birlik Partisi", (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 2008).
- C.H. Wheeler, **Ten Years on The Euphrates; Primitive Missionary Policy Illustrated**, New York : American Tract Society, 1868.
- C.H.Wheeler, **Letters From Eden; Remeniscenes of Missionary Life In The Turkey**, Boston: American Tract Society, 1868.
- Calvin Wells, **İnsan ve Dünyası**, Çev. Erzen Onur, İstanbul: Remzi Kitabevi,1972.
- Cem Tüysüz, "Türkmenler", **Türkler**, IV, Ankara: TTK Yayınları, 2002.
- Cemal Şener, **Aleviler Ne Yapmalı, Alevilerin Güncel/Tarihsel Görevleri**, İstanbul: Ant Yayınları, 1998.
- Cemal Şener, **Aleviler Ne Yapmalı, Alevilerin Güncel/Tarihsel Görevleri**, İstanbul: Ant Yayınları, 1998.
- Charles Lindholm, **İslami Ortadoğu, Tarihsel Antropoloji**, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 2004.
- Claude Levi-Strauss, **Din ve Büyük**, Çev. Ahmet Güngören, İstanbul: Yol Yayınları 1983.
- Claude Lévi-Strauss, **Hepimiz Yamyamız**, Çev. Haldun Bayrı, İstanbul: Metis Yayınları, 2013.
- Claude Lévi-Strauss, **Yapısal Antropoloji**, Çev. Adnan Kahiloğulları, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, Kasım 2012.

- Conrad Philip Kottak, **Antropoloji - İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış-**, Çev. Komisyon, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2002.
- Cornelius Castoriadis, **Toplum, İmgeleminde Kendini Nasıl Kurar? 2. Cilt: Toplumsal İmgelem ve Kurum**, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Çiğdem Savaş, “Kütahya’ya Bağlı Sofça ve Sorban Köylerindeki Alevilik ile İlgili İnanç ve Uygulamalar”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dumlupınar Üniversitesi SBE, 2011).
- Çoşkun Alptekin, **Türkiye Selçukluları**, 2., Baskı, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay., 1983.
- David Graeber, **Anarşist Bir Antropolojiden Parçalar**, Çev. Bengi Kurtege Sefer, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2012.
- David le Breton, **Acının Antropolojisi**, Çev. İsmail Yerguz, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2005.
- Diana Gittings, **Aile Sorgulanıyor**, Çev. Tuna Erdem, İstanbul: Pencere Yayınları, 2012.
- Diyârbekir Vilayet Gazetesi**, 24 Cemaziyelahir 1286, No.9.s.1
- Duncan Hanson, “Europe”, Edit. Scott W. Sunquist-Caroline N. Becker, **A History of Presbyterian Missions 1944-2007**, Geneva: Geneva Press, 2008.
- Dunsmuir WD, Gordon EM. **The History of Circumcision**. BJU Int. 1999. 1: 1-12, 189.
- Durmuş Kandıra, “84 Numaralı Mühimme Defteri”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, SBE,1995).
- E. W. Charles Noel, **Kürdistan 1919, Binbaşı Noel’in Günlüğü**, İstanbul: Avesta Yayınları, 2014.
- E.E. Evans Pritchard, **Sosyal Antropoloji**, Çev. Fuat Aydın- İrfan İnce-Muharrem Kılıç, İstanbul: Birey Yayıncılık, 1998.
- Ebülferec-İbnülibrî , **Tarihi Muhtasaruddüvel** , Çev. Ord. Prof. Şerafeddin Yaltkaya. İstanbul : Maarif Vekâleti, 1941.
- Emil Durkheim, **Dini Hayatın İlk Biçimleri**, Çev. Fuat Aydın, İstanbul: Ataç Yayınları, 2005.
- Emrullah Kaleli, **Alevi Kimliği ve Alevi Örgütlenmeleri**, İstanbul: Can Yayınları 124, 2000.
- Erdal Gezik, **Dinsel, Etnik ve Politik, Sorunlar Bağlamında Alevi Kürtler**, Ankara: Kalan Yayınları, 2000.
- Erdal Gezik, **Dinsel, Etnik ve Politik, Sorunlar Bağlamında Alevi Kürtler**, Ankara: Kalan Yayınları, 2000.

- Erich Fromm, **Özgürlükten Kaçış**, Çev. Şema Yeğin, İstanbul: Payel Yay., 1996.
- Erich Fromm, **Sahip Olmak Ya Da Olmak**, Çev. Aydın Arıtan, İstanbul: Arıtan Yayınevi, 2003.
- Esmâ Aygün, "Türkiye'de Öteki Kavramı ve Birlikte Yaşama Kültürü: Alevi-Sünni İlişkileri", (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, 2013)
- Esra Paköz, "I Numaralı Maraş Ahkâm Defterinde Malatya'ya Gönderilen Hükümlerin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi", (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2014).
- Esra Türk, "Dini Eğitim Açısından Çocukluk Döneminde Dua Kavramının Önemi", **İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)**, Cilt:1/ Sayı:3, Aralık 2015, ss.445-471.
- Fadıl Binzet, **Dünden Bugüne Adıyaman**, Gaziantep: Tarihsiz, s.101. Fadime Aydın, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Kahta/Bağlar Köyü: 2 Mart 2017.
- Faruk Söylemez, "Anadolu'da Sahte Şah İsmail İsyanı", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Sayı: 17 Yıl: 2004/2, ss.71-79.
- Faruk Söylemez, **Osmanlı Devletinde Aşiret Yönetimi- Rişvan Aşireti Örneği-**, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.
- Faruk Sümer, **Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü**, Ankara: TTK Yay., 1999.
- Gary Buffalo ve Sherry Firedancer, **Şamanların Erk Hayvanları Hayvanların Enerjileri**, Çev. Bülent Uluçer, İstanbul: Okyanus Yayınları, 2007.
- Georg Simmel, **Gizliliğin ve Gizli Toplumların Sosyolojisi** Çev. İdil Dündar, İstanbul: Pinhan Yayınları, 2016.
- Göknur Akçadağ, "16. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağı'nda Eşkiryalık Hareketleri: Malatya Sancağı Örneği", **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 3, Ocak-2012 ss.43-68.
- Gregory Abu'l Farac, *Abul Farac (Barhebraeus) Tarihi*, I, Çev. Ömer Rıza Doğrul, Ankara: TTK Yay., 1988.
- Güven Karaköse, "Sıraç Alevilerinde Ölüm Fenomeni", (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi SBE, 2019).
- H. Ertuğrul - S. Eskioğlu, **Bütün Yönleriyle Besni**, İstanbul: Türdâv Yay., 1987.
- Habibe Şahin- Dilek Ongan- Neriman İnanç- Mürüvvet Başer- Salime Mucuk, "Gebelerin İnanışları: Besin Seçimi Bebeğin Cinsiyetini ve Fiziksel

Özelliklerini Etkiler mi?”, **Aile ve Toplum**, Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 19 Ekim-Kasım-Aralık 2009, ss.41-52.

Hagop Mintzuri, **Kapandı Kirve Kapıları**, İstanbul: Aras Yayıncılık, 2001.

Halil Berktaş-Ümit Hassan-Ayla Ödekan, **Türkiye Tarihi I (Osmanlı Devletine Kadar Türkler)**, Editör, Sina Akşin, 5.Baskı, İstanbul Temmuz: Cem Tarih Yayınları, 1997, .

Hamdi Doğan, “Milli Mücadelede Adıyaman ve Çevresi”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2012 11(2), ss. 555 -585.

Hamit Aktürk, “Toplumsal Değişme ve Alevi Dernekleri–Adıyaman Örneği-“, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Erciyes Üniversitesi SBE, 2013), s. 289.

Hans Lukas Kieser, **Iskalanmış Barış: Doğu Vilayetleri’nde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938**, Çev. Atilla Dirim, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

Hans-Lukas Kieser, “Muslim Heterodoxy and Protestant Utopia. The Interactions between Alevis And Missionaries in Ottoman Anatolia”, **Die Welt des Islams**, New Series, Vol. 41, Issue 1, (Mar., 2001), pp.89-111.

Harald Schüler, **Particilik, Hemşerilik, Alevilik**, Çev. Yılmaz Tonbul, İstanbul: İletişim Yayınları, 1999, s. 181.

Harold Barclay, **Efendisiz Halklar, Bir Anarşi Antropolojisi**, Çev. Zarife Biliz, İstanbul: Versus Yayınları, 2010.

Hasan Arslan, “17. Yüzyılda Maraş Sancağı (Siyasi, İdari, İktisadi ve İçtimai Tarihi)”, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Erciyes Üniversitesi SBE, 2014), s.180.

Haşim Aslan, **Alevilik**, (**Yayımlanmamış Lisans Tezi**, Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 2014).

Heinrich Zimmer, **Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler**, Çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2004.

Helga Rittersberg Kılıç, “Development and Reformulation of a Returnee Identity as Alevi”, **Alevi Identity, Cultural, Religious and Social Perspectives**, Edited by Tord Olsson, Elisabeth Özdalga and Catharina Raudvere, Swedish Research Enstitute in İstanbul: Francis & Taylar, 2005.

Henry J. Van Lennep, **Bible Lands: Their Modern Customs and Manners Iliustratiye of Scripture**, NewYork: 1875.

<http://www.sanalbasin.com/nigde-derbent-mezarligindan-mezar-tasi-yazilari-25576827/>

<https://beyazgazete.com/haber/2010/12/10/mezar-taslarinin-dili-408649.html>;

<https://www.evrensel.net/haber/300715/chp-myk-secimlerde-chpye-oy-vermeyen-uyelerini-ihrac-etti>

<https://www.facebook.com/buyuksahinveli/>

Irene Melikoff, **Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe**, Çev. Turan Alptekin, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2010.

İbn Fazlan, **Seyahatname**, Ter. Ramazan Şeşen, İstanbul: Bedir Yayınları, 1995.

İbni Bibi, **El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l Alaiye (SelçukName), I-II.**, (Çev. Mürsel Öztürk), Ankara; Kültür Bakanlığı Yay., 1996.

İbnü'l Esir, **el-Kamil fi't-Tarih**, c XII, Çev. Abdulkerim Özeydin, İstanbul: Bahar Yayınları, 1987.

İbrahim Kanadıkırık, "260 Numaralı Hısn-ı Mansûr (Adıyaman) Kadı Sicilinin 1-122 Sahifelerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi", (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2005).

İsa Tolga Çıplak, *Demokrat Parti Döneminde Aleviler ve Bektaşiler'in Siyasi ve Sosyo-Kültürel Faaliyetleri (1950-1960)*, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Balıkesir Üniversitesi SBE, 2017).

İsa Tolga Çıplak, *Demokrat Parti Döneminde Aleviler ve Bektaşilerin Siyasi ve Sosyo-Kültürel Faaliyetleri (1950-1960)*, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Balıkesir Üniversitesi SBE, 2017).

İshak Sunguroğlu, **Harput Yollarında, I**, İstanbul: Elâzığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yay., 1958.

İsmail Firdevs, "Adıyaman Yöresi Aşiretleri", (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2013).

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal**, Ankara: TTK, Yay., 1988.

İsmet Zeki Eyüboğlu, **Anadolu İnançları Anadolu Mitolojisi, İnanç-Söylençe Bağlantısı**, İstanbul: Geçit Kitabevi, 1987.

İsmet Zeki Eyüboğlu, **Anadolu Büyüleri**, İstanbul: Derin Yayınları, 2004.

James L. Barton, **Daybreak in Turkey**, Boston: The Pilgrim Press, 1908.

Jean-Paul Roux, **Moğol İmparatorluğu Tarihi**, Çev. M. Kabalcı, İstanbul: Der-gah Yayınları, 2001.

Jean-Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, İstanbul: İşaret Yayınları, 1995, s.292.

Jean-Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, İstanbul: İşaret Yayınları, 1995.

- Joseph Campbell, **İlkel Mitoloji Tanrının Maskeleri**, Çev. Kudret Emiroğlu, Ankara: İmge Yayınevi, 1995.
- Julian Baldick, **Hayvan ve Şaman Orta Asya'nın Antik Dinleri**, Çev. Nevin Şahin, İstanbul: Hil Yayınları, 2011.
- Kelime Ata, **Alevilerin İlk Siyasal Denemesi (Türkiye) Birlik Partisi (1966-1980)**, Ankara: Kelime Yayınevi, 2007.
- Krisztina Kehl-Bodrogi, **Kızılbaşlar/ Aleviler**, Çev. Oktay Değirmenci & Bilge Ege Aybudak, İstanbul: İdea Ayrıntı Dizisi: 11, 2012.
- Kudret Emiroğlu- Suavi Aydın, **Antropoloji Sözlüğü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- Lale Bulut, **Samsat Ortaçağ Seramikleri (Lüster ve Sıratlılar)**, İzmir: 2000.
- Levent Sağlam, "Elazığ Türkmen Alevileri Örneğinde Ölüm Ritüeli", (**Basilmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi SBE, 2019).
- Lewis Henry Morgan, **Eski Toplum ya da İnsanlığın Barbarlık Döneminden Geçerek Yabanılıktan Uygarlığa Yükselmesi Üzerine Araştırmalar I**, Çev. Ünsal Oskay, İstanbul: Payel Yayınları, 1986.
- Lütfi Kaleli, **Alevi Kimliği ve Alevi Örgütlenmeleri**, İstanbul: Can Yayınları 124, 2000.
- M.Çağatay Uluçay, **İlk Müslüman Türk Devletleri**, İstanbul: M.E.B Yay., 1965.
- Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi-III 1920 Üçüncü Meşrutiyet, Birinci Büyük Millet Meclisi**, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2010.
- Mahmut Tezcan, **Türk Ailesi Antropolojisi**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2000.
- Matt Ridley, **Kızıl Kraliçe, Cinsellik ve İnsan Doğasının Evrimi**, Çev. Erhun Yücesoy, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.
- Mehmet Ertan, "Alevism in Politics: Possibilities and Limits of Alevi Identity Politics", (**Unpublished degree of Doctor of Philosophy**, Boğaziçi University AE., 2016).
- Mehmet Ertan, "The Circuitous Politicization of Alevism: The Affiliation Between The Alevis and The Left Politics (1960-1980)", (**Unpublished degree of Master of Arts**, Boğaziçi University SSE, 2008).
- Mehmet Karaaslan, "Kaşkay Türklerinde Geçiş Dönemleri Doğum- Evlenme- Ölüm", (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, 2010).
- Mehmet Kenan Şahin, "Alevî Geleneğinde Toplum ve Aile Kavramı" **Kelam Araştırmaları** 9:1 (2011), ss.263-284.

- Mehmet Naci Önal, "Dobruca'daki Türk-Müslüman Topluluğunun Medeniyeti Üzerine Sözlü Kaynaklar (Tarihi Mukayeseler Açısından Doğum, Evlenme ve Ölüm Âdetleri)", (Yayımlanmamış **Tarih Tezi, Bükreş Üniversitesi Tarih Fakültesi**, 1995).
- Mehmet Sadık Gürsoy, **Ben ve Ailem**, Adana: 2016, s. 85.
- Mehmet Sadık Gürsoy, **Ben ve Ailem**, Adana: 2016.
- Mehmet Serkan Şahin, "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Malatya Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1923-1950)", (Yayımlanmamış **Doktora Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2016).
- Mehmet Yılmaz, **Nizip Tarihi**, Basım Yeri Yok: 1973.
- Menâkıbbûl-Kudsıye Fi Menasibi'l-Ünsi'yye (Baba İlyas-ı Horasâni ve Sülâlesinin Menkıbevî Taihi)**, Haz. İsmail E.Erünsal - Ahmet Yaşar Ocak, Ankara: TTK Yayınları, 1995.
- Metin Akis, "Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Kilis Sancağındaki Aşiretlerin İdareleri, Nüfusları ve Yaşam Tarzları", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, c.23, Sayı 35, 2004, ss.9-30.
- Mihriban Artan, "Mühimme Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nde Eşkıyalık Hareketleri (1626-1631)", (Yayımlanmamış **Yüksek Lisans Tezi**, Mardin Artuklu Üniversitesi SBE, 2016).
- Muhammet Nuri Tunç, "18. Yüzyılda Adıyaman'da Asayiş Sorunu ve Nizâmı Sağlama Faaliyetleri", **Tarih Okulu Dergisi**, Yıl 12, S. XL, Haziran 2019, s.446-491.
- Muhammet Nuri Tunç, **18. Yüzyılda Adıyaman (Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger, Kahta ve Samsat) İdari, Sosyal ve İktisadi Tarihi**, İstanbul: Kitabevi Yay., 2019.
- Muhammet Nuri Tunç, **Hurufât Defterleri'ne Göre Hısn-ı Mansur Kazası (Adıyaman)**, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2019.
- Muhammet Nuri Tunç, **Hurûfât Defterleri'ne Göre Behisni Kazası (Besni)**, İstanbul: Libra Yay., 2021.
- Muhittin İmül, "Ulus İnşa Sürecinde PKK ve Din İlişkisi", (Yayımlanmamış **Doktora Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, 2016).
- Munzur Çem, **Dersim Merkezli Kürt Aleviliği, (Etnisite, Dini İnanç, Kültür ve Direniş)**, İstanbul: Vate Yayınları, 2011.
- Murat Yümlü, "Türkiye'de Alevi Siyaseti Örneği Türkiye Birlik Partisi (1966-1981)", (Yayımlanmamış **Yüksek Lisans Tezi**, Yıldız Teknik Üniversitesi SBE, 2008).

- Mustafa Kılıç, “Adıyaman Ağuiçen Alevilerinde İnançlar Törenler ve Geçiş Dönemleri Üzerine Bir İnceleme”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gaziantep Üniversitesi SBE, 2019).
- Mustafa Uğur Canpolat, “Construction of Cultural Differences Through Traditional Rituals and Music: The Case Study of Alevi in Adıyaman”, (**Unpublished Master Thesis Social Anthropology Programme**, Vytautas Magnus University Faculty of Social Sciences Department of Sociology, Kaunas 2019)
- Muzaffer Sencer, **Dinin Türk Toplumuna Etkileri**, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1999.
- Müneccimbaşı, **Anadolu Selçukileri**, Çev. H.Fehmi Turgal, Ankara: MEB Yay., 1943.
- Müverih Vardan, “Türk Fütuhât Tarihi (889–1269)”, **Tarih Semineri Dergisi** 1/2, İstanbul: 1937.
- Nejat Birdoğan, **Anadolu Aleviliğinde Yol Ayrımı (İçerik ve Köken)**, İstanbul: Mozaik Yayınları, 1995.
- Nejat Kaymaz, **Pervâne Mu’înü’l-din Süleyman**, Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Yay., 1970.
- Nephan Saran, **Antropoloji**, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1992.
- Nesimi Yazıcı, **İlk Müslüman Türk Devletleri Tarihi**, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yay., 2002.
- Nevill Drury, **Şamanizm, Şamanlığın Ögeleri**, Çev. Erkan Şimşek, İstanbul: , Okyanus Yayınları, 1989.
- Numan Aras, “On Dokuzuncu Yüzyılda Malatya Sancağı Besni Kazasının Tarihi-Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2006).
- Nurettin Çalışkan, **Odtü Tarihçe:1956-1980**, İstanbul: Propaganda Yayınları, Eylül 2015.
- Orhan Yılmaz, “Tokat, Zile, Acısu Köyü Mezarlığında, Anşabacı Sıraçları (Beydili Alevi Türkmeni)’na Ait Mezar Taşları”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Sempozyumu**, 01-03 Kasım 2013.
- Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, 2. Baskı, İstanbul: Nakışlar Yayınevi, 1984.
- Ömer Ağın, **Kürtler, Kemalizm ve TKP**, 2006: , Basım Yeri Belirtilmemiş,
- Ömer Faruk Gökdeniz “262 Numaralı Hısn-ı Mansur (Adıyaman) Kadı Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2006).

- P.M. Holt, **Haçlılar Çağı (11.Yüzyıldan 1517'ye Yakınoğu)**, Çev.Özden Arıkan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1994.
- Peter I. Berger ve Thomas Luckmann, **Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Kri-zi Modern İnsanın Yönelimi**, Çev. Mustafa Derviş Dereli, Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015.
- Peter L. Berger, **Kutsal Şemsiye Dinin Sosyolojik Teorisinin Ana Unsurları**, Çev. Ali Çoşkun, 4. Baskı, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- Pierre Bourdieu-Loïc Wacquant, **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, Çev. Nazlı Ökten, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Pierre Clastres, **Vahşi Şavaşçının Mutsuzluğu "Siyasal Antropoloji Araştırmaları"**, Çev. Alev Türker-Mehmet Sert, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1992.
- Pierre Dardot - Christian Laval, **Dünyanın Yeni Aklı Neoliberal Toplum Üzerine Deneme**, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 387, 2012.
- R. Stephen Humphreys, **From Saladin to the Mongols, The Ayyubids of Damascus 1193-1260**, Albany: New York Press, 1997.
- Refet Yinanç, **Dulkadirliiler**, Ankara: TTK Yay., 1987.
- Reha Çamuroğlu, "Resmi İdeoloji ve Aleviler" **Birikim Dergisi**, Sayı 105-106- Ocak/Şubat 1998, s.112-116.
- Remzi Kaptan, **Alevi Duaları Gülbanklar**, Tarihsiz.
- Report of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, Presented at the Meeting held at Cleveland, Ohio, October 1-3, 1861**, Boston: 1861.
- Ronald De Waux, **Yahudilikte Aile**, Çev. Ahmet Güç, Bursa: Arasta Yayınları, 2003.
- S. H. Hooke, **Ortadoğu Mitolojisi Mezopotamya Mısır Filistin Hitit Musevi Hristiyan Mitosları**, Çev. Alaeddin Şenel, Ankara: İmge Kitabevi, 1993.
- Sadi Yaver Ataman, **Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Rit'leri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- Saim Savaş, **XVI. Asırda Anadolu'da Alevilik**, I. Baskı, Ankara: Vadi Yay., 2002,.
- Salim Sakaoğlu, "Karaca Oğlan'ın Şiirlerini Nasıl Yayımlamalıyız?", **Millî Folklor**, 2011, Yıl 23, Sayı 90, ss.15-25.
- Samet Alıç, "Dulkadir Beyliği'nin Komşu Beylik ve Devletlerle Münasebetleri (1337-1522)", (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam SBE, 2017).

- Sami Kılıç, Ayhan Gaspak ve Abdullah Altuncu, “Geleneksel Alevilik: Haçova Örneği”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 53, Winter II 2016, ss. 285-296.
- Sedat Veyis Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 208, 1971.
- Sedat Veyis Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 208, 1971, s.70-75.
- Selahattin Kenger, “190 Numaralı Besni (Behisni) Kazası Osmanlı Şer’iyye Mahkemesi Kayıtlarının 118–236 Sahifelerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (Hicri 1313–1315/ Miladi: 1896–1897)”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2006).
- Selcen Özyurt Ulutaş, “XIV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Devletinde Alevî-Bektaşî Toplulukların Oluşumu ve Merkezi Yönetim İle İlişkileri (Sivas-Dobruca Örneğinde Karşılaştırmalı İncelenmesi)”, (**Basılmamış Doktora Tezi**, Ege Üniversitesi SBE, 2014).
- Sema Özveren, “Kahramanmaraş Alevi Ocaklarında İnanç, İbadet ve Erkân: Sinemilli Ocağı Örneği”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Mersin Üniversitesi SBE, 2019).
- Seydi Vakkas Toprak, **1835 Tarihli Nüfus Sayımına Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Hısnımansur (Adıyaman)**, Adıyaman Üniversitesi Yayınları Yayın No: 16, Adıyaman 2018.
- Sibel Özbudun, **50 Soruda Antropoloji**, İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı, 2012.
- Şener, **Aleviler Ne Yapmalı, Alevilerin Güncel/Tarihsel Görevleri**, s. 68.
- Şerafettin Turan, **Türkiye-İtalya ilişkileri I (Selçuklulardan Bizans’ın Sona Erişine)**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2000,
- Şükrü Uslu ve Çalışma Ekibi, “Malatya ve Adıyaman Çevresinde Misyonerlik”, **Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye’de Misyonerlik**, Kasım 2005,
- The Missionary Herald of The American Board**. Vol.LVIII. November, 1862., No.11.
- The Missionary Herald: Containing The Proceeding At Large of The American Board of Commissioners for Foreign Mission; With A View of Other Benevolent Operations for The Year 1857.**, Vol. LIII, Boston: 1857.
- The Misyonary Herald**, Volume LXXV. June, 1879. Number 6.

- Türk İstiklal Harbi IV'üncü Cilt Güney Cephesi**, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2009.
- Türk, Esra, "Dini Eğitim Açısından Çocukluk Döneminde Dua Kavramının Önemi", **İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)**, Cilt:1/ Sayı:3, Aralık 2015.
- Ünal Taşkın, "Salnamelere Göre Adıyaman ve Çevresinde Aşiretler", Adıyaman Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu-I 03-04 Nisan 2014, Adıyaman, 2014, s. 177 (175-178)
- Ünal Taşkın, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Hısn-ı Mansur Kazasında (Adıyaman) Doğal Afetler", Tarihte Adıyaman Devlet, Toplum ve Kültür, Ankara, 2020, s. 167-168. (167-176)
- Ünal Taşkın, "Mamuretülaziz'de Kapuçinler ve Fransız Kurumları", FÜHAD, 8/16, Elazığ, 2021, s. 16. (1-23)
- V.V. Bartold, **Orta Asya Tarih ve Uygarlık**, Çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2010
- Vahap Aktaş, "Safvetü's-Safa'ya Göre Anadolu'da Kızılbaş (Alevi) İnanıcının Teşekkülü ve Anadolu'da Kızılbaş (Alevi) -İktidar Münasebetleri (XIII.Yüzyıl)", (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2013),
- Vehbi Ergan, **1970'lerde Türk Solu**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Whilhem Reich, **Cinsel Ahlakın Boygöstermesi**, Çev. Bertan Onaran, İstanbul: Payel Yayıncılık, 1977.
- William E. Strong, **The Story of The American Board; An Account of The First Hundred Years of American Board of Commissioners for Foreign Mission**, Boston: 1910.
- Wolfgang Gust, **Alman Belgeleri Ermeni Soykırımını 1915-16,Alman Dışişleri Bakanlığı Siyasi Arşiv Belgeleri**, Çev. Zekiye Hasçebi ve A. Takçan, İstanbul: Belge Yayınları, 2012.
- Yaşar Kalafat, **Altaylar'dan Anadolu'ya Kamizm-Şamanizm -Sosyal Antropoloji Araştırmaları**, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2004.
- Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halklarda Hz. Hızır'dan Sultan Nevruz'a**, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011.
- Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halklarda Türk Halk İnançları, Dedem Korkut Daş Elleri**, Ankara: Berikan Yayınevi, 2008.
- Yavuz Uysal, **Adıyaman Türbeleri & Memoratlar**, Konya: Palet Yayınları, 2020.
- Yılmaz Arı, "Alevilikte Dini Otorite: Değişim ve Süreklilik (Adıyaman Örneği)", (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Erciyes Üniversitesi SBE, 2019).

- Yılmaz Ceylan, “Yeni Bir Kimlik Hareketi: Anadolu Aleviliği”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Nisan 2015 YIL -7, S.13, ss.210-226.
- Yılmaz Ceylan, “Yeni Bir Kimlik Hareketi: Anadolu Aleviliği”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Nisan 2015 YIL -7, S.13.
- Yusuf Ziya Yörükan, **Anadolu’da Aleviler ve Tahtacılar**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Yümni Sezen, **Kültür ve Din Türk-İslam Örneği**, İstanbul: İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2015.
- Zeynel Özlü, “Besni Kazasında Alevi Bektaşî Ocakları İle İlgili Bulgular”, **Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi** / 2012 / 63, ss.245-265
- Zeynep Akile Yılmaz, “Adıyaman’da Yaşayan Alevilerin Doğum, Evlilik ve Ölüm İle İlgili İnanç ve Uygulamalarının Dinler Tarihi Açısından İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 12 Sayı: 63 Nisan 2019.
- Ziya Şakir, **Saltanatın Son Günleri**, No.19, İstanbul: Tarihsiz.

KAYNAK KİŞİLER

- Abbas Şahin, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Adıyaman: 1 Ekim 2017.
- Abdurrahman Alagöz, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 22 Aralık 2018.
- Abdurrahman Çelik, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Küçük Kırklı Köyü: 26 Aralık 2018.
- Abdurrahman Doğan, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yeni Mahalle: 10 Mart 2019.
- Abdurrahman Oğuzcan, Damatlık ve Gelinlik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Abdurrahman Özabacı, “Adıyaman’da Pazar Duası Kültürü” Konulu Görüşme, Turgut Reis Mahallesi: 21 Haziran 2018.
- Abdurrahman Turan, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Abdurrahman Yılmaz, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Abuzer Akkoç, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.

- Abuzer Akkoç, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 5 Nisan 2019.
- Abuzer Bege, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Abuzer Büyükkaya, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Abuzer Çelik, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Abuzer Güneş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Abuzer Mama, "Defin ve Cenaze" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Abuzer Sib, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Abuzer Ündür, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kayacık Köyü:10.05.2018.
- Ahmet Tunç "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Ali Aksan, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Ali Avcı, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Ali Bayat, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Ali Bayat, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Ali Buğdaci, " Sünnet ve Kirvelik " Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018
- Ali Büyükşahin -Dede- "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Ali Çağlayan, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Ali Çiftçi, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Çınarlı Köyü: 28 Eylül 2018.
- Ali Çoşkun, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Tilikyan Köyü: 12 Temmuz 2017.
- Ali Çoşkun, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Tilikyan Köyü:20 Temmuz 2017.

- Ali Çoşkun, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tilkiyan Köyü: 18 Temmuz 2020.
- Ali Çoşkun, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Tilkiyan Köyü: 30 Haziran 2019.
- Ali Güven, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Sarıkaya Köyü: 25 Eylül 2018.
- Ali Güven, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Sarıkaya Köyü: 25 Eylül 2018.
- Ali Haydar Yıldırım, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Azıkan Köyü: 07.08.2020
- Ali Haydar Yıldırım, "Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Azıkan Köyü: 07.08.2020.
- Ali Haydar Yıldırım, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Azıkan Köyü: 07.08.2020.
- Ali Mahsun Topçu "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Çokpınar Köyü: 06 Kasım 2018.
- Ali Mahsun Topçu, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Ali Polat, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02.02.2021.
- Ali Polat, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 05 Temmuz 2020.
- Ali Sağ, Hasan Doğan, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Ali Taştan, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Ali Tosun, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Çamlıca Köyü:12.10.2018.
- Ali Turan, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Bağlar Köyü: 08.11.2018.
- Ali Yeşilyol, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Ali Yorulmaz -Çiftçi- "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Aliye Hanım Tanrıverdi, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Alpaslan Demir, "İki Şecere Üzerine Birkaç Söz: Şeyh Mahmudü'l-Kebir Ya Da Derviş Beyaz Kimdir?" s.6.

- Arzu Ağca, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Aycan Çevik, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi:02 Kasım 2018.
- Ayn Zeliha Gözübüyük, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Ahmet Hoca Köyü:05 Kasım 2019.
- Aynı Zeliha Şahin, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Kırdıralı Köyü:07 Kasım 2018.
- Ayşe (?), "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Ayşe Arık, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Ayşe Arslan, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Küllüm Köyü: 05 Ekim 2017.
- Ayşe Aydın, "Saç ve Sakal" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Ayşe Çelik, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Ayşe Doğan, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Ayşe Dünder, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019
- Ayşe Dünder, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Ayşe Kırmızı, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 5 Nisan 2019.
- Ayşe Önal, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Ayşe Özgüler, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Besni/Beşkoz: 12 Kasım 2019.
- Ayşe Sevindi, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Ayşe Uçar, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Ayşe (?), "Evlilik ve Doğum" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Ayşehan Aydın, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Ayşehan Aydın, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.

- Ayten Erdal, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Bulam Köyü/Çelikhah: 30 Eylül 2018.
- Aziz Akar, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021.
- Aziz Akar, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021.
- Aziz Akar, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021.
- Aziz Akar, "Kav Aşireti" Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021.
- Aziz Akar, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021
- Aziz Baydar, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Aziz Doğan, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Aziz Güven, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Aziz Mama, "Evlilik ve Doğum" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Aziz Mama, "Defin ve Cenaze" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Aziz Ögel, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Aziz Sincar, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Azıkan Köyü: 07.08.2020.
- B.Ö. .-Doktor, " Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Mayıs 2018.
- Bahar Çelik, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Bayram Özkaya, " Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Mayıs 2018.
- Bayram Özkaya, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Mayıs 2018.
- Bedriye Esen, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Bağlar Köyü: 08.11.2018.
- Berfin Aksoy, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.

- Berfin Ezen, “Nişan ve Nişanlılık” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Berivan Hazır, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı”,Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Besime Ariş, “Sünnet ve Kirvelik”, Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Besime Korkmaz, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Bilal Mama, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı”,Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Bircan Çiftçi, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 15 Kasım 2017.
- Bircan Güneş, “Cenaze ve Taziye “ Konulu Görüşme, Şahmır/Yedioluk Köyü: 25 Şubat 2019.
- Birkan Göçer, “Cenaze ve Taziye“ Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Cansu Gülmez, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 23 Ekim 2019.
- Cem Bilgiler, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Besni: 12 Kasım 2019.
- Cemile Demirel, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Ceylan Buğdaycı, “Damatlık ve Gelinlik” Konulu Görüşme, Sarıkaya Köyü: 25 Eylül 2018.
- Ceylan Güler, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Ceylan Kupal, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Akkuyu Köyü/Besni: 22 Kasım 2019.
- Deniz Ören, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Derviş Bekir, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Devrim Ehi, “ Evlilik ve Düşün” Konulu Görüşme, Adıyaman: 05 Mayıs 2018.
- Diğer bir mezar taşında Ahmed Arif'in “Senin sonun yok.
- Dilber Tekdemir, - Memur- “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yayla Konak Beldesi: 10.06.2017.

- Dilber Tekdemir, -Memur- “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Yayla Konak Beldesi: 10.06.2017.
- Dilber Tekdemir, -Memur- “Doğum ve Lohusalık” Konulu Görüşme, Yayla Konak Beldesi: 10.06.2017.
- Dilber Tekdemir, -Memur- “Nişan ve Düğün” Konulu Görüşme, Yayla Konak Beldesi: 10.06.2017.
- Dilber Yadin, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Dilek Bulut, “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Dilforoz Mama, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 22 Aralık 2018.
- Doğan Çağatay, “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Mayıs 2018.
- Doğan Kaya, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Doğan Kırmızı, “Kılık Kıyafet Kültürü” Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 5 Nisan 2019.
- Ebru Buğdaci, “Cenaze ve Taziye “ Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Ebru Buğdaci, “Nişan ve Düğün” Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Ebru Kaya, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Ecem Yavuzer, , “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Elif (?), Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Mart 2017.
- Elif Arslan- Güvenlik Görevlisi- “ Balyan Aşireti”, Konulu Görüşme, Adıyaman: 15 Mart 2017.
- Elif Avcı, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Kahta/Bağlar Köyü: 2 Mart 2017.
- Elif Çoşkun, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 23 Ekim 2017.
- Elif Doğan, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Yayla Konak Beldesi: 10.06.2017.

- Elif Doğan, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yayla Konak Beldesi: 10.06.2017.
- Elif Doğan, -“Nişan ve Düğün” Konulu Görüşme, Yayla Konak Beldesi: 10.06.2017.
- Elif Güneş, “Cenaze ve Taziye “Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Elif Kaçar, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Elif Kaçar, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Elif Kuda, “Misafirlik Kültürü” Konulu Görüşme, Kındıralı Köyü:07 Kasım 2018.
- Elif Polat, “Defin ve Cenaze” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019
- Elif Şahin, “Cenaze ve Taziye “ Konulu Görüşme, Şahmır/Yedioluk Köyü: 25 Şubat 2019.
- Elif Tanrıverdi, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Bör-genek Köyü: 20 Kasım 2019.
- Elif Taşar, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Kotur Köyü: 1 Ekim 2017.
- Elif Tuncay, “Hamilelik ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar: 5 Mart 2019.
- Elif Tunç, “Alevi Kültüründe Nişan” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Elifi Güneş, “Cenaze ve Taziye “ Konulu Görüşme, Elifi/İpekli Köyü: 12 Ka-sım 2018.
- Emine (?), “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019
- Emine Çiftçi, “Batıl İnanışlar”, Konulu Görüşme, Çınarık Köyü: 20.07.2020.
- Emine Güneş, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Kara-göl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Emine Karadağ, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Emine Yavcık, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Kö-mür Belediyesi: 23 Ekim 2019.
- Enver Çetin, “Hamilelik ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yeni Mahalle: 10 Mart 2019.

- Erdal Akın, -Öğretmen Adayı- “Balyan Aşireti” Konulu Görüşme, Adıyaman: 15 Mart 2017.
- Erdal Akman, “Damatlık ve Gelinlik” Konulu Görüşme, Ağaçonak Köyü: 25 Eylül 2018.
- Erdal Akman, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Ağaçonak Köyü: 05 Ocak 2018..
- Erkan Aker, “Damatlık ve Gelinlik” Konulu Görüşme, Yazıbaşı Köyü: 20 Eylül 2018.
- Fadime Alagöz, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 22 Aralık 2018.
- Fadime Aydın, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Kahta/Bağlar Köyü: 2 Mart 2017.
- Fahriye Tanrıverdi, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Faik Aksoy, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Fatma Malkoç, “Kılık Kıyafet Kültürü” Konulu Görüşme, Azıkan Köyü: 5 Nisan 2019.
- Fatma (?), “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 23 Ekim 2019.
- Fatma (?), “Hamilelik ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 5 Mart 2019.
- Fatma Adak, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı”, Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Fatma Akgül, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Aralık 2018.
- Fatma Arslan, “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Fatma Bayram, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Fatma Boztemir, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Dandırmaz Köyü: 26 Aralık 2018.
- Fatma Buğdaci, “Cenaze ve Taziye “ Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Fatma Buğdaci, “Nişan ve Düğün” Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.

- Fatma Büyükkaya, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Fatma Çabuk, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Fatma Çabuk, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Fatma Çelik, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Fatma Çoban, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Ahmet Hoca Köyü:05 Kasım 2019.
- Fatma Etyemez, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Gömükhan Köyü: 09 Nisan 2019.
- Fatma Fırat, "Batıl İnançlar " Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Fatma Fırat, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Fatma Güneş, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Lüf Köyü: 12 Ekim 2018.
- Fatma Güneş, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Fatma Kıran, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Fatma Kıran, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Fatma Koçak, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Fatma Kuşak, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Fatma Malkoç, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Azıkan Köyü: 5 Nisan 2019.
- Fatma Okuç, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Gazi Çelik, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Gazi Çetin, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Gazi Mama, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Gazi Mezarıcı, " Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Büyük Kırklı Köyü: 06 Mayıs 2017.

- Gurbet Durmuş, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Gülay Taysi, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Gülcan Koçak, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 5 Kasım 2018.
- Güler Yıldız, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Güllü Büyükkaya, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Gülnaz Sevmez, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Gülseren Anoz, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Gülşen Büyükaşahin, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2017.
- Gülten Başar, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Gürbüz Boztemir, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Hacı Cömert, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Karaağaç Köyü: 30 Mayıs 2019.
- Halil Biltekin, “Misafirlik Kültürü” Konulu Görüşme, Besni: 15 Kasım 2018.
- Halil Oğuz, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 01 Kasım 2019.
- Hamdi ?, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Hanım (?), “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yeşilyurt Mahallesi: 15 Nisan 2017.
- Hanım Aktaş, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Hanım Alan, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Hanım Alan, “Kız isteme” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Hanım Alkoç, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Hanım Alkoç, “Kılık Kıyafet Kültürü” Konulu Görüşme, Adıyaman:10 Nisan 2019.

- Hanım Ayık, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Hanım Çalış, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Oluklu Köyü: 9 Nisan 2019.
- Hanım Çetinkaya, "Alevilikte Misafirlik" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 2 Mart 2019.
- Hanım Çetinkaya, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Hanım Çetinkaya, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019. Hanım Hanol, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Hanım Göksu, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 01 Kasım 2019.
- Hanım Karkuş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Hanım Kırmızı, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 5 Nisan 2019
- Hanım Kırmızı, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Aralık 2018.
- Hanım Ocak, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Hanım Sarıyıldız, "Hamilelik ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar: 5 Mart 2019.
- Hanım Savaş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Hanım Savaş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Hanım Savaş, "Evlilik ve Düşün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Hanım Tabcu, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Hanım Taşar, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Koru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Hanım Yarığaç, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Hanım Yeşilyurt, "Doğum ve Lohusalık" Konulu Görüşme, Pınarbaşı-Aktaş Köyü: 15 Nisan 2017.

- Hanife Yorulmaz, “Nişan ve Nişanlılık” Konulu Görüşme, Gömükhan Köyü:05 Haziran 2018.
- Hanifi Akgün, “Hamilelik ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar: 5 Mart 2019.
- Hasan Akcan, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Hasan Aydın, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Hasan Bilgiç, “Misafirlik Kültürü” Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Hasan Cengiz, “Damatlık ve Gelinlik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Hasan Doğan, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Hasan Erbaş, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Hasan Karadağ, “Kürt Milliyetçiliği ve Aleviler” Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Ağustos 2018.
- Hasan Karadağ, “Öğretmen-,” Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Adıyaman: 02.02.2017.
- Hasan Karakuş, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Kuşakkaya Köyü: 10 Nisan 2019.
- Hasan Karakuş, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Hasan Korkmaz, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Kuzucuk Köyü: 10 Mart 2019.
- Hasan Özgüler, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Besni/Beşkoz: 12 Kasım 2019.
- Hasan Öztop, “Kılık Kıyafet Kültürü” Konulu Görüşme, Ahmet Hoca Köyü: 09 Nisan 2019.
- Hasan Şahin, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı”,Konulu Görüşme, Bağlar Köyü: 08.11.2018.
- Hasan Tanrıverdi, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.
- Hasan Tanrıverdi, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Hasan Tellal, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Hasan Tepeli, “Saç ve Sakal” Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.

- Hasan Turan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Hasan Turan, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Hasan Turan, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Hasari Bektaş, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 05 Temmuz 2017.
- Hasari Bektaş, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 05 Temmuz 2017.
- Hatice Güzel, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Börgenek Köyü: 5 Kasım 2020
- Hatice Güzel, "Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Börgenek Köyü: 5 Kasım 2020.
- Hatice Güzel, "Doğum ve Lohusalık" Konulu Görüşme, Börgenek Köyü: 5 Kasım 2020.
- Hatice Güzel, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Börgenek Köyü: 5 Kasım 2020.
- Havva Alan, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Havva Alan, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Haydar Mama, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı", Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Hayriye Akyüz, "Hamilelik ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar: 5 Mart 2019.
- Hıdır Çekim, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Yazıbaşı Köyü: 20 Eylül 2018.
- Hikmet Ülger, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Huriye Anık, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Hülya Bahar Canlı- Memur- "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Kızılcapınar Köyü: 10 Nisan 2020.
- Hülya Bahar Canlı- Memur- "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Kızılcapınar Köyü: 10 Nisan 2020.
- Hülya Bahar Canlı, "Doğum ve Lohusalık" Konulu Görüşme, Kızılcapınar Köyü: 20 Mayıs 2020.

- Hülya Bahar Canlı, -Memur- Boşanma ve Dulluk" Konulu Görüşme Kızılca-
pınar: 20 Mayıs 2020.
- Hüseyi Arslan, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Çokpınar Köyü: 06
Kasım 2018.
- Hüseyin Alp, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Börgenek Köyü: 10
Mart 2020 .
- Hüseyin Ara, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22
Haziran 2018.
- Hüseyin Aydın, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart
2019.
- Hüseyin Bilgiç, Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kara-
höyük Köyü: 01 Kasım 2019.
- Hüseyin Bozkurt, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Lüf Köyü: 12 Ekim
2018.
- Hüseyin Çetinkaya, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6
Mart 2019.
- Hüseyin Dedeoğlu, "Doğum ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karagöl
Köyü: 5 Nisan 2019.
- Hüseyin Dedeoğlu, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü:
5 Nisan 2019.
- Hüseyin Dedeoğlu, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü:
5 Nisan 2019.
- Hüseyin Didin, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Hüseyin Doğan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Kahta/Bağlar Köyü:
2 Mart 2017.
- Hüseyin Eren, "Saç ve Sakal", Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Hüseyin Erol,-Akademisyen- "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Adıya-
man Üniversitesi: 29 Nisan 2021.
- Hüseyin Erol,-Akademisyen- "Kürt Milliyetçiliği ve Aleviler" Konulu Görüş-
me, Adıyaman Üniversitesi: 29 Nisan 2021.
- Hüseyin Ersoy, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Hüseyin Gezer, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü:
26 Eylül 2018.
- Hüseyin Gezer, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Hazi-
ran 2019.
- Hüseyin Gülmez, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Durukaynak
Köyü: 08 Nisan 2019.

- Hüseyin Gülmez, "Sünnet ve Kirvelik " Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Hüseyin Güneş, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Bulam Köyü: 05 Kasım 2018
- Hüseyin Hazar, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Hüseyin Karakuş, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Hüseyin Kaya, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Hüseyin Kuruca, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 5 Nisan 2019.
- Hüseyin Kuruca, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Hüseyin Taştan, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Hüseyin Turan, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Hüseyin Turan, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Hüseyin Ülger, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Hüseyin Yıldırım, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Hüseyin Yumuşak, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Büyükkıncı Köyü: 10 Ekim 2017.
- Hüsniye Çapuk, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- İbrahim Kaplan, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- İbrahim Taşar, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Akçalı Köyü: 8 Nisan 2019.
- İlkay Ayaz, -Memur- "Boşanma ve Dulluk" Konulu Görüşme Mestan Köyü:20 Mayıs 2020.
- İlkay Ayaz, -Memur- "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Mestan Köyü:20 Mayıs 2020.
- İlkay Ayaz, -Memur- "Doğum ve Lohusalık" Konulu Görüşme, Mestan Köyü:20 Mayıs 2020.

- İlkay Ayaz, -Memur- “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Mestan Köyü:20 Mayıs 2020.
- İlkay Ayaz, -Memur- “Kılık Kıyafet Kültürü” Konulu Görüşme Mestan Köyü:20 Mayıs 2020.
- İmam Ocak, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Oluklu Köyü: 10 Mart 2019.
- İmam Ocak, “Kürt Milliyetçiliği ve Aleviler” Konulu Görüşme, Adıyaman: 17 Temmuz 2017; Suzan Yıldırım, - Memur- “Kürt Milliyetçiliği ve Aleviler” Konulu Görüşme, Adıyaman: 02.02.2021.
- İmiş Koca, “Misafirlik Kültürü” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:10 Kasım 2018.
- İnci Çetin, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- İslim Çayır, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Yeni Sanayi Mahallesi: 15 Haziran 2019.
- İslim Çayır, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Yeni Sanayi Mahallesi: 15 Haziran 2019.
- İsmail Lale, “Alevi Kültüründe Nişan” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- İsmet Özen, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Kader Çelik, “Alevilikte Misafirlik” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 2 Mart 2019.
- Kader Çelik, “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Kadime Konaca, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Kahraman Mama, “Cenaze ve Taziye “Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Kahraman Mama, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Kamber Bozkurt, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Adıyaman: 1 Ekim 2017.
- Kamber Torun, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Kanber Adak, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 22 Aralık 2018.
- Kasım Şer, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Adıyaman: 1 Ekim 2017.

- Kazım Kiy, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Börgenek Köyü: 25 Mayıs 2019.
- Kazım Mama, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.
- Kazım Taşkiran, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Kemal Gözaydın, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Kemal Güzel, -Dede- "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Kemal Güzel, -Dede- "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 25 Mayıs 2019.
- Kemal Güzel, -Dede- "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 25 Mayıs 2019.
- Kezban Kara, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Kiraz Tuluk, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Kudret Aksoy, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.
- Kudret Büyükkaya, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Kudret Emiroğlu- Suavi Aydın, *Antropoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- Leyla Bozan, "Yemek Kültürü" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Leyla Durmuş, "Alevilikte Misafirlik" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 2 Mart 2019.
- Leyla Durmuş, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Leyla Durmuş, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Leyla Kırmızı, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Karük Köyü. 10 Kasım 2018
- Leyla Kırmızı, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- M.Ali Demirci, Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.

- Macit Uğur, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Mahmut Arslan, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Mahmut Aslan, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Mahmut Batur- Esnaf- Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Ataköy: 5 Ekim 2017.
- Mahmut Bozat, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017
- Mahmut Güneş, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Mahmut Hanol, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Mahmut Kartal, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Mahmut Sim, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Makbule Doğan, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Datoli Köyü (?): 28 Eylül 2018.
- Makbule Ezen, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Makbule Ezen, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Makbule Ezen, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Makbule Fırat, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Makbule İnce, "Hamilelik ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yeni Mahalle: 10 Mart 2019.
- Medine Bütün, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019..
- Medine Doğan, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Mimar Sinan Mahallesi: 25 Eylül 2018.
- Medine Kılıç, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Medine Küçükocak, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019
- Medine Taşkaynatan, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.

- Mehmet Adak, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Mehmet Alagöz, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Mehmet Alan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Kahta/Bağlar Köyü: 2 Mart 2017.
- Mehmet Ali Gül, -Polis- "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Mayıs 2017
- Mehmet Ali Kılınc, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Koru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Mehmet Ali Yıldız, "Adıyaman Alevileri ve Milliyetçilik" Konulu Görüşme, Adıyaman Üniversitesi: 18 Ocak 2018.Sait Çiftçi, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.
- Mehmet Ali Yıldız,-Akademisyen- "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman Üniversitesi. 12.02.2020.
- Mehmet Ali Yıldız-Akademisyen-, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Adıyaman Üniversitesi : 02 Kasım 2020.
- Mehmet Arslan, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Mehmet Aslan, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Mehmet Aydemir, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Mehmet Bilir, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Mehmet Çayır, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Yeni Sanayi Mahallesi: 15 Haziran 2019.
- Mehmet Çelik, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Mehmet Çelik, Saç ve Sakal" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Mehmet Demir, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Mehmet Doğan, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Mehmet Güzel,"Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.

- Mehmet Hüseyin Ayaz, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Mehmet Karadayı, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Mehmet Kaya, "Sünnet ve Kirvelik" ,Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Mehmet Kaz, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Mehmet Keleş, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Mehmet Koç, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Bağlar Köyü: 08.11.2018.
- Mehmet Koçkan, Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Çamgazi Köyü: 10 Mart 2020.
- Mehmet Ocak, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Mehmet Özkan, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Mehmet Polat, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Mehmet Tanrıverdi, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Sarıkaya Köyü: 25 Eylül 2018.
- Mehmet Tanrıverdi, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Mehmet Taştan, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Mehmet Topçu, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Çokpınar Köyü: 06 Kasım 2018.
- Mehmet Topçu, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Mehmet Ülgün, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Mehmet Yaprak, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Mehmet Yıldırım, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Azıkan Köyü: 07.08.2020.
- Mehmet Yorulmaz, "Balyan Aşireti" Konulu Görüşme, Gömükhan Köyü: 10 Mart 2020.

- Mehmetşah Çoban, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Meral Çoban, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Merdan Bozkurt, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Meryem Akar, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 01 Kasım 2019.
- Mesut Güneş, " Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Adıyaman: 15 Mayıs 2018.
- Metin Ocağ, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Adıyaman: 1 Ekim 2017.
- Mulla Bilgiç, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Mikail Buğdacı, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Mithat Büyükaşahin, -Dede- "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Nisan 2019.
- Mithat Büyükaşahin, -Dede- "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Nisan 2019.
- Mithat Büyükaşahin, Dede-, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Nisan 2019
- Molla Ali Bozkurt, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmalaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Molla Ali Söncü -Emekli- "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Ekim 2017.
- Mulla Akbuğa, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, İncearaplar Köyü/Besni: 12 Kasım 2019.
- Mulla Temel, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Çamgazi Köyü: 03 Nisan 2019.
- Murat Çetinkaya, "Alevi Sünni Evliliği" Konulu Görüşme, Adıyaman 5 Mart 2019.
- Murat Durmaz, -Memur-, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Adıyaman Üniversitesi: 19 Mart 2019.
- Murat Durmaz, "Sünnet ve Kirvelik " Konulu Görüşme,. Adıyaman Üniversitesi: 19 Mart 2019.
- Murat Yolun, "Kav Aşireti" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 10 Haziran 2020.

- Murtaza Beştaş -Esnaf-, “Batıl İnanışlar”, Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Ekim 2017.
- Mustafa Alkan, - Ozan-“Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Mustafa Alkan, -Ozan- “Sünnet ve Kirvelik “ Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Mustafa Ara, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Mustafa Çetinkaya,-Memur- “Alevi Sünni Evliliği” Konulu Görüşme, Adıyaman 5 Mart 2019.
- Mustafa Tunç, “ Adıyaman’da Eşkiyalar Konulu Görüşme, Esentepe Mahallesi: 13 Mart 2018.
- Mustafa Tunç, Emekli Müfettiş, -“ Kav Aşireti” Konulu Görüşme, Adıyaman: 12 Şubat 2017.
- Mustafa Tunç, Emekli Müfettiş, 1951/Gözebaşı Köyü.
- Mustafa Üngar, Saç ve Sakal” Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Muti Fırat, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Muzaffer Batur- Esnaf- Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Ataköy: 5 Ekim 2017.
- Mülkiye Taştan, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 01 Kasım 2019.
- Münevver Çelik, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Yeni Sanayi Mahallesi: 15 Haziran 2019.
- Müslüm Özdemir, Saç ve Sakal” Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Naciye Polattaş, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 01 Kasım 2019.
- Naki, (?), “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Nana Güneş, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 22 Aralık 2018.
- Nazlı Göçer, “Damatlık ve Gelinlik” Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Nedim Doğan, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Nejla Çapuk, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.

- Nigar Ulaş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Nuriye (?), "Hamilelik ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yeni Mahalle: 10 Mart 2019.
- Nuriye Mama, Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Nuriye Şahin, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Nuriye Turan, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Yassıkaya Köyü: 15 Ekim 2017
- Nuriye Yalçın, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Mart 2018.
- Nursel Çalış, "Hamilelik ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar: 5 Mart 2019.
- Nusel Çıtil, -Memur-"Balyan Aşireti" Konulu Görüşme, Adıyaman Üniversitesi: 20 Şubat 2017.
- Nüret Tosun, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Nüret Tosun, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Ötayan Taşar, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 23 Ekim 2019.
- Özge Çetin, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Akdere Köyü: 15 Mart 2018.
- Özgül Çetin, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Özgül Yeşilyurt, "Doğum ve Lohusalık" Konulu Görüşme, Pınarbaşı-Aktaş Köyü: 15 Nisan 2017.
- Özgül Yeşilyurt, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Pınarbaşı-Aktaş Köyü: 15 Nisan 2017.
- Özgür Akar, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021.
- Özlem Bozan, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Özlem Karakoç, -Mühendis-, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Ekim 2017.
- Özlem Yıldırım, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.

- Perihan Öztürk, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Perihan Öztürk, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Kuru Köyü: 20 Mayıs 2019.
- Pınar Akkoç, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Pınar Ülgüp, "Doğum ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Nisan 2017
- Rabia Arslan, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Güneşli Köyü: 4 Kasım 2018.
- Rabia Aslan, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Kındıralı Köyü:07 Kasım 2018.
- Rabia Dedeoğlu, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Bulam Köyü:05 Kasım 2018.
- Rabia Selçuk, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Rabia Sezgin, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Sarıkaya Köyü: 25 Eylül 2018.
- Rabia Tanrıverdi, "Alevilikte Misafirlik" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 2 Mart 2019.
- Rabia Tanrıverdi, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Rabia Yalçın, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Rahime (?), "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 01 Kasım 2019.
- Rahime (?), "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.
- Ramazan Demir, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Rıza Çabuk, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Rıza Taner, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Rıza Tanrıverdi, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Mart 2017.

- Rıza Tanrıverdi, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Rıza Tanrıverdi, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı", Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Mart 2017.
- Rıza Tanrıverdi, "Sünnet ve Kirvelik", Konulu Görüşme, Durukaynak Köyü: 1 Haziran 2019..
- Rıza Tanrıverdi, "Sünnet ve Kirvelik", Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Mart 2017.
- Rıza Tanrıverdi, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Durukaynak Köyü: 1 Haziran 2019.
- Ruşen Ekinci, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Ruşen Ekinci, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Saadet Karagöz, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yedioluk Köyü: 10 Nisan 2018.
- Saadet Özlersu, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Sabri (?), "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 7 Eylül 2018.
- Sabri Harmancı, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Sabri Sönmez, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018.
- Sadık Avcı, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı", Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Sait Kırmızı, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019
- Sakine Aslan, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Sakine Bayram, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Sakine Çelik, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Sakine Taymaz, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021.

- Sakine Taymaz, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021.
- Sakine Taymaz, "Evlilik ve Düğün", Konulu Görüşme, Doğanlı Köyü: 10 Ocak 2021
- Saniye Kaya, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Sariye Kaya, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Sedat Kırac, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Sedat Turhan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Sedat Yıldız, 24, Kındırali. Hüseyin Selçuk, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Seher (?), "Kılık Kıyafet", Konu Görüşme, Terman Köyü:12 Nisan 2017.
- Selahattin Şahin, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, İncearaplar Köyü/ Besni: 02 Şubat 2020.
- Selçuk Tabak, -Doktor- Siyasetçi- " 2015 Seçimleri" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Ocak 2020.
- Selda Bozkurt, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02 Aralık 2018
- Selver Ergün, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Selver Ergün, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Selver Erol, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Gümüşlü Köyü: 29 Nisan 2021.
- Selver Hanol, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Çelikhan: 5 Nisan 2019.
- Selver Şahin, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Çokpınar Köyü:12 Kasım 2018.
- Selvi Özen "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019
- Selvi Selçuk, "Hamilelik ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar: 5 Mart 2019.
- Sever Çelik, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018
- Sevi Bilgin, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.

- Seycan Kaya -Ev Hanımı- "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Sezen Hanol, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Sıdıka Ayık, "Nişan ve Düğün" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Sıdıka Keleş, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Sıdıka Şeker, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Sıthiye Arık, Saç ve Sakal" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Sibel Çelik, Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Sinan Çetin, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Siti Arık, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Songül Ayık, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Songül Ayık, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Songül Çelik, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Songül Özdoğan, "Doğum ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Nisan 2017.
- Songül Yıldırım, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Sultan (?), "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Sultan Çelik, "Batıl İnanışlar", Konulu Görüşme, Besni: 5 Ekim 2017.
- Sultan Çoban, "Yemek Kültürü" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Sultan Doğan, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Sultan Gümüş, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 5 Nisan 2019.
- Sultan Güneş, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 5 Nisan 2019.

- Sultan Kıran, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Sultan Kis, , "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 22 Aralık 2018.
- Sultan Mama, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Sultan Tuncay, "Hamilelik ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Büyükkırkklı: 10 Mart 2019.
- Suna Güngördü, "Doğum ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Nisan 2017.
- Suzan Durmaz, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Akhisar Köyü: 19 Mart 2019.
- Suzan Yıldırım, - Memur- " Doğum ve Lohusalık" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02.02.2021.
- Suzan Yıldırım, - Memur- " Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Adıyaman: 02.02.2021.
- Şahide Adalı, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Şahin Urtük, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Şehnaz Ülüş, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Şehriban Akkoç, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Şehriban Aktaş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Şengül Savaş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Şengül Savaş, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Şerif Keleş, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Şevket Buğdaci, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Şeyh Mehmet Yaşar, -" Kav Aşireti" Konulu Görüşme, Adıyaman: 12 Şubat 2017.
- Şeyho Kırmızı, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı",Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019..

- Şıkiye Şahin, "Kılık Kıyafet Kültürü" Konulu Görüşme, Kızılıcak Köyü: 5 Nisan 2019.
- Şükrü Aslan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019
- Şükrü Aslan, "Doğum ve Lohusalık " Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Şükrü Gülden, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Tahir Buğdaci, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018
- Taner Aslan, "Doğum ve Lohusalık " Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Telli Çoşkun, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Telli Çoşkun, Doğum ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Nisan 2017.
- Telli Özkan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Telli Yumuşak, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Büyükkırıklı Köyü: 10 Ekim 2017.
- Tevrat Apaki, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Tevrat Apaki, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Timi Taysi, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Tuba Akgün, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Tülay Eren, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Adıyaman: 1 Ekim 2017.
- Tülay Ölbeci"Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.
- Türkan Bozgün, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Ürgüç Köyü:05 Aralık 2018.
- Türkan Oral, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Türkan Ögel, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 01 Haziran 2019.
- Uğur Eğilmez, "Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.

- Ümmühan Yaylı, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Ahmethoca Köyü: 10 Ekim 2017.
- V.V. Bartold, *Orta Asya Tarih ve Uygarlık*, Çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2010
- Yasemin Özet, “Doğum ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Nisan 2017.
- Yaşar Taşkın, “Sünnet ve Kirvelik” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:05 Haziran 2019.
- Yeter Arık, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019.
- Yeter Arık, “Evlilik ve Boşanma” Konulu Görüşme, Karagöl Köyü: 18 Ekim 2019
- Yeter Süngü, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Yılmaz Kurtar, Berber, “Aleviler ve Ticaret” Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Şubat 2021.
- Yılmaz Yılmaz, Sünnet ve Kirvelik“, Konulu Görüşme, Akkuyu Köyü/Besni: 22 Kasım 2019.
- Yunus Işık, “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Adıyaman: 15 Ekim 2020.
- Yunus Işık, -Memur-, “Kav Aşireti” Konulu Görüşme, Adıyaman: 15 Ekim 2020.
- Yusuf Doğan, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Yusuf Duymaz, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Yusuf Ekinci, “Alevi Kültüründe Nişan” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Yusuf Ezen, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Yusuf Felek, “Cenaze ve Taziye“ Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Yusuf Güneş, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Yusuf Hamamcı, “Saç ve Sakal” Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Yusuf Temel, “Cenaze ve Taziye “ Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 20 Ekim 2017.
- Yusuf Üngar, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.

- Z.O.G.,-Hemşire- “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Mayıs 2018.
- Zahide Arslan, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zahide Arslan, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Çokpınar Köyü: 06 Kasım 2018.
- Zahide Aslan, “Batıl İnanışlar” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zahide Durmaz, “Doğum ve Lohusalık” ,Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zahide Gemici, “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Zahide Yalçın, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 5 Kasım 2018.
- Zahide Yalçın, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 5 Kasım 2018.
- Zehra Tanrıverdi, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zekiye (?), “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2019.
- Zekiye Turan, “Cenaze ve Taziye “Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zeliha (?), “Kılık Kıyafet Kültürü” Konulu Görüşme, İpek Köyü: 5 Nisan 2019.
- Zeliha Alan, “Sünnet ve Kirvelik “Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Zeliha Ayni Şahin, “Kız İsteme ve Evlilik” Konulu Görüşme, Kındıralı Köyü: 07 Kasım 2018.
- Zeliha Bozan, “Evlilik ve Düğün” Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Zeliha Buğdaci, “Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı” Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Zeliha Buğdaci, “Nişan ve Düğün” Konulu Görüşme, Mustafa Beyli/Çeper Köyü:18 Şubat 2018.
- Zeliha Çetinkaya, “Cenaze ve Taziye” Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zeliha Çetinkaya, -Memur- “Alevi Sünni Evliliği” Konulu Görüşme, Adıyaman 5 Mart 2019.

- Zeliha Çoşkun, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Durukaynak Köyü: 20 Eylül 2018.
- Zeliha Durmaz, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Kömür Belediyesi: 01 Kasım 2019;
- Zeliha Durmuş, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Zeliha Durmuş, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Zeliha Gemici, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Zeliha Karadayı, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Zeliha Selçuk, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Çokpınar:12 Kasım 2018.
- Zeliha Şahin, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Zemine Adak, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 20 Aralık 2018.
- Zeycan Bozkurt, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Bulam Köyü: 05 Kasım 2018.
- Zeycan Mama, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Zeynal Karınca, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Mart 2017
- Zeynal Rençber, "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Adıyaman: 20 Eylül 2018.
- Zeynal Sever, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Zeynep (?), "Damatlık ve Gelinlik" Konulu Görüşme, Yazıbaşı Köyü: 20 Eylül 2018.
- Zeynep ?, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Zeynep Akile Yılmaz, "Adıyaman'da Yaşayan Alevilerin Doğum, Evlilik ve Ölüm İle İlgili İnanç ve Uygulamalarının Dinler Tarihi Açısından İncelenmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 12 Sayı: 63 Nisan 2019.
- Zeynep Ala, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 7 Eylül 2018.

- Zeynep Alan, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019
- Zeynep Alan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zeynep Çetin, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018
- Zeynep Çetinkaya, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zeynep Çetinkaya, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019
- Zeynep Çetinkaya, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zeynep Demirbaş, "Batıl İnanışlar" Konulu Görüşme, Adıyaman: 12 Ekim 2017.
- Zeynep Doğan, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Adıyaman: 5 Kasım 2018.
- Zeynep Güleç, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Zeynep Güleç, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 22 Haziran 2018.
- Zeynep Güven, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Eylül 2018.
- Zeynep Güven, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi:10 Kasım 2018.
- Zeynep Güzel, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Zeynep Horoz, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Zeynep Kapıcı, "Batıl İnanışlar", Konulu Görüşme, Büyükkırıklı Köyü: 10 Ekim 2017.
- Zeynep Kaya, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Zeynep Kırmızı, "Cenaze ve Taziye "Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Zeynep Kızır, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 2 Mart 2017.
- Zeynep Mutlu, "Doğum İnanışları ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.

- Zeynep Ozan, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zeynep Öksüz Matur, "Sünnet ve Kirvelik "Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 6 Mart 2019.
- Zeynep Savaş, "Evlilik ve Düğün" Konulu Görüşme, Tekpınar Köyü: 09 Ekim 2019.
- Zeynep Tekyılmaz, "Evlilik ve Boşanma" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 05 Haziran 2019.
- Zeynep Tunç, "Alevi Kültüründe Nişan" Konulu Görüşme, Adıyaman: 10 Ekim 2018.
- Zeynep Yıldız, "Kız İsteme ve Evlilik" Konulu Görüşme, Kındıralı Köyü: 07 Kasım 2018.
- Zeynep Yıldız, "Misafirlik Kültürü" Konulu Görüşme, Kındıralı Köyü:07 Kasım 2018.
- Zeynep Yıldız, Sünnet ve Kirvelik" Konulu Görüşme, Akkuyu Köyü/Besni: 22 Kasım 2019.
- Zübeyda Doğan, "Evlilik ve Doğum" Konulu Görüşme, Yarmakaya Köyü: 25 Şubat 2019.
- Zübeyde Demirci, "Cenaze ve Taziye" Konulu Görüşme, Adıyaman: 3 Mayıs 2019.
- Zübeyde Demirtaş, "Doğum ve Çocuk Bakımı" Konulu Görüşme, Karapınar Mahallesi: 12 Nisan 2017.
- Zübeyde Doğan, "Cenaze ve Taziye " Konulu Görüşme, Terman Köyü: 12 Kasım 2018.
- Zübeyde Ezen, "Kız isteme" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Zübeyde Ezen, "Nişan ve Nişanlılık" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.
- Zühre Tanrıverdi, "Yemek Kültürü" Konulu Görüşme, Ortanca Köyü: 4 Mart 2019.

Altun Yaruklug Ceval Beg Bitigi

Editörler

Prof. Dr. Murat Elmalı

Prof. Dr. Hacer Tokyürek

ISBN: 978-625-8190-36-6

Redaksiyon
Asos Yayınları

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Birinci Baskı: 2022

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler [intihal.net](https://www.intihal.net) benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının [BOOKCITES](https://www.bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İçindekiler

SUNUŞ	7
CEVAL KAYA'NIN ALTUN YARUK SUDUR ÇALIŞMALARINA KATKISI	11
<i>Hacer TOKYÜREK</i>	
Eski Uygurca 'karım' Sözcüğü Üzerine Art ve Eş Zamanlı Bir İnceleme	21
<i>Özlem AYAZLI</i>	
Uygurca <i>kalva</i> ~ <i>kavla</i> Üzerine	39
<i>Engin ÇETİN</i>	
Altun Yaruk'ta Kuotau Bey Hikâyesinin Yazınsal Göstergibilim ile İncelenmesi	47
<i>Murat ELMALI</i>	
Berlin Turfan Koleksiyonunda Yeni Tespit Edilen Aç Bars Hikâyesine Ait Bazı Metin Parçaları	83
<i>Zemire GULCALI</i>	
Altun Yaruk Sudur 8. Kitaba İlişkin Berlin Koleksiyonunda Yeni Tespit Edilen Bazı Metin Parçaları	111
<i>Tümer KARAAAYA</i>	
Altun Yaruk'ta Birleşik Zarf-Fiil Ekleri Üzerine	151
<i>Berker KESKİN</i>	
Some Notes on the Mongolian Translations of the <i>Golden Light Sūtra</i>	165
<i>Altan KHASBAATAR</i>	
50 Örnekle Altun Yaruk Sudur'un Tenkitli Neşri	183
<i>Liu ZHAO</i>	
Şinasi Tekin'in Altun Yaruk Sudur Üzerine Olan Çalışmaları	207
<i>Mehmet ÖLMEZ</i>	

Altun Yaruk'ta Kadın Bedeniyle Doğmak.....217
Serap SEVİM

**Eski Uygurca Budist Metinlerde *Altun* 'Altın' Sözü'nün Anlamsal Değeri
Üzerine231**
Hacer TOKYÜREK

***Altun Yaruk Sudur* 4. Tegzinç'e İlişkin Birkaç Yeni Fragman257**
Uğur UZUNKAYA

SUNUŞ

Orhun yazıtları ile yazı dili olarak parlayan Türkçe, Uygurlar tarafından yüzyıllarca sönmeyecek bir meşale olmuş ve bu meşale nesilden nesile, elden ele taşınmıştır. Bu meşalenin gür ışığı altında Uygurlar mücevher işçiliği nezaketiyle kâğıtlara yazılar nakşetmişler ve ölmez eserler ortaya koymuşlardır. Bu eserlerden en önemlisi hiç kuşkusuz Altun Yaruk Sudur'dur. Budizm'in parlayan ışığı Altun Yaruk, bu dinin en derin eserlerindedir. Şiņko Şeli, Budizm'in bu önemli eserini Türkçenin bütün imkânlarını kullanarak modern çevirmenlere de örnek olacak bir hünerle Türkçeye tercüme etmiş, yüzyıllar sonrasında bile gözleri kamaştıran parlak bir ışık olarak Türk okurların önüne koymuştur.

Şiņko Şeli Tutur'un yüzyıllar öncesinde Uygur harfleriyle ve Türkçe sözlerle yaktığı bu altın ışığı, yüzyıllar sonrasında Ceval Kaya eline almış ve bir mücevher gibi işlemeye başlamıştır.

Şiņko Şeli'den aldığı ilhamla yaptığı bu mücevher işçiliğinin sonucunda Kaya, Türkçenin ilk ve en derin konularını aynı incelikle ustaca ele almış ve sonuca bağlamıştır. Türkçenin "altın ışık"ının titiz araştırmacısı, öğrencilerinin Ceval babası/hocası, Türkolojinin Ceval Bey'i 6 Mart 2022'de 65 yaşına girmiştir. Ceval Bey, çalışmalarına başladığı ilk günlerin heyecanı ile Türkçeye bir mücevher ustasının titizliği ile hizmet etmiş ve etmeye devam etmektedir. Bu hizmetlerinden en önemlisi ve en bilineni hiç kuşkusuz Uygurca Altun Yaruk Sudur'dur.

Altun Yaruk denildiğinde akla gelen ilk isimlerden olan, Türk dilinin farklı alanlarında çalışmaları bulunan Ceval Kaya, Eski Türkçe çalışmalarının önde gelen araştırmacılarından biri olmuştur. Bilimsel çalışmaları Köktürkçe ve Eski Uygurca üzerine yoğunlaşan Kaya'nın, Eski Uygur Türkçesinin en önemli eserlerinden Altun Yaruk üzerine yaptığı çalışma Türk ve Dünya türkolojisi tarafından en çok bilinen çalışmalarından biridir. Kendisinden önce yapılan Eski Uygurca ve Altun Yaruk çalışmalarına önemli katkılarda bulunan Ceval Kaya *Suvar-aprabhāsa Sūtra*'nın (altın önlüg y(a)

ruk yaltrıklıg kopda kötrülmüş nom éligi atl(ı)g bitig) en bütünlüklü çalışmasını yayımlamıştır. Bu kapsamlı çalışma Eski Uygurca çalışmalarına ışık tutmuş ve tutmaya da devam etmektedir. Ceval Kaya'nın doktora tezi olarak hazırladığı çalışma, *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin* adıyla 1994'te Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır. Bu önemli çalışma 2021 yılında Altun Yaruk metni baştan sona gözden geçirilerek ve metin yeniden kurgulanarak ikinci kez yayımlanmıştır. Bu yayınlar türkoloji öğrencilerine ve çalışanlarına sadece Eski Uygurca açısından değil türkolojiye getirdiği yeni bakış açıları açısından da ufuk açıcı olmuştur. Yazılımı Ceval Kaya'ya ait *Cibakaya* dizin programıyla oluşturulan dizin bölümleri Eski Türkçe çalışmalarına yöntem açısından çok şey katmıştır. Gerek dizin programı gerek diğer çalışmaları ile Ceval Kaya, Altun Yaruk ve Eski Türkçe çalışmalarında önemli bir yer edinmiştir.

Ceval Kaya bir taraftan dönüm noktası teşkil edecek eserler ortaya koyarken diğer taraftan Eski Türkçe ve Eski Uygurca çalışan öğrenciler yetiştirmiştir. Altun Yaruk üzerine on altı öğrenciye yüksek lisans tezi çalıştırmış ve bu öğrencilerin Eski Uygurca alanında başka çalışmalar yapabilmeleri için önemli katkılarda bulunmuştur. Bu öğrencilerden akademik çalışmalarına Eski Uygurca alanında devam edenler başarılarını Ceval Kaya'nın yaptırmış olduğu Altun Yaruk çalışmalarına borçludur. Bugün Ceval Kaya'nın gerek bu çalışmaları yaptırdığı öğrencileri gerek başka eserler üzerine çalıştırarak yetiştirdiği öğrencileri arasında eski Uygurca üzerine önemli çalışmalar yapan ve yapmaya devam eden araştırmacılar vardır. Bunlardan bazıları Profesör unvanı almıştır. Ceval Kaya bu yönüyle Eski Uygurcanın ve Altun Yaruk'un hocalarının hocasıdır.

Hocamız öğrenci yetiştirmeye ve çalışmalarına devam etmektedir. Altun Yaruk üzerine yeni çalışmalar yapmakta ve bu eseri en ince ayrıntısına varana dek ortaya koymaya çalışmaktadır. Bütün bunlardan hareketle hocamızın doğumun 65. yılı münasebetiyle Altun Yaruk çalışanlarınca, tamamıyla Altun Yaruk çalışmalarından oluşan bir armağan kitabı hazırlanmak istenmiş ve elinizdeki eser böylece ortaya çıkmıştır.

Altun Yaruk üzerine çalışan yurt içinden ve yurt dışından akademisyenlerin katkı sağladığı bu armağan kitap, on iki kıymetli çalışmadan oluşmaktadır. Bu çalışmalarla hem Eski Uygurca ve Altun Yaruk çalışmalarına hem de hocamızın yapacağı çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Kitaba katkılarından dolayı araştırmacılara teşekkür ederiz.

Altun Yaruk çalışan ve bu alana sönmez eserler bırakan hocamıza, hem kendi kişiliğini yansıtmaması hem de çalışmalarının aydınlatıcılığını düşünerek *Altun Yaruklug Ceval Beg* adının uygun olacağı düşünülmüştür. Bundan

dolayı bu armağan kitabın adı *Altun Yaruklug Ceval Beg Bitigi* olarak oluşturulmuştur.

Umut ederiz ki hocamız adıyla uzun, sağlıklı ve huzurlu ömürler yaşasın ve yine umut ederiz ki hocamız eserleriyle, çalışmalarıyla ve yetiştireceği yeni öğrencilerle bizlere ışık olmaya devam etsin. Armağan kitabımız hocamıza ve Türkoloji camiasına kutlu olsun.

Prof. Dr. Murat ELMALI

CEVAL KAYA’NIN ALTUN YARUK SUDUR ÇALIŞMALARINA KATKISI

Hacer TOKYÜREK

Suvarṇabhāsottamasūtra adlı Sanskritçe eserin Çince, Tibetçe, Japonca, Hotence, Uygurca, Soğdca, Moğolca ve Tangutça’ya çevirileri bulunmaktadır (Emmerick 2016: XII, Finch 1988: 37, Kaya 1994: 43, Ölmez 1991:8, Ayazlı 2012: 2, Çetin 2020: 13, Uçar 2013: 11, Tokyürek 2018: 11). Elde bulunan Uygurca Altun Yaruk Sudur ise sutranın orijinal metninden değil Çince metinden 1040 yılında Şinko Şeli Tutuṅ tarafından çevrilmiştir. Sutra’yı popüler hâle getiren büyük ölçüde ünlü bilgin ve hacı I-tsing yi jing (635-713)’dir. Onun çevirisine dayanarak Tibetçe, Soğdca, Tangutça ve Uygurca metinler oluşturulmuştur. Bu çeviri daha önceki Çince versiyonları gölgede bırakmıştır. Bunlardan ilki 414’te Çin’e gelen Dharmakṣema’ya aittir (Emmerick 2016: XII) ve onun çevirisi 417’de tamamlanmıştır (Finch 1988: 37, Wilkens 2001: 5, Çetin 2020: 1). Çincedeki ikinci çeviri Paramartha’nın çevirisi ve Yaşogupta ve Jñanagupta’nın ortak versiyonu, yaklaşık 600’de başka bir ifadeyle 597’de tüm öncüllerinin eserlerinden birleştirilmiş bir versiyon yapan Pao-kui 寶貴 *bao gui* tarafından oluşturulmuştur. Üçüncü çeviri ise yukarıda belirtilen I-tsing’in 703’te yapmış olduğu çeviridir ve bu çeviri diğerlerine nazaran yenidir ancak burada önceki çalışmalardan faydalanılmıştır. Bu metin Sanskritçe metne daha yakın olduğu kadar, orijinalinin anlaşılmadığı yerlerde Sanskritçe metinden ayrılmıştır. Bu yüzden Sanskritçe metni oluşturma konusunda ya çok az ya da hiç faydası yoktur (Emmerick 2016: XII). Buna göre Çince bu üç versiyon şu şekilde sıralanabilir: 1. 金光明经 *jin guangming jing* 4 kitap 18 bölüm; 2. Sui Hanedanlığının 17. yılı yani 597, 金光明最胜王经 *jin guangming zui sheng wang jing*, 10 kitap 31 bölüm; 3. Tangwuzhou chang’an’ın 3. yılı yani 703, 义淨 [義淨] Yi Jing’in çevirisi, 金光明最勝王經 *jin guangming zui sheng wang jing*, 10 kitap 31 bölüm. Burada Yi Jing’in çevirisi en eksiksiz ve popüler olanıdır. Bunun en önemli kanıtı özellikle Uygur bölgesinde, Batı

KAYNAKÇA

Ayazlı, Ö. (2012). Altun Yaruk Sudur VI. Kitap: Karşılaştırmalı Metin Yayını. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Çetin, E. (2020). Altun Yaruk VII. Kitap. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Demirci, Ü. Ö. (2004). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (251-300), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ehlers, G. (1987). *Alttürkische Handschriften. Teil 2: Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmapathāvadānamālā*. Depositum der Preußischen Akademie der Wissenschaften (Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz, Berlin). Stuttgart: Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. Band XIII/10.

Elmalı, M. (2004). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (151 - 200), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Emmerick R. E. (2016). *The Sutra of Golden Light: A Translation of the Suvarnabhasottamasutra*, Motilal Banarsidass; 1st edition.

Finch, R. (1988). "Chapter XXX of the Uighur Suvarṇa-prabhāsottama Sūtra (Altun Yaruk)", *Waseda daigaku gogaku kyōiku kenkyūjo kiyō* 38, pp. 37-91.

Gözel, A. (2018). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (751-800). Ardahan Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kaya, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kaya, C. (2021). *Uygurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Koç, T. A. (2014). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (701-750), Ardahan Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Korkmaz, Ş. (2005). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (501-550), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Küçük, Y. (2003). Uygurca Altun Yaruk'a ait 50 belge, Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kütükçü, G. (2004). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (351-400), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ölmez, M. (1991). *Altun Yaruk: III. Kitap (= 5. Bölüm)*, Ankara: Odak Ofset.

Polat, G. (2004). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (301-350), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Raschmann, S-C. (2000). *Alttürkische Handschriften Teil 5*, Berliner Fragmente des Goldglanz- Sūtras, Teil 1: Vorworte und Erstes bis Drittes Buch, Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland, Band XIII/13, Stuttgart.

Raschmann, S-C. (2002). *Alttürkische Handschriften: Teil 6*. Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras. Teil 2: Viertes und Fünftes Buch. Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland, Band XIII/14. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Raschmann, S-C. (2005). *Alttürkische Handschriften Teil 7*, Berliner Fragmente des Goldglanz- Sūtras, Teil 3: Sechstes bis Zehntes Buch, Kolophone, Kommentar und Verifizierungen Gesamt Konkordanz, Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland, Band XIII/15, Stuttgart.

Sarıyıldız, A. (2004). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (101-150), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Savaşçı, Y. (2006). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (401-450), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Sertkaya, O. F. (1994). "Önsöz", (Ceval Kaya; *Uygurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Seymen, A. (2011). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (551-600), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Soydan, Y. (2004). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (201-250), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Tergip, A. (2003). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler, Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Tokyürek, H. (2018). *Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç (Karşılaştırmalı Metin Yayını)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Topçu, E. (2011). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (601-650), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Uçar, E. (2013). *Uygurca Altun Yaruk Sudur: IX. Tegzinç, Diplomatik Neşir Usûlüyle Yayını, Tercüme, Açıklamalar ve Dizin*, İzmir: Dinozor Kitabevi Yayınları.

Usta, M. (2005). Altun Yaruk'a ait belgeler (451-500), Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Wilkens, J. (2001). *Die drei Körper des Buddha (tri-kāya)*. Das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-Sūtras (Altun Yaruk Sudur) eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und St. Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert. Turnhout (Belgien): (BT 21).

Yang, F. (杨富学) (2006). 回鹘文《金光明经》及其忏悔思想 [Huihu wen "jin guangming jing" ji qi chanhui sixiang] (Uighur versions of the Sutra of Golden Light and philosophy on confession), 2006 年西域文献座谈会·中国国家图书馆 (2006 Nian xiyu wenxian zuotan hui zhongguo guojia guojia tushu guan) (2006 Western Region Document Symposium · National Library of China).

Yücal, M. (2014). Uygurca Altun Yaruk'a ait belgeler (651-700), Ardahan Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Eski Uygurca ‘karım’ Sözcüğü Üzerine Art ve Eş Zamanlı Bir İnceleme

Özlem AYAZLI(*)

Sivas

1. Giriş

Eski Uygurcanın ya da daha genel olarak ifade edilirse Eski Türkçenin söz varlığında görülen ve bugün Türkiye Türkçesinin ağızlarında ve diğer çağdaş Türk dil ve lehçelerinde varlığını sürdüren pek çok sözcük vardır. Eski Uygurcada *karam* şeklinde varyantı bulunan *karım* sözcüğü de bu sözcüklerden biridir. Çalışmada *karım* sözcüğü üzerinde durulmakta ve sözcüğün hem tarihî hem de çağdaş Türk dil ve lehçelerinde tespit edilebilen biçim ve anlamları da yer almaktadır. Makalede, *karım* sözcüğü üzerine art ve eş zamanlı bir inceleme yapmak amaçlanmaktadır. Bu amaçla, tarihî ve çağdaş Türk dil ve lehçelerine ait metinlerde *karım* sözcüğünün geçtiği bölümlerin Türkiye Türkçesine aktarımına da yer verilmektedir.

Çalışma, beş başlık altında toplanmaktadır: Birinci bölümde, çalışmanın amacı ortaya konulmakta ve makalenin bölümleri tanıtılmaktadır. İkinci bölümde; tarihî Türk lehçelerindeki *karım* sözcüğünün türev ve anlamları metin örnekleri eşliğinde aktarılmakta, sözcüğün Çince denklığıne yer verilmektedir. Üçüncü bölümde ise sözcüğün çağdaş Türk dil gruplarında tespit edilen biçim ve anlamlarına; dördüncü bölümde de sözcükle ilgili yapılan etimolojilere değinilmektedir. Çalışmanın son bölümünü oluşturan beşinci bölümde ise sözcük ile ilgili elde edilen bulgular sıralanmakta ve yapılan araştırma sonucunda sözcüğün kökeni ile ilgili oluşan kanaatler aktarılmaktadır.

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sivas/Türkiye. Elmek: civelek.o@gmail.com. ORCID 0000-0003-4981-6900

Kaynakça

Akdoğan, Y. (1999). *Azerbaycan Türkçesi 'nden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük*. İstanbul: Beşir Yayınevi.

Altaylı, S. (2018). *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü. III. Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Arat, R. R. (1979). *Kutadgu Bilig III İndeks*. (Yayına haz. Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce). İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Arat, R. R. (1998). *Kutadgu Bilig II Çeviri*. (7 bs.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Arat, R. R. (1999). *Kutadgu Bilig I Metin*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ata, A. (1997). *Nāsırü'd-dīn Bin Burhānū'd-dīn Rabğuzī Kışaşül'l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları) I Giriş-Metin-Tıpkıbasım, II Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ayverdi, İ. (2010). *Kubbealti Lugatı: Asırlar Boyu Târihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. Redaksiyon-Etimoloji: Ahmet Topaloğlu, İstanbul: Kubbealti İktisadî İşletmesi.

Baskakov, N. A. (1958). *Karakalpaksko-russkiy slovar'*. Moskva: Gosudarstvennoe Izdatel'stvo Inostrannix i Natsional'nix Slovarey.

Baskakov, N. A., Karriyev, B. A., Hamzayev, M. Ya. (1968). *Turkmensko-russkiy slovar'*. Moskva: İzdatel'stvo sovetskaya entsiklopediya.

Battal, A. (1997). *İbni-Mühennā Lūgati*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bayram, B. (2019). *Çuvaş Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Borovkov, A. K. (1949). "Tsenniy istoçnik dlya istorii uzbekskogo yazıka". *Otdelenie literaturı i yazıka. Yanbar'-Fevral'*, Tom: VIII, Vıp.: 1: 67-76.

Borovkov A. K. (1963). *Leksika sredneaziatskogo tefsira XII-XIII vv.*, Moskova: Akademiya Nauk SSSR, Institut Narodov Azii.

Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Clauson, G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.

Çağbayır, Y. (2007). *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı. Ötüken Türkçe Sözlük*. Cilt 3 j-müt, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çetin, E. (2020). *Altun Yaruk Yedinci Kitap: Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları. Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Eker, S. (2006). “Altayca Gezgin Bir Kelime: Kır”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Cilt, Sayı 4: 17-37.

Ercilasun, A. B., Akkoyunlu, Z. (2018). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânı Lugâti-t-Türk. Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. (3. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Erdal, M. (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon I-II*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag.

Eren, H. (2020). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. (Haz. Şükrü Haluk Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gabain, A. v. (2000). *Eski Türkçenin Grameri*. (çev. Mehmet Akalın), (3 bs.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Giles, H. A. (1912). *A Chinese-English Dictionary*. Second Edition, Revise & Enlarged. Shanghai, China and London.

Gösterir, İ. (2020). *Çorum Yöresi Ağızları Sözlüğü*. Çorum: Çorum Belediyesi Yayını.

Güzel, F. (2019). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Yapım Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hamilton, J. R. (1998). *Budacı İyi ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uyurcası Kalyanamkara ve Papamkara*. Ankara: Simurg.

Kaçalın, M. S. (tz.) *Yûsuf Hâs Hâcib, Kutadgu Bilig Metin*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü: 3137, Kültür Eserleri: 420.

Kaçalın, M. S. (2019). *Dîvânı Lugâti-t-Türk. Mahmûd el-Kâşgarî*. (Yay. Haz. Mehmet Ölmez). İstanbul: Kabcacı Yayıncılık.

Kasai, Y., unter Mitarbeit von Ogihara H. (2017). *Die altuigurischen Fragmente mit Brâhmî-Elementen*. Berliner Turfantexte XXXVIII, Turnhout: Brepols Publishers.

Kaya, C. (2021). *Uygurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Nadelyayev, V. M., D. M. Nasilov, E. R. Tenişev, A.M. Şçerbak (1969). *Drevnetyurkskiy slovar* '. Leningrad: Izdatel'stvo Nauka.

Oba, E. (2020). *Kazakçanın Tarihi Türk Lehçelerine Göre Söz Varlığı*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Ölmez, M. *Eski Türkçenin Kısa Sözlüğü*. Baskıda, Ankara: BilgeSu Yayınları.

Özönder, F. S. (1987). *Uygurca Sadâprarudita ve Dharmodgata Bodhisatva Hikâyesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

Pavet de Courteille, A. (1870). *Dictionnaire Turk-Oriental: Destiné Principalement à Faciliter la Lecture des Ouvrages de Bâber, d'Aboul-Gâzi Et de Mir-Ali-Chir-Nevâi*. Paris.

Radloff, W. (1899). *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte. Opat slovarya tyurkskih nareçiy* II. Sanktpeterburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademiy Nauk.

Radloff, W., Malov, S. E. (1970). *Suvarnaprabhâsa (Sutra zolotogo bleska)*. Tekst' uygurskoy redaktsii. Neudruck der Ausgabe 1913-1917. Bibliotheca Buddhica XVII. Os-nabrück: Biblio Verlag.

Räsänen, M. (1969). *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türkssprachen*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Röhrborn, K. (2015). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien: II. Nomina-Pronomina-Partikeln Band I: a-asvık*. Neubearbeitung, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Ryumina-Sirkaşev, L. T., Kuçığıaşev, N. A. (2000). *Teleüt Ağzı Sözlüğü*. (çev. Şükrü Haluk Akalın, Caştetin Turgunbayev). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Samoyloviç, A. N. (2011). “Kırım Adı İzah Edildi mi?”. *Tarih İncelemeleri Dergisi* (çev. Serkan Acar). Cilt XXVI, Sayı: 1: 235-237.

[Sevortyan, E.V.] Levitskaya, L. S., Dybo, A. V., Rassadin, V. I. (1997). *Etimolojiçeskiy slovar 'tyurkskih yazıkov. Obşçetyurkskie i mejtyurkskie osnovı na bukvi K, K*. Moskva: Rossiyskaya Akademiya Nauk.

Sleptsov, P. A. (1972). *Yakutsko-russkiy slovar'*. Moskva: Sovetskaya Entsiklopediya.

Starostin, S., Dybo, A., Mudrak, O. (2003). *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*. Leiden-Boston: Brill.

Taş, İ. (2015). *Kutadgu Bilig'de Söz Yapımı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin, Ş. (1980). *Maitrisimit nom bitig, Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāşika-Schule*: Berliner Turfantexte IX, Berlin: Akademie Verlag.

Tekin, Ş. (2019). *Uygurca Metinler II. Maytrisimit: Burkancıların Mehdisi Maitreya ile Buluşma, Uygurca İptidaî Bir Dram (Burkancılığın Vaibhāşika Tarikatına Ait Bir Eserin Uygurcası)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin, T., Ölmez, M., Ceylan, E., Ölmez, Z., Eker, S. (1995). *Türkmençe-Türkçe Sözlük*. Ankara: Simurg Yayınları.

Tekin T. (2013). “One More Zetacism and Sigmatizm”. *Makaleler I Altayistik*. (Yay. Haz. Emine Yılmaz, Nurettin Demir). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 101-116.

Tezcan, S. (1974). *Das uigurische Insadi-Sūtra*. Berliner TurfanTexte III. Berlin: Akademie Verlag.

Tezcan, S. (1981). “Kutadgu Bilig Dizini Üzerine”. *TTK Belleten*. Cilt XLV/2, Sayı: 178, Ankara: 23-78.

Türk Dil Kurumu (1969). *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, Cilt IV, K-N. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (1974). *Derleme Sözlüğü VII, H-İ* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (1975). *Derleme Sözlüğü VIII, K* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2010). *Azərbaycan Dialektoloji Lügəti* (2010), Azərbaycan Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, Birinci Cilt (A-L). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2018). *Yusuf Has Hacip. Kutadgu Bilig. A Viyana Nüshası*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2018). *Yusuf Has Hacip. Kutadgu Bilig. B Fergana Nüshası*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2018). *Yusuf Has Hacip. Kutadgu Bilig. C Kahire Nüshası*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkmen Dilinin Düşündürişli Sözlüğü (2016). Aşgabat: Türkmenistan İlimlar Akademiyası Maqımkulu Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutı.

Türkmen Dilinin Sözlüğü (1962). Türkmenistan SSR İlimlar Akademiyasının Korrespondent-çleni M. Ya. Hamzayevini umumi redaksiyasi bilen. Aşgabat: Türkmenistan SSR İlimlar Akademiyasının Neşiryatı.

Uygur Tilinin İzahlık Lugiti (1994). Cilt 4 k-ı. Beijing: Milletler Neşriyatı.

Uygur, C. V. (2019). *Karakalpak Türkçesi Sözlüğü (Karakalpakça-Türkçe Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ünlü, S. (2012). *Doğu ve Batı Türkçesi Kur'an Tercümelere Sözlüğü*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Wilkens, J. (2007). *Das Buch von der Sündentilgung Teil 2, Edition des alttürkisch-buddhistischen Kşanti Kılğuluk Nom Bitig*. Berliner Turfantexte XXV, Turnhout: Brepols.

Wilkens, J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen (Altuigurisch – Deutsch – Türkisch) / Eski Uygurcanın El Sözlüğü (Eski Uygurca – Almanca – Türkçe)*. Göttingen: Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, Universitätsverlag Göttingen.

Zieme, P. (2005). *Magische Texte des uigurischen Buddhismus*. Mit 193 Abbildungen auf 95 Tafeln. Berliner Turfantexte XXIII, Turnhout: Brepols.

Uygurca *kalva* ~ *kavla* Üzerine

Engin ÇETİN^(*)

Adana

Tarihî metinlerin günümüze ulaşan veya ulaşmayan binlerce sözcüğü, ibaresi, cümle yapısı bize toplumların insanı hayrete düşüren bilgeliğini, kültürlerin uçsuz bucaksız dünyasını sunar. Bazı sözcükler ise meraklılara dünyalarını olabildiğince kapatır. Bunlardan biri Uygur metinlerinde az rastladığımız, *Maitrisimit Nom Bitig'de*, *Altun Yaruk*'un sekizinci kitabına ait Berlin yazma parçasında, *Hüen-Tsang Biyografisi*'nin dokuzuncu kitabında, *Kşanti Kılğuluk Nom Bitig'de* ve Mz. 648 ([T II] S 19) ∞ MİK 598a envanter numaralı Brahmi harfli Sankritçe-Uygurca metinde *kalva*; *Altun Yaruk*'un St. Petersburg yazması ile çok sayıda kira ve satış sözleşmesinde *kavla* şeklinde tespit edilen sözcüktür. Uygurca *kavla* ~ *kalva* sözcüğü dil çalışmaları bakımından birçok meseleyi barındırmaktadır. Bunlar kısaca sözcüğün anlamı, kökeni ve ses yapısı olarak sıralanabilir. Sözcük çok sayıda çalışmada genel bir anlam olarak “sebze” veya “bir sebze türü” şeklinde tanımlanmış, sözcüğün hangi “sebze”nin adı olduğu açık şekilde ortaya koyulamamıştır. Hatta bazı yayınlarda sözcüğe “sebze” ve “sebze türü” dışında başka anlamlar da verilmiştir. Buna ek olarak sözcüğün tespit edildiği bazı eserlerde *kavla*, bazı eserlerde (veya istinsahlarda) ise *kalva* şeklinde kaydedilmiş olması konuyla ilgili bir başka mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar dışında, sıralanan iki meseleyi de içeren, sözcüğün kökeni meselesi, Uygurca araştırmaları için sözcüğü daha önemli hâle getirmektedir. Bu çalışmada Uygurca *kavla* ~ *kalva* sözcüğü ile ilgili konular ayrıntısıyla ele alınacaktır.

Sözcük Eski Uygurca şu cümlelerde kullanılmıştır:

monta togup kayusı kalvalık etözlüg kayusı **kalva** etözlüg kayusı sögüt etözlüg kayusı atız etözlüg ... BT IX 73/b/18 “Hier wiedergeboren, haben einige einen Körper wie ein Gemüsegarten, einige haben einen Körper (wie) Gemüse, einige sind baumgestaltig, einige haben die Gestalt einer Bewässerungsleitung; ... [Bu-

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana/Türkiye. Elmek: encetinr@gmail.com. ORCID: 0000-0002-5720-9126

Kaynakça ve Kısaltmalar

Ağca, F. (2021). *Dillik Ölçütlere Göre Eski Uygurca Metinlerin Tarihlendirilmesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Arıkoğlu, E. (2005). *Örnekli Hakasça – Türkçe Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ayazlı, Ö. (2005). *Dindışı Eski Uyurca Metinlerin Karşılaştırmalı Söz Varlığı*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).

Ayazlı, Ö. (2016). *Eski Uyurca Din Dışı Metinlerin Karşılaştırmalı Söz Varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aydemir, H. (2013). *Die alttürkische Xuanzang-Biographie IX, Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Trankript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert, Band I- II*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz. [HT IX]

Ayup, T.; Sayit, M. (2001). *Qedimki Uyur Til-Yezikidiki Altun Yaruq*. Şincang Helk Neşriyatı.

Barat, K. (2000). *The Uyur-Turkic Biography of the Seventh-century Chinese Buddhist Pilgrim Xuanzang, Ninth and Tenth Chapters. Edited and Translated with a Commentary*. Bloomington.

Baskakov, N. A., İnkijekova-Grekul, A. İ. (1953). *Hakassko-Tusskiy Slovar'*. Moskva.

Cafeoğlu, A. (1968). *Eski Uyur Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Clauson, sir G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish*. Oxford University Press. [ED]

Çetin, E. (2017). *Altun Yaruk Sekizinci Kitap*. Adana: Karahan Yayınları. [AYÇetin VIII]

Çetin, E. (2020). *Altun Yaruk VIII. Kitap*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [AYÇetin VIII]

Doerfer, G. (1993). *Versuch einer linguistischen Datierung alterer osttürkischer Texte*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Erdal, M. (1979). "The Chronological Classification of Old Turkish Texts". *Central Asiatic Journal* 23, 3/4, s. 151-175.

Erdal, M. (1991). *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon, Vol. I-II*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz. [OTWF]

Giles, H. A. (1912). *A Chinese – English Dictionary. Second Edition, Revised and Enlarged*, Shangai, China and London. [G]

Gürsoy-Naskali, E. vb. (2007). *Hakasça – Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kaya, C. (1994). *Uyurca Altun Yaruk, Giriş, Metin, Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [AYKaya]

Kaya, C. (2021). *Uyurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [AYKaya]

Klaproth, J. (1820). *Abhandlung über Sprache und Schrift der Uiguren, nebst einem Wörterverzeichnis und anderen uigurischen Sprachproben aus dem Kaiserlichen Übersetzungshofe*. Paris.

Ligeti, L. (1966). "Un Vocabulaire Sino-Ouigour Des Ming: Le Kao-Tch'ang-Kouan Yi-Chou Du Bureau Des Traducteurs". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. Vol. 19, No. 2, s. 117-199.

Maue, D. (1996). *Altürkische Handschriften Teil 1. Dokumente in Brāhmī und Tibetischer Schrift. Berliner Turfantexte XIII,9*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag. [BT XIII]

Nobel, J. (1958a). *Suvarṇaprabhāsottamasūtra, das Goldglanz-sūtra, ein Sankrittext des Mahāyāna-Buddhismus, I-Tsing's chinesische Version und ihre tibetische Übersetzung, Bd. 1. I-Tsing's chinesische Version Übersetzt, eingeleitet, erläutert und mit einem photomechanischen Nachdruck des chinesischen Textes versehen*, Leiden. [NobelChin.]

Özyetgin, A. M. (2014). *İslam Öncesi Uygurlarda Toprak Hukuku*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Radloff W. (1928). *Uigurische Sprachdenkmäler. Materialien nach dem Tode des Verfassers mit Ergänzungen von S. MALOV herausgegeben*. Leningard. [USp.]

Radlov, V. V. (1899). *Opiť Slovarya Tyurkskih Narečij II/1*. St. Peterburg'.

Radlov, V. V., Malov, S. E. (1913-1917). *Suvarṇaprabhāsa (Sutra Zoloto Bleksa), tekst' uygurskoy redaksii*, Sanktpeterburg. [R-M]

Tekin, Ş. (1980). *Maitrisimit nom bitig. Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule Teil 1-2*. Berliner Turfantexte IX, Berlin: Akademie Verlag. [BT IX]

Tekin, Ş. (1987). "Altun Yaruk'un XX. Bölümü: İligler Qanlarının Köni Törüsün Aymaq (= Rājaśāstra)." *Türklük Bilimi Araştırmaları (TUBA)*. Vol. 11, s. 133-199. [AYTekin XX]

Wilkens, J. (2007). *Das Buch von der Sündentilgung Teil 1, Edition des alttürkisch-buddhistischen Kṣanti Kulguluk Nom Bitig*, Berliner Turfan Texte XXV (1-2). Turnhout: Brepols Publishers. [BT XXV]

Wilkens, J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen Altuigurisch - Deutsch - Türkisch, Eski Uygurcanın El Sözlüğü Eski Uygurca - Almanca - Türkçe*. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.

Yamada, N. (1993). *Sammlung uigurischer Kontrakte*. Herausgegeben von Juten Oda, Peter Zieme, Hiroshi Umemura, Takao Moriyasu, Band 1-3. Osaka: Osaka University Press. [SUK]

Yunusoğlu, M. K. (2012). *Ming Hanedanı Tercüme Odası Tarafından Hazırlanan Uygurca – Çince İdikut Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Altun Yaruk'ta Kuotau Bey Hikâyesinin Yazınsal Göstergibilim ile İncelenmesi

Murat ELMALI(*)

İstanbul

1. Giriş

Türklerin İslamiyet'ten sonra en uzun ve yaygın bir şekilde inandıkları dinlerden biri de Budizm olmuştur. I. Köktürk devletine kadar uzanan Türklerin Budizm ile temasları Eski Uygurlar döneminde en yaygın inanç sistemi hâline gelmiştir. 10-14. yy. arasında olabildiğince gelişen Uygur Budizm'i daha sonraki yıllarda etkisini yitirmeye başlamış ve ilerleyen yüzyıllarda küçük Türk grupları dışında çok fazla taraftar bulamamıştır. Bugün hâlâ Budizm inancını devam ettiren Türk toplulukları Eski Uygurlar döneminde benimsenen bu inanç sisteminin günümüzdeki mirasçılarıdır.

Eski Uygurlar Budizm'e intisap ettikten sonra bu dinin gereklerini ve inanç sistemlerini öğrenmek için hızlı bir çeviri faaliyetine başlamışlardır. Kendilerine yakın Budist halklardan bu yeni dinin esaslarını öğrenmek için gayret etmişler ve bu dinin önemli eserlerini kendi dillerine kazandırmışlardır. Soğdca, Toharca, Çince ve Tibetçe başta olmak üzere başka dillerde yazılmış olan Budist eserleri Eski Uygur Türkçesi ile yazıya geçirmişlerdir. Bu çeviri faaliyetleri Eski Uygur dil ve edebiyatının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Gabain'in "Anlatılar, Masallar, Sūtralar, Tövbe duaları, Büyü metinleri ve Felsefi metinler" olarak sıraladığı (Ölmez 2021: 208) bu Eski Uygur külliyyatının çoğunluğunu çeviri eserler oluşturmuştur. Tripitaka adlı Budist külliyyat dikkate alınarak oluşturulan eserler içerisinde Uygurcaya çoğunlukla Sūtralar (Budist öğretisi kitapları) çevrilmiştir. Bu sūtralar içerisinde en önemli olanı ise Altun Yaruk Sudur'dur (AYS).

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul/Türkiye. Elmek: melmali@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-2642-2127

Kaynakça

Chandler, D. (2007). *The Basics Semiotics*. London-New York: Routledge.

Çetin, E. (2020). *Altun Yaruk VII. Kitap*. Ankara: TDK Yayınları.

Elmalı, M. (2016). *Daśakarmapathāvadānamālā*. Ankara: TDK Yayınları.

Elmalı, M. (2021). Eski Uygurca Altı Dişli Fil Hikâyesinin Yazınsal Göstergebilim İle İncelenmesi. V. D. Günay-. Kalelioğlu (Ed.), *Ötekiler İmparatorluğu Öteki'nin Göstergebilimsel Serüveni* içinde (116-146 ss). İzmir: Günce Yayınları.

Greimas, Al. J. ve Courtés, J. (1982). *Semiotics and Language: An Analytical Dictionary*. (Çev. L. Crist, D. Patte, J. Lee, E. McMahon II, G. Phillips ve M. Rengstorf), Bloomington: Indiana Universty Press.

Greimas, A. J. (1987). *On Meaning: Selected Writings. Algirdas Julien Greimas*. (Çev. P. J. Peron ve F. H. Collins). Minneapolis: Universty of Minnesota Press.

Günay, D. (2018). *Bir Yazınsal Göstergebilim Okuması Kuyucaklı Yusuf*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Günay, D. (2020). *21. Yüzyılda Göstergebilim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Kalelioğlu, M. (2020). *Yazınsal Göstergebilim Bir Kuram Bir Uygulama Anlam Üretim Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Kaya, C. (2021). *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: TDK Yayınları.

Kıran, A. E. ve Kıran Z. (2021). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Ölmez, M. (2021). *Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Rifat, M. (2019). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuarmaları-1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul: YKY Yayınları.

Şen, S. (2014). *Eski Uygur Türkçesi Dersleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Tanyeri, K. (2021). Pandomina Anlatısıyla Göstergebilime Giriş. F. U. Yıldız (Ed.) *Modern Türk Edebiyatı Yazınsal Göstergebilim Çözümlemeleri* içinde (73-91 ss). İzmir: Günce Yayınları.

Tokyürek, H. (2018). *Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç (Karşılaştırmalı Metin Yayını)*. Ankara: TDK Yayınları.

Tokyürek, H. (2019). *Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizim Terimleri*. Ankara: TDK Yayınları.

Tuna, D. ve Kuleli M. (2017). *Çeviri Göstergebilimi Çerçevesinde Yazınsal Çeviri İçin Bir Metin Çözümleme ve Karşılaştırma Modeli*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Uçan, H. (2008). *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi*. Ankara: Hece Yayınları.

Uçan, H. (2016). *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Zieme, P. (1996). *Altun Yaruq Sudur. Vorworte und das erste Buch. Edition und Übersetzung der alttürkischen Version des Goldglanzsütra (Suvarṇa-prabhāsottamasütra)*. Turnhout (Belgien).

Berlin Turfan Koleksiyonunda Yeni Tespit Edilen *Aç Bars* Hikâyesine Ait Bazı Metin Parçaları

Zemire GULCALI(*)

Bilecik

Prof. Dr. Ceval Kaya'nın Altun Yaruk Sudur'un Berlin metin parçalarıyla karşılaştırmalı bütünlüklü yazı çevirisi ve dizinlerden oluşan çalışması, yayınlandığı ilk günden itibaren özellikle Altun Yaruk Sudur üzerindeki çalışmalarımızda en başta gelen temel başvuru kaynaklarından biri olagelmıştır. Tamamıyla AYS üzerindeki araştırmalardan oluşturulan bu özel armağan için hazırladığım yazıda Berlin Turfan koleksiyonunda yeni tespit edilen *Aç Bars* hikâyesine ait birkaç metin parçasını ele alacağım¹.

Bugüne kadar bilinen en bütünlüklü yazma nüshası St. Petersburg'daki Doğu El Yazmaları Enstitüsü arşivinde korunmakta olan Altun Yaruk Sudur'un farklı el yazmalarına ait çok sayıda metin parçası da bulunur. Şimdiye kadar tespit edilen metin parçaları üzerindeki çalışmalar, bu parçaların, 1687 yılında istinsah edildiği anlaşılan St. Petersburg nüshasından daha eski olduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu metin parçaları günümüzde Berlin Turfan koleksiyonu (Turfansammlung), Turfan Müzesi (Doğu Türkistan), St. Petersburg Oryantal Araştırmalar Enstitüsü, British Library ve Stockholm Etnografiska Müzesi gibi merkezlerde kayıt altındadır. Ayrıca Turfan bölgesinde gerçekleştirilen kazı ve keşiflerle yeni metin parçaları bulunmaya devam etmektedir. İlgili merkezlerdeki parçalar üzerindeki çalışmalar için bk. Gulcalı 2021b: 121-123.

Bu metin parçalarının büyük çoğunluğu Berlin Turfan koleksiyonunda (Turfansammlung) korunmakta olup burada kayıtlı 8500 Eski Türkçe metin parçası arasında Altun Yaruk Sudur'a ait olduğu tespit edilen 1075 parçadan 107'sinin (85 varak) 26. bölüme ait metin parçaları olduğu biliniyor. Böyle-

* Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. E-mail: zemire.gulcali@bilecik.edu.tr. ORCID: 0000-0001-8655-9726

¹ Yeni tasnif çalışmaları ve katalog hakkında bilgi veren sayın Simone-Christiane RASCHMANN hocaya içten teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça ve Kısaltmalar

Altun Yaruk Sudur [AYS]

Emmerick, R. E. (1970). *The Sūtra of the Golden Light. Being a Translation of the Suvarṇabhāsottamasūtra*. London. (Sacred Books of the Buddhists. 27.)

Giles, H. A. (1912). *A Chinese-English Dictionary. I-2, 2. bs.*, Shanghai. [G]

Gulcalı, Z. (2015). *Eski Uyurca Altun Yaruk Sudur'dan "Aç Bars" Hikâyesi*, Ankara: TDK Yayınları, [2. baskı].

Gulcalı, Z. (2021a). *Altun Yaruk Sudur X. Kitap*. Ankara: TDK Yayınları.

Gulcalı, Z. (2021b). "British Library'de Korunan Aç Bars Hikâyesine Ait Bir Metin Parçası: Or. 8212/1746", *Eski Türkçe Üzerine Filolojik Araştırmalar*, Ed.: İbrahim Taş, Zemire Gulcalı, Tümer Karaayak, Çanakkale: Paradigma Akademi, s. 121-130.

Kaya, C. (2021). *Uyurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: TDK Yayınları.

Nobel, J. (1958; 1991), *Suvarṇaprabhāsottamasūtra. Das Goldglanz-Sūtra. Ein Sanskrittext des Mahāyāna-Buddhismus. I-tsing's chinesische Version und ihre tibetische Übersetzung. Bd. 1: I-tsing's chinesische Version. Übersetzt, eingeleitet, erläutert und mit einem photomechanischen Nachdruck des chinesischen Textes versehen. Bd. 2: Die tibetische Übersetzung mit kritischen Anmerkungen herausgegeben. Leiden 1958. Erdal, Marcel: Old Turkic Word Formation. I-II. Wiesbaden. [NobelChin]*

Raschmann, S. C. (2012). "Three New Fragments of the *Altun Yaruk Sudur* from Bezeklik". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung.* Volume 65 (3), 2012: 271–284.

Raschmann, S. C. (2013). "The Pre-eminent Sūtra. New Traces of the Altun Yaruk Sudur". In: T. Pang/S.-Ch. Raschmann/G. Winkelhane (eds.): *Unknown Treasures of the Altaic World in Libraries, Archives and Museums. 53rd Annual Meeting of the PIAC, IOM, RAS. St. Petersburg, July 25-30, 2010*. Berlin, pp. 93-113. (SSGKT. 13.)

Raschmann, S. C., Semet, A. (2008). "Neuse zur alttürkischen 'Geschichte von der hungrigen Tigerin'", *Aspects of research into Central Asian Buddhism: in memoriam Kogi Kudara*, Turnhout, pp. 237-275.

Radloff, W.; Malov, S. E. (1913). *Suvarṇaprabhāsa (sutra zolotogo bleska)*. Tekst ujugurskoj redakcii. I-II. Sanktpeterburg. (Bibliotheca Buddhica. 17). [Suv]

Taishō (1924-1935) 大正新脩大藏經 *Taishō, shinshū daizōkyō* (Yay. Haz.: 高楠順次郎 Takakusu Junjirō, Watanabe Kaigyoku), Tōkyō.

VOHD *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland*.

VOHD 13.10 (1987) *Altürkische Handschriften. Teil 2. Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmaphāvadānamālā*. Depositum der Preußischen Akademie der Wissenschaften (Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz, Berlin). Beschrieben von Gerhard Ehlers. Stuttgart (VOHD. Band XIII,10).

VOHD 13.13 (2000) *Altürkische Handschriften. Teil 5. Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras Teil 1: Vorworte und Erstes bis Drittes Buch*. Beschrieben von Simone-Christiane Raschmann. Stuttgart (VOHD. Band XIII,13).

VOHD 13.14 (2002) *Alttürkische Handschriften*. Teil 6. Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras Teil 2: Viertes und Fünftes Buch. Beschrieben von Simone-Christiane Raschmann. Stuttgart (VOHD. Band XIII,14).

VOHD 13.15 (2005) *Alttürkische Handschriften*. Teil 7. *Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras*. Teil 3: Sechstes bis zehntes Buch. Kolophone, Kommentare und Verifizierungen. Gesamtkonkordanzen. Beschrieben von Simone-Christiane Raschmann. Stuttgart (VOHD. Band XIII,15.)

Zieme, P. (2011). "Nicht-uirgische Besonderheiten in altauigurischen Texten". *Türk Dilleri Araştırmaları*, 21.2, s. 279-291.

<http://turfan.bbaw.de/dta/index.html> (erişim tarihi: 02/12/ 2021)

<http://cbeta.org/result/T16/T16n0665.html> (erişim tarihi: 02/12/ 2021)

<https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/content/index.xml?XSL.lastPage.SESSION=/content/index.xml> (erişim tarihi: 02/12/ 2021)

EKLER:

Berlin Fragmanları Kullanım/Yayın İzni:

Depositum der

BERLIN-BRANDENBURGISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

in der

STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN - Preussischer Kulturbesitz Orientabteilung

***Altun Yaruk Sudur* 8. Kitaba İlişkin Berlin Koleksiyonunda Yeni Tespit Edilen Bazı Metin Parçaları^(*)**

Tümer KARAAAYA^(**)

Bilecik

1. Giriş

*Altun Yaruk Sudur*¹, Çin'in *Gansu* [甘肃] bölgesinde *Suzhou* [肃州] şehri yakınlarındaki *Wenshugou* [文殊沟] adlı küçük bir köyün yakınlarındaki Budistlere ait bir tapınakta Rus Türkolog Sergey Yefimoviç Malov [Сергей Ефимович Малов] tarafından 1910 yılında bulunmuştur. Eserin Eski Uygurca başlığı *Altun Öñlüg Y(a)ruk Y(a)ltrıklıg Kopta Kötrülmiş Nom Eligi*, Çincesi 金光明最勝王經 *guang ming zui sheng wang jing* ve Sanskritçesi *Suvarṇa-prabhāsa-uttamarāja sūtra*'dır (Ölmez 1991: 7; Gulcalı 2021: 15).

Altun Yaruk Sudur'un Malov tarafından bulunan nüshası², bugün St. Petersburg'daki Rusya Bilimler Akademisi [Российская академия наук], Doğu El Yazmaları Enstitüsü [Института восточных рукописей], Serindia Koleksiyonu [Сериндийский фонд] (SI 4498 kayıt numarasıyla) içerisinde yer alan Malov (alt) koleksiyonunda [Коллекция Малова] (M/1 kayıt numarasıyla) saklanmaktadır (Lundysheva, Turanskaya, Umemura 2021: 68-69). Yazma, Radloff ve Malov tarafından dökme Uygur harfleriyle ya-

(*) Bu çalışma TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Bursu ile desteklenmektedir.

(**) Misafir Araştırmacı, Göttingen Georg-August Üniversitesi, Türkoloji ve Orta Asya Araştırmaları Semineri, Almanya. tumer.karaayak@uni-goettingen.de § Arş. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye. tumerkaraayak@gmail.com ORCID: 0000-0002-2322-9663

- 1 *Altun Yaruk Sudur* üzerine yapılan çalışmalar için bkz. Ölmez 1991: 7-11; Uçar, Erdem (2013a): "Altun Yaruk Sudur Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Açıklamalı Bir Kaynakça Denemesi". *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, Sayı 1: 227-251; Karahan, Akartürk (2013): "Altun Yaruk" İle İlgili Türkiye'deki Çalışmalara Bir Bakış". *Dil Araştırmaları*, Sayı 12: 277-287.
- 2 Nüsha hakkındaki bilgiler için ayrıca bkz. Umemura, Shōgaito, Yoshida, Yakup 2002: 163-164; Vorob'eva-Desjatovskaja 1996: 380-381; Elverskog 1997: 65-71; Uçar 2017a: 101.

Kaynakça

Ayazlı, Ö. (2012). *Altun Yaruk Sudur VI Kitap. Karşılaştırmalı Metin Yayını*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ayup, T.; Sayit, M. (2001). *Qādimki uygur til-yeziqidiki altun yaruq. Huihuwen jingu-amgmingjing*. Ürümçi.

Çetin, E. (2017). *Altun Yaruk Sekizinci Kitap. Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar; Dizin*. Adana: Karahan Kitabevi.

Çetin, E. (2020). *Altun Yaruk Sekizinci Kitap. Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları. (Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar; Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Demirci, Ü. Ö. (2004). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (251-300)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ehlers, G. (1987). *Alttürkische Handschriften Teil 2: Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmaphāvadānamālā Depositum der Preußischen Akademie der Wissenschaften (Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz, Berlin)*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag Wiesbaden. GMBH. (Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. XIII, 10.).

Elverskog, J. (1997). *Uygur Buddhist Literature*. Turnhout: Brepols.

Finch, R. (1993): “Chapters XVI and XVII From the Uighur Suvarnaprabhāsottama-sūtra (Altun Yaruq)”. *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Volume 17: 37-197.

Gulcalı, Z. (2021). *Altun Yaruk Sudur X. Kitap (Metin-Türkiye Türkçesine Aktarımı-Çince Metinle Karşılaştırmalı Açıklamalar-Sözlük-İkilemeler Dizini)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hirakawa, A. (1997). *A Buddhist Chinese-Sanskrit Dictionary*. Tōkyō: Reiyukai.

Karahan, A. (2013). ““Altun Yaruk” İle İlgili Türkiye’deki Çalışmalara Bir Bakış”. *Dil Araştırmaları*, Sayı 12: 277-287.

Kaya, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kaya, C. (2021). *Uygurca Altun Yaruk. Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Koç, T. A. (2014). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (701-750)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Korkmaz, Ş. (2005). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (501-550)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kudara, K.; Röhrborn, K (1982). "Zwei verirrte Blätter des uigurischen Goldglanz-Sutras im Etnografiska Museum, Stockholm". *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, Vol 132, No 2: 336-347.

Küçük, Y. (2003). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait 50 Belge*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Lundysheva, O.; Turanskaya, A.; Umemura, H. (2021). *Catalogue of the Old Uyghur manuscripts and blockprints in the Serindia Collection of the Institute of Oriental Manuscripts, RAS*. Volume 1. Tokyo: The Toyo Bunko.

Monier-Williams, M. (1899). *A Sanskrit-English Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.

Muti'i, İ. (1990). 'İlmiy Maqaliliri. Beyjing: Millätlär nāşriyati.

Müller, F. W. K. (1908). *Uigurica [I]*. 1. *Die Anbetung der Magier; ein christliches Bruchstück*. 2. *Die Reste des buddhistischen „Goldglanz-Sūtra“*. Ein vorläufiger Bericht. Berlin. (Abhandlungen der Königlich Preußischen Akademie der Wissenschaften. Philologisch-historische Classe. 1908:2.).

Ölmez, M. (1991). *Altun Yaruk III. Kitap (= 5. Kitap) (Suvarṇaprabhāsasūtra)*. Ankara: Odak Ofset (Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 1).

Radloff, F. W.; Malov, S. E. (1913-1917). *Suvarṇaprabhāsa (The Sūtra of Golden Light). The text of Uigur Version*. St Petersburg: Typography of the Imperial Academy of Sciences. [Bibliotheca Buddhica XVII].

Radloff, W. (1930). *Suvarṇaprabhāsa (Das Goldglanz-Sūtra)*. Aus dem uigurischen ins Deutsche übersetzt. Nach dem Tode des Übersetzers mit einleitung von S. Malov herausgegeben. I-III. Leningrad: The USSR Academy of Sciences Press, 1930. II, 256 p. [Bibliotheca Buddhica XXVII].

Raschmann, S.-C. (2000). *Altürkische Handschriften Teil 5: Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras. Teil 1: Vorworte und ertes bis drittes Buch*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag. (Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. XIII, 13.).

Raschmann, S.-C. (2002). *Altürkische Handschriften Teil 6: Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras. Teil 2: Viertes und fünftes Buch*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag. (Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. XIII, 14.).

Raschmann, S.-C. (2005). *Altürkische Handschriften Teil 7: Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras. Teil 3: Sechstes bis zehntes Buch, Kolophone, Kommentare und Versifi-*

zierungen, Gesamtkonkordanzen. Stuttgart: Franz Steiner Verlag. (Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. XIII, 15.).

Raschmann, S.-C.; Semet, A. (2006). "Kommentierte Bibliographie von ausgewählten chinesischen und uigurischen Arbeiten zum Altun Yaruk Sudur". *Ural-altaische Jahrbücher* Neue Folge 20: 233-240.

Röhrborn, K. (1977-1998). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien*, 1-6. Wiesbaden: Steiner.

Röhrborn, K. (2010). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung. I. Verben*. Band. 1: ab- - äzüglä-. Stuttgart: Steiner.

Röhrborn, K. (2015). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. II. Nomina-Pronomina-Partikel*. Band 1: a-asvık. Stuttgart: Steiner.

Röhrborn, K. (2017). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung. II. Nomina-Pronomina-Partikel*. Band 2: aš-äzüük. Stuttgart: Steiner.

Sarıyıldız, A. (2004). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (101-150)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Savaşçı, Y. (2006). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (401-450)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Soydan, Y. (2004). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (201-250)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.,

Tekin, Ş. (1987). "Altun Yaruk'un 20. Bölümü: İligler Qanlarning Köni Törüsün Aymaq (=Räjaşāstra)". *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Volume 11: 133-199.

Tergip, A. (2003). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Topçu, E. (2011). *Uygurca Altun Yaruk'a Ait Belgeler (601-650)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Uçar, E. (2013a). "Altun Yaruk Sudur Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Açıklamalı Bir Kaynakça Denemesi". *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, Sayı 1: 227-251.

Uçar, E. (2013b). "On Taraftaki Bodhisattva'nın Buddha'ya Methiyesi: Altun Yaruk Sudur: X. Tegziñç, XVII. Bölök [R-M 644/18-649/08]". *Dil Araştırmaları*, 12: 31-57.

Uçar, E. (2017a). "Altun Yaruk Sudur: VIII. Tegziñç, Yüce Sarasvatī (XV. Bölök, II. Kısım)". *Dede Korkut, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 12: 100-150.

Uçar, E. (2017b). "Altun Yaruk Sudur: VIII. Tegziñç, XIX. Bölök (Yeni Neşir)". *Prof. Dr. Talat Tekin Hatıra Kitabı*, Cilt 2. İstanbul: Çantay Yayınları: 1197-1250.

Uçar, E. (2017c). "Engin Çetin. Altun Yaruk, Sekizinci Kitap, Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin, Karahan

Kitabevi, Adana, 2017, ss. X+525, ISBN: 978-605-9374-59-0". *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)*, Cilt 1, Sayı 2: 151-165.

Umemura, H.; Shōgaito, M.; Yoshida, Y.; Yakup, A. (2002). *A Provisional Catalogue of the Microfilms of Uighur, Sogdian and Manichaean Manuscripts belonging to the St. Petersburg Branch of Institute of Oriental Studies Russian Academy of Sciences brought to the Toyo Bunko, 1st edition.*

Usta, M. (2005). *Uygurca Altun Yaruk`a Ait Belgeler (451-500)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Vorob`eva-Desjatovskaja, M. I. (1996). "New Manuscripts from the S. E. Malov Collection". *Turfan, Khotan und Dunhuang. Vorträge der Tagung „Annemarie v. Gabain und die Turfanforschung“*, veranstaltet von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften in Berlin (9.-12. 12. 1994). Herausgegeben von Ronald E. Emmerick, Werner Sundermann, Ingrid Warnke und Peter Zieme. Berlin: Akademie Verlag: 379-384.

Wilkens, J. (2021a). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, III. Fremdelemente*. Band 1: eç – bodis(a)v(a)tv. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Wilkens, J. (2021b). *Handwörterbuch des Altuigurischen. Altuigurisch – Deutsch – Türkisch, Eski Uygurcanın El Sözlüğü. Eski Uygurca – Almanca – Türkçe*. Göttingen: Universitätsverlag.

Yücal, M. (2014). *Uygurca Altun Yaruk`a Ait Belgeler (651-700)*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yüsüp, İ.; Qeyum, A. (2001). "Altun yaruqniñ 8inçi cildiniñ 16inçi bölümi üstidä tâtqiqat". *Turpañsunasliq Tâtqiqati* 1: 15-37;

Yüsüp, İ.; Qeyum, A. (2001). "Qädimki uygur tilidiki altun yaruqniñ 8inçi cildiniñ 15inçi bölümi (2inçi) üstidä tâtqiqat". *Turpañsunasliq Tâtqiqati* 2: 1-43.

Elektronik Kaynaklar

DDB = Digital Dictionary of Buddhism, www.buddhism-dict.net (Erişim tarihi: 09.02.2022).

Gandhari = <https://gandhari.org/dictionary> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

Taishō = <https://21dzk.l.u-tokyo.ac.jp/SAT/satdb2015.php> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

KOHD Digital = <https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/content/index.xml> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

1) U 1928 ön yüz: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1928seite1.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

2) U 1928 arka yüz: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1928seite2.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

3) U 2925 ön yüz: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2925seite2.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

4) U 2925 arka yüz: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2925seite1.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

5) U 2845 ön yüz: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2845seite2.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

6) U 2845 arka yüz: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2845seite1.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

7) Mainz 668d ön yüz: http://turfan.bbaw.de/dta/mainz/images/mainz0668_seite1_detail1.jpg (Erişim tarihi: 09.02.2022).

8) Mainz 668d arka yüz: http://turfan.bbaw.de/dta/mainz/images/mainz0668_seite2_detail1.jpg (Erişim tarihi: 09.02.2022).

9) U 2850 + U 2816 ön yüz: → U 2850: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2850seite1.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022). U 2816: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2816seite2.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

10) U 2850 + U 2816 arka yüz: → U 2850: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2850seite2.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022). U 2816: <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u2816seite1.jpg> (Erişim tarihi: 09.02.2022).

Altun Yaruk'ta Birleşik Zarf-Fiil Ekleri Üzerine

Berker KESKİN^(*)

İstanbul

1. Giriş

Eski Uygur edebiyatının önde gelen eserlerinden biri olan *Altun Yaruk sudur*, on esas bölümden (=Uyg. *tägziñç*) oluşan ve Budist inanç özellikleri ile Gautama Buddha'nın yaşamından kesitler aktaran felsefi-dinî bir metindir. Aslı Sanskritçe olan eser, Çince'den tercüme edilmiş olup Eski Uygurca tam adı *altun öñlüg yaruk yaltrıklıg kopda kötrülmiş nom eligi* “altın ışıklı, parlak renkli, her şeyden yüce kanun hükümdarı” şeklindedir. Eser, içeriği yönüyle belli bir dönem Uygurlar arasında geniş bir inanır kitlesine sahip olan Mahāyāna Budizmine ve dolayısıyla Türklerin dinî tarihine ışık tutarken kullanılan dil vasıtasıyla tarihî Türk dili araştırmaları için eşsiz bir kaynak oluşturur. Çeviri bir metin olmasına rağmen başta Türkçenin dinî terimleri karşılama yolları olmak üzere çeşitli dil ilişkileri, dönem dilinin söz varlığı ve yapısı gibi pek çok konu hakkında bu eser üzerinden bilgi edinmek mümkündür. AY'de yer alan birleşik zarf-fiil ekleri, çalışmanın esasını oluşturmaktadır. Kısa bir girişten sonra eser ana hatlarıyla tanıtılmış ve birleşik zarf-fiil konusu ele alınmıştır. Ardından tespit edilen çeşitli örnek yapılar sıralanarak bunların anlam ve işlevi üzerine değerlendirmede bulunulmuştur.

2. Altun Yaruk

Eserde Budizm'in çeşitli cepheleri üzerinde Buddha'nın konuşmaları bulunmaktadır. Zira her bölümde ayrı bir konu ele alınır ve Buddha'ya yöneltilen bir soruyla konuya girilir (Kaya 1994: 11). Bunun yanı sıra Budizm

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul/Türkiye. El-mek: berker.keskin@istanbul.edu.tr. ORCID: 0000-0001-8599-286X

Kaynakça

- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri* (9. bs.). Ankara: TDK Yayınları.
- Bayraktar, N. (2018). *Türkçede filimsiler* (2. bs.). Ankara: TDK Yayınları.
- Çağatay, S. (1945). *Altun Yaruk'tan iki parça*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Deny, J. (2012). *Türk dil bilgisi–modern Türk dil bilgisi çalışmalarının kapsamlı ilk örneği* (A. U. Elöve, çev., A. Benzer, haz.). İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Elverskog, J. (1997). *Uygur buddhist literature*. Silk Road Studies I. Turnhout: Brepols.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2016). *Türk kağanlığı ve Türk bengü taşları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdal, M. (2004). *A grammar of Old Turkic*. Leiden: Brill.
- Ergin, M. (2012). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gabain, A. von. (2007). *Eski Türkçenin grameri* (5. bs.). (M. Akalın, çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (2001). Türkiye Türkçesinde birleşik zarf-fiiller. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/2, 125-144.
- Kaya, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk–Giriş, metin ve dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi* (3. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Zieme, P. (1976). Sinqqu Sâli Tutung–Übersetzer buddhistischer Schriften ins Uigurische. W. Heissig, J. R. Krueger, F. J. Oinas, vd. (Ed.), *Tractata Altaica. Denis Sinor; sexagenario optime de rebus altaicis merito dedicata* içinde (s. 767-775). Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Some Notes on the Mongolian Translations of the *Golden Light Sūtra*

Altan KHASBAATAR^(*)

Hohhot

As it was very popular among the Uyghurs in the pre-Islamic period, the *Golden Light Sūtra* (skt. *Suvarṇaprabhāsottama-sūtra*) has been widely transmitted among the Mongols since it was translated into Mongolian in Yuan Dynasty. The Mongolian titles of the *Golden Light Sūtra* are slightly different due to the different translations, but they are all shortened and commonly called as *Altan Gerel*. There are four Mongolian translations of this sūtra, three of them are translated in so-called Classic Mongolian, each in 21, 29 and 31 chapters, the fourth one is translated in Kalmyk (or so-called *Todo Bičig*, ‘Clear Script’), with 21 chapters. *Altan Gerel* in 29 chapters (hereafter as *AG-29*) is the earliest Mongolian translation, translated by the famous Buddhist monk and translator *Sirab-Sengge* (tib. *Šes-rab sen-ge*) in the first half of the 14th century. This translation is also the most popular one. Except those included in the Mongolian *Kanjur*, almost all of the known blockprints and manuscripts of the *Altan Gerel* written in classic Mongolian are derived from this translation. *Altan Gerel* in 21 (hereafter as *AG-21*) and in 31 (hereafter as *AG-31*) chapters are found almost exclusively in the Mongolian *Kanjur*, thus these two translations are considered to be translated in the period when the Mongolian *Kanjur* was compiled, i.e., in the early 17th century. The Kalmyk translation is translated in the mid-17th century by the famous Oirat Mongol Monk *Zaya Pandita Namqayijamsu* (tib. *Nam-mkha'i-rgya-mtsho*). In addition, there is also an abbreviated version, shortened by *Sdamba-darji* (also written as *Usdambadarji*, tib. *Bstam-pa-dar-rgyas*) based on *AG-29*.¹

The translation sources of *AG-21*, *AG-31* and the Kalmyk translation are relatively clear, all from the corresponding Tibetan texts. They are all the products

(*) Dr., Inner Mongolia University, Center for Mongolian Studies, Hohhot/China. E-mail: hasaa_im@outlook.com

1 See DAMDINSÜREN 1959, pp. 166-170. One other manuscript of it is kept in the Royal Library of Copenhagen with the signature Mong. 440. See HEISSIG 1971, p. 207.

References and Abbreviations

AALTO, P. (1950). Notes on the Altan Gerel - The mongolian Version of the Suvarṇaprabhāsa-sūtra. In: *Studia Orientalia edidit Societas Orientalis Fennica* 14, pp. 3-26.

AALTO, P. (1961). *Qutuṣ-tu Pañcarakṣā kemekü tabun sakiyan neretü yeke kölgön sudur: nach dem stockholmer Xylograph 15. 1. 699*. Wiesbaden.

BILGÜÜDEJ, G. [Билгүүдэй, Г.], OTGONBAATAR, R. [Отгонбаатар, Р.] and CENDINA, A. [Цендина, А.] (2018). *Ц. Дамдинсүрэнгийн гэр музейн Монгол ном судрын бүртгэл*. Улаанбаатар: Соёмбо Принтинг

BIRA, Sh. (1997). Mongḡol Yapon-u buddha-yin šasin ba törö ulus-un uḡel sanay-a, ulamḡilal-i qaricayulun sudulqu asayudal-du. In: Jalsang & Badmaodsar

38 HEISSIG 1954.

39 There is a manuscript of *AG-29* on the website of the Buddhist Digital Archives (BUDA) of the Buddhist Digital Resource Center (BDRC), in its colophon is stated that this manuscript was copied in Barköl in 1723.

edt., *Sinjilegen-ü ügüüel durasqal-un jokiya*. Öbör Mongyol-un yeke suryaŷuli-yin keblel-ün qoriy-a: Kökeqota, pp. 499-528.

BULAF 宝力高 (2012). *Mengguwen fojiao wenxian yanjiu* 蒙古文佛教文献研究 [Studies on the Mongolian Buddhist Literatures]. Renmin chubanshe: Beijing.

ČOYIJI 乔吉 (Qiao Ji) (2003). *Mongyol-un Burqan-u Šasin-u Teüke, Yuan ulus-un üy-e (1271-1368)*. Kökeqota: Öbör Mongyol-un arad-un keblel-ün qoriy-a.

ČOYIJI 乔吉 (Qiao Ji) (2008.) *Menggu fojiaoshi, beiyuan shiqi (1368-1634)* 蒙古佛教史-北元时期 (1368-1634) [History of the Mongolian Buddhism, Northern Yuan period (1368-1634)]. Huhehaote: Neimenggu renmin chubanshe.

DAMDINSÜREN, Ts. (also, Damdinsürüng) (1959). *Mongyol Uran Jokiyal-un Degeji Jayun Bilig Orusibai*. Bügüde Nayiramdaqu Mongyol Arad Ulus-un Sinjileküi Uqayan ba Degedü Bolbasural-un Küriyeleng-ün Keblel: Ulayanbayatur.

DAMDINSÜREN, Ts. (1979). Two Mongolian Colophons to the *Suvarṇaprabhāsottama-sūtra*. In: *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 33, pp. 38-59.

HEISSIG, W. (1954). *Die Pekinger Lamaistischen Blockdrucke in Mongolischer Sprache*. Wiesbaden.

HEISSIG, W. (1954). Zur geistigen Leistung der neubekehrten Mongolen des späten 16. und frühen 17. Jhdts. In: *Ural-Altäische Jahrbücher* 26, pp. 101-116.

HEISSIG, W. (1962). *Beiträge zur Übersetzungsgeschichte des mongolischen buddhistischen Kanons*. Vandenhoeck & Ruprecht: Göttingen.

HEISSIG, W. (1971). *Catalogue of Mongol books, manuscripts and xylographs*. Assisted by Charles Bawden. The Royal Library: Copenhagen.

JIA JINGYAN 贾敬颜 & ZHU FENG 朱风 (1991). “*Menggu Yiyu*” “*Nüzhen Yiyu*” *Huibian* 《蒙古译语》《女真译语》汇编 [Compilation of *Menggu Yiyu* and *Nvzhen Yiyu*]. Tianjing guji chubanshe: Tianjing.

JIRUNGI-A 珠荣嘎 (1986) Cong Mengwen “A le tan han zhuan” kan shiqi shiji chu Tumote bu delifa 从蒙文《阿勒坦汗传》看十七世纪初土默特部的历法 [On the Tümed Mongols Calender in the 17th century, based on the Mongolian Chronicle ‘The Biography of Altan Qayan’]. In: Neimenggu Shehui Kexue, 3(1986), pp. 48-55.

KARA, G. (1968). *Az Aranyfény-szutra: Suvarṇaprabhāsottamasütrendrarāja, Yon-Tan Bzañ-Po Szövege (1-2)*. Mongol Nyelvemléktár XIII. Budapest.

KARA, G. (1979). Qaradaš - Translator’s Note to Professor Damdinsüren’s Two Mongolian Colophons. In: *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 33, pp. 59-63.

KARA, G. (2000). *The Mongol and Manchu Manuscripts and Blockprints in the Library of the Hungarian Academy of Sciences*. Budapest.

KARA, G. (2001). Late Mediaeval Turkic Elements in Mongolian. In: *De Dunhuang à Istanbul. Hommage à Russel Hamilton*. Ed. L. Bazin and P. Zieme. Silk Road Studies V. Turnhout: Brepols, pp. 73-119.

KESIGTOGTAQU (2007). Toyin Sirab-sengge-dü duradqan ügülejü nom sudur orçiyuluyulju bayiysan Esentemür-ün tuqai sigülte. In: Wang Mantuy-a ed., *Mongyol utq-a jökiyal-un sudulul*. Ündüsüten-ü keblel-ün qoriy-a: Beijing, pp. 422-441.

KHASBAATAR, A. (2018). Mengguwen yu Huihuwen “Jinguangmingjing” guanxi chutan, yi ‘sheshen sihu’ gushi wei zhongxin 蒙古文与回鹘文《金光明经》关系初探——以‘舍身饲虎’故事为中心 [The relations between the Mongolian and Uyghur Golden Light Sūtra, based on the story of the Hungry Tigress]. In: *Zhongyang minzu daxue xuebao*, 03(238), pp. 149-156.

KHASBAATAR, A. (2021). Die Drogenbezeichnungen aus dem 15. Kapitel des mongolischen Goldglanz-Sūtra. In: *Ural-Altäische Jahrbücher*, Neue Folge 28, pp. 259-293.

KOLLMAR-PAULENZ, K. (2001). *Erdeni tunumal neretü sudur. Die Biographie des Altan qayan der Tümed-Mongolen. Ein Beitrag zur Geschichte der religionspolitischen Beziehungen zwischen der Mongolei und Tibet im ausgehenden 16. Jahrhundert*. Asiatische Forschungen, Band 142. Harrassowitz Verlag: Wiesbaden.

MUNKHSAIKHAN, С. [Мөнхсайхан С.] (2011). “Банзрагч”-ийн Төгсгөлийн Шүлэг. Эх бичиг, Үгийн сангийн судалгаа. ШИЭЖЛЭХ Ухааны Академи Хэл Зохиолын Хүрээлэн, Улаанбаатар. [Dissertation]

ÖLJEITOGTAQU (2008). *Mongyol <Altan Gerel>-iin üges-iin sang-un sudulul (1): toliçilaysan tayilburi*. Liyooning-un ündüsüten-ü keblel-ün qoriy-a: Shenyang.

POPPE, N. (1967). *The Twelve Deeds of Buddha. A Mongolian version of the Lalitavistara. Mongolian Text, Notes, and English Translation*. Asiatische Forschungen Band 23. Wiesbaden, pp. 14-17.

SÁRKÖZI, A. (2005). *Proper Names in the First Chapter of the Mongolian Suvarṇaprabhāsottama-sūtra*. In: *The Black Master, Essays on Central Eurasia in Honor of György Kara on His 70th Birthday*. Edited by Stéphane Grivelet; Ruch I. Meserve; Ágnes Birtalan; Giovanni Stary. Wiesbaden, pp. 121-136.

SAZYKIN, A. G. [Сазыкин, А. Г.] (2001). *Каталог Монгольских Рукописей и Ксилографов Института Востоковедения Российской Академии Наук*. Том II. Москва.

SERRUYS, H. (1945). Pei-Lou Fong-Sou 北虜風俗. Les coutumes des esclaves septentrionaux de Siao Ta-Heng 蕭大亨. In: *Monumenta Serica* Vol. 10, ANTONIO MOSTAERT. De Studiis in Linguam Mongolicam. Per Annos Quadraginta. OPTIME MERITO, pp. 117-208.

SHŌGAITO, M. (1991). On Uighur elements in Buddhist Mongolian Texts. In: *The Memories of the Toyo Bunko* 49, pp. 27-49.

SHŌGAITO, M. (2003). Uighur influence on Indian words in Mongolian Buddhist texts. In: *Indien und Zentralasien Sprach- und Kulturkontakt*. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica 61, pp. 119-143.

SIRÜNKÜÜ (2006). “Arban Qoyar Jokiyangyui Orosiba” kiged tegün-ü tayil-buri jokiyal-un yerüngkeyilegsen sudulyan. Öbör Mongyol-un arad-un keblel-ün qoriy-a: Kökeqota.

ŠONGQOR 双福 (1993). Yuandai mengyi fojiao bashi jianlun 元代蒙译佛教跋诗简论 [On the Colophons of the Mongolian Buddhist Literatures from the Yuan Dynasty]. In: *Neimenggu shehui kexue*, issue 4., pp. 85-92.

TSERENSODNOM (2001). *Mongyol-un Burqan-u Šasin-u Uran Jokiyal*. Öbör Mongyol-un arad-un keblel-ün qoriy-a: Kökeqota.

Taishō Tripitaka 大正新脩大藏經

ZIEME, P. (1973). Zu den Beziehungen zwischen dem uigurischen und mongolischen Schrifttum. In: *The Second International Congress of Mongolists* (Bd2), Ulaanbaatar, pp. 247-250.

50 Örnekle Altun Yaruk Sudur'un Tenkitli Neşri

LIU Zhao(*)

Pekin/Bejing

-I-

Altun Yaruk Sudur (AYS), sayılı büyük hacimli eski Türkçe-Uygurca metinlerden biridir. Rus Türkolog Sergey Malov'un Gansu'da bulduğu nüshası da tam metne çok yakın olduğu için tenkitli yayında doğal olarak esas alınacak niteliktedir. Diğer nüshalara gelince, başta Almanya'da olmak üzere fragmanlar halinde korunmuştur.

AYS çalışmaları, Almanya'ya ulaşan bu metne ait bazı fragmanları yayımlayan F.W.K. Müller (1908:10-35) ile başlamıştır. Radloff ve Malov (R-M), Gansu'da bulunan metni 4 cilt halinde basım evinde dökülmüş Uygur harfleriyle “yarı” yazıçevrimi yapmıştır (1913-1917). Petersburg'da saklanan bu nüshanın aslına kolay ulaşılmaması nedeniyle R-M önemli bir kaynak olmaya devam etmektedir.

Uygur harflerine aktarılan R-M metni, Kaya (1994) tarafından tümüyle yazıçevrimi yapılarak ilk kez neşredilmiştir. Günün şartları altında farklı nüshalarla karşılaştırma olasılığı olmamasına rağmen, bu çalışmanın önemi büyüktür. Ayup-Sayit (2001), çağdaş Uygurca çevirisi dışında Kaya'yı izleyen benzer bir çalışmadır.

Ölmez (1991; III. Kitap 5. Bölüm); yazıçevrimi, dipnotları, Türkçe aktarımı ve diziniyle AYS (belirli kitap ya da bölümler) üzerine odaklanan ilk çalışmalardan biri, aynı türden çalışmalara Çinli Türkologlar da katkıda bulunmuştur (李经纬 1987, 张铁山 1990, 耿世民 1993 vs.). Yine AYS kitap/bölümleri üzerinde yapılan çalışmalarda Tekin (1971; V. Kitap 9.-10. Bölüm) Petersburg'un yanında Berlin nüshalarından yararlanarak yapılan ilk metin yayını olmalıdır, arada 20 yıl geçtikten sonra Zieme (1991; Süü ve I. Kitap 1.-2. Bölüm) bu yönde hemen hemen aralıksız devam eden bir süre-

* Doç. Dr., BFSU Asya Fakültesi, Pekin/Çin. El-mek: liuzhao@bfsu.edu.cn.

Kaynakça

Çetin, E. (2020). *Altun Yaruk VIII. Kitap*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ehlers, G. (1987). *Alttürkische Handschriften, Teil 2: Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmapathāvadānamalā*. Depositum der Preußischen Akademie der Wissenschaften (Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz, Berlin), Stuttgart. (VOHD. 13, 10.)

Kara G.; Zieme, P.; Tugusheva, L. (2022). *Avalokiteśvara-Sūtras*, Brepols publ. Turnhout. (BT L.)

Kaya, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk: Giriş, Metin ve Dizin*, Lilia.

Kaya, C. (2021). *Uygurca Altun Yaruk: Giriş, Metin ve Dizin*, ikinci baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ölmez, M. (1991). *Altun Yaruk III. Kitap (= 5. Bölüm)*, Ankara.

Ölmez, M. (2015). “110 Years of Old Uighur Suvarṇaprabhāsa-sūtra Studies”, 東京外国語大学 - アジア・アフリカ言語文化研究所 [Tōkyōgaikokugodaigaku - Ajia Afurika gengo bunka kenkyūjo], Tokyo, 2015年7月2日(木) 14:00~15:00. (yayımlanmamış sunum).

Radlov, V.V.; Malov, S. E. (1913). *Suvarṇaprabhāsa* (sutra zolotogo bleska), Tekst uygurskoy redaksii I-II. Sanktpeterburg. (Bibliotheca Buddhica, 17.)

Radlov, V.V.; Malov, S. E. 1917: *Suvarṇaprabhāsa* III-IV. Sanktpeterburg.

Raschmann, S.-Ch. (2000-2005) *Alttürkische Handschriften. Teil 6. Berliner Fragmente des Goldglanz-Sutras*. Teil 1: *Vorworte und erstes bis drittes Buch*, Stuttgart, 2000; Teil 5. *Berliner Fragmente des Goldglanz-Sutras. Teil 2: Viertes und Fünftes Buch*, Stuttgart, 2002; Teil 3: *Sechstes bis Zehntes Buch - Kolophone, Kommentare und Versifizierungen – Gesamtkonkordanzen*, Stuttgart, 2005.

Röhrborn, K. (1985). “Śūnyavāda und Vijñānavāda. Zentralasiatische Resonanzen eines Schulstreits”, *Ural-Altäische Jahrbücher, Neue Folge*, c. 5: 123-145. [Türkçesi: “Śūnyavāda ve Vijñānavāda. Ekol Tartışmaları ve Orta Asya’da Yol Açtığı tepkiler”, [çevirenler: Songül ROLFFS, Mehmet ÖLMEZ, Uğur UZUNKAYA, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 2016, 64 – 2: 153-174]

Tekin, Ş. (1955). *Preußische Akademie der Wissenschaften. Turfan-Sammlung (z. Z. in Mainz)*, Teil I, Teil II, Teil III.

Tekin, Ş. (1959). “Altun Yaruk’un Çincesinin Almancaya Tercümesi Dolayısıyla”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1959: 293-309, TDK, Ankara.

Tekin, Ş. (1961a). “Über die buddhistische Trinitätslehre in der uigurischen Version des Goldglanz-Sūtra. *Ural-Altäische Jahrbücher*. XXXIII/1-2: 187-192.

Tekin, Ş. (1961b). “Uygurlarda ‘Boşluk’ ve ‘Mutlak Hakikat’ Mefhumları Hakkında”, *Atatürk Üniversitesi 1960 Yıllığı*, Erzurum (Ankara): 79-87.

Tekin, Ş. (1963). “Uygurlarda Sevab tevcihi Âdeti ve İslâmlıktaki Mevlid Duâsı”, *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1963, c. XII: 233-245.

Tekin, Ş. (1966a). “Buyan Evirmek (Sevâbın Tevcihi)”, *Reşid Rahmeti Arat İçin*, TKAE, Ankara: 390-411.

Tekin, Ş. (1966b). “Uygur Bilgini Singku Seli Tutung’un Bilinmeyen Yeni Bir Çevirisi Üzerine”, *TDAYB* 1965: 29-33.

Tekin, Ş. (1971). *Die Kapitel über die Bewußtseinslehre im uigurischen Goldglanzsūtra* (IX und X). Hrgg. von. K. Röhrborn u. P. Schulz, Wiesbaden. (VdSUA. 3.)

Tekin, Ş. (1987). “Altun Yaruk’un 20. Bölümü: İligler Qanlarının Törüsün Aymaq (=Rājaşastra)”, *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 11: 133-210.

Tekin, Ş. (1988). “Gerhard Ehlers, *Alttürkische Handschriften, Teil 2: Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmaphāvadānamālā.*”, *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 12: 293-302.

Wilkens, J. (2001). *Die drei Körper des Buddha (Trikāya). Das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-Sūtras (Altun Yaruk Sudur). Eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und St. Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert*, Brepols publ. Turnhout. (BT XXI.)

Wilkens, J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen Altuigurisch - Deutsch – Türkisch, Eski Uygurcanın El Sözlüğü Eski Uygurca – Almanca – Türkçe.* Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.

İnternet Kaynakçası

<https://turfan.bbaw.de/dta/>

https://turfan.bbaw.de/dta/mainz/images/mainz0001_seite1.jpg

<https://turfan.bbaw.de/dta/mainz/images/mainz0869.jpg>

Altun Yaruk'ta Kadın Bedeniyle Doğmak

Serap SEVİM^(*)

İstanbul

Giriş

Din değiştiren, yerleşik hayata geçen Uygurlar sadece Türk kültür ve medeniyetinin gelişimine katkı sağlamakla kalmamış, Türkçenin ve Türk düşünce sisteminin gelişmesinde de etkili olmuşlardır. Uygurlara ait, önceki dönemlere göre hatırı sayılır orandaki yazılı materyalin olması dönemi aydınlatmada Türk kültür tarihi açısından önemli bir rol oynamaktadır.

“Daha geniş bir kültür muhitinde ve daha kalabalık bir münevver sınıfına malik olan Türk-Burkan merkezlerinde inkişaf eden Uygur medeniyeti, diğer sahalarda olduğu gibi edebiyat sahasında da ilerlemiş ve birçok yeni mefhumları karşılamaya müsait bir yazı dili vücuda getirmiş bulunuyordu. Burkan felsefesi gibi en çetin bir sahayı benimsemek için uğraşmış olan bu Türk muhiti, Türk düşüncesi, dili ve edebiyatı için gelecek birçok asırları üzerinde taşımaya kabiliyetli, sağlam bir temel vücuda getirmeye muvaffak olmuştur” (Arat 1991: 63-64).

Uygurlardan günümüze ulaşan yazılı malzemelerin büyük çoğunluğunu dini içerikli metinler oluşturmaktadır. Ancak bunun yanında tıp, astronomi, hukuk, sağlık, felsefe gibi çeşitli alanlara ait metinler de bulunmaktadır. Avrupalı araştırmacıların Asya'ya düzenledikleri bilimsel gezileriyle keşfedilen ve titiz çalışmalarla gün yüzüne çıkarılan Uygurca külliyat hala ilgi çeken bir çalışma sahasına sahip bulunmaktadır.

Külliyatın en dikkat çeken eserlerinden Eski Uygurca Altun Yaruk Sutra, ünlü Rus Türkoloğu Sergey Malov tarafından 1910 yılında Çin'in Gansu bölgesinde, Suzhou şehri yakınındaki Wenshugou adlı küçük bir köyün yakınında, Budistlere ait bir tapınakta bulunmuştur (Ligeti 2011: 275; Ayazlı

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, İstanbul/Türkiye. El-mek: serapsevim@hotmail.com. ORCID 0000-0001-7959-7345

Kaynakça

Arat, R. R. (1991). *Eski Türk Şiiri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- Ayazlı, Ö. (2012), *Altun Yaruk Sudur VI. Kitap Karşılaştırmalı Metin Yayını*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Conze, E. (2005). *Kısa Budizm Tarihi*. (Çev: Ömer Cemal Güngören). İstanbul: Yol Yayınları.
- Çetin, E. (2017). *Altun Yaruk Sekizinci Kitap*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Eliade, M. (2004). *Mistik Hint Erotizmi*. (Çev. Renan Akman), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, M. (2013). *Yoga, Ölümsüzlük ve Özgürlük*. (Çev. Al Berkay), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, M. (2019). *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar*. (Çev. Cem Soydemir), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Eliade, M. (2020). *Mefisto ile Erdişi*. (Çev. Hanife Güven), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Elmalı, M. (2019). *Eski Uygurca Altı Dişli Fil Hikâyesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, A. (2013). “Altun Yaruk İle İlgili Türkiye’deki Çalışmalara Bir Bakış”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 12, s. 277–251.
- Kaya, C. (2021). *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, K. (1999). *Buddhistlerin Kutsal Kitapları*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Kaya, K. (2016). *Hint Felsefesinin Temelleri*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Ligeti, L. (2011). *Bilinmeyen İç Asya*. (Çev: Sadrettin Karatay). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oda, J. (2015). *Berliner Turfantexte XXXIII, A study of the Buddhist Sūtra called Säkiz Yükmäk Yaruq or Säkiz Törlügin Yarutmış Yaltrimış in old Turkic*, Turnhout, Belgium: Brepols Publishers n.v.
- Ömer, A. H. (1935). *Dinler Tarihi*. İstanbul: Vakit Gazete Matbaa Kütüphanesi.
- Ölmez, M. (1991). *Altun Yaruk III. Kitap (= 5. Bölüm)*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:1.
- Raschmann, S.–C.; Samet, A. (2007). “Kommentierte Bibliographie von ausgewählten chinesischen und uigurischen Arbeiten zum Altun Yaruk Sudur”, *Ural–Altaische Jahrbücher Neue Folge*, Band 20, Wiesbaden 2007, s. 233–240.
- Ruben, W. (1995). *Eski Metinlere Göre Budizm*. (Haz. Lütfü Bozkurt). İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- Soothill, W. E.; Hodous, L. (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms with Sanskrit and English*. London
- Störig, H. J. (2020). *İlk Çağ Felsefesi Hint-Çin-Yunan*. (Çev: Ömer Cemal Güngören). İstanbul: Yol Yayınları.
- Tekin, Ş. (2019). *Uygurca Metinler II, Maytrisimit-Burkancuların Mehdisi Maitreya ile Buluşma Uygurca İptidai Bir Dram*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tokyürek, H. (2018). *Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç (Karşılaştırmalı Metin Yayını)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tokyürek, H. (2019). *Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tokyürek, H. (2021). *Eski Uygur Türkçesinde Tanrısal İnsan Anatomisi ve Fizyolojisi*. Kayseri: Kimlik Yayınları.

Uçar, E. (2013). *Uygurca Altun Yaruk Sudur; IX. Kitap*. İzmir: Dinozor Kitabevi Yayınları.

Uçar, E. (2013). "Altun Yaruk Sudur Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Açıklamalı Bir Kaynakça Denemesi", *Türük Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:1, s.227-251.

Yitik, A. İ. (2019). *Doğu Dinleri*. İstanbul: İSAM Yayınları.

Wilkens, J. (2001). *Berliner Turfantexte XXI, Die Drei Körper Des Buddha (Yriyāka) Das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-sūtras (Altun Yaruk Sudur) eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und St Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert*, Turnhout, Belgium: Brepols Publishers n.v..

Eski Uygurca Budist Metinlerde *Altun* ‘Altın’ Sözü’nün Anlamsal Değeri Üzerine^(*)

Hacer TOKYÜREK^(**)

Kayseri

-I-

Geçmişten günümüze değerinde hiçbir değişme olamayan altın, bir güç simgesi olmakla birlikte zenginlik aracı olarak da kabul edilir. Devletler ya da insanlar ne kadar altın sahibi olurlarsa o kadar zengin ve güçlüdürler. Bundan kaynaklı olarak da altın en değerli madenler arasında sayılır ve hükümdarlar hazinelerini altın ile doldurmak isterler. Bununla birlikte altın özellikle hükümdarı ve onun ailesini diğer sıradan halktan ayırmak için kullanılan bir araç olarak da gösterilir. Böylece hükümdarın zenginliği ve gücü de vurgulanmış olur. Ayrıca altın ile hükümdar arasında dinî bir anlam da söz konusu edilebilir. Çünkü Ur’da bulunan altın plakalar, göklerden gelen ve insana benzeyen ‘tanrıların’ işareti olarak kabul edilir ve bunların rahiplere sunulduğundan bahsedilir (Däniken 1990: 99). Böylece hükümdarlar hem tanrı hem de dinî ritüelleri yöneten ve uygulayan kişiler olduklarından dolayı altının da en önemli kullanıcısıydılar. Bundan dolayı altın tanrısal, göksel özellikler taşır ve altın çeşitli tanrılarla ve bazı dinlerle ilişkilendirilir. Hristiyanlıkta altın buzağı şüpheli yaklaşımı ifade ederken taç giyme törenlerinde Hristiyan Orta Çağ krallarına cennetin ebedi ışığını ve ilahi otoriteyi simgeleyen altın bir taç verilir. Yine Budizm’de ve Hristiyanlıkta altın aydınlanmanın bir simgesidir. Mısır inancında altın, tanrıların en güçlüsü ve altın dağ olarak bilinen Re’nin etini oluşturur (Bruce-Mitford 2008: 45). Mitolojide de altınla ilgili pek çok söylence bulunmaktadır ki bunlardan en önemlisi altının güneş ile ilişkisidir. Altın güneşin, gümüş de

* Bu çalışma, TÜBA-GEBİP projesi kapsamında hazırlanmıştır.

** Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri/Türkiye. El-mek: hacertokyurek@erciyes.edu.tr, htokyurek@hotmail.com. ORCID 0000-0002-0008-1213

Kaynakça

Anderson, Todd (1995). *King Banyan Deer: In Buddhist Tales for Young & Old* (Volume 1), pp. 60-65. New York: Buddhist Literature Society Inc. Retrieved from <https://www.buddhanet.net/e-learning/ebooks/jataka01.zip>.

Appleton, N. (2019). "What Does It Mean To Be a Badly Behaved Animal? An Answer from the Devadatta Stories of the Pāli Jātakas", *Religions* 2019, 10, 288, 1-11.

Ayazlı, Ö. (2012). *Altun Yaruk Sudur VI. Kitap: Karşılaştırmalı Metin Yayını*, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aydemir, H. (2013). *Die alttürkische Xuanzang– Biographie IX, Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert*, Otto Harrassowitz. Band I-II. Xuanzang Leben und Werk: Band 34.

Bang, W., A. von Gabain (1931). *Türkische Turfan Texte V*, Berlin, (SPAW. Phil.-hist. Kl. 1931, 14 321-356).

Barutçu, F. S. (1987). Eski Türkçede Buddha'nın 32 Laksanası", *TDAYB*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları, 1987'92, 11-33.

Beer, R. (2003). *The handbook of Tibetan Buddhist symbols*, Chicago: Serindia Publication.

Beer, R. (2004), *Tibetan Ting-Sha, Sacred sound for Spiritual growth*, Eddison Books: Book and Access edition.

Behari, B. (2004). *Myths and Symbols of Vedic Astrology*, Edited by David Frawley, Twin Lakes: Lotus Press.

Bhattacharyya, B. (1958). *The Indian Buddhist Iconography, Mainly Based on The Sādhnamālā and Cognate Tāntric Texts of Rituals*, Calcutta: Firma K. L. Mukhopadhyay.

Bisschop, P.; Griffiths, A. (2007). The Practice Involving the Ucchuşmas (Atharvavedaparişişta 36). *Zeitschrift für Indologie und Südasiestudien*, Hempfen Verlag, 24, pp.1-46.

Boord, M. (2005). "Buddism", *Sacred Place*, Editor: Jean Holm, John Bowker, The-mis in Religious Studies, London-New York: Continuum, s. 8-32.

Bruce-Mitford, M. (2008). *Signs and Symbols: An Illustrated Guide to Their Origins and Meanings*. London: A Penguin Company.

Buswell, R. E. (2003). *Encyclopedia of Buddhism*, New York: Macmillan Library Reference.

Çetin, E. (2020). *Altun Yaruk VIII. Kitap*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dachille, R. E. (2015). *The Body Maṇḍala Debate: Knowing the Body through a Network of Fifteenth-Century Tibetan Buddhist Texts*, Doctor of Philosophy in Buddhist Studies in the Graduate Division of the University of California.

Däniken, E. v. (1990). *Tanrıların Arabaları*. İstanbul: Cep Kitapları A.Ş.

Egerton, F. (1953). *Buddhist Hybrid Sanskrit*. Grammar and Dictionary, Vol. 1 Grammar, Vol. 2. Dictionary, New Haven.

Eliade, M. (2002). *Asya Simyası (Çin ve Hint Simyası) Simya Söylencesi*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Eliade, M. (2013). *Yoga, Ölümsüzlük ve Özgürlük*. (Çev. Al Berkay), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Eliade, M. (2018). *Şamanizm, İlk Esrime Teknikleri*. (Çev. İsmet Birkan), Ankara: İmge Kitabevi.

Eliade, M. (2019). *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar*. (Çev. Cem Soydemir), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Eliade, M. (2020). *Demirciler ve Simyacılar*, (Çev. Mehmet Emin Özcan), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Elmalı, Murat (2016). *Daśakarmapathāvadānamālā: Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin-Tıpkıbası*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Geng, S.; Klimkeit, H.J.; Laut, J. P. (1998). *Eine Buddhistische Apokalypse, Die Hölenkapitel (20-25), und die Schlußkapitel (26-27) der Hami-Handschrift der alttürkischen Maitrisimit*. Unter Einbeziehung von Manuskriptteilen des Textes aus Seşim und Murtu, Abhandlungen Der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften, Westdeutscher Verlag.

Gray, D. B. (2007). *The Cakrasamvara Tantra (The Discourse of Sri Heruka) (Sriherukabhidhana), A Study and Annotated Translation*. New York: Columbia University's Center for Buddhist Studies and Tibet House US.

Gulcalı, Z. (2021). *Altun Yaruk Sudur X. Kitap*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hamilton, J. (2020). *Budacı İyi Kalpli ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası, Prens Kalyāṇamkara ve Pāpaṃkara Hikâyesi*. (Çev. Ece Korkut-İsmet Birkan), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kara, G.; Zieme, P. (1976). *Fragmente tantrischer Werke in vigurischer übersetzung*, Berlin: Akademie Verlag, (Schriften zur Geschichte und Kultur des Alten Orients-Berliner Turfantexte; VII).

Kaya, C. (2021). *Uygurca Altun Yaruk, Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Mimaki, K. (2000). "A preliminary comparison of Bonpo and Buddhist cosmology", *Senri Ethnological Reports*, 15, pp. 89-115.

Miyajima J. [宮嶋 純子] (2016). 日中四分律論書における語義解釈の比較 — 元照『資持記』と照遠『資行鈔』を中心として — [Nitchū Shiburitsuronsho Ni okeru gogi kaishaku no hikaku -moto Teru "shi ji-ki" to Teru tō "motoyuki shou" O chūshin to shite-], 関西大学東西学術研究所 [Kansaidai gaku tōzai gaku jutsu kenkyūjo], 61-77.

Öztürk, M. (2017). "Nevruz Nâme", *TAD*, C.36/S.61, 149-182.

Scharfe, H. (1993). *Investigations in Kaṭalya's Manual of Political Science*. Harrasowitz Verlag, Wiesbaden.

Shōgaito, M. (2008). ウイグル文 アビダルマ論書の文献學的研究 [Uiguru bun abidarumaronsho no bun kengateki kenkyū], *Uighur Abdhidharma Texts: A Philological Study*. Kyōto: Nakanishi Publishing.

Snodgrass, A. (1985). *The Symbolism of the Stopa*, Ithaca, New York: Southeast Asia Program 120 Uris Hail Cornell University.

Soothill, W. E.; Hodous, L. (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms with Sanskrit and English Equivalents and a Sanskrit-Pali Index*. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co, London.

Tekin, Ş. (1976). *Uygurca Metinler II, Maytrisimit, Burkancıların Mehdisi ile buluşma Uygurca İbtidai bir dram*. Ankara.

Tokyürek, H. (2018). *Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç (Karşılaştırmalı Metin Yayını)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tokyürek, H. (2019). *Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tokyürek, H. (2021). *Eski Uygur Türkçesinde Tanrısal İnsan Anatomisi ve Fizyolojisi*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

Tsuda, S. (1970). *The Saṃvarodaya-tantra*. The degree of Doctor of Philosophy in the Australian National University.

Watanabe, S. (2015). "Possibility of View on Nature of Buddhism". *Proceedings of International Congress of Asian and North African Studies (ICANAS 38)*, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (10-15 Eylül 2007: Ankara), s. 709-716.

Wilkens, J. (2001). *Die drei Körper des Buddha (Trikāya), Das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-Sūtras (Altun Yaruk Sudur) eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und St. Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert*. Turnhout (Belgien): (BT 21).

Wilkens, J. (2007). *Das Buch von der Sündentilgung, Edition des alttürkisch-buddhistischen Kṣānti Kīlguluk Nom Bitig, Teil I-II*. Turnhout (Belgien), (BT 25).

Wilkens, J. (2016). *Buddhistische Erzählungen aus dem alten Zentralasien Edition der altuigurischen Daśakarmapathāvādānamālā (3 Cilt)*. Brepols Publishers, Turnhout (Belgium), (BT 37).

Yiğitoğlu, Ö. (2011). *Köjül Tözin Ukıtdaçı Nom ve Saltbilinç Öğretisi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Tezi.

Zieme, P. (1991). *Die Stabreimtexte der Uiguren von Turfan und dunhuang studien zur Alttürkischendichtung*, Budapest Akademiai Kiado, Bibliotheca Orientalis Hungarica.

Zieme, P.; Kara, G. (1978). *Ein uigurisches Totenbuch, Nāropas lehre in uigrischer übersetzung*. Akademiai Kiado, Budapest.

İnternet Kaynakçası

<https://www.britannica.com/topic/arupa-loka> (Erişim tarihi 14.02.2022).

Altun Yaruk Sudur 4. Tegzinç'e İlişkin Birkaç Yeni Fragman

Uğur UZUNKAYA(*)

Erzurum

Giriş

Ötüken Bozkır Uygur Kağanlığı'na Kırgızlar tarafından 840 yılında son verilmesinden sonra güneye ve güneybatıya doğru hareket eden Uygurlar, Turfan vahasında ve çevresinde takriben 400 yıl sürecek bir hanlığın temellerini atmıştır. 850-1240 tarihleri arasında bugünkü Doğu Türkistan ve çevresinde başkenti Beşbalık olan Hoço Uygur Hanlığı'nı kuran Turfan Uygurları burada muhtelif dinî çevrelerle karşılaşmış ve böylelikle özgün bir sanat ve edebiyat vücuda getirmişlerdir (ayrıca krş. Zieme, 1992, s. 9-10 ve ötesi). Eski Uygur edebiyatında yer alan ve son dönemle tarihlendirilen din dışı metinler veya bir diğer adıyla hukuk belgeleri bir kenara bırakılırsa bu edebiyatın özellikle Budizm, Manihaizm ve Nasturi Hristiyanlık gibi üç önemli dinî muhite ilişkin eserlerin tercümesi temelinde oluştuğu görülecektir. Manihaizm ve Nasturi Hristiyanlık muhitinde kaleme alınan Eski Uygurca metinler, Budist çevrede yazılmış eserlerle mukayese edildiğinde hacimce oldukça azdır. Eski Uygur edebiyatının büyük bir kısmı, Sanskritçe Budist külliyata ilişkin metinlerin çoğunlukla Çince ve Toharca gibi ara diller üzerinden yapılan tercümelerine dayanmaktadır. Elbette Sanskritçe Budist külliyatının Uygurcaya bütünüyle tercüme edildiğini söylemek mümkün değildir; ancak yine de bir dinî felsefî terim türetme amacına yönelik hatırı sayılır malzeme sunabilecek ölçüde bir tercüme faaliyetinin mevcut olduğunu söylemek gerekir. Budist Uygur edebiyat, çoğunlukla Kuzey Budizmi olarak bilinen Mahāyāna Budizmi temelinde gelişmiştir. Eski Uygur edebiyatının en kapsamlı eserlerinden biri olan *Altun Yaruk Sudur* da Mahāyāna Budizmi'nin önemli yazınsal kaynakları arasında yer almaktadır. Bir Budist tapınağında S. Malov tarafından bulunan ve Eski Uygurca

* Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, uguruzunkaya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4534-9305. Bu yazı TÜBA-GEBİP tarafından desteklenmiştir.

Kaynakça

Adams, D. Q. (2013). A Dictionary of Tocharian B. Revised and Greatly Enlarged. Vol. 1-2. [Leiden Studies in Indo-European 10.] Amsterdam, New York: Rodopi.

Edgerton, F. (1953). Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary. Vol. II: Dictionary. New Haven: Yale University Press.

Gharib, B. (1995). Sogdian Dictionary: Sogdian-Persian-English. Tehran: Farhangan.

Hirakawa, A. 平川彰 (1997). Bukkyō kan-bon dai jiten 佛教漢梵大辭典 [Buddhist Chinese-Sanskrit Dictionary]. Tōkyō: Reiyūkai.

Japanese-English Buddhist Dictionary. 1979. Tōkyō: Daitō Shuppansha.

Kaya, C. (1994). Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin. [AKDITYK. TDK Yay. 607.] Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kaya, C. (2021). Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin. 2. bs. [AKDITYK. TDK Yay. 607.] Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Monier-Williams, M. (1899). A Sanskrit-English Dictionary. Oxford: Oxford University Press.

Ölmez, M. (1991). Altun Yaruk III. Kitap (= 5. Bölüm) (Suvarṇaprabhāsasūtra). [TDi-AD. 1.] Ankara.

Poucha, P. (1955). Institutiones Linguae Tocharicae. Pars I: Thesaurus Linguae Tocharicae Dialecti A. [Monografie Archivu Orientálního XV.] Praha: Státní Pedagogické Nakladatelství.

Radlov, V. V., Malov S. E. (1913-1917). Suvarṇaprabhāsa (Sutra zolotogo bleska). Tekst' uygurskoy redaktsii. I-IV. St. Petersburg. [Bibliotheca Buddhica: XVII].

Rhys Davids, T. W., Stede W. (1921-1925). The Pali Text Society's Pali-English Dictionary. Oxford: Pali Text Society.

Soothill, W. E., Hodous L. (1937). A Dictionary of Chinese Buddhist Terms: with Sanskrit and English Equivalents and a Sanskrit-Pali Index. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.

Tokyürek, H. (2018). *Altun Yaruk Sudur IV. Tegziñç (Karşılaştırmalı Metin Yayını)*. [AKDITYK. TDK Yay. 1268. Eski Uygurca Kütüphanesi 8.] Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tokyürek, H. (2019). *Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri*. [AKDITYK. TDK Yay. 1294. Eski Uygurca Kütüphanesi 11.] Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Wilkens, J. (2021). Handwörterbuch des Altuigurischen: Altuigurisch – Deutsch – Türkisch / Eski Uygurcanın El Sözlüğü: Eski Uygurca – Almanca – Türkçe. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.

Zieme, P. (1992). Religion und Gesellschaft im Uigurischen Königreich von Qoço. Kolophone und Stifter des alttürkischen buddhistischen Schrifttums aus Zentralasien. Opladen. [Abhandlungen der Rheinisch-Westfälischen Akademie der Wissenschaften. 88.]

Zieme, P. (2015). ‘Local Literatures: Uighur.’ J. A. SILK - O. von HINÜBER - V. ELTSCHINGER (eds.) *Brill’s Encyclopedia of Buddhism. Vol. I: Literature and Languages*. Leiden/Boston, 871-882. [Handbook of Oriental Studies, Handbuch der Orientalistik Section Two: India 29/1.]

Elektronik Kaynaklar

DDB = Digital Dictionary of Buddhism, www.buddhism-dict.net (Erişim tarihi: 03.01.2022).

URL 1 [U 2103]: https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/receive/KOHDOldUygurM-Book_manuscript_00000718 (03.01.2022)

URL 2 [U 2049] : https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/receive/KOHDOldUygurM-Book_manuscript_00001583 (03.01.2022)

URL 3 [U 2548]: https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/receive/KOHDOldUygurM-Book_manuscript_00000462 (03.01.2022)

URL 4 [Mainz 156]: https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/receive/KOHDOldUygurM-Book_manuscript_00000292 (03.01.2022)

URL 5 [Ch/U 6313]: https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/receive/KOHDOldUygurM-Book_manuscript_00000640 (03.01.2022)

URL 6 [U 2867]: https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/receive/KOHDOldUygurM-Book_manuscript_00000443 (03.01.2022)

URL 7 [U 3035]: https://orient-mss.kohd.adw-goe.de/receive/KOHDOldUygurM-Book_manuscript_00000686 (03.01.2022)

Eğitimde Dijitalleşme

Okul Yöneticileri ve Öğretmenler için Bir Rehber

EDİTÖR

Dr. Öğr. Üyesi Hakan POLAT

Asos Yayınları 2022

e-ISBN: 978-625-8190-35-9

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Hakan POLAT

Kapak

Asos Yayınları

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM VE YAZARLARI	4
ÖN SÖZ	11

BÖLÜM 1

EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME VE EĞİTİM 4.0

DOÇ. DR. FERHAT BAHÇECİ.....	13
GİRİŞ.....	15
Tarihsel Süreçte Eğitim Ortamları.....	15
Eğitim Ortamları.....	16
ENDÜSTRİ 4.0 VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM	19
Endüstri 4.0.....	19
Dijital Dönüşüm.....	22
EĞİTİM 4.0 NEDİR?.....	24
DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN EĞİTİME ETKİLERİ.....	27
COVID-19 İLE EĞİTİMDE DEĞİŞEN DENGELER	31
SONUÇ	33
KAYNAKLAR.....	34

BÖLÜM 2

ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE YÖNETİCİLERİN DİJİTAL YETERLİKLERİ

DOÇ. DR. SEDA GÜNDÜZALP.....	39
GİRİŞ.....	41
DİJİTAL YETERLİK.....	43
EĞİTİMDE DİJİTAL YETERLİK.....	44
Öğretmenlerin Dijital Yeterlikleri.....	45
Öğrencilerin Dijital Yeterlikleri.....	46
Yöneticilerin Dijital Yeterlikleri	48
Eğitim Liderlerine Yönelik ISTE Standartları.....	53
Dijital Yeterlik Çerçevesi.....	53

Türkiye’de Öğretmen, Öğrenci ve Yöneticilerin Dijital Yeterliklerini Geliştirmeye Dönük Uygulamalar	58
SONUÇ	59
KAYNAKLAR.....	61

BÖLÜM 3

DİJİTAL ÇAĞDA OKULLARDA ÖĞRENME KÜLTÜRÜ VE DİJİTAL KÜLTÜR

DOÇ. DR. ZÜBEYDE YARAŞ.....	69
GİRİŞ.....	71
Dijitalleşme ve Öğrenme	73
Dijitalleşme ve Öğrenme Ortamları.....	75
Dijital Çağda Öğrenmenin Özellikleri.....	78
DİJİTAL ORTAMLARDA ÖĞRENME KÜLTÜRÜ	79
Dijitalleşme ve Dijital Kültür	80
Dijital Kültür Oluşturabilmek Örgütler İçin Neden Önemlidir?.....	81
SONUÇ	85
KAYNAKLAR	86

BÖLÜM 4

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNDE DİJİTAL MATERYALLERİN KULLANIMI

DOÇ. DR. FİLİZ ELMALI	91
GİRİŞ.....	93
ETKİLEŞİMLİ İÇERİK HAZIRLAMAK İÇİN KULLANILABİLECEK UYGULAMALAR	94
H5P ile İçerik Üretme.....	94
VFabrika ile İçerik Üretme	98
SUNUM TASARIM ARAÇLARI.....	100
Prezi ile Sunu Tasarımı	101
Canva ile Sunu Tasarımı	103
ANİMASYON HAZIRLAMA ARAÇLARI	105
Animaker ile Animasyon Tasarımı	106
Powtoon ile Animasyon Tasarımı	108
DİJİTAL VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	109
Google Formlar kullanımı	110
EĞİTİMDE OYUNLAŞTIRMA UYGULAMALARI.....	113
Padlet Uygulaması.....	113

Kahoot Uygulaması.....	115
SONUÇ	118
KAYNAKLAR.....	119

BÖLÜM 5

DİJİTAL ÇAĞDA SINIF YÖNETİMİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ HAKAN POLAT	123
----------------------------------	-----

GİRİŞ.....	125
------------	-----

SINIF YÖNETİMİ	126
----------------------	-----

Sınıf Yönetimi Modelleri.....	127
-------------------------------	-----

Sınıf Yönetiminin Boyutları.....	128
----------------------------------	-----

Sınıf Yönetiminin Temel Unsurları	129
---	-----

DİJİTAL ÇAĞIN SINIF YÖNETİMİNİN UNSURLARINA ETKİLERİ	129
--	-----

Sınıfın Fiziksel ve Teknolojik Özellikleri.....	129
---	-----

Sınıfın Teknolojik Yapısı	133
---------------------------------	-----

Sınıfta İstenmeyen Davranışların Yönetimi	134
---	-----

Dijital Çağda İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Yönetimi	136
---	-----

Sınıf Kuralları ve Disiplin.....	137
----------------------------------	-----

Dijital Çağda Sınıf Kuralları.....	139
------------------------------------	-----

Öğretim Sürecinin Yönetimi	139
----------------------------------	-----

Öğretimin Planlanması	140
-----------------------------	-----

Öğretimin Uygulanması.....	140
----------------------------	-----

Öğretimin Değerlendirilmesi.....	141
----------------------------------	-----

Dijital Çağda Öğretim Sürecinin Yönetimi.....	141
---	-----

Sınıfta Öğrencilerin Motivasyonu	142
--	-----

Dijital Çağ Öğrencilerine Yönelik Motivasyon Stratejileri	145
---	-----

Sınıfta İletişim Süreci.....	146
------------------------------	-----

İletişim süreci ve öğeleri	147
----------------------------------	-----

Sınıfta Etkili İletişim	148
-------------------------------	-----

Dijital Çağda Zamanı Etkili Yönetmek.....	150
---	-----

Sınıf Yöneticisi ve Lider Öğretmen	151
--	-----

Dijital Çağda Sınıf Yönetimi ve Öğretmenin Rolü.....	153
--	-----

DİJİTAL ÇAĞDA ORTAYA ÇIKAN BAZI SINIF KAVRAMLARI.....	155
---	-----

Sanal Sınıflar (Virtual Classroom).....	155
---	-----

Ters Yüz Edilmiş Sınıflar (Flipped Classroom)	156
---	-----

SONUÇ	157
-------------	-----

KAYNAKLAR.....	158
----------------	-----

BÖLÜM 6**ÇEVİRİMİÇİ ORTAMLARDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
SÜRECİNİN YÖNETİMİ**

DOÇ. DR. SONGÜL KARABATAK.....	165
GİRİŞ.....	167
Çevrim İçi Ölçme ve Değerlendirmeyi Anlamak	168
Çevrim İçi Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri	169
Çevrim İçi Ölçme ve Değerlendirmenin Avantajları	170
ÇEVİRİM İÇİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN YÖNETİMİ	172
Çevrim İçi Sınavlarda İstenmeyen Öğrenci Davranışları	174
Çevrim İçi Sınavlarda İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Önlenmesi	175
Çevrim İçi Sınav Hazırlanırken İzlenmesi Tavsiye Edilen Süreç	178
SONUÇ	181
KAYNAKLAR	182

BÖLÜM 7**DİJİTALLEŞEN EĞİTİMDE MENTÖRLÜK****DOÇ. DR. TUNCAY YAVUZ ÖZDEMİR****ÖĞR. GÖR. DR. MURAT DEMİRKOL.....185**

GİRİŞ.....	187
Mentörlük	187
Mentörlük Tarihçesi.....	188
Mentörlük Türleri	189
Formal Mentörlük.....	190
İnformal Mentörlük.....	190
Bire Bir Mentörlük	191
Grup Mentörlüğü	191
Tersine Mentörlük	192
E- Mentörlük.....	192
E-Mentörlük Nedir? Ne Değildir?	195
E-Mentörlük Programının Tarihi	196
E- Mentörlük Modeli	197
E-Mentörlük Araçları	200
E-Mentörlüğün Faydaları	202
E-Mentörlüğün Güçlü Yanları	203

E-Mentörlüğün Zorlukları	205
SONUÇ	207
KAYNAKLAR	208

BÖLÜM 8

DİJİTAL ÇAĞDA OKUL YÖNETİMİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ CANAN ALBEZ.....	219
GİRİŞ.....	221
Dijital Çağda Okul Yönetimi	221
Okul Yönetiminde Personel İşleri ve Dijital Hizmetler	226
Okul Yönetiminde Eğitim Öğretim İşleri ve Dijital Hizmetler	230
Okul İşletmesinin Yönetimi ve Dijital Hizmetler	231
Okul, Aile, Toplum İlişkilerinin Yönetiminde Dijital Hizmetler	233
Eğitimle İlgili E-Hizmetler	235
Dijital Çağda Okul Yöneticilerinin Yeni Rollerini, Görevleri ve Sorumlulukları	237
SONUÇ	241
KAYNAKLAR	241

BÖLÜM 9

DİJİTALLEŞEN EĞİTİMDE LİDERLİK

PROF. DR. NİYAZİ ÖZER

DR. ÖĞR. ÜYESİ KEMAL NAZLI.....	247
GİRİŞ.....	249
Dijital Dönüşüm ve Toplum	249
Dijital Dönüşüm Çağında Liderlik	251
Dijital Liderlik	253
Dijitalleşen Eğitimde Liderlik	255
Dijital Yönetişim Sistemleri ve Eğitim-Okul Liderliği	259
SONUÇ	261
KAYNAKLAR	262

BÖLÜM 10

EĞİTİMDE DİJİTAL MEDYA VE İLETİŞİM ARAÇLARININ YÖNETİMİ

DOÇ. DR. GÖNÜL ŞENER.....	267
GİRİŞ.....	269
DİJİTAL MEDYA	270

Dijital Medya Türleri.....	271
Elektronik Kitaplar	272
Web Siteleri	273
Dijital Resimler/Sesler/Videolar.....	273
Yazılım	274
Video Oyunlar	274
Veri Tabanları	275
Sosyal Medya.....	275
Bloglar	276
Mikrobloglar.....	277
Eğitimde Dijital Medya Kullanımı	277
Dijital İletişim Grupları.....	279
Eğitimde Dijital İletişim Araçlarının Kullanımı ve Yönetimi	280
YouTube	282
Facebook	282
WhatsApp.....	282
Twitter	283
Instagram	283
Okul Yöneticilerinin Sosyal Ağ Kullanım Amaçları.....	284
Öğretmenlerin Sosyal Ağ Kullanım Amaçları.....	284
SONUÇ	285
KAYNAKLAR.....	285

ÖN SÖZ

Tarihin her döneminde eğitim insanların en temel ihtiyaçları arasında olmuştur. Eğitimde belirlenen hedeflere ulaşılması ve etkili bir şekilde sürdürülmesi eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin sahip oldukları becerilere bağlıdır. Eğitimin okuldaki işleyişi okul yöneticilerinin becerileriyle, sınıf ortamındaki işleyişi ise öğretmenlerin becerileriyle etkili hale gelir.

İçinde bulunduğumuz dijital çağ, bilginin dijital ortamlara aktararak dijitalleşmenin başladığı bir dönemdir. Bu dijitalleşmeden faydalanmak için birçok alanda dijital dönüşüm süreci başlamıştır. Dijitalleşme ile birlikte eğitimin birçok kademesinde dijital dönüşüm süreci kendini göstermiştir. Özellikle COVID-19 pandemi süreci ile birlikte eğitimde dijitalleşme hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu süreçte gerek okul yöneticileri gerekse öğretmenler birçok zorluklarla karşı karşıya kalmış ve sorunlar yaşamıştır.

Eğitim süreçlerinde dijitalleşme ve dijital dönüşüme ilişkin birçok konunun ele alındığı kitabın her bölümündeki bilgilerin okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından bilinmesi ve edinilmesi gereken dijital beceriler olduğu söylenebilir. Bu amaçla kitabın, gelişen teknolojilerin ve dijital dönüşümün en üst düzeyde yaşandığı günümüz eğitim ortamlarında okul yöneticilerine ve öğretmenlere rehber olması beklenmektedir.

Editör

Dr. Öğretim Üyesi Hakan POLAT

Elazığ - 2022

BÖLÜM 1
EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME VE EĞİTİM 4.0
DOÇ. DR. FERHAT BAHÇECİ
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0001-6363-4121

Bölümün Amacı

Geçmişten günümüze, teknolojik ilerlemeler konusunda geniş bir yelpazede gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerden bir tanesi, sanal gerçeklik ve yapay zekâ gibi birçok önemli unsuru barındıran Endüstri 4.0'dır. Teknoloji tasarlamak ve geliştirmek amacıyla üretime odaklanan Endüstri 4.0'ı yakalamak için gerekli olan nitelikli iş gücünün sağlanması, eğitim sektöründe birtakım değişiklikleri gerektirmiş ve Eğitim 4.0 kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu bölümde, tarihsel süreçte eğitim ortamlarına kısaca değinerek Endüstri 4.0 ve eğitimde dijitalleşmenin eğitim ortamlarında meydana getirdiği değişiklikler incelenmiş ve covid-19'un eğitime olan etkileri ele alınmıştır.

KAYNAKLAR

Arslan, K. (2017). Eğitimde Yapay Zekâ ve Uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*,11 (1), 71-88.

Azevedo, J. P., Hasan, A., Goldemberg, D., Geven, K., & Iqbal, S. A. (2021). Simulating the Potential Impacts of COVID-19 School Closures on Schooling and Learning Outcomes: A Set of Global Estimates. *The World Bank Research Observer*, 1-59.

Balçı, A. (2020). Covid-19 Özelinde Salgınların Eğitime Etkileri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(3), 75-85.

Bolliger, D. U., & Martin, F. (2018). Instructor and student perceptions of online student engagement strategies. *Distance Education*, 39(4), 568-583.

Bouw, E., Zitter, I., & Bruijn, E. (2021). Designable elements of integrative learning environments at the boundary of school and work: a multiple case study. *Learning Environments Research*, 24, 487-517.

Bozkurt, A. (2015). Kitleleş Açık Çevrim içi Dersler (Massive Open Online Courses - MOOCs) ve sayısal bilgi çağında yaşamboyu öğrenme fırsatı. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd*, 1(1), 56-81.

Carvalho, L., & Goodyear, P. (2018). Design, learning networks and service innovation. *Design Studies* 55, 27-53.

Cayubit, R. F. (2022). Why learning environment matters? An analysis on how the learning environment influences the academic motivation, learning strategies and engagement of college students. *Learning Environments Research*, 25, 581-599.

Conti, M., Dehghantanha, A., Franke, K., & Watson, S. (2017). Internet of Things Security and Forensics: Challenges and Opportunities. *Future Generation Computer Systems*, 78(2), 1-7.

Crosier, D., & Parveva, T. (2013). *The Bologna Process: Its impact on higher education development in Europe and beyond*. Paris:UNESCO

Çalapkulu, S. (2021, Ocak 6). *Sanayi Devrimleri ve Endüstri 4.0*. Temmuz 24, 2022 tarihinde Sektörüm Dergisi: <https://www.sektorumdergisi.com/sanayi-devrimleri-ve-endustri-4-0/> adresinden alındı

Çayak, S. (2021). Covid-19'un Eğitim Sürecine Etkileri: Karantina Ggünlerinde Veli Olmak. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 12(44), 204-229.

Çelen, S. (2017). Sanayi 4.0 ve Simülasyon. *International Journal Of 3D Printing Technologies and Digital Industry*, 1(1), 9-26.

Ebert, C., & Duarte, C. H. (2018). Digital Transformation. *Software Technology*, 35(4), 1-5.

Ekren, G., & Kesim, M. (2016). Mobil iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve mobil öğrenme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd*, 2(1), 36-51.

Erstad, O., & Zounek, J. (2018). Digital Youth and Their Ways of Learning. *Studia Paedagogica*, 23(4), 5-10.

Gomaratat, S. (2015). 10 Ways Of Progressive Learning Encouraging/ Facilitating The Ability Of The Learner Of 21st Century. P. Sinlarat içinde, *Subject: Learning Productivity*. Bangkok: Education Science,Dhurakit Bandit University.

Göç, B. (2018). *Endüstri 4.0 ile Gelen Eğitim Düzeni: Eğitim 4.0*. Mentalup: <https://www.mentalup.net/blog/egitim-4-0-nedir-ozellikleri-prensipleri> adresinden alındı

Green, A. (2021, Nisan 13). *COVID-19'un Eğitim ve Öğretim Üzerindeki Etkileri: Zorluklar ve Fırsatlar*. Temmuz 28, 2022 tarihinde Eğitim Ekonomisi: <https://egitimekonomisi.org/covid-19un-egitim-ve-ogretim-uzerindeki-etkileri-zorluklar-ve-firsatlar/> adresinden alındı

Guo, J.-P., Yang, L. Y., Zhang, J., & Gan, Y. J. (2022). Academic self-concept, perceptions of the learning environment, engagement, and learning outcomes of university students: relationships and causal ordering. *Higher Education*, 83, 809–828.

Gürsev, S. (2022). Eğitim 4.0 Kriterleri ve TOPSİS Uygulaması ile Eğitim Kurumu Değerlendirilmesi. *Tasarım Mimarlık ve Mühendislik Dergisi*, 2(2), 162-169.

Harkins, M. (2008). Leapfrog Principles and Practices: Core Components of Education 3.0 and 4.0. *Futures Research Quarterly*, 4, 1-15.

Himmetoğlu, B., Ayduğ, D., & Bayrak, C. (2020). Education 4.0: Defining The Teacher, The Student, and The School Manager Aspects of The Revolution. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 21, 12-28.

İnce, C. (2021). Yeniçağın Nosobofisi: Covid-19 Salgını. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 8(2), 494-500.

Innova. (2022, Temmuz 20). *Innova*. Otonom Robotlar: <https://innovarobotik.com/otonom-robotlar> adresinden alındı

İşnet. (2020, Mart 3). *Dijital Dönüşüm Nedir?* Temmuz 24, 2022 tarihinde İşnet: <https://www.isnet.net.tr/BlogIcerik/Dijital-donusum-nedir-isnet-blog> adresinden alındı

Karoğlu, A. K., Çetinkaya, K. B., & Çimşir, E. (2020). Toplum 5.0 Sürecinde Türkiye’de Eğitimde Dijital Dönüşüm. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 147-158.

Kartal, M. E. (2015, Ekim 21). *Eğitim Bilimleri*. Mugesrakartal Wordpress: <https://by552mugesrakartal.wordpress.com/egitim-bilimin-tarihcesi/> adresinden alındı

Kıldan, A. O. (2007). Okulöncesi Eğitim Ortamları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 501-510.

Knezevic, D. (2021, Şubat 9). *The 6 C’s of education*. Miroblog: <https://miro.com/blog/6-cs-of-education-classroom/> adresinden alındı

Konca, F. (2020). *Eğitim 4.0: Eğitimin Geleceği Tartışmalarının Neresindeyiz?* Ankara: Pegem Akademi.

Köse, A. (2020). *Eğitim Ortamları Eğitim İzleme Raporu 2020*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi.

Lerman, J. (2012). *10 Incredibly Powerful Teaching Tools of the Future*. Temmuz 27, 2022 tarihinde Pinterest: <https://in.pinterest.com/pin/224898575112356502/> adresinden alındı

Lewin, K. (2015). *Principles of Topological Psychology*. Martino Fine Books.

Long, C. S., Sinclair, B. B., Fraser, B. J., Larson, T. R., & Harrell, P. E. (2022). Preservice teachers’ perceptions of learning environments before and after pandemic-related course disruption. *Learning Environments Research*, 25, 343-357.

Lu, G., Hu, W., Peng, Z., & Kang, H. (2014). The Influence of Undergraduate Students’ Academic Involvement and Learning Environment on Learning Outcomes. *International Journal of Chinese Education*, 2(2), 265-288.

Martin, S. H. (2002). The Classroom Environment and its Effects on the Practice of Teachers. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 139-156.

Nedeva, V., & Dineva, S. (2012). New learning innovations with Web 4.0. *The 7th International Conference on Virtual Learning ICVL 2012* (s. 316-321). Brasov: University of Bucharest and "Transilvania" University of Brasov.

Öztemel, E. (2018). Eğitimde Yeni Yönelimlerin Değerlendirilmesi ve Eğitim 4.0. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 25-30.

Pamuk, N. S., & Soysal, M. (2018). Yeni Sanayi Devrimi Endüstri 4.0 Üzerine Bir İnceleme. *Verimlilik Dergisi*, 1, 41-66.

Parlak, B. (2017). Dijital çağda eğitim: Olanaklar ve uygulamalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1741-1759.

Puncreobutr, R. (2016). Education 4.0: New Challenge of Learning. *Theresa Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(2), 92-97.

Radcliffe, D. (2008). A Pedagogy-SpaceTechnology (PST) Framework for Designing and Evaluating Learning Places. W. Wilson, D. Powell, & B. Tibbetts içinde, *Learning spaces in higher education: Positive outcomes by design (Proceeding of the next generation learning spaces 2008 colloquium)* (s. 11-16). St Lucia, Queensland: The University of Queensland.

Rasgen, M., & Gönen, S. (2019). Endüstri 4.0 ve Muhasebenin Dijital Dönüşümü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 2898-2917.

Reimers, F. (2021). *Eğitim ve COVID-19 : Pandeminin yarattığı şoktan kurtulmak ve daha iyiyi yeniden inşa etmek*. Temmuz 29, 2022 tarihinde Unesco: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378626_tur adresinden alındı

Rusticus, S. A., Pashootan, T., & Mah, A. (2022). What are the Key Elements of a Positive Learning Environment? Perspectives from Students and Faculty. *Learning Environments Research*, 1-17.

Sangster, A., Stoner, G., & Flood, B. (2020). Insights into accounting education in a COVID-19 world. *Accounting Education*, 29(5), 431-562.

Schussler, E. E., Weatherton, M., Musgrove, M. M., Brigati, J. R., & England, B. J. (2021). Student Perceptions of Instructor Supportiveness: What Characteristics Make a Difference? *Life Sciences Education*, 20(2), 1-12.

Solino, A. (2022). *Dijital Dönüşüm Nedir? Dijitalleşme Rehberi 2022*. Temmuz 24, 2022 tarihinde Albert Solino: <https://www.albertsolino.com/blog/dijital-donusum-nedir/> adresinden alındı

Spivakovsky, A., Petukhova, L., Kotkova, V., & Yurchuk, Y. (2018). Historical Approach to Modern Learning Environment. *Historical Approach to Modern Learning Environment*, 420-434.

Tharani, A., Husain, Y., & Warwick, I. (2017). Learning environment and emotional well-being: A qualitative study of undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*, 59, 82-87.

Toker, K. (2018). Endüstri 4.0 ve Sürdürülebilirliğe Etkileri. *Istanbul Management Journal*, 29(84), 51-64.

Tunç, B. (2012). Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve 21. Yüzyılda Eğitim Biliminde Yönelimler. H. B. Memduhoğlu, & K. Yılmaz içinde, *Eğitim Bilimine Giriş Geliştirilmiş 4. Baskı* (s. 173-196). Ankara: Pegem Akademi.

Ullah, A., Dinler, Ö. B., & Şahin, C. B. (2021). The Effect of Technology and Service on Learning Systems During the COVID-19 Pandemic. *European Journal of Science and Technology*, 28, 106-114.

Unesco. (2020). Temmuz 28, 2022 tarihinde Unesco: <https://www.unesco.org/en> adresinden alındı

Ünsal, H. (2018). Ters Yüz Öğrenme ve Bazı Uygulama Modelleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi (GEBD)*, 4(2), 39-50.

Walberg, H. J., & Anderson, G. J. (1968). Classroom climate and individual learning. *Journal of Educational Psychology*, 59(6), 414-419.

WHO. (2022, Temmuz 28). Covid19. Temmuz 28, 2022 tarihinde WHO: <https://covid19.who.int/> adresinden alındı

Yalnız, N., Köseoğlu, E., Kaplanoğlu, A., & Altın, S. (2020). Covid 19 Pandemisi ve Hizmet İçi Eğitim. *Bakım Hemşireliği Dergisi*, 24, 81-82.

Yamamoto, G. T., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrim içi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.

Yarım, M. A., & Çelik, S. (2020). Endüstri 4.0 Çağında Öğrenci Gözüyle Öğretmenin Gerekliliği Ve Rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 76-92.

Zitter, I., Hoeve, A., & Bruijn, E. (2016). A Design Perspective on the School-Work Boundary: A Hybrid Curriculum Model. *Vocations and Learning*, 9(11), 111-131.

BÖLÜM 2
ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE YÖNETİCİLERİN
DİJİTAL YETERLİKLERİ

DOÇ. DR. SEDA GÜNDÜZALP
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0003-3546-5644

Bölümün Amacı

Bu bölüm eğitimde dijitalleşme sürecinde dijitalleşme perspektifinden öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin yeterliklerini açıklamayı amaçlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Ala-Mutka, K. (2011). *Mapping Digital Competence: Towards a Conceptual Understanding*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Ala-Mutka, K., Punie, Y., & Redecker, C. (2008). *Digital Competence for Lifelong Learning: Institute for Prospective Technological Studies*. Joint Research Centre, European Commission.
- AlAjmi, M. K. (2022). The impact of digital leadership on teachers' technology integration during the COVID-19 pandemic in Kuwait. *International Journal of Educational Research*, 112, 101928.
- Anderson, R.E., & Dexter, S. (2005). School technology leadership: an empirical investigation of prevalence and effect. *Educational Administration Quarterly*, 41(1), 49-82.
- Armstrong, N. (2018). Teaching Using the Cloud: The Author's Personal Cloudy Reflections! In *Handbook of Research on Educational Design and Cloud Computing in Modern Classroom Settings* (pp. 213-238). IGI Global.
- Basilotta-Gómez-Pablos, V., Matarranz, M., Casado-Aranda, L. A., & Otto, A. (2022). Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 19(1), 1-16.
- Bastos, G., & Oliveira, I. (2015, October). Digital Literacy of School Leaders: What Impacts in Schools? Results of Two Studies from Portugal. In *European Conference on Information Literacy* (pp. 132-142). Springer, Cham.
- Baxter, Jewitt, & Floyd, 2022. Managing Digital Learning during COVID-19 and Beyond. <https://blog.eera-ecer.de/category/networks/nw-26-educational-leadership/>
- Bergdahl, N., Nouri, J., & Fors, U. (2020). Disengagement, engagement, and digital skills in technology-enhanced learning. *Education and Information Technologies*, 25(2), 957-983. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-09998-w>.
- Blau, I., & Presser, O. (2013). E-L eadership of school principals: Increasing school effectiveness by a school data management system. *British Journal of Educational Technology*, 44(6), 1000-1011.
- Cabero, J. and Llorente, M.C. (2008). La alfabetización digital de los alumnos. Competencias digitales para el siglo XX. *Revista Portuguesa de Pedagogia*, 40(2) pp. 7-28.

Caravello, M., Huertas-Abril, C. A., & Gómez-Parra, M. E. (2020). Improving Teachers' Digital Competence to Bridge the Language Gap. In *International Approaches to Bridging the Language Gap* (pp. 67-82). IGI Global.

Casillas Martín, S., Cabezas González, M., & García Peñalvo, F. J. (2020). Digital competence of early childhood education teachers: attitude, knowledge and use of ICT. *European Journal of Teacher Education*, 43(2), 210-223.

Christopoulos, A., & Sprangers, P. (2021). Integration of educational technology during the Covid-19 pandemic: An analysis of teacher and student receptions. *Cogent Education*, 8(1), 1964690.

Delgado-Vázquez, Á. M. (2021). Teaching Digital Competence and Scholarly Communication: Ten Years Moving Researchers to Digital Scholarship at Pablo de Olavide University. In *Cases on Research Support Services in Academic Libraries* (pp. 142-165). IGI Global.

Dexter, S. (2008). Leadership for IT in schools. In J. Voogt & G. Knezek (Eds.), *International handbook of information technology in primary and secondary education* (pp. 543-554). New York: Springer

DIGICOMP. (2015). *Digital competences for teachers – DIGICOMP*. <http://www.digital-com-petences-for-teachers.eu>. Erişim Tarihi: 09.11.2022

DigCompEdu. (2017). *Digital Competence Framework for Educators*. <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu>. Erişim Tarihi: 09.08.2022

Doroba, H., Mbanugo, T., & Edosio, U. (2020). *The relevance of digital skills in the COVID-19 era*. <https://www.afdb.org/fr/news-and-events/relevance-digital-skills-covid-19-era-36244>. Erişim Tarihi: 03.08.2022

Durán, M., Prendes, M.P., y Gutiérrez, I. (2019). Teaching Digital Competence Certification: a proposal for university teachers. RIED. *Revista Iberoamericana de Educación a Distancia*, 22(1), 187-205. 10.5944/ried.22.1.22069.

Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital Literacy. A Conceptual Framework for Survival Skills in the Digital Era. *Journal of Educational Multimedia & Hypermedia*, 13(1), 93-106.

European Commission. (2006). *Key Competences for Lifelong Learning - A European Framework Official*. Official Journal of the European Union. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf. Erişim Tarihi: 22.07.2022

European Commission. (2019). *The Digital Competence Framework 2.0*. <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>. Erişim Tarihi: 11.08.2022

Falloon, G. (2020). From digital literacy to digital competence: the teacher digital competency (TDC) framework. *Educational Technology Research and Development*, 68(5), 2449-2472.

Ferrari, A. (2012). *Digital competence in practice: An analysis of frameworks*. Sevilla: JRC IPTS. (DOI: 10.2791/82116).

Forsling, K. (2021). Children's Cultural Backpack and Preschool Education: A Design-Based Study in a Swedish Preschool. In *Connecting Disciplinary Literacy and Digital Storytelling in K-12 Education* (pp. 169-191). IGI Global.

Freeman, A., Adams Becker, S., Cummins, M., Davis, A. & Hall Giesinger, C. (2017), *NMC/CoSN horizon report: 2017 K-12 Edition*. The New Media Consortium, Austin, TX

García-Ruiz, R. & Pérez-Escoda, A. (2019). Empoderar a la ciudadanía mediante la educación en medios. [Empower citizenship through education in digital media]. *Hamutáy. Revista de divulgación científica de la Universidad Alas Peruanas*, 6(2), 7-23. <http://dx.doi.org/10.21503/hamu.v6i2.1771>.

Garzón-Artacho, E., Sola-Martínez, T., Romero-Rodríguez, J. M., & Gómez-García, G. (2021). Teachers' perceptions of digital competence at the lifelong learning stage. *Heliyon*, 7(7), e07513.

Gill, L., Dalgarno, B., & Carlson, L. (2015). How does pre-service teacher preparedness to use ICTs for learning and teaching develop through their degree program? *Australian Journal of Teacher Education*, 40(1), 36-59.

Guillén-Gámez, F. D., & Mayorga-Fernández, M. J. (2020). Quantitative-comparative research on digital competence in students, graduates and professors of faculty education: An analysis with ANOVA. *Education and Information Technologies*, 25(5), 4157-4174.

Gündüzalp, S. (2021a). Öğretmenlerin dijital yeterlikleri. S. Gündüzalp (Ed.), *Dijital Sınıf Yönetimi* içinde (s.29-57). Nobel Akademik Yayımcılık.

Gündüzalp, S. (2021b). Okul yönetimde dijital yeterlik. Z. Yaraş (Ed.), *Okul Yönetiminde Dijital Dönüşüm ve Dijital Liderlik* içinde (s.29-66). Nobel Akademik Yayımcılık.

Gündüzalp, S., & Yaraş, Z. (2022). Evaluation of teachers' digital competencies in the digitalization process in educational organizations. In *Handbook of Research on Teacher and Student Perspectives on the Digital Turn in Education* (pp. 453-479). IGI Global.

Gündüzalp, S., & Yaraş, Z. (2022a). *Eğitim yönetiminde dijital terminoloji*. ASOS Yayınları.

Hämäläinen, R., Nissinen, K., Mannonen, J., Lämsä, J., Leino, K., & Taa-jamo, M. (2021). Understanding teaching professionals' digital competence: What do PIAAC and TALIS reveal about technology-related skills, attitudes, and knowledge?. *Computers in Human Behavior*, 117, 106672.

Hatlevik, O. E., & Christophersen, K.A. (2013). Digital competence at the beginning of upper secondary school: Identifying factors explaining digital inclusion. *Computers & Education*, 63, 240–247.

He, T., & Li, S. (2019). A comparative study of informal digital learning: The effects of digital competence and technology expectancy. *British Journal of Educational Technology*, 50(4), 1744–1758. <https://doi.org/10.1111/bjet.12778>

He, T., & Zhu, C. (2017). Informal digital learning among Chinese university students: The effects of digital competence and personal factors. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 14(1), 44. <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0082-x>

Heidari, E., Mehrvarz, M., Marzooghi, R., & Stoyanov, S. (2021). The role of digital informal learning in the relationship between students' digital competence and academic engagement during the COVID-19 pandemic. *Journal of Computer Assisted Learning*, 37(4), 1154–1166.

Hwb. (2022). Digital Competence Framework: Curriculum for Wales 2008 version. <https://hwb.gov.wales/curriculum-for-wales-2008/digital-competence-framework-curriculum-for-wales-2008-version/>. Erişim Tarihi: 12.09.2022

Ilomäki, L., & Kankaanranta, M. (2009). The information and communication technology (ICT) competence of the young. In *Handbook of research on new media literacy at the K-12 level: Issues and challenges* (pp. 101–118). IGI Global.

Ilomäki, L., Paavola, S., Lakkala, M., & Kantosalo, A. (2016). Digital competence—an emergent boundary concept for policy and educational research. *Education and Information Technologies*, 21(3), 655–679.

INTEF (2017). *Marco comun de Competencia digital docente*. 02.02.2022 tarihinde erişildi: <https://bit.ly/2SHwjcF>.

ISTE. (2019). *Iste standards: educators*. https://cdn.iste.org/www-root/PDF/ISTE%20Standards-One-Sheet_Combined_09-2021_vF3.pdf. Erişim Tarihi: 22.07.2022

ISTE. (2019). *ISTE Standarts*. https://cdn.iste.org/www-root/PDF/ISTE%20Standards-One-Sheet_Combined_09-2021_vF3.pdf. Erişim Tarihi: 22.07.2022

Janssen, J., Stoyanov, S., Ferrari, A., Punie, Y., Pannekeet, K., & Sloep, P. (2013). Experts' views on digital competence: Commonalities and differences. *Computers & Education*, 68, 473–481.

JISC. (2019). Teacher profile (higher education): Six elements of digital capabilities. <https://repository.jisc.ac.uk/7278/1/BDCP-DC-Framework-Individual-6E-110319.pdf>

Kafa, A. 2022. *Enhancing School Leaders' Digital Capacity in an Era of Change*. <https://blog.eera-ecer.de/category/networks/nw-26-educational-leadership/>. Erişim Tarihi: 18.10.2022

Krumsvik, R. J. (2008). Situated learning and teachers' digital competence. *Education and Information Technologies*, 13(4), 279-290.

Krumsvik, R. J. (2009). Situated learning in the network society and digitized school. *European Journal of Teacher Education*, 2(32), 167-185.

Krumsvik, R. J. (2014). Teacher educators' digital competence. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 58(3), 269-280, DOI: 10.1080/00313831.2012.726273

Larson, L., Miller, T., & Ribble, M. (2010). 5 Considerations for digital age leaders: what principals and district administrators need to know about tech integration today. *Learning & Leading with Technology*, 37(4), 12-15

Lazar, I. M. (2021). Academic Motivation of University Students Towards the Usage of Web 2.0 Technologies: Undergraduate Motivation Among Web 2.0 Tool Use. In *Handbook of Research on User Experience in Web 2.0 Technologies and Its Impact on Universities and Businesses* (pp. 297-315). IGI Global.

Lindqvist, M. H., & Pettersson, F. (2019). Digitalization and school leadership: on the complexity of leading for digitalization in school. *The international journal of information and learning technology*, 36(3), 218-230

López-Meneses, E., Sirignano, F. M., Vázquez-Cano, E., & Ramírez-Hurtado, J. M. (2020). University students' digital competence in three areas of the DigCom 2.1 model: A comparative study at three European universities. *Australasian Journal of Educational Technology*, 36(3), 69-88.

Lucas, M., Bem-Haja, P., Siddiq, F., Moreira, A., & Redecker, C. (2021). The relation between in-service teachers' digital competence and personal and contextual factors: What matters most?. *Computers & Education*, 160, 104052.

Martzoukou, K., Fulton, C., Kostagiolas, P., & Lavranos, C. (2020). A study of higher education students' self-perceived digital competences for learning and everyday life online participation. *Journal of documentation*, 76(6), 1413-1458.

McGarr, O., & McDonagh, A. (2021). Exploring the digital competence of pre-service teachers on entry onto an initial teacher education programme in Ireland. *Irish Educational Studies*, 40(1), 115-128.

MEB. (2020a). Öğretmenlik Strateji Belgesi. http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosya-lar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_RG-Ylan-_26.07.2017.pdf. Erişim Tarihi: 12.05.2020

Mehrvarz, M., Heidari, E., Farrokhnia, M., & Noroozi, O. (2021). The mediating role of digital informal learning in the relationship between students' digital competence and their academic performance. *Computers & Education*, 167, 104184.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.

Mosa, A. A., Naz'ri bin Mahrin, M., & Ibrahim, R. (2016). Technological aspects of e-learning readiness in higher education: A review of the literature. *Computer and Information Science*, 9(1), 113-127. <https://doi.org/10.5539/cis.v9n1p113>

Ottestad, G., Kelentrić, M., & Guðmundsdóttir, G. B. (2014). Professional digital competence in teacher education. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 9(4), 243-249.

Pagani, L., Argentin, G., Gui, M., & Stanca, L. (2016). The impact of digital skills on educational outcomes: Evidence from performance tests. *Educational studies*, 42(2), 137-162.

Prensky, M. (2001). *Digital Natives, Digital Immigrants*. MCB University Press, 9(5), 1-6.

Puentedura, R.R. (2006). Transformation, technology and education: A model for technology and transformation. http://hippasus.com/resources/tte/puentedura_tte.pdf. 11.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

Romero-García, C., Buzón-García, O., & de Paz-Lugo, P. (2020). Improving future teachers' digital competence using active methodologies. *Sustainability*, 12(18), 7798.

Sánchez-Caballé, A., Mercè Gisbert C., & Francesc M. E. (2020). The digital competence of university students: a systematic literature review. *Aloma: Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport*, 38(1), 63-74.

Stuart, L. H., Mills, A. M., & Remus, U. (2009). School leaders, ICT competence and championing innovations. *Computers & Education*, 53(3), 733-741.

Tejada, J., & Pozos, K. (2018). Nuevos escenarios y competencias digitales docentes: Hacia la profesionalización docente con TIC. *Profesorado, Revista De Curriculum y Formación Del Profesorado*, 22(1), 25-51.

Tondeur, J., Cooper, M., & Newhouse, C. P. (2010). From ICT coordination to ICT integration. A longitudinal case study. *Journal of Computer Assisted Learning*, 26(4), 296-306.

Torres-Coronas, T., & Vidal-Blasco, M. A. (2011). Promoting Digital Competences through Social Software: A Case Study at the Rovira i Virgili

University. In *Encyclopedia of Information Communication Technologies and Adult Education Integration* (pp. 204-225). IGI Global.

Tretinjak, M. F., & Anđelić, V. (2016, May). Digital Competences for Teachers: Classroom Practice. In *2016 39th International Convention on Information and Communication Technology, Electronics and Microelectronics (MIPRO)* (pp. 807-811). IEEE

Trust, T., & Whalen, J. (2020). Should teachers be trained in emergency remote teaching? Lessons learned from the COVID-19 pandemic. *Journal of Technology and Teacher Education*, 28(2), 189–199.

TUİK. (2021). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (bt) kullanım araştırması*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastırması-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastırması-2021-37437)

UNESCO. (2018). *ICT Competency Framework for Teachers*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris.

Vieru, D. (2015). Towards a multi-dimensional model of digital competence in small-and medium-sized enterprises. In *Encyclopedia of Information Science and Technology, Third Edition* (pp. 6715-6725). IGI Global.

Wang, X., Zhang, R., Wang, Z., & Li, T. (2021). How Does Digital Competence Preserve University Students' Psychological Well-Being During the Pandemic? An Investigation From Self-Determined Theory. *Frontiers in Psychology*, 12, 1252.

Wild, S., & Heuling, L. S. (2020). How do the digital competences of students in vocational schools differ from those of students in cooperative higher education institutions in Germany?. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 12(1), 1-18.

Yang, L., García-Holgado, A., & Martínez-Abad, F. (2021). A Review and Comparative Study of Teacher's Digital Competence Frameworks: Lessons Learned. In *Information Technology Trends for a Global and Interdisciplinary Research Community*, 51-71. IGI Global.

BÖLÜM 3
DİJİTAL ÇAĞDA OKULLARDA
ÖĞRENME KÜLTÜRÜ VE DİJİTAL KÜLTÜR

DOÇ. DR. ZÜBEYDE YARAŞ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID : 0000-0002-8262-6562

Bölümün Amacı

Bu bölümde geleneksel öğrenme yapılarının dışına çıkılarak değişen öğrenme yapıları ve okullardaki dijital çağın getirdiği okullarda oluşturulması gereken dijital öğrenme kültürünün ortaya konulması amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

Anderson, R. E., & Dexter, S. (2005). School technology leadership: An empirical investigation of prevalence and effect. *Educational Administration Quarterly*, 41, 49-82.

Bates, T. (2016, Mayıs 15). Culture and effective online learning environments. Erişim 09.04.2022, <https://www.tonybates.ca/2016/05/15/culture-and-effective-online-learning-environments>.

Battons, C. (2018, 18 Haziran). How IoT is changing education and learning. Erişim 01.03.2022, <https://dzone.com/articles/how-iot-is-changing-education-and-learning-positiv>

Bumann, J., & Peter, M.K. (2019). Action fields of digital transformation – A review and comparative analysis of digital transformation maturity models and frameworks. In *Digitalisierung und andere innovations for men im management* (ss. 13-40). Edition Gesowip, Basel, Schweiz.

Cameron, K.S., & Quinn, R.E. (2006). *Diagnosing and changing organizational culture: Based on the competing values framework*. (Revised Edition). San Fransisco: John Wiley & Sons.

Chasse, R. (2017, 6 Kasım). What is digital age learning? Erişim 28.12.2021, <https://www.globalfocusmagazine.com/digital-age-learning-2/>

Colon, T. (2018, 7 Haziran). The role of leadership in creating digital culture. Erişim 08.02.2021, <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2018/06/07/the-role-of-leadership-in-creating-digital-culture/?sh=7d7986905283>

Garland, V. E. (2010). Emerging technology trends and ethical practices for the school principal. *Journal of Educational Technology Systems*, 38(1), 39-50.

Gündüzalp, S. (2021). Öğretmenlerin dijital yeterlikleri. Gündüzalp, S. (Ed.) *Dijital Sınıf Yönetimi içinde* (s.31-57). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Hartman, J., Moskal, P., & Dziuban, C. (2017). preparing the academy of today for the learner of tomorrow educating the net generation. Oblinger, D.G. & Oblinger, J.L.(Eds.) *Educating the net generation içinde* (s. 66.1-6.15). EDUCAUSE.

Hartnett, M., Anderson, A., & Brown, M. (2014). Learning in the digital age: How are the ways in which we are learning changing with digital technologies? A. St. George, S. Brown, & J. O'Neill (Eds.), *Facing the big questions in teaching: Purpose, power and learning* (2.baskı) içinde (s. 116-125). Melbourne, Australia: Cengage.

ISTE (International Society for Technology in Education). (2009). ISTE standards for administrators. Erişim 11.04.2022, [https://cdn.iste.org/www-root/Libraries/Images/Standards/Download/ISTE%20Standards%20for%20Administrators%2C%202009%20\(Permitted%20Educational%20Use\).pdf](https://cdn.iste.org/www-root/Libraries/Images/Standards/Download/ISTE%20Standards%20for%20Administrators%2C%202009%20(Permitted%20Educational%20Use).pdf)

ISTE (International Society for Technology in Education). (2016). ISTE standards: Students. Erişim 11.04.2022, <https://www.iste.org/standards/iste-standards-for-students>.

ISTE (International Society for Technology in Education). (2017). ISTE Standards: Educators. Erişim 11.04.2022, <https://www.iste.org/standards/iste-standards-for-teachers>

Johansson, J.Z. (2017) *Challenges and opportunities indigitalized work and management– case study 8. Studies in Social Sciences Work Report: 8*. Mälardalen University AJ E-print AB, Stockholm.

Jukas, I. & Dosaj, A. (2006, Eylül). Understanding digital children: In teaching & learning in the new digital landscape. Erişim 02.03.2022, <http://jayneturner.pbworks.com/f/Jukes+-+Understanding+Digital+Kids.pdf>

Kaplan, L. S., & Owings, W. A. (2013). School culture and change as learning. *Culture re-boot: Reinvoigorating school culture to improve student outcomes* içinde (s. 1-36). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Kivunja, C. (2014). Theoretical perspectives of how digital natives learn. *International Journal of Higher Education*, 3(1), 94-109. <http://dx.doi.org/10.5430/ijhe.v3n1p94>.

Kumar, B. (2016). Redefined and importance of organizational culture. *Global Journal of Management and Business Research: A Administration and Management*, 16(4),14-18.

Lehman, W. D. (2017). Organizational cultural theory and research administration knowledge management. *Journal of Research Administration*, 48(2), 52-66.

Menşan, Ö. N., & Anagün, Ş.S. (2022). Primary school teachers' perceptions of digital culture. *International Journal of Progressive Education*, 18(1), 397-410.

O'Donnell, O., & Boyle, R. (2008). *Understanding and managing organisational culture*. Dublin, Institute of Public Administration Colour Books Ltd.

Oblinger, D. G., & Oblinger, J. L. (2005). Is It Age or IT: First Steps Toward Understanding the Net Generation. D. G. Oblinger ve J. L. Oblinger (Ed.). *Educating the Net Generation* içinde (s.2.1-2.19). EDUCAUSE.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.

Polat, H. (2021). Dijital liderliğin teorik yapısı. Yaraş, Z. (Ed.) *Okul yönetiminde dijital dönüşüm ve dijital liderlik* içinde (s. 1-28) Ankara: Nobel Yayıncılık.

Raman, A., Thannimalai, R., & Ismail, S. N. (2019). Principals' technology leadership and its effect on teachers' technology integration in 21st century classrooms. *International Journal of Instruction*, 12(4), 423-442.

Sandra, J., & Yuliawan, Y. (2022). The importance of digital literacy for society 5.0: A phenomenological approach. *Technium Social Sciences Journal*, 28(1), 849-859.

Shein, E. (2016). *Organizational culture and leadership* (5th Edition). New Jersey: John Wiley and Sons.

Stevenson, M., Hedberg, J.G., O'Sullivan, K.A., & Howe, C. (2014, Ekim 8-10). Leading learning in a digital age. International Council for Educational Media (ICEM). Eger, Hungary

Suroedova, E., Madaliyeva, Z., Kassen, G., & Sadykova, N. (2021). The human impact in the age of digital transformation. E3S Web of Conferences, UESF <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125807091>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021, 21 Aralık). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2021. Erişim 03.03.2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>.

Uzelac, A. (2010). Digital culture as a converging paradigm for technology and culture: Challenges for the culture sector. In: From the digitalization of culture to digital culture (online dossier). *Digithum*, 12, 25-31.

Westerman, G. (2020, 14 Eylül). Digital transformation: 3 steps to build a digital-ready culture. Erişim 04.05.2022, <https://enterpriseproject.com/article/2020/9/digital-transformation-how-build-digital-ready-culture> adresinden erişilmiştir.

World Economic Forum (WEF) (2021, 29 Haziran). Digital Culture: The Driving Force of Digital Transformation. Erişim 04.05.2022, https://www3.weforum.org/docs/WEF_Digital_Culture_Guidebook_2021.pdf

Yang, J., Huang, R., & Kinshuk. (2016). The learning preferences of digital learners in k-12 schools in China. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 12(4), 1047-1064. doi: 10.12973/eurasia.2016.1254a

BÖLÜM 4

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNDE DİJİTAL MATERYALLERİN KULLANIMI

DOÇ. DR. FİLİZ ELMALI
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0002-5060-7383

Bölümün Amacı

Bu bölümün genel amacı, öğretmenlerin dersleriyle bütünleştirebilecekleri ve öğrenme ve öğretmeyi kolaylaştırabilecek materyaller hazırlarken kullanılacakları ücretsiz veya sınırlı erişim hakkına sahip uygulamaların tanıtılmasıdır. Bu bağlamda, etkileşimli içerik hazırlama uygulamaları, sunu tasarım araçları, animasyon oluşturma araçları, dijital veri toplama araçları ve eğitimde oyunlaştırma uygulamaları örnekleri ile birlikte açıklanmaktadır.

KAYNAKLAR

Addhiny, T. (2021). The Use of H5P Interactive Content in English Language Learning. *Journal of Science, Technology, and Arts*, 1(1). Erişim adresi <https://journal.dedikasi.org/pjsta/article/view/16>

Barak, M., Ashkar, T., Dori, Y. J. (2011). Learning science via animated movies: Its effect on students' thinking and motivation. *Computers & Education*, 56(3), 839-846.

Clark, J. (2008). PowerPoint and pedagogy: Maintaining student interest in university lectures. *College Teaching*, 56(1), 39-44.

Deterding, S. (2015). The lens of intrinsic skill atoms: A method for gameful design. *Human-Computer Interaction*, 30(3-4), 294-335.

Drain, T. S., Grier, L. E., Sun, W. (2012). Is the growing use of electronic devices beneficial to academic performance? Results from archival data and a survey. *Issues in Information Systems*, 13(1), 225-231.

Domínguez, A., Saenz-de-Navarrete, J., De-Marcos, L., Fernández-Sanz, L., Pagés, C., & Martínez-Herráiz, J. J. (2013). Gamifying learning experiences: Practical implications and outcomes. *Computers & Education*, 63, 380-392.

Droždek, S., Rugelj, J. (2019). Creating Multimedia Learning Materials for Improved Teacher Training. *Digital Turn in Schools—Research, Policy, Practice* (s. 139-155) içinde. Springer, Singapore.

Erdemir, N. (2011). The Effect of PowerPoint and Traditional Lectures on Students' Achievement in Physics. *Journal of Turkish Science Education*, 8(3), 176-189.

Fonseca, D., Martí, N., Redondo, E., Navarro, I., Sánchez, A. (2014). Relationship between student profile, tool use, participation, and academic performance with the use of Augmented Reality technology for visualized architecture models. *Computers in Human Behavior*, 31, 434-445.

González, C. S., Gómez, N., Navarro, V., Cairós, M., Quirce, C., Toledo, P., Marrero-Gordillo, N. (2016). Learning healthy lifestyles through active videogames, motor games and the gamification of educational activities. *Computers in Human Behavior*, 55, 529-551.

Grimes, D., Warschauer, M. (2008). Learning with laptops: A multi-method case study. *Journal of Educational Computing Research*, 38(3), 305-332.

Hainey, T., Connolly, T. M., Boyle, E. A., Wilson, A., Razak, A. (2016). A systematic literature review of games-based learning empirical evidence in primary education. *Computers & Education*, 102, 202-223.

Hamari, J., Shernoff, D. J., Rowe, E., Coller, B., Asbell-Clarke, J., Edwards, T. (2016). Challenging games help students learn: An empirical study on engagement, flow and immersion in game-based learning. *Computers in Human Behavior*, 54, 170-179.

Huang, B., Hew, K. F., Lo, C. K. (2019). Investigating the effects of gamification-enhanced flipped learning on undergraduate students' behavioral and cognitive engagement. *Interactive Learning Environments*, 27(8), 1106-1126.

İnaç, A. E. (2010). Animasyon Kullanımının İlköğretim Öğrencilerinin Fen ve Teknoloji Dersindeki Akademik Başarılarına ve Akılda Tutuma Düzeylerine Etkisi: 6. 7. ve 8. Sınıflar Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale

Jassim, L. L., Abdullah, Y. A. (2021). Using PowerPoint in Learning Propositions: A case study at University of Basrah. *Global Journal of Research in Business Management*, 1(01), 16-23.

Kapp, K. M. (2012). *The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education*. John Wiley & Sons.

Karnoe, A., Kayser, L., Skovgaard, L. (2019). Identification of factors that motivate people with multiple sclerosis to participate in digital data collection in research: sequential mixed methods study. *JMIR Human Factors*, 6(4), e13295.

Kühl, T. (2021). Prerequisite knowledge and time of testing in learning with animations and static pictures: Evidence for the expertise reversal effect. *Learning and Instruction*, 73, 101457.

Langer, J. A. (2001). Beating the odds: Teaching middle and high school students to read and write well. *American Educational Research Journal*, 38(4), 837-880.

Lin, H., Dwyer, F. (2006). The fingertip effects of computer-based assessment in education. *TechTrends*, 50(6), 27-31.

McLoughlin, C., Lee, M. J. (2008). The three p's of pedagogy for the networked society: Personalization, participation, and productivity. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 20(1), 10-27.

O'Flaherty, J., Phillips, C. (2015). The use of flipped classrooms in higher education: A scoping review. *The Internet & Higher Education*, 25, 85-95.

Ohn, M. H., Ohn, K. M. (2020). An evaluation study on gamified online learning experiences and its acceptance among medical students. *Tzu-Chi Medical Journal*, 32(2), 211.

Ploetzner, R., Berney, S., Bétrancourt, M. (2021). When learning from animations is more successful than learning from static pictures: learning the specifics of change. *Instructional Science*, 49(4), 497-514.

Rashid, T., Asghar, H. M. (2016). Technology use, self-directed learning, student engagement and academic performance: Examining the interrelations. *Computers in Human Behavior*, 63, 604-612.

Roblyer, M. D., Roblyer, J. E. (2006). *Integrating Educational Technology Into Teaching with Other* (p. 355). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

Seaborn, K., Fels, D. I. (2015). Gamification in theory and action: A survey. *International Journal of human-computer studies*, 74, 14-31.

Shin, N., Sutherland, L. M., Norris, C. A., Soloway, E. (2012). Effects of game technology on elementary student learning in mathematics. *British Journal of Educational Technology*, 43(4), 540-560.

Singleton, R., Charlton, A. (2020). Creating H5P content for active learning. *Pacific Journal of Technology Enhanced Learning*, 2(1), 13-14.

Sinnayah, P., Salcedo, A., Rekhari, S. (2021). Reimagining physiology education with interactive content developed in H5P. *Advances in Physiology Education*, 45(1), 71-76.

Somekh, B., Underwood, J., Convery, A., Dillon, G., Jarvis, J., Lewin, C., ... Woodrow, D. (2007). *Evaluation of the ICT Test Bed project: final report*. British Educational Communications and Technology Agency.

Suryani, N., Draijati, N. A. (2021). Development of Animation Video on YouTube Channels as an Alternative Learning Media during the Covid-19 Pandemic. *JTP-Jurnal Teknologi Pendidikan*, 23(3), 285-294.

Van der Meij, H., Draijer, E. (2021). Design Principles for Multimedia Presentations: A Comparison between a Whiteboard Animation and a PowerPoint Slideshow Presentation. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 30(4), 393-418.

Wicaksono, J. A., Setiarini, R. B., Ikeda, O., Novawan, A. (2021). *The Use of H5P in Teaching English*. In The First International Conference on Social Science, Humanity, and Public Health (ICOSHIP 2020) (pp. 227-230). Atlantis Press.

Yang, Y. T. C., Wu, W. C. I. (2012). Digital storytelling for enhancing student academic achievement, critical thinking, and learning motivation: A year-long experimental study. *Computers & Education*, 59(2), 339-352.

Yilmaz, R. M. (2020). Effects of using cueing in instructional animations on learning and cognitive load level of elementary students in science education. *Interactive Learning Environments*, 1-15. DOI: 10.1080/10494820.2020.1857784

BÖLÜM 5

DİJİTAL ÇAĞDA SINIF YÖNETİMİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ HAKAN POLAT

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

ORCID ID: 0000-0002-0271-3747

Bölümün Amacı

Bu bölümde dijital çağın getirdiği yeniliklerin ve değişikliklerin sınıf yönetimine etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca dijitalleşme ve dijital dönüşümle birlikte sınıf ortamlarında ve uygulamalarında meydana gelen değişiklikler sınıf yönetimi bağlamında incelenmiştir. Bu amaçla, öncelikle sınıf yönetimi ile ilgili kavramlar üzerinde durulmuştur. Daha sonra sınıfın fiziksel ve teknolojik özellikleri, sınıfta istenmeyen davranışların yönetimi, sınıf kuralları ve disiplin, öğretim sürecinin yönetimi, sınıfta öğrencilerin motivasyonu, sınıfta iletişim süreci, sınıfta zaman yönetimi ve sınıf yöneticisi ve lider öğretmen başlıkları altında ele alınarak içinde bulunduğumuz dijital çağın bu unsurları nasıl etkilediği tartışılmış ve öneriler sunulmuştur. Ayrıca dijital çağda ortaya çıkan bazı sınıf kavramları hakkında bilgiler sunulmuştur.

KAYNAKLAR

Abeysekera, L., & Dawson, P. (2015). Motivation and cognitive load in the flipped classroom: definition, rationale and a call for research. *Higher Education Research & Development*, 34(1), 1-14.

Akgün, E., Yazar, M., & Dinçer, Ç. (2011). Okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3), 1-9.

Aksoy, N. (2010). Sınıf İçi Kurallar. (Emin Karip, Editör), *Sınıf Yönetim* (9. Baskı) (s.11-34). Ankara: Pegem Akademi.

Ardıç, E., & Altun, A. (2017). Dijital çağın öğreneni. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 12-30.

Arslan, A. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri ve öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 146-173. DOI: 10.7822/omuefd.491548

Arslan, A., & Bardakçı, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin iletişim becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(20), 36-70.

Arslan, H. (2015). Sınıf Kurallarının Oluşturulması. (Mehmet Şişman, Selahattin Turan, Editörler), *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı)(s.97-111). Pegem Akademi: Ankara.

Aydın, A. (2010). *Sınıf Yönetimi* (11. Baskı). Pegem Akademi: Ankara.

Balay, R. (2021). *2000'li Yıllarda Sınıf Yönetimi* (10. Baskı). Pegem Akademi: Ankara.

Başal, A. (2021). Dijital Pedagoji Bağlamında Dijital Araçlar: Ders Tasarımı ve İçerik Geliştirme Paneli. <https://kyrenia.edu.tr/siniflarin-dijital-egitim-araclari-ile-donatilmasi-ve-akilli-tahta-kullaniliyor-olmasi-dijital-pedagojinin-uyguladigi-anlamina-gelmiyor/> (Adresinden 10 Temmuz 2022 tarihinde erişilmiştir)

Başar, H. (2006). *Sınıf Yönetimi* (13.Baskı). Anı Yayıncılık: Ankara.

Bayrakçeken, S., Oktay, Ö., Samancı, O., & Canpolat, N. (2021). Motivasyon Kuramları Çerçevesinde Öğrencilerin Öğrenme Motivasyonlarının Arttırılması: Bir Derleme Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(2), 677-698.

Bergmann, J. and Sams, A. (2014). Flipped learning: Maximizing face time. *T+ D*, 68(2), 28-31. <https://www.td.org/magazines/td-magazine/flipped-learning-maximizing-face-time> adresinden 30 Mayıs 2018 tarihinde erişilmiştir.

Boydak Özcan, M. & Özdemir, T. Y. (Ed.) (2017). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Asos Yayınevi.

Can, N. (2015). Sınıfta Lider Olarak Öğretmen, Mehmet Şişman, Selahattin Turan (Editörler), *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı) (s.225-240). Ankara: Pegem Akademi.

Cangelosi, J.S. (2004). *Classroom Management Strategies* (Fifth Ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.

Celep, C. (2000). *Sınıf Yönetimi ve Disiplin*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Cüceloğlu, D. (1997). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakır, E., & Yaman, S. (2018). Ters Yüz Sınıf Modelinin Öğrencilerin Fen Başarıları ve Bilgisayarca Düşünme Becerileri Üzerine Etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 75-99.

Çoban, Ö. (2016). *FATİH projesi eğitimlerinin okullara yansımaları*. Ankara: MEB.

Demirtaş, Z. (2019). *Sınıf Yönetimi* (3. Baskı). AZ Akademi: İstanbul.

Dilekmen, M. & Şükrü, A. D. A. (2005). Öğrenmede güdülenme. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 113-123.

Düzgün, S. & Selçuk, Z. (2018). Sözsüz iletişim becerilerinden öğretmenlerin öğrencilerle göz teması kurma davranışlarının bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 771-795.

Ekici, G. (2010). Öğretim Yönetimi. (Emin Karip, Editör), *Sınıf Yönetim* (9. Baskı)(s.69-110). Pegem Akademi: Ankara.

Erden, M. (2008). *Sınıf yönetimi* (2. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdoğan, İ. (2019) *Sınıf Yönetimi* (21. Baskı). Alfa: İstanbul.

Ergin, A. (2012) *Eğitimde etkili iletişim* (6. Baskı). Ankara: Anı yayıncılık.

Ergün, M. (2010) Sınıfta Motivasyon (Emin Karip, Editör), *Sınıf Yönetim* (9. Baskı)(s.131-147). Pegem Akademi: Ankara.

Ersarı, G. & Naktiyok, A. (2012). İş görenin içsel ve dışsal motivasyonunda stresle mücadele tekniklerinin rolü/role of stress fighting techniques in internal and external motivation of employees. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 81-101.

Ertuğ, C. (2020). Sanal sınıf yönetimi: İlkeler, uygulamalar ve öneriler. *Açı-köğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 251-295.

Evertson, C. M. & Emmer, E. T. (2013). *Classroom Management For Elementary Teachers*. Çeviri Editörü Ahmet Aypay. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Fatimah, S. A. & Santiana. (2017). Teaching in 21st century: Students-Teachers' percaptions of technology use in the classroom. *Script Journal: Journal of Linguistic and English Teaching*, 2(2), 125-135.

Galway, L. P., Corbett, K. K., Takaro, T. K., Tairyan, K. & Frank, E. (2014). A novel integration of online and flipped classroom instructional models in public health higher education. *BMC Medical Education*, 14(1), 1-9.

Good, T. L. & Brophy, J. E. (2003). *Looking in Classrooms* (Ninth Ed.). Boston: Pearson Education Inc.

Göker, M. & İnce, B. (2019). Web 2.0 araçlarının yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanımı ve akademik başarıya etkisi. *Turkophone*, 6(1), 12-22.

Gürşimşek, I. (1999). Etkin sınıf yönetimi için etkili iletişim becerileri. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 40-44.

Huang, W. & Yoo, S. J. (2010). How do Web 2.0 environments motivate learners? A regression analysis based on the MVP Theory. *E-Learn 2010*.

İşık, H. (2015). Öğrenme ortamlarının fiziksel düzeni. (Mehmet Şişman, Selahattin Turan, Editörler), *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı)(s.61-76). Pegem Akademi: Ankara.

İpek, Z. H. & Kantos, Z. E. (2022). Sınıfta Zaman Yönetimi (Murat Taşdan, Editör)(s.333-363). *Dijital Çağda Sınıf Yönetimi* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Karabatak, S. & Polat, H. (2020). The effects of the flipped classroom model designed according to the ARCS motivation strategies on the students' motivation and academic achievement levels. *Education and Information Technologies*, 25(3), 1475-1495.

Karip, E. (Ed.) (2010). *Sınıf Yönetimi* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Karlı, M. D. (2015). Sınıfta Öğrenme Zamanının Yönetimi. (Mehmet Şişman, Selahattin Turan, Editörler), *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı)(s.147-163). Pegem Akademi: Ankara.

Kıran, H. & Çelik, K. (Ed.) (2016). *Etkili Sınıf Yönetimi* (12. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Kırlı, E. S. D. (2020). Sosyal Medya Ortamlarında Siber Zorbalık: Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Deneyimlerinin İncelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(1), 24-39.

Kısaç, İ. (2010). Öğretmen-Öğrenci İletişimi. (Emin Karip, Editör), *Sınıf Yönetim* (9. Baskı)(s.111-129). Pegem Akademi: Ankara.

Koçel, T. (2008). *İşletme yöneticiliği*. (11.Baskı). İstanbul: Beta

Koçyiğit, M. (Ed.) (2021). *Sınıf Yönetimi* (2. Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.

Kuran, K. (2015). Sınıfta Öğrenme-Öğretmen Sürecinin Yönetimi. (Mehmet Şişman, Selahattin Turan, Editörler), *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı)(s.165-183). Pegem Akademi: Ankara.

Levin, J. & Nolan, J. F. (2000). *Principles of Classroom Management – Aprofessional Decision-Making Model*. (Third Ed.). Boston: Pearson Education Inc.

Lumsden, L. S. (1994). Student Motivation. *Research Roundup*, 10(3), n3.

Martin, F. & Parker, M. A. (2014). Use of synchronous virtual classrooms: Why, who, and how. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 10(2), 192-210.

Marzano, R. J. & Marzano, J. S. (2003). The key to classroom management. *Educational leadership*, 61(1), 6-13.

McDonald K. & Smith C. M. (2013). The flipped classroom for professional development: part I. Benefits and strategies. *Journal of Continuing Education in Nursing*, 44(10), 437-438.

MEB (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri https://oygm.meb.gov.tr/dosyalar/StPrg/Ogretmenlik_Meslegi_Genel_Yeterlikleri.pdf

MEB, (2022). Fatih Projesi- Etkileşimli Tahta. <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/etahta.html> adresinden alınmıştır.

Miller, C. (2018). Digital Leadership: Using the Internet and Social Media To Improve the Lives, Well-Being and Circumstances of Others. *Journal of Family & Consumer Sciences*, 110 (1), 45-48.

O'Leary, K. D. & O'Leary, S. (1977). *Classroom Management the successful use of behaviour modification*. (Second Ed.). New York: Pergamon Press Inc.

Özbey, N. & Osmanoglu, D.E. (2022). Sınıfta İletişim ve Etkileşim Süreci (Murat Taşdan, Editör). *Dijital Çağda Sınıf Yönetimi* (1. Baskı)(s.269-295). Ankara: Pegem Akademi.

Özden, Y. (2010). Sınıf İçinde Öğrenme Öğretme Ortamının Düzenlenmesi. Emin Karip, Editör), *Sınıf Yönetim* (9. Baskı)(s.35-68). Pegem Akademi: Ankara

Özpinar, İ. (2020). Öğretmen adaylarının web 2.0 araçlarını kullanımları ve gerçek sınıf ortamlarında kullanımlarına ilişkin bakış açıları. *Türkiye Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi (TURCOMAT)* , 11 (3), 814-841.

Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence And Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.

Peper, E. & Harvey, R. (2018). Dijital bağımlılık: Artan yalnızlık, kaygı ve depresyon. *NeuroRegulation* , 5(1), 3-3.

Sarı, A., & Altun, T. (2016). Oyunlaştırma Yöntemi ile İşlenen Bilgisayar Derslerinin Etkililiğine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 7(3), 553.

Seifert, T. (2004). Understanding student motivation. *Educational research*, 46(2), 137-149.

Sharma, M. M. (2017). Teacher in a digital era. *Global Journal of Computer Science and Technology*, 17(G3), 11-14.

Shindler, J. (2016). *Dönüştürücü Sınıf Yönetimi* (Çeviri Editörü, Asım Arı). Eğitim Yayınevi.

Smith, C.J. & Laslett, R. (1993). *Effective Classroom Management* (Second Ed.). New York: Routledge.

Spiteri, M. & Chang Rundgren, S. N. (2020). Literature review on the factors affecting primary teachers' use of digital technology. *Technology, Knowledge and Learning*, 25(1), 115-128.

Starkey, L. (2020). A review of research exploring teacher preparation for the digital age. *Cambridge Journal of Education*, 50(1), 37-56.

Şahin, L. Y., Karadağ, N., Bozkurt, A., Doğan, E., Kılınç, H., Uğur, S. & Güler, C. (2017). Uzaktan eğitimde oyunlaştırma kullanımı: oyunlaştırılmış web tabanlı bir alıştırma uygulaması. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 8(4), 372-395.

Şengür, S. & Anagün, S. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin Bilişim Teknolojileri Kullanım Düzeyleri ve Eğitimde Web 2.0 Uygulamaları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, 6(2), 128-150.

Şişman, M. & Turan, S. (Ed.) (2015). *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Talbert, R. (2012). Inverted Classroom. *Colleagues*, 9(1), Article 7.

Tan, Ş. (2020). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme – Kpss El Kitabı* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Taşdan, M. (Ed.) (2022). *Dijital Çağda Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Taşdemir, M. (2012). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Elhan Kitap.

Tauber, R. T. (2007). *Classroom management: Sound theory and effective practice*. Greenwood Publishing Group.

Tebliğler Dergisi (Ağustos, 2003). Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Plânlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/284.pdf> adresinden erişilmiştir.

Tınaz, P. (2005). *Çalışma Yaşamından Örnek Olaylar* (2. Baskı). İstanbul: Beta Kitap.

Tucker, B. (2012). The flipped classroom. *Education Next*, 12(1), 82-83.

Turan, S. (2015). Sınıf Yönetiminin Temelleri. (Mehmet Şişman, Selahattin Turan, Editörler), *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı)(s.1-19). Ankara: Pegem Akademi.

Turhan, M. (2017). Sınıfta İstenmeyen Davranışlar ve Yönetimi. (Mukadder Boydak Özcan, Tuncay Yavuz Özdemir, Editörler) *Sınıf Yönetimi*. (s.233-251). Ankara: Asos Yayınları.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK, 2022). <https://sozluk.gov.tr/>

UNESCO (2018) Öğretmenlere Yönelik Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yetkinlik Çerçevesi https://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_01/18130452_UNESCO_OYretmenlere_Yonelik_Bilgi_ve_YetiYim_Teknolojileri_Yetkinlik_Cercevesi.pdf

Weinstein , C.S. (1996). *Secondary Classroom Management*. Boston: McGraw-Hill.

Yıldırım, İ., & Demir, S. (2014). Gamification and education Oyunlaştırma ve eğitim. *Journal of Human Sciences*, 11(1), 655-670.

Yiğit, B. (2015). Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışlarının Yönetimi. (Mehmet Şişman, Selahattin Turan, Editörler), *Sınıf Yönetimi* (12. Baskı)(s.77-95). Pegem Akademi: Ankara.

BÖLÜM 6

ÇEVİRİMİÇİ ORTAMLARDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN YÖNETİMİ

DOÇ. DR. SONGÜL KARABATAK
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0002-1303-2429

Bölümün Amacı

COVID-19 sürecinde tüm ülkeler eğitim sistemlerinin devamının sağlanması için eğitimlerini dijital ortamlarda çevrim içi veya çevrim dışı olarak gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Acil uzaktan eğitim ile yürütülmeye çalışılan bu süreçte yaşanan sıkıntıların başında eğitim programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi ile öğrenme ve öğretme eksiklerinin veya geliştirilmesi gereken yönlerinin belirlenmesi için ölçme ve değerlendirme sürecinin nasıl işletileceği sorunsalı gelmiştir. Bundan sonraki süreçte de, eğitim sistemlerinin yeni normal haline gelen çevrim içi değerlendirme yöntemlerinin kriz anlarının kurtarıcısı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda kitabın bu bölümünde çevrim içi ölçme ve değerlendirmenin ne olduğu, çevrim içi ortamlarda hangi ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılabileceği, çevrim içi sınavların sağladığı avantajlar, çevrim içi sınavlarda yaşanabilecek sıkıntılar ile bu sıkıntıların giderilmesi için alınması gereken önlemler ve çevrim içi sınavların güvenilirliğinin artırılmasına yönelik olarak yapılması gerekenler ele alınmıştır.

KAYNAKLAR

Acar-Güvendir, M., & Özer-Özkan, Y. (2021). Uzaktan eğitimin değerlendirmeye yansımaları: Çevrim içi sınavlar mı sınıf içi sınavlar mı? *Journal of Digital Measurement and Evaluation Research*, 1(1), 22-34.

Almossa, S. Y. (2021). University students' perspectives toward learning and assessment during COVID19. *Education and Information Technology*, 26, 7163–7181, doi: 10.1007/s10639-021-10554-8.

Alruwais, N., Wills, G., & Wald, M. (2018). Advantages and challenges of using e-assessment. *International Journal of Information and Education Technology*, 8(1), 34-37.

Ashton, H. S., Beevers, C. E., Milligan, C. D., Schofield, D. K., Thomas, R. C., & Youngson, M. A. (2006). *Moving beyond objective testing in online assessment*. S. L. Howell ve M. Hricko (Ed.), *Online assessment and measurement: Case studies from higher education, K-12 and corporate* (ss. 116-129) içinde. IGI Global.

Balta, Y., & Türel, Y. K. (2013). Çevrim içi uzaktan eğitimde kullanılan farklı ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin bir inceleme. *Electronic Turkish Studies*, 8(3), 37-45.

Başol, G. (2018). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi

Başol-Göçmen, G. (2004). *Otantik değerlendirme nedir ve nasıl yapılır?* XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultay, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.

Benson, R., & Brack, C. (2010). *Online learning and assessment in higher education: A planning guide*. UK: Chandos Publishing

Crews, T. B., & Curtis, D. F. (2011). Online course evaluations: Faculty perspective and strategies for improved response rates. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 36(7), 865-878.

Crisp, G. (2010). Interactive e-assessment--practical approaches to constructing more sophisticated online tasks. *Journal of Learning Design*, 3(3), 1-10.

Doğan, N., Uysal, N. K., Kelecioğlu, H., & Hambleton, R. K. (2020). An overview of e-assessment. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 1-5.

Eljinini, M. A. H., Alsamarai, S., Hameed, S., & Amawi, A. (2012). The impact of the e-assessments system on the success of the implementation process. *International Journal of Modern Education and Computer Science*, 4(11), 76-84.

Gikandi, J. W., Morrow, D., & Davis, N. E. (2011). Online formative assessment in higher education: A review of the literature. *Computers & education*, 57(4), 2333-2351.

<https://tr.weblogographic.com/difference-between-open-and-closed-book-examination-8497>

JISC (2010). Effective practice with e-assessment an overview of technologies, policies and practice in further and higher education. Erişim adresi: <http://www.jisc.ac.uk/media/documents/themes/elearning/effpraceassess.pdf>

Karadağ, N. (2014). *Açık ve uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme: Mega üniversitelerdeki uygulamalar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Karip, E. (2020). *COVID-19: Okulların kapatılması ve sonrası*. Erişim adresi: <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi>

King, D. L., & Case, C. J. (2014). E-cheating: incidence and trends among college students. *Issues in Information Systems*, 15(1), 20-27.

King, R. M. (2000). Portfolio development: Using authentic learning assignments in psychology courses. *North American Journal of Psychology*, 2(1), 151-166.

Knight, P. (2006). The local practices of assessment. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 31(4), 435-52.

Lehmann, I. J., & Mehrens, W. A. (1991). *Measurement and evaluation in education and psychology* (4th Edition). USA: Wadsworth/Thomson Learning.

Lieberman, J., Levin, V., & Luna-Bazaldua, D. (2020). Are students still learning during COVID-19? Formative assessment can provide the answer. *The World Bank's Education for Global Development Blog*, <https://blogs.worldbank.org/education/are-students-still-learning-during-covid-19-formativeassessment-can-provide-answer>

Marriott, P. (2009). Students' evaluation of the use of online summative assessment on an undergraduate financial accounting module. *British Journal of Educational Technology*, 40(2), 237-254.

Nasab, F. G. (2015). Alternative versus traditional assessment. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 2(6), 165-178.

Newfields, T. (2006). *Teacher development and assessment literacy*. At presented Proceed-ing of the 5th Annual JALT Pan-SIG Conference. Shizuoka, University College of Marine Science, Tokai.

Osuji, U.S.A. (2012). The use of e-assessments in the Nigerian higher education system. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 13(4), 140-152. Retrieved January 23, 2022 from <https://www.learntechlib.org/p/113711/>.

Ridgway, J., McCusker, S., & Pead, D. (2004). *Literature review of e-assessment*. Futurelab.

Sahu, P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): Impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 12(4), e7541. doi: 10.7759/cureus.7541

Sindre, G. & Vegendla, A. (2015). E-exams versus paper exams: A comparative analysis of cheating-related security threats and countermeasures. *Norsk informasjons sikkerhets konferanse (NISK)*, 8(1), 34-45.

Tatlı, Z., Er Nas, S., Turan, Ş. & Yaman, H. (2021). Determination of the classroom teachers' measurement and assessment needs in the emergency distance education processes. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 22(2), 953-987. DOI: 10.17679/inuefd.901997.

Uluslararası Akademik Dürüstlük Merkezi (2020). <https://academicintegrity.org/resources/factsand-statistics>. Erişim tarihi: 19.01.2021.

BÖLÜM 7

DİJİTALLEŞEN EĞİTİMDE MENTÖRLÜK

DOÇ. DR. TUNCAY YAVUZ ÖZDEMİR
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0002-5361-7261

ÖĞR. GÖR. DR. MURAT DEMİRKOL
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0003-3108-3219

Bölümün Amacı

Bu bölümde mentörlük ve türlerinden bahsedilmiştir. Bu amaçla mentörlüğün tarihsel gelişimi, Avrupa ve Türk tarihinde yer alan örnek uygulamalardan bahsedilerek, mentörlük türlerinden elektronik mentörlük yaşadığımız dijital çağın bir gereksinimi olarak derinlemesine incelenmiştir. Geleneksel mentörlük ve e-mentörlük uygulamalarının özellikle eğitimde var olan uygulamalarına yer verilerek, dijital dünyada eğitim yönetimi bağlamında tartışılmıştır.

KAYNAKLAR

Allan, B. (2007). *Blended learning: Tools for teaching and training*. Facet Publishing.

An, S., & Lipscomb, R. (2013). Instant mentoring: sharing wisdom and getting advice online with e-mentoring. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics (Print)*, 113(5).

Anafarta, N. (2002). Bireysel kariyer danışmanı olarak rehber (Mentor). *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 115-128.

Armstrong, S. J., Allinson, C. W., & Hayes, J. (2002). Formal mentoring systems: An examination of the effects of mentor/protégé cognitive styles on the mentoring process. *Journal of Management studies*, 39(8), 1111-1137.

Aslan, Y. G., & Özgüç, C. S. (2017). A mentoring program for special education teachers working with students with autism spectrum disorders in their first year of career Mesleklerinin ilk yılında otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler ile çalışan özel eğitim öğretmenlerine yönelik bir mentorluk programı. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 528-559.

Bakioğlu, A. (2015). Eğitimde mentörlük (3. baskı). *Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık*.

Bayraktar, D. M. (2020) Maarif müfettişlerinin okul yöneticilerine yönelik mentörlük rollerinin incelenmesi (Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Bell, C. R., & Goldsmith, M. (2013). *Managers as mentors: Building partnerships for learning*. Berrett-Koehler Publishers.

Bennett, D., Tsikalas, K., Hupert, N., Meade, T., & Honey, M. (1998). The benefits of online mentoring for high school girls: Telementoring young women in science, engineering, and computing project, Year 3 evaluation. *New York: The Center for Children and Technology*.

Bierema, L. L., & Hill, J. R. (2005). Virtual mentoring and HRD. *Advances in Developing Human Resources*, 7(4), 556-568.

Bierema, L. L., & Merriam, S. (2002). E-mentoring: Using computer mediated communication to enhance the mentoring process. *Innovative Higher Education*, 26, 211-227.

Bierema, L. L., & Merriam, S. B. (2002). E-mentoring: Using computer mediated communication to enhance the mentoring process. *Innovative higher education*, 26(3), 211-227.

Boice, R. (1993) New faculty involvement for women and minorities, *Research in Higher Education*, 34(3), 291-341.

Boyd, A. M., & Jackson, M. L. (2004). An effective model for rapid skills acquisition through a simulation-based integrated learning environment. *Journal of Educational Computing Research*, 30(1/2), 1-21.

Bozeman, B., & Feeney, M. K. (2008). Mentor matching: A "goodness of fit" model. *Administration & Society*, 40(5), 465-482.

Brace-Govan J., (2003). A method to track discussion forum activity: The moderators' assessment matrix. *Internet Higher Education*. 6: 303-325.

Brescia Jr, W. F. (2002). *Using a telementoring taxonomy in a world wide web instructional environment: A case study* (Doctoral dissertation, Indiana University).

Brown, R., & Dexter, S. (2002). E-Mentors: Connecting caring adults and kids through e-mail. *TechTrends*, 46(6), 60-63.

Bryant-Shanklin, M., & Brumage, N. W. (2011). Collaborative responsive education mentoring: Mentoring for professional development in Higher Education. *Florida Journal of Educational Administration & Policy*, 5(1), 42-53.

Busen, N. H., & Engebretson, J. (1999). Mentoring in advanced practice nursing: The use of metaphor in concept exploration. *The Internet Journal of Advanced Nursing Practice*, 2(2), 10.

Carbonaro M., King S., Taylor E., Satzinger F., Snart F., Drummond J., (2008). Integration of e-learning technologies in an interprofessional health science course. *Med Teach*; 30(1)25-33

Carvin, B. N. (2011). The hows and whys of group mentoring. *Industrial and Commercial Training*.

Ceylan, B. Yazıcı İH (2012). *Hamilik okulu: "fütüvvet ve ahilik" kültürünün günümüz 'mesleki eğitim' anlayışında ihya edilmesine ilişkin bir deneme*. H. Erdoğan, *Metin ve R. Yazoğlu*, (Ed.), *1. Uluslararası Harakani Sempozyumu içinde*, 52-64.

Chao, G. T. (1988) The socialization process: building newcomer commitment, in: M. London & E. M. Mone (Eds) *Career growth and human resource strategies: the role of the human resource professional in employee development* (Westport, CT: Quorum Books), 31-47.

Clutterbuck D. (2004) *Everyone needs a mentor* (4th edn). Chartered Institute of Personnel and Development, London

Clutterbuck, D. (2014). *Everyone needs a mentor*. Kogan Page Publishers.

Clutterbuck, D. and Ragins, B. R. (2002). *Mentoring and Diversity*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Cravens, J. (2003). Online mentoring: Programs and suggested practices as of February 2001. *Journal of Technology in Human Services*, 21(1-2), 85-109.

Crisp, G., & Cruz, I. (2009). Mentoring college students: A critical review of the literature between 1990 and 2007. *Research in higher education*, 50(6), 525-545.

Culnan, M. J., & Markus, M. L. (1987). Information technologies. In F. M. Jablin, L. L. Putnam, K. H. Roberts, & L. W. Porter (Eds.), *Handbook of organizational communication: An interdisciplinary perspective*. Newbury Park, CA: Sage.

De Smet M, Van Keer H, Valcke M., (2008). Blending asynchronous discussion groups and peer tutoring in higher education: An exploratory study of online peer tutoring behaviour. *Computer & Education*; 50, 207-223.

Ensher, E. A., Heun, C., & Blanchard, A. (2003). Online mentoring and computer-mediated communication: New directions in research. *Journal of Vocational Behavior*, 63, 264-288.

Erol, Y. C. ve Özdemir, T. Y. (2018). Öğretmen adaylarının okul tabanlı mentörlük ve özyeterlik algılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 874-894. DOI: 10.17240/aibu-efd.2018.18.37322-431457

Finkelstein, L. M., Allen, T. D., & Rhoton, L. A. (2003). An examination of the role of age in mentoring relationships. *Group & Organization Management*, 28(2), 249-281.

Fodeman, D. (2002). Telementoring. *Technology & Learning*, 23(4), 28-30.

Fulop, M. (2002) Assessing the potential of ementoring: a survey of current issues (Portland, OR, National Mentoring Center, Northwest Regional Educational Laboratory).

Galbraith, M. W., & James, W. B. (2004). Mentoring by the community college professor: One role among many. *Community College Journal of Research & Practice*, 28(8), 689-701.

Gibson*, S. K. (2004). Mentoring in business and industry: The need for a phenomenological perspective. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 12(2), 259-275.

Griffiths, M., Miller, H., (2005). E-mentoring: Does it have a place in medicine? *Postgraduate Mededical Journal*; 81: 389–390

Guy, T. C. (2002). Telementoring: Sharing mentoring relationships in the 21st century. In C. A. Hansman (Ed.), *Critical perspectives on mentoring: Trends and issues* (pp.27-37). Columbus, OH: ERIC.

Güven, E. (2014). *Araştırma görevlilerinin danışmanları ile ilişkilerinin mentorlük bağlamında değerlendirilmesi* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).

Haas, A., Tully, C., & Blair, K. (2002). Mentors versus masters: Women's and girls' narratives of (re) negotiation in Web-based writing spaces. *Computers and Composition*, 19, 231-249.

Hall, D.T., Khan W.A., (2003). *Developmental relationships at work: A learning perspective. The new world of work: Challenges and opportunities*. CL Cooper, RJ Burke. Blackwell, Oxford.

Hamilton, B. A. & Scandura, T. A. (2003) Implications for organizational learning and development in a wired world, *Organizational Dynamics*, 31(4), 388–402.

Hansman, C. A. (2002). Mentoring as continuing professional education. *Adult Learning*, 13(1), 7-8.

Harris, J. B. (1997) The electronic emissary. Erişim Adresi: <http://www.tapr.org/emissary/>, (Erişim Tarihi: 07.08.2022).

Harris, J., O'Bryan, E. & Rotenberg, L. (1996). It's a simple idea, but it's not easy to do: Practical lessons in telementoring. *Learning and Leading With Technology* 24(2): 53–57.

Harvey, M., McIntyre, N., Thompson Heames, J., & Moeller, M. (2009). Mentoring global female managers in the global marketplace: traditional, reverse, and reciprocal mentoring. *The International Journal of Human Resource Management*, 20(6), 1344-1361.

Hasselbring, T. S., & Williams Glaser, C. H. (2000). Use of computer technology to help students with special needs. *The Future of Children – Children and Computer Technology*, 10(2), 102–122.

Healy, C. C., & Welchert, A. J. (1990). Mentoring relations: A definition to advance research and practice. *Educational researcher*, 19(9), 17-21.

Hezlett S. A., Gibson S., (2005) Mentoring and human resource development: where we are and where we need to go. *Advances in Developing Human Resources* 7(2):446–469. doi:10.1177/1523422305279667.

Hobson, A. J., Ashby, P., Malderez, A., & Tomlinson, P. D. (2009). Mentoring beginning teachers: What we know and what we don't. *Teaching and teacher education*, 25(1), 207-216.

Holmes, O.W. S (2006). Creating an E-Mentoring Community, Disabilities, Opportunities, Internetworking, and Technology University of Washington, Seattle, Washington, USA.

Hudson, P. (2013). Mentoring pre-service teachers on school students' differentiated learning. *International Journal of Evidence Based Coaching and Mentoring*, 11(1), 112-128.

Hunt, K., (2005) E-mentoring: solving the issue of mentoring across distances. *Development and Learning in Organizations* 19(5):7-10.

Hunt, K., Stokes, P., Garrett-Harris, R., (2003). An evaluation of electronic mentoring. Sheffield University, Sheffield

Inzer, L. D., & Crawford, C. B. (2005). A review of formal and informal mentoring: Processes, problems, and design. *Journal of leadership Education*, 4(1), 31-50.

İbrahimoğlu, N. (2008). Kişilik özellikleri açısından örgüt-kariyer bağlılık düzeyini artırmada sosyalizasyon ve mentor etkisi: bir örgüt geliştirme modeli (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Jacobi, M. (1991). Mentoring and undergraduate academic success: A literature review. *Review of Educational Research*, 61(4), 505-532.

Janasz, S. C., Ensher, E. A., Heun, C., (2008). Virtual relationships and real benefits: using e-mentoring to connect business students with practicing managers, *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning* Vol. 16, No. 4, 394-411.

Johnson-Bailey, J., & Cervero, R. M. (2002). Cross-cultural mentoring as a context for learning. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 96, 15-26. San Francisco: Jossey-Bass.

Kahraman, M. (2012). *Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının mesleki gelişiminde e-mentörlük* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).

Karadağ, S. (2015). Eğitim kurumlarında mentörlük uygulamaları: Durum analizi. *Unpublished master's thesis*. Bahçeşehir University, İstanbul, Turkey.

Kartal, S. E. , Özdemir, T. Y. & Yirci, R. (2017). Mentorship needs of early career teachers working in rural regions. *Turkish Journal of Education*, 6 (1), 30-40. DOI: 10.19128/turje.284833

Kasprisin, C. A. (2003) An analysis of the effectiveness of computer mediated tutorials used in e-mentoring. Unpublished doctoral dissertation, University of Vermont, Burlington, VT.

Kılıç, E. D. ve Serin, H. (2017). Süreç Olarak Mentörlük. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2) Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cybd/issue/34554/381739>

Kirk, J. J., & Olinger, J. (2003). *From traditional to virtual mentoring*. Washington, DC: ERIC.

Kiser, K. (1999). Ten things we know so far about online training. *Training*, 36(11), 66–74.

Klasen, N. & Clutterbuck, D., (2005). *Implementing Mentoring Schemes A Practical Guide to Successful Programs*. Butterworth-Heinemann, USA.

Knapczyk, D.R., Hew Frey, K. T. & Wall-Marencik, W. (2005). Evaluation of online mentoring of practicum for limited licensed teachers. *Teacher Education and Special Education*, 28(3/4): 207–220.

Knouse, S. B. (2001). Virtual Mentors: Mentoring on the Internet. *Journal of Employment Counseling*, 38(4), 162–169.

Kram, K. E. (1983). Phases of the mentor relationship. *Academy of Management journal*, 26(4), 608-625.

Kram, K. E. (1985). *Mentoring at work: Developmental relationships in organizational life*. Glenview, IL: Scott Foresman

Kuzu, A., Kahraman, M., & Odabaşı, H. F. (2012). Mentörlükte yeni bir yaklaşım: E-mentörlük. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 173-184.

Leppisaari I, Vainio L., (2006). Initiating online mentoring as a pedagogical support for content producing teams. In: Reeves T, Yamashita S (eds) Chesapeake, proceedings of e-learn conference 2006 VA, AACE, pp 1306–1314.

Leppisaari I., & Tenhunen, M. L., (2008). Searching for e-mentoring practices for SME staff development, *Service Business*, 3(2), 189-207, DOI: 10.1007/s11628-008-0060-4

Marcinkus Murphy, W. (2012). Reverse mentoring at work: Fostering cross-generational learning and developing millennial leaders. *Human Resource Management*, 51(4), 549-573.

Marquardt, M. J., & Loan, P., (2006). *The Manager as Mentor*. Praeger Publishers, USA.

MentorNet (2004). MentorNet by the numbers. İnternet adresi: www.mentornet.net (Erişim Tarihi: 01.07.2022).

MentorNet. (2002). 2000-01 MentorNet Evaluation Report. İnternet Adresi: <http://www.mentornet.net/documents/about/results/evaluation>. (Erişim Tarihi: 23.04.2022).

MentorNet. (2003). 2002–03 MentorNet evaluation report. Retrieved March 5, 2004, from <http://www.mentornet.net/documents/files/Eval.0203.Report.pdf>

Miller, A. (2004). *Mentoring students and young people: A handbook of effective practice*. Routledge.

Miller, A. (2007). Best practices in formal youth mentoring. In T. D. Allen & L. T. Eby (Eds.), *Blackwell handbook of mentoring* (ss. 307–324). Oxford: Blackwell.

Morettini, B. (2016). Mentoring to support teacher retention in urban schools: Reenvisioning the mentoring services offered to new teachers. *Teacher education and Practice*, 29(2), 259-275.

Mueller, S. (2004). Electronic mentoring as an example for the use of information and communications technology in engineering education. *European journal of engineering education*, 29(1), 53-63.

Mullen, C. A., & Klimaitis, C. C. (2021). Defining mentoring: a literature review of issues, types, and applications. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1483(1), 19-35.

Murphy, K.L., Mahoney, S.E., Chen, C.Y., Mendoza-Diaz, N.V., Yang, X., (2005). A constructivist model of mentoring, coaching, and facilitating online discussions. *Distance Education*, 26(3), 341–366

Nash, D. (2001). Enter the mentor. *Parenting for High Potential*, 12, 18-21.

National Mentoring Center (2002) Perspectives on e-mentoring: a virtual panel holds an online dialogue. İnternet adresi: www.nwrel.org/mentoring/pdf/bull9.pdf (Erişim Tarihi: 30.10.2022).

O'Neill, D. K., Wagner, R. & Gomez, L. M. (1996) Online mentors: experimenting in science class, *Educational Leadership*, 54(3), 39–42.

Özdemir, S., ve Ardıç, K. (2020). Tersine mentörlük üzerine bir değerlendirme: The Intern (Stajyer) filmi örneği. *İş ve İnsan Dergisi*, 7(1), 137-146.

Özdemir, T. Y. (2015). Electronic Mentorship with Mentee Perception. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(3), 45-66. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tojqi/issue/21408/229440>

Özdemir, T. Y. ve Boydak Özkan, M. (2013). E-Mentörlük Sürecinin Mente Başarısına Etkisi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 170-186. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/buefad/issue/3812/51106>

Özdemir, T.Y. (2012). İl eğitim denetmen ve yardımcılarının mesleki gelişimlerini devam ettirmede e-mentörlük modeli. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü [Yayımlanmamış Doktora Tezi].

Özkaynar, G. K. (2022) Ahilik Teşkilatı ve Kariyer Çapalarının Kesişen Noktaları. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(2), 418-429.

Packard, B. W. (2003) Web-based mentoring: challenging traditional models to increase women's access, *Mentoring and Tutoring*, 11(1), 53–65.

Paçalı, i. (2019). *Türk yükseköğretiminde mentörlük: lisans düzeyinde bir model önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Çanakkale.

Pask, R., & Joy, B. (2007). *EBOOK: Mentoring-Coaching: A Guide for Education Professionals*. McGraw-Hill Education (UK).

Polater, S. (2003). Mentor-Akıl Hocası, Liderlik. İnternet adresi: http://www.polater.com.tr/devam.php?sub_page1&page=bilgi_agaci&new_page=07, 10/05/2022.

Powell K. (2009). *Mentor Handbook*. American Mental Health Counselors Association İnternet adresi: <http://www.amhca.org>. (Erişim Tarihi: 12.06.2022).

Price, M. A., & Chen, H. H., (2003). Promises and challenges: Exploring a collaborative mentoring programme in a preservice teacher education programme. *Mentoring and Tutoring*, 11, 105–117.

Ragins, B. R. & Cotton, J. L. (1991) Easier said than done: gender differences in perceived barriers to gaining a mentor, *Human Relations*, 42, 1–22.

Ragins, B. R. (1997)., Antecedents of diversified mentoring relationships. *Journal of Vocational Behavior*, 51(1), 90-109.

Ragins, B. R., Cotton, J. L., & Miller, J. S., (2000). Marginal mentoring: The effects of type of mentor, quality of relationship, and program design on work and career attitudes. *Academy of Management Journal*, 43(6), 1177-1194.

Rea, A., (2001). Telementoring: An A+ initiative. *Education Canada*, 40(4), 28-29.

Rhodes, J. E., Spencer, R., Saito, R. N., & Sipe, C. L., (2006). Online mentoring: The promise and challenges of an emerging approach to youth development. *The Journal of Primary Prevention*, 27(5), 497–513.

Roberts, A. (1999). Homer's Mentor. *Duties fulfilled or misconstrued*.

Rosser, M. H. (2004). *Chief executive officers: Their mentoring relationships*. Texas A&M University.

Russell, A. & Perris, K. (2003) Telementoring in community nursing: a shift from dyadic to communal modes of learning and professional development, *Mentoring and Tutoring*, 1(3), 227–237.

Salmon G., (2004). *E-moderating: The key to teaching and learning online*, 2nd ed. Kogan Page, London.

Salmon, G. (2002). Mirror, mirror, on my screen≡ Exploring online reflections. *British Journal of Educational Technology*, 33(4), 379-391.

Scandura, T. A. (1992). Mentorship and career mobility: An empirical investigation. *Journal of Organizational Behavior*, 13, 169–174

Scandura, T. A., & Hamilton, B. A., (2003). E-Mentoring: Implications for Organizational Learning and Development in a Wired World, *Organizational Dynamics*, Vol 31, No 4, pp 388-402

Scandura, T. A., & Ragins, B. R. (1993). The effects of sex and gender role orientation on mentorship in male-dominated occupations. *Journal of Vocational Behavior*, 43(3), 251.

Scandura, T. A., & Williams, E. A. (2001). An investigation of the moderating effects of gender on the relationships between mentorship initiation and protégé perceptions of mentoring functions. *Journal of Vocational Behavior*, 59, 342-363.

Sevilla, C., & Wells, T. D. (1999). Six ways to foster peak performance. *Performance Improvement*, 38, 812.

Shea, G. F. (1994). *Mentoring: Helping employees reach their full potential*. AMA Membership Publications Division, American Management Association.

Single, P. B. & Muller, C. B. (2001) When email and mentoring unite: the implementation of a nationwide electronic mentoring program, in: L. K. Stromei (Ed.) *Creating mentoring and coaching programs* (Alexandria, VA, American Society for Training and Development), 107-122.

Single, P. B. ve Single, R. M. (2005). E-mentoring for social equity: review of research to inform program development. *Mentoring and Tutoring* Vol. 13, No. 2.

Single, P. B., Muller, C. B. & Carlsen, W. S. (2000). Electronic mentoring: testing the features of a structured program, paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, LA, April. İnternet adresi: www.uvm.edu/~pbsingle (Erişim Tarihi: 20.07.2022).

Single, P. B., Muller, C. B. (1999). Electronic mentoring: Issues to advance research and practice. İnternet adresi: http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/eric-docs2sql/content_storage_01/0000019b/80/16/23/d4.pdf.

Smith, J. A. ve Zsohar, H. (2007). Essentials of neophyte mentorship in relation to the faculty shortage. *Journal of Nursing Education*, 46(4), 184-186.

Smith, T. M., & Ingersoll, R. M. (2004). What are the effects of induction and mentoring on beginning teacher turnover? *American educational research journal*, 41(3), 681-714.

Sproull, L. & Kiesler, S. (1992). *Connections: new ways of working in the networked organization*. Cambridge, MA, MIT Press.

Sproull, L., & Keisler, S. (1986). Reducing social context cues: Electronic mail in organizational communication. *Management Science*, 17, 1492-1512.

Steele, L.W., (1996). And the walls came tumbling down. *Technology Society*. 18(3)261–284

Stevens, D.T. & Lundberg, D.J., (1998) The emergence of the Internet: enhancing career counseling education and services, *Journal of Career Development*, 24, pp. 195–208.

Stokes A (2001). Using telementoring to deliver training to SMEs: a pilot study. *Education Training* 43(6):317–324

Strong, M. (2009). *Effective teacher induction and mentoring: Assessing the evidence*. Teachers College Press. 1234 Amsterdam Avenue, New York, NY 10027.

Şerefhanoğlu, O. (2014). Okul müdürlerinin mentörlük fonksiyonları ile öğretmenlerin örgütsel uyum düzeyleri arasındaki ilişki: Balıkesir ili örneği (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Tsikalas, K. & McMillan-Culp, K., (2000). Silent negotiations: a case study of roles and functions utilized by students, teachers and mentors in project-based, telementoring relationships, paper presented at the International Conference of the Learning Sciences, Ann Arbor, MI June 14–17, 2000.

Tunçay, S, (2014). *Eğitimde Mentörlük Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD Yüksek Lisans Dönem Projesi.

Turner, C. S. V. & Thompson, J. R. (1993) Socializing women doctoral students: minority and majority experiences, *Review of Higher Education*, 16(3), 355–370.

Tükeltürk, Ş. A., ve Balcı, M. (2014). Üniversitelerde Mentorluğun Kurumsallaştırılması Süreci, Önemi Ve Kazanımları; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Üzerine Bir İnceleme. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 137-155.

Wade, S., Niederhauser, D.S., Cannon, M., & Long, T. (2001). Electronic discussions in an issue course: Expanding the boundaries of the classroom. *Journal of Computing in Teacher Education*, 17(3), 4–9.

Walther, J. (1996). Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hyperpersonal interaction. *Communication Research*, 23, 3–43.

Wanberg, C. R., Welsh, E. T., & Hezlett, S. A. (2003). Mentoring research: A review and dynamic process model. *Research in personnel and Human Resources Management*, 22, 39–124.

Wellman, B., & Gulia, M. (1999). Net surfers don't ride alone: Virtual communities as communities. In P. Kollock, & M. Smith (Eds.), *Communities in cyberspace*. Berkley, CA: University of California Press.

Wighton, D. J., (1993). Telementoring: an examination of the potential for an educational network (Education Technology Centre of British Columbia).

Wright, K. S. (1992). From the Odyssey to the University: What Is This Thing Called Mentoring? *ACA Bulletin*, 79, 45-53.

Yeşilfidan, S. (2019). *Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Ders Vermekte Olan Öğretim Elemanlarının Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri: Alternatif Bir Çözüm Olarak E-Mentörlük* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).

Yıldırım, R. (2013). *Okul yöneticilerinin mentörlük rollerinin okulun akademik başarısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).

Yirci, R., ve Kocabaş, İ. (Eds.). (2012). *Dünyada mentörlük uygulamaları*. Pegem Akademi Yayınları.

Yurtseven, N. (2010). Mentörlük hizmetinin, yabancı diller yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerin akademik başarıları, öz yeterlik algıları ve kaynakları yönetme stratejileri üzerindeki etkisi.

BÖLÜM 8

DİJİTAL ÇAĞDA OKUL YÖNETİMİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ CANAN ALBEZ

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

ORCID ID: 0000-0001-5676-1827

Bölümün Amacı

Bu bölümde, dijital çağda okul yönetiminin değişen ve gelişen yönlerini, okul yöneticilerinin yeni rol, görev ve sorumluluklarını açıklamak; okullarda kullanılan dijital hizmetlerin yanı sıra eğitim süreçlerinde yararlanılan dijital hizmetlerin türü ve içeriği hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

Aksal, F. A. (2016). Okul Kùltüründe Müdürler Dijital Lider Mi? *Eğitim ve Bilim*, 40(182), 77-86. [doi:10.15390/EB.2015.4534](https://doi.org/10.15390/EB.2015.4534)

Albez, C., & Akan, D. (2022). Uzaktan Eğitim Sürecinde Ailelerin Öğretici Ebeveynlik Becerilerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 47(209), 467-496. [doi:10.15390/EB.2022.10810](https://doi.org/10.15390/EB.2022.10810)

Aydoğan, N. (2011). *İlköğretimde idareci ve öğretmenlerin e-okul sistemini kullanma alışkanlıklarının incelenmesi: Kocaeli örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Bastos, G., & Oliveira, I. (2015, October). Digital Literacy of School Leaders: What Impacts in Schools? Results of Two Studies from Portugal. In *European Conference on Information Literacy* (pp. 132-142). Springer, Cham.

Bayrakçı, M. (2005). Ders kitapları konusu ve ilköğretimde ücretsiz ders kitabı dağıtımını projesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 165(1), 10.

Beytekin, O.F., & Çiğdem, F.A. (2020, Eylül). *Ortaokul yöneticilerinin dijital örgüt yeterliliklerinin endüstri 4.0 perspektifinden incelenmesi*. 5th International Management and Social Research Conference. 200-223, İstanbul, Turkey.

Blau, I., & Hameiri, M. (2017). Ubiquitous mobile educational data management by teachers, students and parents: Does technology change school-family communication and parental involvement? *Education and Information Technologies*, 22(3), 1231-1247.

Cantürk, G. (2016). *Okul yöneticilerinin teknolojik liderlik davranışları ve bilişim teknolojilerinin yönetim süreçlerinde kullanımı arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Carretero, S., Vuorikari, R., & Punie, Y. (2017). *DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use*. Joint Research Centre, <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106281>

Ceylan, M. (2019). *21.Yüzyıl becerileri bağlamında okul yöneticilerinin değişen rollerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne.

Çakmak, Z., & Taşkıran, C. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin perspektifinden eğitim bilişim ağı (EBA) platformu. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(9), 284- 295.

Çakmakkaya, İ. (2017). Okul kütüphanelerinde ve eğitim sürecinde dijital olanaklar. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 15(57), 106-118.

Damar, M. (2021). *Metaverse ve Eğitim Teknolojisi*. T. Talan (Ed.), Eğitimde Dijitalleşme ve Yeni Yaklaşımlar (s. 169-192) içinde. İstanbul: Efe Akademi.

Demir, A. (2018). Endüstri 4.0'dan Eğitim 4.0'a Değişen Eğitim Öğretim Paradigmaları. *Electronic Turkish Studies*, 13(15). 147-171. doi: 10.7827/TurkishStudies. 13480

Dormann, M., Hinz, S., & Wittmann, E. (2019). Improving school administration through information technology? How digitalisation changes the bureaucratic features of public school administration. *Educational Management Administration & Leadership*, 47(2), 275-290.

Feerrar, J. (2019). Development of a framework for digital literacy. *Reference Services Review*, 47(2), 91-105. doi: 10.1108/RSR-01-2019-0002

Grant, L. J. (2011). Children's role in home-school relationships and the role of digital technologies: A literature review. *Journal of Computer Assisted Learning*, 27, 292-302. doi: 10.1111/j.1365-2729.2011.00433.x

Gün, F., & Çoban, Ö. (2019). Okul yöneticilerinin teknolojik liderlik öz yeterliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 39-48.

Güven, A. (2015). *Liselerde görev yapan yöneticilerin teknoloji liderliği yeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Kandemir, C., & Demir, B. A. (2020). Eğitimde Sanal Gerçeklik Uygulamaları Üzerine: "Sınıfta Ben De Varım" Projesi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(4), 339-354.

Klein, M. (2020). Leadership characteristics in the era of digital transformation. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(1), 883-902. doi:10.15295/bmij.v8i1.1441

Kurtdede, F. N., Erbasan, Ö., & Kolsuz, S. (2016). Sınıf öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı'ndan (EBA) yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Journal Of International Social Research*, 9(45), 626-637.

Machado, L. J., & Chung, C. J. (2015). Integrating Technology: The Principals' Role and Effect. *International Education Studies*, 8(5), 43-53.

MEB (2022). Güncel Eğitim Politikaları ve 20. Milli Eğitim Şûrası Tavsiye Kararları. Erişim Adresi: <http://cdn.eba.gov.tr/icerik/2022/06/guncel-egitim-politikalari-/index.html>

MEB (2020). Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu. Erişim Adresi. <http://cdn.eba.gov.tr/kitap/digital/#p=1>

MEB (2019). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. https://www.meb.gov.tr/stratejik_plan/

Nakiboğlu, C., & Gacanoğlu, Ş. (2019). Deneyimli Kimya Öğretmenlerinin Derslerinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Ders İçeriklerini Kullanma Durumlarının İncelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 13(2), 1141-1165.

Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers & Education*, 59(3), 1065-1078. doi: 10.1016/j.compedu.2012.04.016

Osterman, M. D. (2012). Digital literacy: Definition, theoretical framework, and competencies. In M. S. Plakhotnik, S. M. Nielsen, & D. M. Pane (Eds.), *Proceedings of the 11th Annual College of Education & GSN Research*

Conference (pp. 135-141). Miami: Florida International University. <https://core.ac.uk/download/pdf/46946473.pdf#page=152>

Öz, Ö. (2020). Dijital liderlik: Dijital dünyada okul lideri olmak. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(1), 45-57.

Özdemir, M. (2017). Artırılmış gerçeklik teknolojisi ile öğrenmeye yönelik deneysel çalışmalar: sistematik bir inceleme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 609-632. doi:0.17860/mersinefd.336746

Öztaban, A. (2020). *Okul yöneticilerinin teknoloji liderliği rollerini yerine getirme düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Parlak, B. (2017). Dijital çağda eğitim: Olanaklar ve uygulamalar doğrultusunda bir analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, Kayfor 15 Özel Sayısı, 1741-1759.

Pool, C. R. (1997). A new digital literacy a conversation with Paul Gilter. *Educational Leadership*, 55, 6-11.

Schoenfeld, A. H. (2016). Learning to think mathematically: Problem solving, metacognition, and sense making in mathematics (Reprint). *Journal of Education*, 196(2), 1-38. doi:10.1177/002205741619600202

Selwood, I. & Visscher, A. 2007. *The potential of school information systems for improving school performance*. N. C. Soguel & P. Jaccard (eds.). In Governance and Performance of Education Systems (269–287). Berlin: Springer.

Selwyn, N. (2011). 'It's all about standardisation' – Exploring the digital (re)configuration of school management and administration, *Cambridge Journal of Education*, 41(4), 473-488, doi: 10.1080/0305764X.2011.625003

Sırakaya, M., & Sırakaya, D. A. (2018). Artırılmış Gerçekliğin Fen Eğitiminde Kullanımının Tutum ve Motivasyona Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(3), 887-905. doi:10.24106/kefdergi.415705

Sönmez, E. E., & Gül, H. Ü. (2014). *Dijital okuryazarlık ve okul yöneticileri*. XIX. Türkiye'de İnternet Konferansı, 27-29.

Svoboda, P. (2017). Assumptions and reasons for the use of digital technologies in education. *Studia Pedagogiczne*, 50(1), 195-206. Polska Academia Nauk, Poland

Şahin, M., & Erman, E. (2019). Tarih dersi öğretmenlerinin eğitim bilişim ağına (EBA) ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (49), 256-275.

Şişman, M. (2019). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (11.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Techataweewan, W., & Prasertsin, U. (2018). Development of digital literacy indicators for Thai undergraduate students using mixed method research. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(2), 215-221. doi: [10.1016/j.kjss.2017.07.001](https://doi.org/10.1016/j.kjss.2017.07.001)

Tinmaz, H., Lee, Y. T., Fanea-Ivanovici, M., & Baber, H. (2022). A systematic review on digital literacy. *Smart Learning Environments*, 9(1), 1-18.

Tołwińska, B. (2021). The role of principals in learning schools to support teachers' use of digital technologies. *Technology, Knowledge and Learning*, 26(4), 917-930.

Vanderlinde, R., & van Braak, J. (2010). The e-capacity of primary schools: Development of a conceptual model and scale construction from a school improvement perspective. *Computers & education*, 55(2), 541-553. doi:10.1016/j.compedu.2010.02.016

Yustika, G. P., & Iswati, S. (2020). Digital literacy in formal online education: A short review. *Dinamika Pendidikan*, 15(1), 66-76.

BÖLÜM 9

DİJİTALLEŞEN EĞİTİMDE LİDERLİK

PROF. DR. NİYAZİ ÖZER
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0001-7745-6645

DR. ÖĞR. ÜYESİ KEMAL NAZLI
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0003-4865-4495

Bölümün Amacı

Bu bölümde öncelikle dijitalleşmeyi tanımlamak için sıklıkla kullanılan sayısallaştırma, dijitalleşme ve dijital dönüşüm kavramları açıklanmıştır. Sonrasında ise dijitalleşmenin bireysel, toplumsal ve örgütsel yaşam üzerindeki etkileri açıklanarak, dijital çağda liderliğin ne anlama geldiği, bu çağda liderlik yapacak olanların ne tür rol ve sorumlulukları olduğu açıklanmıştır. Bölümde ayrıca dijitalleşmenin eğitim örgütleri, öğrenenler ve öğretmenler üzerindeki etkileri tartışılmış, dijitalleşen eğitim bağlamında eğitim ve okul liderliği açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak dijitalleşmenin bir ürünü olan dijital yönetim kavramı açıklanarak, eğitimde planlama, yönetim ve politika belirleme süreçlerinde dijital yönetişimin katkısı tartışılmıştır.

KAYNAKLAR

Amerika Ulusal Eğitim Departmanı (2017). *Reimagining the role of technology in education: national education technology plan*. <https://tech.ed.gov/files/2017/01/NETP17.pdf>. (Erişim Tarihi: 30.12.2021)

Artüz, S. D. (2020). *Dijital liderlik uygulaması ile öğrenen örgüt ilişkisinin bireysel performansa etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ataş, H., ve Gündüz, S. (2019). Yükseköğretimde dijital dönüşüm. İ. E. Çelik (Ed.). *Dijital dönüşüm: Ekonomik ve toplumsal boyutuyla*. Gazi Kitabevi.

Avidov-Ungar, O., Shamir-Inbal, T., & Blau, I. (2020). Typology of digital leadership roles tasked with integrating new technologies into teaching: Insights from metaphor analysis. *Journal of Research on Technology in Education*, 54(1), 92-107.

Bozkurt, A. (2016). Öğrenme analitiği: e-öğrenme, büyük veri ve bireyselleştirilmiş öğrenme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 55-81.

Brett, J. (2019). *Evolving digital leadership: How to be a digital leader in tomorrow's disruptive world*. Apress. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4842-3606-2>

Cassella, N., ve Gregory, J. L. (2014). Educational leadership and technology: Preparing school administrators for a digital age. *Journal of Educational Administration*. 52 (2), 273-275. DOI:10.1108/JEA-01-2014-0010

Cortellazzo, L., Bruni, E., ve Zampieri, R. (2019). The role of leadership in a digitalized world: A review. *Frontiers in Psychology*, 10, 1938.

Courtney, S. J. (2018) Privatising educational leadership through technology in the Trumpian era, *Journal of Educational Administration and History*, 50(1), 23-31, DOI: 10.1080/00220620.2017.1395826

Çizmecci, B. (2020). Dijital liderlik. Ö. Demirtaş ve M. Karaca (Ed.). *A Handbook of Leadership Styles*. (ss. 351-367). Cambridge Scholars Publishing

Ehlers, U. D. (2020). Digital leadership in higher education. *Journal of Higher Education Policy and Leadership Studies*, 1(3), 6 -14.

Fırat, S. Ü., ve Fırat, O. Z. (2017). Sanayi 4.0 devrimi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme: kavramlar, küresel gelişmeler ve Türkiye. *Toprak İşveren Dergisi*, 114, 10-23.

Garland, V. E., ve Tadeja, C. (2013). *Educational leadership and technology: Preparing school administrators for a digital age*. Routledge.

Hamzah, N. H., Nasir, M. K. M., & Wahab, J. A. (2021). The Effects of Principals' Digital Leadership on Teachers' Digital Teaching during the COVID-19 Pandemic in Malaysia. *Journal of Education and E-Learning Research*, 8(2), 216-221.

Harvard Business Review Analytic Services (2017). *Operationalizing digital transformation: New insights into making digital work*. 1–12. Erişim: <https://hbr.org/sponsored/2017/05/operationalizing-digitaltransformation-new-insights-into-making-digital-transformation-work>

Hasler, L., Barbour, M.K., ve Menchaca, M.P. (2014). The nature of online charter schools: evolution and emerging concerns. *Journal of Educational Technology and Society*, 17 (4), 379–389.

Howe, N., ve Strauss, W. (2000). *Millennials rising: The next great generation*. New York: Vintage Original.

Kane, G. C., Phillips, A. N., Copulsky, J., ve Andrus, G. (2019). How digital leadership is (n't) different. *MIT Sloan Management Review*, 60(3), 34-39.

Katz, A. (2015). *Making your primary school e-safe: Whole school cyberbullying and e-safety strategies for meeting OFSTED requirements*. Jessica Kingsley Publishers.

Klein, M. (2020). Leadership characteristics in the era of digital transformation. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(1), 883-902. <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i1.1441>

Legner, C., Eymann, T., Hess, T., Matt, C., Böhmman, T., Drews, P., ... ve Ahlemann, F. (2017). Digitalization: opportunity and challenge for the business and information systems engineering community. *Business & Information Systems Engineering*, 59(4), 301-308, Springer.

Lenhart, A., Rainie, L., ve Lewis, O. (2001). *Teenage life online: The rise of instant-message generation and the internet's impact on friendship and family relationships*. Washington, DC: Pew Internet & American Life Project

Marathe, S. (2018). Digitalization in education sector. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD)*, 51-56. DOI: 10.31142/ijtsrd18670.

Mack, T. C. (2015). Leadership in the future. Sowcik at al. (Ed.). *Leadership 2050: critical challenges, key contexts, and emerging trends*. Pages: 9-22. Emerald.

Oblinger, D., ve Oblinger, J. L. (Ed.). (2005). *Educating the next generation*. Washington, DC: Educause.

Ordu, A. ve Nayır, F. (2021). What is digital leadership? A suggestion of the definition, *E-International Journal of Educational Research*, 12(3), 68-81. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.946094>

Parviainen, P., Tihinen, M., Kääriäinen, J. ve Teppola, S. (2017). Tackling the digitalization challenge: How to benefit from digitalization in practice, *International Journal of Information Systems and Project Management*, 5(1), 63-77.

Prensky, M. (2008). Turning on the lights, *Educational Leadership*, 65(6), 40-45.

Schmidt, J. T., ve Tang, M. (2020). Digitalization in education: Challenges, Trends And Transformative Potential. Harwardt, M., Niermann, P.F.J., Schmutte, A.M., Steuernagel, A., (Ed.) *Führen und Managen in der digitalen Transformation: Trends, Best Practices und Herausforderungen* (ss. 287-312), Springer.

Schrum, L., Niederhauser, D. S., ve Strudler, N. (2016). Competencies, challenges, and changes: a US perspective on preparing twenty-first century teachers and leaders. J. M. Spector, D. Ifenthaler, D. G. Sampson ve P. Isaias (Ed.) *Competencies in teaching, learning and educational leadership in the digital age*. ss. 17-32, Springer.

Schrum, L. ve Levin, B. (2009). *Leading 21st century schools*, Corwin Press.

Sheninger, E. (2014). *Pillars of digital leadership*. International Center for Leadership in Education, 1-4

Şeker, S. E. (2015). Dijitalleşme, *Yönetim Bilişim Sistemleri Ansiklopedisi*, 2(2), 1-5.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2021). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*, Erişim: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-\(ICT\)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-(ICT)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437)

Van Niekerk, E. J., ve Van Wyk, M. M. (2014). Staff's perceptions of vision and long term principal leadership in South African schools: An exploratory study. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(4), 406–414. <https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n4p406>.

Verbree, R. J. (2021). *Leadership in the digital age: How to inspire your team*. Morgan James Publishing.

We Are Social (2021). *Digital 2021: Global overview report*. Erişim: <https://wearesocial.com/uk/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital/>

Williamson, B. (2013). Networked cosmopolitanism? Shaping learners by remaking the curriculum of the future. Selwyn, N. ve Facer, K. (ed.). *The politics of education and technology: Conflicts, controversies and connections*. London: Palgrave Macmillan.

Williamson, B. (2015). Governing software: Networks, databases and algorithmic power in the digital governance of public education. *Learning, Media and Technology*, 40(1), 83-105.

Williamson, B. (2016). Digital education governance: data visualization, predictive analytics, and 'real-time' policy instruments. *Journal of Education Policy*, 31(2), 123-141.

Yoong, P. (Ed.). (2009). *Leadership in the digital enterprise: Issues and challenges: Issues and Challenges*. Business Science Reference.

Yücebalkan, B. (2018). Digital leadership in the context of digitalization and digital transformations. B. Eryılmaz, K. Özlü, Y.B. Keskin ve C. Yüçetürk (Ed.). *Current academic studies in social science*, 1, 489-505.

Zeike, S., Bradbury, K., Lindert, L. ve Pfaff, H. (2019). Digital leadership skills and associations with psychological well-being. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 16(14), 1-12. doi:10.3390/ijerph16142628

BÖLÜM 10
EĞİTİMDE DİJİTAL MEDYA VE İLETİŞİM
ARAÇLARININ YÖNETİMİ

DOÇ. DR. GÖNÜL ŞENER
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
ORCID ID: 0000-0003-3212-7703

Bölümün Amacı

Eğitimde kullanılan dijital medya türlerinin neler olduğu ve bu medya türlerinin eğitimde sağlayacağı katkılar bu başlık altında ele alınacaktır.

KAYNAKLAR

Abbas, J., Aman, J., Nurunnabi, M., & Bano, S. (2019). The impact of social media on learning behavior for sustainable education: evidence of students from selected universities in Pakistan. *Sustainability*, 11, 6, 1683, 1-23. <https://doi.org/10.3390/su11061683>.

Abraham. (2020). Impact of digital media on society. *International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)*, 8(5), 2742-2748.

Acquisti, A. & Gross, R. (2006) *Imagined communities: Awareness, information sharing, and privacy on the facebook*. Springer: Berlin, Heidelberg, 36-58. http://dx.doi.org/10.1007/11957454_3

Aladeniyi, F. R. (2017). The use of e-journals by academic staff of Rufus Giwa Polytechnic, Owo, Ondo State, Nigeria, *Inter-national journal of library and information science*, 9, 5, 37-43. <https://bit.ly/3hO8QzZ>

Anderson, J. Heavy School Bags Linked to Back Problems: Three Students Lobbying for Relief. *Ergonomics Today* April 9, 2007. Available at <http://www.ergoweb.com/news/detail.cfm?id=1716>. Retrieved on 10 December 2022.

Arkan, A. & Yünter, S. (2018). Eğitim için sosyal ağlar. *SETA Perpektif*, 217, 1-6.

Azizinezhad, M., & Hashemi, M. (2011). Humour: A pedagogical tool for language learners. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2093-2098. 10.1016/j.sbspro.2011.10.407.

Baishya, D., & Maheshwari, S. (2019). WhatsApp groups in academic context: Exploring the academic uses of whatsapp groups among the students. *Contemporary Educational Technology*, 11, 55-70. 10.30935/cet.641765.

Bakar, I., Kadir, A. A., & Nuzul K. (2016). The application of educational software in teaching and learning for living skills in secondary schools. October 2016, 1st International Teacher Education Conference on Teaching Practice (ITECTP 2016) At: Universiti Pendidikan Sultan Idris.

Brand Age. (2010). Markalar için güçlü, genç, dinamik ve hızlı bir yeni mecra, *Brand Age*, 22, 63-67.

Carty, K. (2000). The digital textbook is coming! *Information Searcher*, 3-7.

Chien, J. (2012). *How digital media and internet is transforming education*. In T. Bastiaens & G. Marks (Eds.), *Proceedings of e-Learn: World Conference on e-Learning in Corporate*.

Cicha, K., Rutecka, P., Rizun, M., & Strzelecki, A. (2021) Digital and media literacies in the polish education system—pre- and post-COVID-19 perspective. *Educ. Sci*, 11, 532, 1-16. <https://doi.org/10.3390/educsci11090532>.

Curran, K., & Marshall, D. (2011). *Blogs in education*. *Elixir Adv. Engg. Info*, 36, 3515-3518.

De Aguilera, Miguel & Mendiz Noguero, Alfonso. (2003). Video games and education: (Education in the face of a “parallel school”). *Computers in Entertainment*. 1,1, 1-14.

Dollarhide (2019). *Social media definition*. Accessed from investopedia.com/terms/s/social media. Retrieved on 10 December 2022.

Faizi, R., El Afia, A., & Chiheb, R. (2013). Exploring the potential benefits of using social media in education. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 3, 50-53. 10.3991/ijep.v3i4.2836.

Fenrich, P (1997). *Practical guidelines for creating instructional multimedia applications*. Fort Worth, TX: Harcourt Brace.

Kumar, G. P., & Vasimalairaja, M.V. (2018). *Benefits of using social media*. Impact of Social Media on Education in the Present Scenario. <https://www.re->

searchgate.net/publication/332680826 BENEFITS OF USING SOCIAL MEDIA.

Landauer, T. (1988). *Education in a world of omnipotent and omniscient technology*. In R. Nickerson, & P. Zodiates (Eds.), *Technology in education: Looking toward 2020*. Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum.

Mhunpiew, N. & Purayidathil, J. (2015). Social networks as a tool for education: An awareness of school leaders. *US-China Education Review*, 5, 2, 135-141.

Moore, D. M., Burton, J. K., & Mayers, R. J. (1996). *Multiple channel communication: The theoretical and research foundation of multimedia*. In D. H. Jonassen (Ed), *Handbook of research for educational communication and technology*, (851-875). New York: Macmillan.

Mossberger, K., Tolbert, C. J., & McNeal, R. S. (2008). *Digital citizenship: The internet, society, and participation*. Cambridge, MA: MIT Press.

Olimpo, G., Chiocciariello, A., Tavella, M., & Trentin, G. (1990). *On the concept of reusability in educational design*. In S. A. Cerri & J. Whiting (Eds.), *Learning technology in the European communities: proceedings of the Delta conference on research and development, the Hague*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Persico, D., Sarti, L., & Viarengo, V. (1992). Browsing a database of multimedia learning material, *Interactive Learning International*, 8, 213 – 235.

Pischetola, M. (2011). Digital media and learning evolution: A research on sustainable local empowerment. *Global Media Journal - American Edition*, 11, 18, 1-22.

Resnick, M., Maloney, J., Monroy-Hernández, A., Rusk, N., Eastmond, E., Brennan, K., Millner, A., Rosenbaum, E., Silver, J., Silverman, B., & Kafai, Y. (2009). Scratch: Programming for All. *Communications of the ACM*, 52, 11, 60-67. 10.1145/1592761.1592779.

Sarti, L., & Van Marcke, K. (1995, August). *Reuse in intelligent courseware authoring*. Presented at *AI&ED'95*, August 16 – 19, Washington, USA.

Sethi, B. B., & Panda, K. C. (2012). Use of e-resources by life scientists: a case study of Sambalpur University, India. *Library Philosophy and Practice*, 681. <https://bit.ly/3kAdH9Z>

Stumpf, R.J., Douglass, J., & Dorn, R.I. (2008). Learning desertgeomorphology virtually versus in the field, *Journal of Geography in Higher Education*, 32, 3, 387–399.

Tan, O., & Khan, S. (2011). Protection in Malaysia and the end users perspective in E-book. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, 1, 2, 121-125.

Titrek, O., & Sarı, E. (2020). The school administrator's social network use purposes. *International Journal on Lifelong Education and Leadership*,6, 1, 1-9.

Ujakpa, M. M., Heukelman, D., Lazarus, V. K., Neiss, P., & Rukanda, G. D. (2018). *Using whatsapp to support communication in teaching and learning*. IST-Africa 2018 Conference Proceedings held in Botswana between 9-11 May; 2018. http://www.ist-africa.org/home/outbox/ISTAfrica_Paper_ref_68_10139.pdf

Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetimi

EDİTÖR

Prof. Dr. Kaya YILDIZ

ISBN: 978-625-8190-19-9

Editör
Prof. Dr. Kaya YILDIZ

Redaksiyon
Asos Yayınları

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Baskı ve Cilt
Tarcan Matbaacılık
İvedik Caddesi No:417/A
Yenimahalle/Ankara
Eposta: tarcanctp@gmail.com
Tel: 0312 3843435
Matbaa Sertifika No: 47663

Birinci Baskı: 2022

ASOS YAYINLARI
Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0532 643 75 23
Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.
Bu yayın [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.
Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İçindekiler

BÖLÜMLER VE YAZARLARI.....	5
-----------------------------------	----------

BÖLÜM 1

EĞİTİMDE İNSAN KAYNAĞI YÖNETİMİNE GENEL BAKIŞ.....	21
Bazı Temel Sorular.....	21
Özet.....	21
1. Giriş.....	22
2. İnsan kaynakları yönetimi tanımı.....	24
3. İnsan kaynakları yönetiminin önemi.....	26
4. İnsan kaynakları yönetiminin amacı.....	28
5. İnsan kaynakları yönetiminin görev alanları.....	30
6. İnsan kaynakları yönetiminin ilkeleri.....	31
6.1 Liyakat.....	32
6.2. Kariyer.....	34
6.3. Eşitlik.....	37
6.4. Güvence.....	38
6.5. Tarafsızlık.....	39
7. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynakları Yönetimi ve Türk Eğitim Sistemindeki Uygulamalar.....	40
8. Sonuç.....	51
Tartışma Soruları.....	51
Kaynakça.....	52

BÖLÜM 2

İŞ ANALİZİ	59
Bazı Temel Sorular	59
Özet	59
1. Giriş	60
2. İş Analizi	61
2.1. Stratejik İş Analizi	63
3. İş Analizi Türleri	65
3.1. İş Ögesi Temelli İş Analizi	65
3.2. Yetkinlik Bazlı İş Analizi	65
4. İş Analizinin Amaçları	66
4.1. İş Tanımı ve İş Gereklileri	67
4.2. İş Analizi Bilgilerinin Kullanım Alanları	74
4.2.1. İnsan Kaynakları Planlaması	74
4.2.2. İşe Alım ve Seçme	74
4.2.3. İş Değerleme	75
4.2.4. Performans Yönetimi	77
4.2.5. Çalışma İlişkileri	77
4.2.6. Eğitim, Gelişim ve Kariyer Yönetimi	78
4.2.7. İş, Ekip ve Sistem Tasarımı ve Yeniden Tasarımı	79
4.2.8. İş Yerinde Eşit İstihdam Fırsatı Yaratmanın Temeli Olarak İş Analizini Kullanmak	80
5. İş Analizi Yöntemlerinin Temel Ögeleri	82
5.1. Toplanan İş Verisi Türleri: Tanımlayıcılar	82
5.2. Veri Toplama Yöntemleri	84
5.2.1. Gözlem	85
5.2.2. Anket	85
5.2.3. Görüşme	86
5.2.4. Kritik Olay Tekniği	87
5.2.5. Yöntemlerin Kombinasyonu	87
5.3. İş Analizi Verilerinin Kaynakları	88
5.4. Analiz Birimleri	88
5.5. İş analizi verilerinin geçerliliği ve güvenilirliği	90
6. İş Analizinin Uygulanması	91
6.1. İş Analizinin Amacının Belirlenmesi	92
6.2. İş Hakkında Arka Plan Bilgisinin Toplanması	92

6.3. Analiz için Temsili İşleri Seçme	93
6.4. İş Bilgilerini Toplama	93
6.5. Toplanan Bilgilerin Gözden Geçirilmesi	93
6.6. İş Tanımı ve İş Gereklere.....	93
Tartışma Soruları	95
Önerilen Okumalar	96
Kaynakça.....	96

BÖLÜM 3

İNSAN KAYNAĞININ PLANLAMASI, BULUNMASI VE SEÇİLMESİ 99

Bazı Temel Sorular	99
Özet	99
1. Giriş.....	100
2. İnsan Kaynakları Planlamasının Tanımı ve Önemi	100
3. İnsan Kaynaklarını Planlama Sürecinin Aşamaları	102
3.1. İç Kaynaklardan İnsan Kaynağı Temini.....	104
3.2. Dış Kaynaklardan İnsan Kaynağı Temini.....	105
3.3. Aday Havuzu Oluşturma	105
4. İnsan Kaynağı Seçme Süreci.....	108
5. Eğitimde İnsan Kaynakları Planlaması.....	110
5.1. Milli Eğitim Bakanlığında İnsan Kaynakları	114
Milli Eğitim Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı	114
Proje Okullarında İnsan Kaynakları Planlaması	120
Özel Öğretim Kurumlarında İnsan Kaynakları Planlaması.....	123
Tartışma	126
Örnek Olay	126
Kaynakça.....	134

BÖLÜM 4

EĞİTİMDE İNSAN KAYNAĞININ EĞİTİMİ VE GELİŞTİRİLMESİ..... 137

Bazı Temel Sorular	137
Özet	137
1. Giriş.....	138
2. Eğitim ve Geliştirme	141
2.1. Örgütlerde Eğitim ve Geliştirme Sürecinin Aşamaları.....	143
2.2. Örgütlerde İnsan Kaynağının Eğitimi ve Geliştirilmesi Neden	

Gereklidir?	144
3. Örgüt Kültürü, Eğitim ve Geliştirme	149
4. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynaklarının Eğitimi ve Geliştirilmesi	150
4.1. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynağının Eğitimi ve Geliştirilmesini Etkileyen Bazı Güncel Faktörler	154
4.2. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynağının Eğitimi ve Geliştirilmesinde Çeşitli Örnekler	156
4.3. Türkiye’de Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynaklarının Eğitimi ve Geliştirilmesine Dönük Çeşitli Değerlendirmeler ve Eleştiriler.....	159
4.4. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynağının Eğitim ve Geliştirilmesinde Eğitim Yöneticilerinin Rol ve Sorumlulukları Nelerdir?.....	163
5. Sonuç ve Değerlendirme	166
Tartışma Soruları.....	168
Kaynakça.....	168

BÖLÜM 5

PERFORMANS YÖNETİMİ	171
Bazı Temel Sorular	171
Özet	171
1. Giriş.....	172
2. Performans Kavramı.....	174
3. Performans Yönetimi	175
4. Performans Değerlendirme	177
5. Performans Değerlendirmenin Amaçları	180
6. Performans Değerlendirmenin Önemi	182
7. Performans Değerlendirmenin Koşulları	183
8. Performans Değerlendirmenin Yararları.....	184
9. Performans Değerlendirme Süreci.....	186
9.1. Kriterlerin Belirlenmesi.....	186
9.2. Standartlarının Belirlenmesi	188
9.3. Değerlendirme Zamanının Belirlenmesi	189
9.4. Performans Değerlendirmesini Yapacak Kişilerin Belirlenmesi.....	189
9.4.1. İlk Amir Tarafından Yapılan Değerlendirme	190
9.4.2. Çalışanın Kendisini Değerlendirmesi (Öz Değerlendirme).....	190
9.4.3. Astlar Tarafından Değerlendirme.....	191
9.4.4. İş Arkadaşları Tarafından Değerlendirme	191

9.4.5. Müşteri Tarafından Değerlendirme	192
9.4.6. Komite Tarafından Değerlendirme	192
9.4.7. 360 Derece Değerlendirme (Çok Kaynaklı Değerlendirme)....	193
10. Performans Değerlendirmesini Yapacak Kişilerin Eğitimi	193
11. Performans Değerlendirme Yönteminin Belirlenmesi	193
11.1. Sıralama Yöntemi.....	194
11.2. İkili Karşılaştırma Yöntemi.....	195
11.3. Derecelendirme Yöntemi	196
11.4. Grafik Değerleme Yöntemi.....	196
11.5. Kontrol Listesi Yöntemi.....	198
11.6. Zorunlu Dağılım Yöntemi	198
11.7. Zorunlu Seçim Yöntemi	199
11.8. Kritik Olay Yöntemi	201
11.9. Değerleme Merkezi Yöntemi	203
11.10. Davranışsal Temellere Dayalı Değerleme Ölçekleri	204
11.11. Amaçlara Göre Değerlendirme	205
11.12. 360 Derece Performans Değerlendirme Yöntemi	208
12. Performans Değerlendirme Görüşmesi	210
13. Performans Değerlendirmede Yapılan Hatalar	211
13.1. Değerlendiricilerin Ön Yargıları	212
13.2. Aşırı Olumluluk/Olumsuzluk Hatası	212
13.3. Hale Etkisi.....	213
13.4. Yakın Geçmişteki Olaylardan Etkilenme	213
13.5. Kontrast Hataları	214
13.6. Pozisyondan Etkilenme.....	214
13.7. Merkezi Eğilim Hatası	215
13.8. İşler Arasındaki Bağımlılığın Dikkate Alınmaması.....	216
13.9. Performans Standartlarının Yetersizliği ve Belirsizliği	216
14. Sonuç	216
Tartışma Soruları.....	217
Önerilen Okumalar	217
Kaynakça.....	218

BÖLÜM 6

EĞİTİMDE KARIYER PLANLAMASI VE KARIYER YÖNETİMİ.....	221
Bazı Temel Sorular.....	221
Özet.....	221
1. Giriş.....	222
2. Kariyer Kavramı Hakkında Genel Bilgiler.....	223
3. Kariyer Yönetimi.....	226
3.1. Kariyer Yönetim Modelleri.....	233
4. Kariyer Planlaması.....	235
4.1. Örgütsel Kariyer Planlama.....	237
4.2. Bireysel Kariyer Planlama.....	240
5. Kariyer Geliştirme.....	242
6. Kariyer Aşamaları.....	244
7. Eğitimde Kariyer Planlanması ve Yönetimi.....	248
8. Sonuç.....	249
Tartışma Soruları.....	250
Okuma Parçası.....	251
Önerilen Okumalar.....	252
Kaynakça.....	252

BÖLÜM 7

ÜCRET YÖNETİMİ.....	257
Bazı Temel Sorular.....	257
Özet.....	258
1. Giriş.....	259
2. Ücret Tanımı ve Önemi.....	260
3. Ücret Bileşenleri.....	265
4. Ücretleme İlkeleri.....	266
4.1. Eşit İşe Eşit Ücret İlkesi.....	266
4.2. Dengeli Ücret ilkesi.....	267
4.3. Piyasa Ücretleri ile Karşılaştırma İlkesi.....	267
4.4. Yükselme (Terfi) ile Ücret Artışı Sağlanması İlkesi.....	267
4.5. Bütünlük ilkesi.....	268
4.6. Nesnellik ilkesi.....	268
4.7. Esneklik İlkesi.....	268
4.8. Açıklık ilkesi.....	268

5. Ücret Yapısının Kurulması.....	269
6. Ücret Sistemleri.....	269
6.1. Performansa Dayalı Ücret Sistemi	269
6.2. Beceriye Dayalı Ücret Sistemi (Kişiyeye dayalı ücret sistemi)	276
6.3. Ekip Temelli Ücret Sistemi.....	278
6.4. Ana-Baz Ücret Sistemleri.....	281
6.4.1. Zamana (Kıdeme) Dayalı Ücret Sistemi	281
6.4.2. Parça Başı Ücret Sistemi.....	283
6.4.3. Götürü Ücret Sistemi.....	285
6.5. Özendirici (Teşvikli) Ücret Sistemleri	286
6.5.1. Halsey Ücret Sistemi.....	287
6.5.2. Rowan Ücret Sistemi	288
6.5.3. Bedeaux Ücret Sistemi.....	290
6.5.4. Taylor (Değişken Parça Başı) Ücret Sistemi	290
6.5.5. Gantt Ücret Sistemi	291
6.6. Eşlemobil Ücret Sistemi.....	293
6.7. Emerson Ücret Sistemi.....	294
7. Ücret Oluşumunu Etkileyen Faktörler	295
8. Eğitim Örgütlerinde Ücret Yönetimi.....	297
9. Sonuç	299
Tartışma Soruları.....	301
Kaynakça.....	301

BÖLÜM 8

EĞİTİMDE MOTİVASYON	307
Bazı Temel Sorular.....	307
Özet	307
1. Giriş.....	308
2. Motivasyon Kuramları.....	313
2.1. Kapsam (İçerik) Kuramları.....	313
2.1.1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı.....	313
2.1.2. Herzberg'in Çift Faktör (Motivasyon-Hijyen) Kuramı	317
2.1.3. McClelland'ın Başarı Güdüsü (Başarma İhtiyacı) Kuramı	319
2.1.4. Alderfer'in ERG (Varlık, İlişki, Gelişme) Kuramı.....	323
2.1.5. X ve Y Kuramı.....	325
2.2. Süreç Kuramları.....	327

2.2.1. Öz Kararlılık (Öz Belirleme) Kuramı (Ryan, Deci).....	327
2.2.2. Hedef Belirleme Kuramı (Locke, Latham).....	329
2.2.3. Öz Yeterlik Kuramı (Bandura).....	331
2.2.4. Eşitlik Kuramı (Örgütsel Adalet-Adams).....	333
2.2.5. Pekiştirme Kuramı (Skinner).....	337
2.2.6. Vroom'un Beklenti Kuramı (Wroom, Porter, Lawler).....	339
3. Motivasyonda Özendirici Araçlar	343
4. Sonuç	343
Kaynakça.....	344

BÖLÜM 9

EĞİTİMDE İNSAN KAYNAĞININ DENETİMİ VE

DEĞERLENDİRİLMESİ..... 347

Bazı Temel Sorular.....	347
Özet	347
1. Giriş.....	348
2. Denetime Genel Bakış	349
3. Kamu ve Özel Sektörde Denetim.....	354
3.1. Eğitimde Denetim	361
4. Denetim Süreci	364
5. Denetim İlkeleri.....	366
6. Denetim Yaklaşımları	367
7. Değerlendirme	375
8. Değerlendirme Yaklaşımları	376
9. Kamuda ve Özel Sektörde Değerlendirme.....	377
9.1. Eğitimde Değerlendirme	378
10. Değerlendirme İlkeleri	381
Tartışma Soruları.....	381
Önerilen Okumalar	382
Kaynakça.....	382

BÖLÜM 10

EĞİTİMDE STRATEJİK YÖNETİM VE İNSAN KAYNAĞI..... 387

Bazı Temel Sorular.....	387
Özet	387
1. Giriş	388

2. Neden Stratejik Yönetim?.....	389
3. Stratejik Yönetim Nedir?	391
3.1. Stratejik Yönetim ile İlgili Temel Kavramlar.....	392
3.1.1. Vizyon	392
3.1.2. Misyon.....	393
3.1.3. Amaç ve Hedefler.....	394
3.1.4. Aksiyon	394
3.1.5. Politika.....	395
3.1.6. Taktik	395
3.1.7. Program ve Bütçe	396
3.1.8. Yöntem.....	396
3.1.9. Plan.....	396
3.2. Stratejik Yönetimin Özellikleri.....	397
3.3. Stratejik Yönetimin Temel Öğeleri.....	399
3.3.1. Tepe Yöneticileri ve Stratejistler.....	399
3.3.2. Örgüt Misyonu ve Temel Amaçlar	401
3.3.3. Dış Çevre	401
3.3.4. Ürün/Pazar Stratejisi	402
3.3.5. Kurumun/Örgütün Kaynakları.....	402
3.4. Eğitimde Stratejik Yönetim.....	402
3.5. Eğitimde Stratejik Yönetim Süreci ve Aşamaları	403
3.5.1. Stratejik Bilinç.....	404
3.5.2. Stratejistlerin Seçimi ve Görevlendirilmesi	405
3.5.3. Stratejik Analiz	406
3.5.3.1. SWOT Analizi.....	407
3.5.3.2. Eğitim Kurumu/Okulun İç Analizi (Kurumu Değerleme)	409
3.5.4. Stratejik Yönlendirme.....	414
3.5.4.1. Okul Müdürlerinin Stratejik Liderliği	414
3.5.4.2. Kurum/Okul Misyonu	415
3.5.4.3. Kurum/Okul Vizyonu	416
3.5.4.4. Okulun Amaç ve Hedefleri	417
3.5.5. Strateji Oluşturma	418
3.5.6. Stratejilerin Uygulanması.....	420
3.5.6.1. Stratejik Uyumun Sağlanması.....	423
3.5.6.1.1. Strateji ve Yapı.....	423

3.3.6.5.2. Örgüt Kültürü ve İklimi	425
3.3.6.5.3. Kaynak Dağıtımı.....	426
3.3.7. Stratejilerin Kontrolü ve Değerlendirilmesi	427
3.3.7.1. Stratejik noktalarda ölçütler saptamak.....	430
3.3.7.2. Yapılan işleri ölçütlerle karşılaştırıp rapor hazırlamak	430
3.3.7.3. Düzeltici etkinliklerde bulunmak	431
4. Eğitimde Stratejik Yönetim ve İnsan Kaynağı İlişkisi.....	431
4.1. SİKY'nin Tanımı, Kapsamı ve Boyutları.....	435
4.1.1. SİKY'nin Boyutları	437
4.1.1.1. Dikey Boyut	437
4.1.1.2. Yatay Boyut	438
4.2. Stratejik Önem Taşıyan İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamaları	438
4.2.1. İş Gücü Planlaması	439
4.2.2. Yönetici Yetiştirme ve Geliştirme	439
4.2.3. İnsan Kaynaklarının Sahip Olduğu Yeteneklerin Değerlendirilmesi.....	440
4.2.4. Rekabet ve Üreticiliğe Yön Veren Kurumsal Kültürün Oluşturulması	440
5. Sonuç	442
Örnek Olay	443
Kaynakça.....	444

BÖLÜM 11

İŞ YAŞAM KALİTESİ VE DENGESİ.....	449
Bazı Temel Sorular	449
Özet	449
1. Giriş	450
2. İş Yaşam Kalitesi	451
2.1. Kavramın Ortaya Çıkışı, Anlamı ve Önemi.....	452
2.2. İş Yaşam Kalitesinin Belirleyicileri.....	454
Toplam Yaşam Alanı.....	454
Güvenli ve Sağlıklı Çalışma Koşulları.....	456
İşgören Kapasitesinin Geliştirilmesi	457
Sosyal Sorumluluk	457
Sosyal Bütünleşme	458
Demokratik Ortam.....	459

Uygun ve Adil Karşılık.....	460
2.3. Eğitim Kurumlarında İş Yaşam Kalitesi.....	461
3. İş Yaşam Dengesi.....	462
3.1. Kavramın Gelişimi, Tanımı, Anlamı ve Önemi.....	463
3.2. İş Yaşam Dengesi Teorileri.....	464
3.3. İş Yaşam Dengesinin Belirleyicileri	466
Bireysel Faktörler.....	466
Örgütsel Faktörler	468
Diğer Faktörler	469
3.4. İş Yaşam Dengesini Sağlamaya Yönelik Adımlar	469
Bireysel Adımlar	470
Örgütsel Adımlar.....	470
Hükümet Adımları.....	472
4. Sonuç	472
Tartışma Soruları.....	473
Önerilen Okumalar	473
Örnek Olay	473
Kaynakça.....	474

BÖLÜM 12

EĞİTİMDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ.....	483
Bazı Temel Sorular.....	483
Özet	483
1. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Kapsamı	484
1.1. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi	486
1.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Yasal Dayanakları.....	489
1.3. İş Sağlığı ve Güvenliği ile İlgili Kavramlar.....	490
2. Örgütlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi	495
2.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetiminin Temel Unsurları.....	495
Güvenlik Kültürü.....	496
Yönetimin Bağlılığı.....	498
Çalışan Katılımı	498
2.2. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi Sistemleri	500
ILO-OSH 2001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi	500
Politikalar.....	501
Örgütlenme.....	502

Planlama ve Uygulama.....	503
Değerlendirme.....	504
İyileştirme.....	505
ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi.....	506
Liderlik ve Çalışan Katılımı.....	509
Planlama.....	510
Destek ve Operasyon.....	510
Performans Değerlendirme.....	511
İyileştirme.....	512
3. Çalışma Ortamı.....	513
3.1. Riskler ve Tehlikeler.....	516
3.2. İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları.....	518
4. Eğitim Kurumlarında İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışmaları.....	522
4.1. Sorumluluklar.....	524
4.2. Risk Yönetimi.....	525
4.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları.....	531
5. Sonuç.....	534
Tartışma Soruları.....	535
Kaynakça.....	535

BÖLÜM 13

EĞİTİM KURUMLARI BÜNYESİNDEKİ İŞLETMELERİN YÖNETİMİ 541

Bazı Temel Sorular.....	541
Özet.....	541
1. Giriş.....	542
2. İşletme Fonksiyonları Bakımından Okul.....	542
3. Okullarda İşletmeciliğin Hukuki Dayanakları.....	549
4. Okullarda İşletmecilik Alanları.....	553
4.1. Okul Aile Birliği ve Okul Aile Birliği İktisadi İşletmesi.....	554
4.2. Okul Öncesi Kurumlar.....	556
4.3. Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumları.....	558
4.4. Pansiyonlar.....	561
5. Okullarda Proje Yönetimi.....	562
6. Okullardaki İşletmelerde Personel İstihdamı ve Ücretlendirmesi.....	565
7. Okullardaki İşletmelerin Muhasebesi.....	569
8. Okullardaki İşletmelerin Denetimi.....	573

9. Okullardaki İşletmelerde Kârlılık ve Etkililik İçin Öneriler.....	575
10. Sonuç	579
Tartışma Soruları.....	579
Önerilen Okumalar	580
Örnek Olay – ABC Ortaokulu İşletmecilik Alanları	580
Tartışma Soruları:.....	581
Kaynakça.....	581

BÖLÜM 14

EĞİTİMDE FARKLILIKLARIN YÖNETİMİ.....	583
Bazı Temel Sorular	583
Özet	583
1. Giriş.....	583
2. Farklılıkların Yönetimi Kavramı ve Yasal Temelleri.....	585
3. Farklılıkların Yönetiminin Nedenleri	589
4. Farklılıkların Yönetiminde Yaklaşımlar	592
5. Farklılıkların Yönetiminde Modeller	593
5.1. Makro Modeller	593
5.2. Mikro Modeller.....	596
6. Farklılıkların Yönetiminin Avantajları	597
7. Türkiye’de Farklılıklar Üzerine	599
7.1. Demografik Yapı ve Göç	599
7.2. Kadınlar	605
7.3. Engelli Bireyler	608
8. Eğitimde Farklılıkların Yönetimi ve Türkiye’deki Duruma Genel Bakış	611
9. Sonuç	614
Tartışma Soruları.....	616
Önerilen Okumalar	616
Okuma parçası.....	617
Kaynakça.....	619

BÖLÜM 1

EĞİTİMDE İNSAN KAYNAĞI YÖNETİMİNE GENEL BAKIŞ

Dr. Rasim TÖSTEN- Siirt Üniversitesi
Dr. Fatih BOZBAYINDIR- *Gaziantep Üniversitesi*

“Eğitimde İKY alanına hâkim olan en iyi uygulama paradigmasına meydan okur; küresel eğilimleri tam olarak dikkate alan tutarlı bir alternatif bakış açısı geliştirir.”

Justine Mercer, Bernard Barker, Richard Bird

Bazı Temel Sorular

1. Sizce insan odaklı yönetim yaklaşımlarıyla birlikte insana verilen değerde ne tür değişimler yaşanmıştır?
2. Yaşam biçimimizin değişmesiyle birlikte “öğretmen” figüründe de değişimler oldu. Millî Eğitim Bakanlığının uygulamalarında bu tür değişimleri gözlemliyor musunuz?

Özet

İnsan kaynakları yönetimi organizasyonların ayrılmaz işlevlerinden biridir. İnsan kaynakları yöneticileri sadece kişileri işe almaktan sorumlu değildir. Örgütlerin çıktılarını, büyümesini, verimliliğini ve gelişimi de içeren birçok parametre için destekleyici işlevi de üstlenir. İnsan kaynakları yönetimi; örgütte çalışana yani insana odaklanmış ve çalışan ilişkilerini yönetim yapısı içinde ele alan, örgüt kültürüne uygun politikalar üreten ve bu yönüyle örgüt yönetiminde anahtar rol oynayan bir yönetim anlayışıdır. İnsan kaynaklarıyla ilgili olarak çalışanların bağlılığını arttırmak, iş kalitesi, uyum, çalışma şartları,

Kaynakça

Aktaş, Y. (2015). İnsan kaynakları yönetimine giriş. Aktaş Y. ve Cesur, E.E. (Eds.). *Bir bakışta insan kaynakları yönetimi*. Dora Basım-Yayın ve Dağıtım.

Armstrong, M. (1992). *Human Resources Management Strategy & Action*. Clays Ltd.

Argon, T. & Sipahioğlu, M. (2015). Eğitim sendika yönetici ve üyelerinin MEB insan kaynakları yönetimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 315-334. <http://10.17860/efd.05075>

Argon, T. (2015). Eğitim kurumlarında insan kaynakları yönetimi işlevlerinin uygulanabilirliğine ilişkin eğitim çalışanlarının görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 851-869. doi: 10.17860/efd.19489

Arslan, H., Sabah, S., ve Göksu, M., Z. (2006). İlköğretim okullarında çalışan ücretli öğretmenlerin verimliliklerinin araştırılması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 24, 33-43.

Aydan, S. (2020). İnsan kaynakları yönetimi ve stratejik insan kaynakları yönetimi. Avcı, K. (Ed.). *Sağlık sektöründe insan kaynakları yönetimi*. Gazi Kitabevi.

Aydoğan, İ. (2013). Örgüt ve Yönetim Kuramları. (Ed. Can, N.) *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Pegem Akademi

Aykaç, B. (1999). *İnsan Kaynakları Yönetimi ve İnsan Kaynaklarının Stratejik Planlaması*. Nobel Yayın Dağıtım.

Ayvacı, H.S., Bakırcı, H., & Yıldız, M. (2014). Fen bilimleri öğretmenlerinin hizmet içi eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri ve beklentileri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 357-383.

Baki, F. & Acar, O.K. (2020). Millî Eğitim Bakanlığında Norm Kadro Uygulaması: Isparta İlinde Okul Yöneticileri Üzerinden Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 141-150.

Barutçugil, İ. (2004). *Stratejik insan kaynakları yönetimi*. Kariyer Yayıncılık.

Bayrakçı, M., & Eraslan, F. (2014). Ortaöğretim okul yöneticilerinin inovasyon yeterlilikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 96-135.

Bernardin, H. J. (2003). *Human resources management an experiential approach*. Mc. Graw.

Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital". Richardson, J., (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* Westport, CT: Greenwood, pp. 241–258.

Bozbayındır, F. (2019). *Öğretmenlere yönelik planlanan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi*. 3. Uluslararası Zeugma Bilimsel Araştırmalar Kongresi. Gaziantep.

Brooking, A., (1996). *Intellectual Capital*, International Thomson Business Pres.

Calp, M. H. (2016) İşletmelerde uygulanan insan kaynakları yönetiminde veritabanı kullanımının önemi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 539-557.

Can, N. (2013). Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetimi. (Ed. Can, N.) *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi

Canman, D. (1995). *Çağdaş Personel Yönetimi*. No.260. TODAİE Yayınları. 62.

Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94, 95-120.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, (2018, 10 Temmuz). (Sayı: 30474 (Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf>

Devlet memurları kanunu, 1965

Eraslan, L. (2011). Öğretmenlik mesleğine girişte kamu personeli seçme sınavı (KPSS) yönteminin değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 8(1), 2-31.

French, W. L. (1998). *Human Resource Management*, Houghton Mifflin Company, New York, 1998.

Gezici, N. (2021). *Öğretmen istihdamında kariyer basamakları*. (Mezuniyet Projesi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Goold, M.,& Quinn, J. J. (1990). Theparadox of strategiccontrols. *Strategic Management Journal*, 11(1), 43-57.

Gratton, L.and Ghoshal, S. (2003) "Managing Personal Human Capital: New Ethosforthe 'Volunteer' Employee" *European Management Journal*, 21/1: 1-10

Gupta, M. (2021). Innovations in HRM Practices in IndianCompanies: A Review-BasedStudy. *Transforming Human Resource FunctionsWithAutomation*, 44-55.

Gültekin, S. & Altuntop, S. (2014). İnsan kaynakları yönetiminde temel ilkeler. Gül, S.K. & Alaç, E.A. (Ed.). *Güvenlik sektöründe insan kaynakları yönetimi* (ss. 43-62). Seçkin Yayıncılık.

Gündoğdu, K., Çimen, N., & Turan, S. (2008). Öğretmen adaylarının kamu personeli seçme sınavına KPSS ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 35-43.

Gürbüz, S. (2019). *İnsan kaynakları yönetimi teori, araştırma ve uygulama*. Seçkin Yayıncılık.

Güven, S. ve Dak, G. (2017). Öğretmen adaylarının Kamu Personel Seçme Sınavına (KPSS) ilişkin oluşturdukları görsel metaforlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 8(15), 2-16.

Harvey, D. & Robert, B. B. (1996) *Human Resource Management: An Experiential Approach*, Prentice-Hall, New Jersey.

İnce, M. (2005). Değişim Olgusu ve Örgütlerde İnsan Kaynakları Yönetiminin Değişen Fonksiyonları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 319-339.

Jones, J. J., & Walters, D. L. (1994). *Human resource management in education*. Technomic Publishing Company.

Karadağ, R. (2015). Primary school teachers' views on and needs for in-service teacher training regarding Turkish teaching, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), ss.33-50. DOI: 10.17679/iuefd.16380134

Karakaya, Ş (2003). *Modernizm, Postmodernizm ve öğretmen çalışma kültürü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karataş, S., Güleş, H. (2013). Öğretmen atamalarında esas alınan merkezi sınavın (KPSS) öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 6(1), 102-119.

Kaynak, T. (1998). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. İstanbul Üniversitesi. İstanbul: İşletme İktisadı Yayınları. 406.

Keçelioğlu, M. A. S. (2018). *Milli eğitim bakanlığı bünyesindeki hizmet içi eğitim etkinliklerine ilişkin ilkökul öğretmenlerinin algıları*. [Tezsiz Yüksek Lisans Projesi]. Pamukkale Üniversitesi.

Kulkarni, S. V. (2013). Innovation management-challenges and opportunities in the next decade. *Asia Pacific Journal of Management & Entrepreneurship Research*, 2(1), 225-235.

Lenka, U., Gupta, M., & Sahoo, D. K. (2016). Research and development teams as a perennial source of competitive advantage in the innovation adoption process. *Global Business Review*, 17(3), 700-711. doi:10.1177/0972150916630841

Luthans, F., & Jensen, S. M. (2002). Hope: A new positive strength for human resource development. *Human resource development review*, 1(3), 304-322.

Millî Eğitim Bakanlığı (2000). *2508 sayılı Tebliğler Dergisi: Okul müdürünün görev, yetki ve sorumluluğu*. MEB: Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı İl ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri Yönetmeliği (2012, 18 Kasım). (Sayı: 28471). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121118.pdf>

Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023*.

Memduhoğlu, H. B., & Meriç, E. (2014). Okul müdürlerinin eğitim yönetiminin işlevleri bağlamında yönetim sürecinde karşılaştıkları temel sorunlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(33), 653-666.

Memduhoğlu, H. B., & Kayan, M. F. (2017). Öğretmen seçme ve atama uygulaması olarak kamu personeli seçme sınavına (KPSS) ilişkin öğretmen adaylarının algıları. *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1259-1288.

Mercer, J., Barker, B., & Bird, R. (2010). *Human resource management in education: contexts, themes and impact*. London: Routledge.

Mercin, L. (2005). İnsan kaynakları yönetiminin eğitim kurumları açısından gerekliliği ve geliştirme etkinliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 128-144.

Naim, M. F. (2014). Leveraging social media for Generation Y retention. *European Journal of Business and Management*, 6(23), 173-179.

Nişancı, Z. N. (2015). Geçmişten günümüze yönetim düşüncesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(25), 257-294.

Öcal, M. (2021). *İnsan kaynakları yönetimi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi.

Öğülmüş, K., Yıldırım, N. & Aslan, G. (2013). Ücretli öğretmenlerin görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunlar ve ücretli öğretmenlik uygulamasının okul yöneticilerince değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 12(4), 1086-1099.

Özer, N. (2019). İnsan kaynakları yönetimi. Cemaloğlu, N. & Özdemir, M. (Eds.) *Eğitim Yönetimi* (1. Baskı, ss. 223-239). Pegem Akademi.

Özer, M. A., Sökmen, A., Akçakaya, M & Özaydın M.M. (2019). *İnsan kaynakları yönetimi*. Gazi Kitabevi.

Özdemir, M. (2020). *Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi kuram uygulama teknik* (2. Baskı). Anı Yayıncılık.

Özmen, F., & Kömürlü, F. (2010). Eğitim örgütlerine yönetici seçme ve atamada yaşanan sorunlar ve yönetici görüşleri temelinde çözüm önerileri. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2(1), 25-33.

Panigrahy, N. P., &Pradhan, R. K. (2015). Creativity and innovation: Exploring the role of HR practices at workplace. In *Presentation of Paper at National Conference organized by Ravenshaw B-School, Cuttak.*

Pinnington A. &Edwards T. (2000). *Introductionto Human Resource Management.* New York: Oxford University Press Inc.

Polat, S. (2014). Ücretli öğretmenlik istihdamının yarattığı sorunlar üzerine nitel bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (28), 67 – 88.*

Polatcan, M., Öztürk, İ., & Saylık, A. (2016). Öğretmen adaylarının kamu personeli seçme sınavına (KPSS) ilişkin görüşleri. *Route Educational and Social Science Journal, 3(1), 126-138.* <https://doi.org/10.17121/ressjournal.438>

Robbins, S. P., &Judge, T. A. (2013). *Örgütsel davranış.* Erdem İ. (Çev. Ed.). Nobel Yayıncılık.

Rousseau, D. M., &Wade-Benzoni, K. A. (1994). Linking strategy and human resource practices: How employee and customer contact sare created. *Human Resource Management, 33(3), 436–489.* doi:10.1002/hrm.3930330312

Sadullah, Ö. Z. (2021). İKY'ne Giriş: İKY'nin Tanımı, Önemi ve Çevresel Faktörler. Acar, A. C. (Ed.). İnsan kaynakları yönetimi. İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Saruhan, Ş. C., Yıldız, M. L. (2012). *İnsan Kaynakları Yönetimi Teori ve Uygulama.* 1. Baskı, Beta Yayım, İstanbul.

Saylan, N. (2013). *Özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarında insan kaynakları yönetimi işlevlerinin gerçekleştirme derecesi.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Saylık, A. (2020). Kuantum liderlik. *Liderlik: Kuram-Araştırma-Uygulama* (Edt: K. Yılmaz). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. Ss. 419-437.

Saylık, A, & Aydın, İ. (2020). Development of the paternalist leadership behavior scale of school principals: Validity and reliability study. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 53(1), 273-300.* DOI: 10.30964/auebfd.631892

Sarıbaş, M., Akça, D. & Meydan, A. (2020). Ücretli Öğretmenlerin Mesleğe Adanmışlıkları. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 3(2), 52-72.*

Schuler, R. S. ve Jackson, S. E. (1989). Organizational Strategy and Organization Level As Determinants Of Human Resource Management Practices. *Human Resource Planning, 10 (3).*

Sezgin, F., Duran, E. (2011). Kamu Personeli Seçme Sınavı'nın (KPSS) öğretmen adaylarının akademik ve sosyal yaşantılarına yansımaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 15(3), 9-22.*

Singh, A., & Kumar, S. (2021). Identifying Innovations in Human Resources: Academia and Industry Perspectives. In *Transforming Human Resource Functions with Automation* (pp. 104-120). IGI Global

Sürmeli, F. (2009). Genel Muhasebe. *Genel Muhasebe Kitabı* Ünite 13. Anadolu Üniversitesi Yayını. No: 1341

Şimşek, M. Ş. & Çelik, A. (2018). *Yönetim ve organizasyon*. 20. Baskı. Konya: Eğitim Yayınevi.

Şirikçi, H., & Yıldırım, A. (2020). İnsan Kaynakları Yönetimi Eğitim ve Geliştirme İşlevi Açısından MEB Hizmet içi Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 38-46.

Toffler, A. (1984). *The Third Wave*. USA: Bantam Edition.

Tösten, R. (2015). *Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algılarının incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri ABD, Gaziantep

Tung, R. L., Paik, Y., & Bae, J. (2011). Korean HRM in the global context. *International Journal of Human Resource Management*, 22(2), 481-482. doi:10.1080/09585192.2011.543315

Tunçer, P. (2012). Değişen İnsan Kaynakları Yönetimi Anlayışında Kariyer Yönetimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (1), 203-233.

Turhan, E. (2012). Eğitim ve Sürdürülebilir Kalkınma (Ed) Kavramı Ve Türkiye’de Okulların Eko Okula Değişim Ve Dönüşümlerinde Okul Yöneticilerinin Rolü. *Education Sciences*, 7(1), 99-108.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 1982

Wolfe, R., Wright, P. M., & Dennis, L. S. (2006). Radical Hrm Innovation and Competitive Advantage: The Moneyball Story. *Human Resource Management*, 45(1), 111-145. doi:10.1002/hrm.20100

Yaman, M. (2018). *Okul müdürlerinin inovasyon yeterlilikleri ile okul kültürü arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Yazıcı, K. (2001). *İşletme Bilimine Giriş*. Eser Ofset.

Yıldız, S. (2011). Entelektüel sermayenin işletme performansına etkisi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Vol.: 11- Sayı/No: 3: 11-28.

Yıldız, G. (2016). Türk kamu yönetiminde liyakat ilkesi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), 140-180.

Yılmaz, M. (2018). Ücretli Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(25), 102-116. doi: 10.29329/mjer.2018.153.6

Yılmazer, A. (2013). *İnsan kaynakları yönetimi*. Seçkin Yayıncılık.

Yılmazer, A. (2020). *İnsan kaynakları yönetimi ve örnek olaylar*. Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, Ö. (2004). *İnsan kaynakları yönetimi*. Gazi Kitabevi.

BÖLÜM 2

İŞ ANALİZİ

Dr. Erkan TABANCALI *Yıldız Teknik Üniversitesi*
Gülay ÖNGEL *İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü*

İyi işler yaratmak, tüm ulusların başlıca öncelikleri arasında yer alır çünkü iş, insan refahının, kurumların ve toplumların işleyişinin merkezinde yer alır.

Bazı Temel Sorular

1. İş analizi verileri bir yönetim aracı olarak nasıl kullanılabilir?
2. Bir iş tanımının nasıl yazılacağını açıklayın.
3. Bir işin gereklerinin nasıl yazılacağını açıklayın.
4. Hangi kişisel özellikler bir sınıf öğretmenin performansını etkiler?

Özet

Başarılı örgütler, örgütsel düzeyde hangi işleri yaptıklarını ve bu işler için hangi çalışan sorumluluklarına ve iş gereksinimlerine ihtiyaç olduğunu geniş kapsamlı amaçları bağlamında değerlendirmelidir. Çalışanların hangi koşullarda ne yaptığını ve bunları yapmak için hangi çalışan gereksinimlerine ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesi, etkili insan kaynakları yönetiminin merkezinde yer alır. İş analizi, belirli bir işin doğasına ilişkin bilgileri edinme ve raporlama sürecidir. Bu süreçte işi oluşturan görevler ve çalışanın başarılı bir iş performansı sergilemesi için sahip olması gereken bilgi, beceri, yetenek ve sorumluluklar belirlenir. İş analizi sonucunda elde edilen bilgiler birçok insan kaynakları faaliyetinin yerine getirilmesi için temel sağlar.

Kaynakça

Aroosiya, M.A.C.F. and Ali, M.A.M.H., 2014. Impact of job design on employees' performance (with special reference to school teachers in the Kalmunai Zone). *Journal of Management*, 8(1), 33–41.

Armstrong, M., Cummins, A., Hastings, S., Wood, W. (2005). *Job evaluation: A guide to achieving equal pay*. Kogan Page

Aswathappa, K. (2013). *Human resource management text and cases*. (6. Baskı). New Delhi: McGraw Hill Education.

Biddle, D., Kuthy, J. (2012). Using Job Analysis as the Foundation for Creating Equal Employment Opportunity in the Workplace. *The handbook of work analysis* (Edt: M. Wilson, W. Bennett, S. Gibson, G. Alliger). New York: Taylor & Francis Group.

Byars, L., Rue, L. (2008). *Human resources management*. New York: McGraw-Hill.

Conte, J., Landy, F. (2019). *Work in The 21st century: An introduction to industrial and organizational psychology*. John Wiley & Sons.

Daly, J. (2012). *Human Resource Management in the Public Sector policies and practices*. New York: Taylor & Francis Group

Dessler G. (2016). *Fundamentals of human resources management*. Harlow: Pearson

Dessler, G., Chhinzer, N. (2017). *Human resources management in Canada*. Canada: Pearson.

DeCenzo, D., Robbins, S., Verhulst, S. (2012). *Fundamentals of human resource Management*. (12.Baskı). John Wiley & Son

Durai, P. (2012). *Human resources management*. New Delhi: Pearson Education.

Foot, M., Hook, C. Jenkins, A. (2016). *Human resources management*. Harlow: Pearson Education Limited.

Harvey, R. J. (1991). Job Analysis. *Handbook of industrial and organizational psychology* (Edt: In M. D. Dunnette & L. M. Hough). Consulting Psychologists Press. pp. 71–163.

International Labour Organization (ILO), (2021). *World employment and social outlook: Trends*.

Ivancevich, J. (2010). *Human resources management*. New York: McGraw-Hill Companies

Jirasinghe, D., Liyons, G. (2005). *The competent head a job analysis of heads' tasks and personality factors*. London: The Palmer Press

Kalleberg, A. (2016). Good jobs, bad jobs. *The SAGE Handbook of the Sociology of Work and Employment* (Edt: Stephen Edgell, Heidi Gottfried and Edward Granter). SAGE Publications, pp.111-128.

MacPhail-Wilcox, B., Dreyden, J. (1992). Job design theory: School structure, teachers' job characteristics and microeconomic resource allocation in classrooms. *Educational Considerations*, 20(1), 1-7

Mathis, R., Jackson, J., Valentine, S. Meglich, P. (2017). *Human Resources Management*. (4. Baskı). Boston: Cengage Learning.

Middlewood, D. Lumby, (1998). *Human resource management in schools and colleges*. SAGE Publications

Mondy, W., Martocchio, J. (2016). *Human Resources Management*. Essex: Pearson Education Limited

Morgeson, F., Brannick, M., Levine, E. (2020). *Job and work analysis methods, research, and applications for human resource management*. (3. Baskı). California: SAGE Publications.

Martocchio, J. (2015). *Strategic a human resource management approach*. Harlow: Pearson Education Limited

Nankervis, A., Baird, M., Coffey, J., Shields, J. (2020). *Human resource management: strategy and practice*. (10. Baskı). Victoria: Australia Cengage Learning Australia Pty Limited.

Noe, R., Hollenbeck, J., Gerhart, B., Wright, P. (2018). *Fundamentals of human resources management*. (7.Baskı). New York: McGraw-Hill Education

O'Meara, P., Petzall, S. (2013). *Handbook of strategic recruitment and selection: a systems approach*. Emerald Group Publishing

Poels, F. (1997). *Job evaluation and how to set up and run an effective system*. London: Kogan Page Limited

Popova, A., Evans, D., Arancibia, V. (2016). *Training teachers on the job what works and how to measure it*. Policy Research Working Paper, 7834

Prien, J., Goodstein, L., Goodstein, J., Gamble, L. (2009). *A practical guide to job analysis*. San Francisco: John Wiley & Sons

Pynes, J. (2009). *Human resources management for public and nonprofit organizations: A strategic approach*. (3. Baskı). San Francisco: Published by Jossey-Bass.

Singh, P. (2008). Job analysis for a changing workplace. *Human Resource Management Review*, 18(2), 87-99.

Steen, S., Noe, R., Hollenbeck, J., Genhart, B., Wright, P. (2016). *Human resources management*. McGrawHill Education

Stronge, J., Hindman, J. (2006). *Teacher quality index: A protocol for teacher selection*. Association for Supervision and Curriculum Development

Tabassum Azmi, F. (2019). *Strategic human resource management*. Cambridge University Press

The World Bank (WB), (2013). *World development report: Jobs*.

Torrington, D., Hall, L., Atkinson, C., Taylor, S. (2017). *Human resources management*. (10. Baskı). Harlow: Pearson Education Limited

Uyargil, C. (2013). *İş analizi ve iş dizaynı. İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Beta Basım Yayın

Wardoyo, C., Firmansyah, R., Nuris, D., Wicaksono, M. (2020). Contribution ofm teacher competence (pedagogy and personality) in teaching practice during the Covid-19 Pandemic and 4.0 Era. *Technium Social Sciences Journal*, 14, 66-78.

Voskuil, O. (2005). *Job Analysis: Current and Future Perspectives*. The Blackwell Handbook of Personnel Selection (Edt: A. Evers, N. Anderson, O. Voskuil). Blackwell Publishing.

York, K. (2009). *Applied human resource management: Strategic issues and experiential exercises*. SAGE Publication

BÖLÜM 3

İNSAN KAYNAĞININ PLANLAMASI, BULUNMASI VE SEÇİLMESİ

Dr. Ali TAŞ- Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Dr. Yakup DOĞRU- Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bazı Temel Sorular

1. İnsan kaynakları planlaması hangi aşamalardan oluşmaktadır?
2. İnsan kaynakları planlamasının örgüt için önemini örneklerle açıklayınız.
3. Devlet okulları ile özel öğretim kurumlarında insan kaynakları planlaması bakımından ne gibi farklılıklar vardır?
4. Devlet okullarında insan kaynakları planlaması bakımından farklı uygulamalar var mıdır?

Özet

İnsan kaynakları planlaması, beşerî sermayesi öğretmenler olan öğretim kurumları için oldukça önemli bir konudur. Kamu ve özel öğretim kurumlarında insan kaynağı bulma sürecinde farklı uygulamalar olmakla beraber son yıllarda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, rekabet alanları, kamu kurumlarında hesap verilebilirlik ve verimlilik gibi kavramların tartışılması nedeniyle kamu kurumlarında da uygulama çeşitliliği artmıştır. Ayrıca, özel öğretim kurumlarının sayısındaki hızlı artış ile öğretmen arzındaki fazlalık da eğitim örgütlerinde insan kaynakları planlamasını hiç olmadığı kadar önemli hale getirmiştir. Kurumlar amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla en doğru öğretmenleri bulabilmek için doğru stratejiler gerçekleştirmek

Kaynakça

Acar, A. C. (2009). İnsan kaynakları planlaması ve işgören seçimi. İnsan Kaynakları Yönetimi (Edt: C. Uyargil vd.). İstanbul: Beta Basım, pp. 85-160.

Aras, M. (2007). İnsan kaynakları planlaması. Eğitim Dergisi, Ağustos, sayı: 16, <http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-11-20/sayi-16-yonetim-ve-insan-kaynagi-agustos-2007/186-insan-kaynaklari-planlamasi>. Erişim tarihi: 30.5.2021

Barutçugil, İ. (2004). Stratejik insan kaynakları yönetimi. (1. Baskı). İstanbul: Kariyer Yayıncılık.

Bulut-Boz, T. ve Karataş, İ. H. (2020). Milli eğitim şuralarında eğitim ve okul yöneticiliği. *Alanyazın*, 1(2), 108-130.

Bursalıoğlu, Z. (2019). Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış. (20. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

Can, H., Kavuncubaşı Ş. ve Yıldırım S. (2016). Kamu ve özel kesimde insan kaynakları yönetimi. (8. Baskı). Ankara: Siyasal kitabevi.

Cemaloğlu, N. ve Duran, A. (2020). Fark yaratan başarılı okul müdürleri. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cerev, G. ve Coşkun, S. (2020). Özel okul öğretmenlerinin çalışma sorunları üzerine nitel bir araştırma: Elazığ ili örneği. *Journal of Harput Studies*, 7(13), 125-142.

Cesur, E. (2015). İş analizi, insan kaynakları planlama ve işe alım süreci. Bir Bakışta İnsan Kaynakları Yönetimi. (Edt: Y.Aktaş ve E. E. Cesur). Bursa: Dora Yayıncılık, pp. 90-115

DeCenzo, D. A. ve Robbins, S. P. (2010). Human resource management. New York: John Wiley and Sons, Inc.

Eğitim Reformu Girişimi. (2019). Eğitim İzleme Raporu, <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-gozlemevi/izleme-raporlari/> adresinden alınmıştır. Erişim tarihi: 15.05.2021

French, W. (1978). The personnel management process. Boston: Houghton Mifflin Company.

Gürbüz, S. (2019). İnsan kaynakları yönetimi. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İzğören, A. Ş. (2019). İş yaşamında 100 kanguru sistem liderliği. (48. Baskı). Ankara: Elma Yayınevi

Jackson, S. E. ve Schuler, R. S. (1990). Human resource planning: challenges for industrial/organizational psychologists. *American Psychologist*, 45(2), 223-239.

Kaya, A. (2018). Proje okullarının yapısına ve işleyişine ilişkin bir örnek olay incelemesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep

Koç, A. (2019). Proje okullarının etkili okul özellikleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa

MEB. (1999). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumların Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik. Resmi Gazete, 10.8.1999, sayı: 23782. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.9913184.pdf>. Erişim tarihi: 13.05.2021

MEB. (2007). Özel Öğretim Kurumları Kanunu. Resmî Gazete, 14.2.2007, kanun no: 5580. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070214-1.htm>. Erişim tarihi: 17.05.2021

MEB. (2010). Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiş-tirme Yönetmeliği. Resmi Gazete, 6.5.2010, sayı: 27573. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100506-3.htm>. Erişim tarihi: 21.05.2021

MEB. (2011). Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkın-da Kanun Hükmünde Kararname. Resmi Gazete, 14.9.2011, karar sayısı: KHK/652. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110914-1.htm>. Erişim tarihi: 21.05.2021

MEB. (2012). Millî Eğitim Bakanlığı İl ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri Yönetmeliği. Resmi Gazete, 18.11.2012, sayı: 28471. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121118-2.htm>. Erişim tarihi: 21.05.2021

MEB. (2014). 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Resmî Gazete, 14.3.2014, sayı: 28941. <https://www.resmigazete.gov.tr/eski-ler/2014/03/20140314-1.htm>. Erişim tarihi: 18.05.2021

MEB. (2016a). Sözleşmeli öğretmen istihdamına ilişkin yönetmelik. Resmî Gazete, 3.8.2016, sayı: 29790. <https://www.resmigazete.gov.tr/eski-ler/2016/08/20160803-22.htm>. Erişim tarihi: 18.05.2021

MEB. (2016b). Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği. Resmi Gazete, 1.9.2016, sayı: 29818. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160901-32.htm>. Erişim tarihi: 18.05.2021

MEB. (2018). 2023 Eğitim Vizyonu. <http://2023vizyonu.meb.gov.tr/>. Erişim tarihi: 8.01.2019

MEB. (2021). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Yönetici Seçme ve Görevlendirme Yönetmeliği. Resmi Gazete, 5.2.2021, sayı: 31386. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210205-1.htm>. Erişim tarihi: 1.6.2021

Özdemir, M. (2020). Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi. (1. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.

TBMM. (1926). Maarif teşkilâtına dair kanun. Resmî Ceride, 3/IV/1926, kanun no: 789. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARAR-LAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400789.pdf. Erişim tarihi: 18.05.2021

Usul, F. (2020). Proje okullarındaki okul müdürlerinin rol ve yeterlikleri-nin hesap verebilirlik açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Üsdiken B. ve Wasti A. S. (2002). Türkiye’de akademik inceleme alanı olarak personel veya “insan kaynakları” yönetimi: 1972-1999. *Amme İdaresi Dergisi*, 35(3), 1-37.

BÖLÜM 4

EĞİTİMDE İNSAN KAYNAĞININ EĞİTİMİ VE GELİŞTİRİLMESİ

Dr. Taner ATMACA, *Düzce Üniversitesi*
Hasan YEŞİLYURT, *Millî Eğitim Bakanlığı*

“İyi bir yönetici, sıradan insanları sıra dışı işler yapar hale getirir”

Peter Drucker

Bazı Temel Sorular

1. Neden bazı örgütler diğerlerine göre daha başarılıdır? İnsan kaynağının örgüt başarısı üzerindeki etkisini örnekler vererek açıklayınız.
2. Eğitim örgütlerinin günümüzde insan kaynağını daha nitelikli hale getirmesinin neden gerekli olduğunu tartışınız.
3. Eğitim örgütleri ve insan kaynağının eğitilmesini etkili liderlik davranışları ve örgüt kültürü bağlamında tartışınız.

Özet

İnsan kaynağının niteliğini artırmak ve sürekli öğrenme kültürünü örgütlerin temel felsefesi haline getirmek günümüzde gelişmiş örgütlerin benimsediği politikalar arasında sayılmaktadır. Her örgüt kendi kulvarında ayakta kalabilmek, gelişebilmek, daha ileriye gidebilmek için mevcut insan kaynağını eğitmek, geliştirmek ve niteliklerini artırmak durumundadır. Aksi halde örgütler için çeşitli riskler söz konusu olabilir. Bugün, pek çok avantajı elinde bulunduran ve kendi sektörlerinde lider olan örgütlerin ayırt edici temel vasıfları iyi

Kaynakça

Açıkalin, A. (1996). *Çağdaş örgütlerde insan kaynağının personel yönetimi*. Ankara: PegemA.

Argon, T. (2015). Eğitim kurumlarında insan kaynakları yönetimi işlevlerinin uygulanabilirliğine ilişkin eğitim çalışanlarının görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 851-869. doi: 10.17860/efd.19489 .

Argon, T., & Kaya, A. (2016). Özel okullarda insan kaynağı yönetimi işlevlerinden yönlendirme işlevinin okul yöneticilerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 140-152.

Argyris, C. (2011). Akıllı insanlara öğrenmeyi öğretmek. *İnsan yönetimi (Melis İnan, Çev.)* (s. 171-200). içinde İstanbul: Optimist Yayınları.

Bümen, N., Ateş, A., Çakar, E., Ural, G., & Acar, V. (2012). Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: Sorunlar ve öneriler. *Milli Eğitim Dergisi*, 194, 31-50.

Can, H., & Kavuncubaşı, Ş. (2005). *Kamu ve özel kesimde insan kaynakları*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çelik, V. (2012). *Okul kültürü ve yönetimi*. Ankara: PegemA Yayınları.

Çetin, C., & Özcan, E. (2014). *İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Demirkol, A., & Savaş, A. (2012). Okul müdürlerinin örgüt kültürü algılarının incelenmesi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25, 259-272.

Elçiçek, Z., & Yaşar, M. (2016). Türkiye’de ve dünyada öğretmenlerin mesleki gelişimi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 12-19.

Elmas, E., & Yıldız, K. (2019). Öğretmenlerin “hizmet içi eğitim” çalışmalarına yönelik metaforik algıları. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)*, 5(37), 3011-3025. <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.1541>.

Ertuğrul, O. (2018). *İnsan kaynakları uygulamalarının tükenmişlik sendromu üzerindeki etkisinde örgüt ikliminin düzenleyici rolüne yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

İnandı, Y., Özkan, S., Peker, S., & Atik, Ü. (2009). Kadın öğretmenlerin kariyer geliştirme engelleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 77-96.

Kara, M. (2018). *Okul yöneticilerinin insan kaynağını geliştirme rolleri (İstanbul İli Kağıthane İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Karakulle, İ. (2020). *Çalışanların insan kaynakları yönetimi uygulamalarına yönelik algılarının, örgütsel bağlılık ve iş tatmini üzerine etkileri: Hizmet sektöründe bir uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karabük Üniversitesi.

Karataş, İ., & Öksüz-Gül, F. (2020). Eğitim ve okulun değişen bağlamı. *Eğitim kurumları işletmeciliği: Kuram-araştırma-uygulama (İbrahim Hakan Karataş-Ezgi Dede, Ed.)* içinde (s. 3-28). Ankara: Nobel Yayınevi.

Kosa, G. (2010). *Örgüt kültürünün değişiminde insan kaynakları yönetiminin rolüne ilişkin bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Kozlu, C. (2011). *Liderin takım çantası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kuyumcu-Vardar, A. (2018). Finlandiya eğitim sistemi. *Jeopolitik ve jeostratejik perspektifle yerelden evrensel eğitim sistemleri (Süleyman Yılmaz, Ed.)* içinde (s. 121-142). Ankara: Vize Yayınevi.

Kuyumcu-Vardar, A., & Acar, F. (2018). Singapur eğitim sistemi. *Jeopolitik ve jeostratejik perspektifle yerelden evrensel eğitim sistemleri (Süleyman Yılmaz, Ed.)* içinde (s. 339-368). Ankara: Vize Yayıncılık.

Özcan, M. (2011). *Bilgi çağında öğretmen eğitimi, nitelikleri ve gücü: Bir reform önerisi*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. Erişim: https://www.ted.org.tr/wp-content/uploads/2019/04/Bilgi_Caginda_Ogretmen.pdf

Öngör, Y. (2012). *Benden sonra devam*. İstanbul: Alametifarika Yayınevi.

Özçelik, A. (2013). Eğitim ve geliştirme. *İnsan Kaynakları Yönetimi (Ömer Sadullah, Ed.)* içinde (s. 163-206). İstanbul: Beta.

Saban, Ahmet (2000). Hizmetiçi eğitimde yeni yaklaşımlar. Milli Eğitim Dergisi. Sayı:145. <http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/145/1.htm>.

Sabuncuoğlu, Z. (2000). *İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Ezgi Kitabevi.

Saylan, N. (2013). *Özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarında insan kaynakları yönetimi işlevlerinin gerçekleşme derecesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Senge, P., Cambren, N., McCabe, Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., & Kleiner, A. (2014). *Öğrenen okullar (Münever Çetin, Çev. Ed.)*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Sparks, D. & H. (2007). Five models of staff development for teachers. *Contemporary Issues in Curriculum (Ornstein, A.C., Pajak, E.J. & Ornstein, S.B. Ed.)* içinde (s. 303-326). USA: Pearson Pub.

Türker, Y., & Tok, T. (2019). Öğretmenlerin mesleki çalışmalara ilişkin metaforik algıları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(1), 274-297.

Vural, Z. (2014). *İnsan Kaynakları yönetimi*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

BÖLÜM 5

PERFORMANS YÖNETİMİ

Dr. Yusuf CERİT, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*

“Eğer ölçemiyorsanız, yönetemezsiniz”

Bazı Temel Sorular

1. Performans yönetimi ve performans değerlendirme kavramlarını açıklayınız?
2. Performans değerlendirmenin amaçlarını açıklayınız?
3. Performans değerlendirmenin önemini açıklayınız?
4. Performans değerlendirme sürecini açıklayınız?
5. Performans değerlendirmenin etkili şekilde yapılabilmesi için gerekli olan koşulları açıklayınız?
6. Performans değerlendirme yaparken ortaya çıkan hataları açıklayınız?
7. Performans değerlendirme yöntemlerini açıklayınız?

Özet

Örgütün başarısı çalışanların başarısıyla yani işlerini etkili şekilde yapabilmeleriyle doğrudan ilişkili olduğundan onların işlerini yerine getirme düzeylerinin belirlenmesi, eksikliklerin tespit edilmesi ve geliştirilmesinin gerekli olduğu ileri sürülebilir. Dolayısıyla çalışanların performanslarının değerlendirilmesi örgütlerde yapılması gereken önemli eylemlerden biridir. Performans değerlendirme sayesinde işgörenler çalışmalarının sonuçlarını ve kişisel başarı düzeylerini öğrenebilirler. Aynı zamanda örgütler de, çalışanlara verilen görevlerin gerçekleşme düzeyleri, personelin beceri ve yeterliliklerinin çalışma-

Kaynakça

Akkoyun, B. (2016). Performans değerlendirme. A. Akdemir ve H. Demirkaya (Ed.). *İnsan kaynakları yönetimi içinde* (ss. 260-292). Ankara: Orion kitabevi.

Armstrong, M. (2006). *A Handbook of human resource management practice*. London: Kogan Page.

Arthur, D. (2001). *Fundamentals of human resources management*. American Management Association International, New York, NY

Aseltine, J.M., Faryniarz, J.O. ve Rigazio-DiGilio, A.J. (2015). *Öğrenme için denetim*. (Çev: Şahin, S. ve Balkar, B). Ankara: Nobel yayınları.

Aydın, İ. (2008). *Öğretimde denetim*. Ankara: Pegem Akademi.

Bach, S. (2005). *New Directions in performance management*. S. Bach (Ed.), *Managing human resources içinde* (ss. 289-316). Blackwell Publishing.

Barutçugil, İ. (2004). *Stratejik insan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Kariyer yayıncılık.

Bayyurt, N. (2007). İşletmelerde performans değerlendirmenin önemi ve performans göstergeleri arasındaki ilişkiler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 577-592.

Bingöl, D. (2019). *İnsan kaynakları yönetimi*. 11. Baskı. İstanbul Beta basım yayım.

Budak, G. (2016). *Yetkinliğe dayalı insan kaynakları yönetimi*. Ankara: Nobel yayıncılık.

Can, H., Kavuncubaşı, Ş. ve Yıldırım, S. (2020). *Kamu ve özel kesimde insan kaynakları yönetimi*. 9. Baskı. Ankara: Siyasal kitabevi.

Casanova de Almeida, J. (2017). Teacher performance evaluation: The importance of performance standards. *International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education*, 8 (1), 2973-2981.

Cascio, W.F. ve Aguinis, H. (2005). *Applied psychology in human resource management*. USA:Pearson Prentice Hall

Cesur, E.E. (2015). Performans değerlendirme ve ücret yönetimi. *Yönetimi*. Y. Aktaş ve E.E. Cesur (Ed.) *İnsan kaynakları içinde* (ss. 155-188). Bursa: Dora yayıncılık.

Collings, D.G. ve Wood, G.T. (2009). *Human resource management: A critical approach*. New York: Routledge.

Çelikten, M. ve Özkan, H.H. (2018). Öğretmen performans değerlendirme sistemi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 806-824.

Çetin, C., Elmalı E.D. ve Arslan, M.L. (2019). *İnsan kaynakları yönetimi*. 8.Baskı. İstanbul: Beta yayınları

Çiftçi, B. (2007). Performans değerlemesi. U. Dolgun (Ed.), *İnsan kaynakları yönetimi içinde* (ss. 167-199). Bursa: Ekin kitabevi.

DeCenzo, D.A., Robbins, S.P. ve Verhulst, S. L. (2016). *Fundamentals of human resources management*. John Wiley & SonsInc.

Dransfield, R. (2000). *Human resource management*. Oxford: Heinemann Educational Publishers.

Ertürk, M. (2018). *İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Beta yayınları

Günay, G.Y. ve Tükeltürk, Ş.A. (2015). Performans Değerlendirme., A.S. Ünsar (Ed.) *İnsan Kaynakları yönetimi ve çağdaş güncel konular* (ss. 127-158). İstanbul: Paradigma yayınları.

Kıdır, G.K. (2020). Performans yönetimi. H.Z. Tonus ve D.P. Baş (Ed.), *İnsan kaynakları yönetimi içinde* (ss. 191-211). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları.

Lunenburg, F.C. ve Ornstein, A.C. (2013). *Eğitim yönetimi*. (Çev: G. Arastaman). Ankara: Nobel yayınları.

Mathis, R.L. ve Jackson, J.H. (2011). *Human resources management*. USA: Cengage Learning

Mathis, R.L., Jackson, J. H., Valentine, S.R. ve Meglich, P.A. (2017). *Human resources management*. Boston: Cengage Learning.

Mercanlıoğlu, Ç. (2012). Örgütlerde performans yönetimi ile işgörenlerin motivasyonu arasındaki ilişki. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 41-52.

Neo, R.A. (2009). *İnsan kaynaklarının eğitimi ve geliştirilmesi*. (Çev ed. C. Çetin). İst: Beta yayınları

Öge, H.S. ve Karasoy, H.A. (2018). *İnsan kaynakları yönetimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Özdemir, M. (2020). Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi. Ankara: Anı yayıncılık.

Özgen, H. ve Yalçın, A. (2018). *İnsan kaynakları yönetimi*. Ankara: Akademi-yen Kitabevi.

Öztürk, Ü. (2008). *Organizasyonlarda performans yönetimi*. İstanbul: Sistem yayıncılık.

Place, A.W. (2006). Performance assessment. F. W English (Ed.) *Encyclopedia of Educational Leadership and Administration* içinde (ss. 740-741). Sage Publications, Inc.

Sarma, A.M. (2009). *Personnel and human resource management*. Himalaya Publishing House.

Saruhan, Ş.C. ve Yıldız, M.L. (2021). *İnsan kaynakları yönetimi*. 4. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları

Sabuncuoğlu, Z. (2013). *Uygulama örnekleriyle insan kaynakları yöntemi*. 7. Baskı. İstanbul: Beta yayınları.

Shivarudrappa, D., Ramachandra, K. ve Gopalakrishna, K.S. (2009). *Human resource management*. Mumbai: Himalaya Publishing House.

Sims, R.R. (2002). *Organizational success through effective human resources management*. USA: Greenwood Publishing Groups.

Şendoğdu, A. A. (2014). *Bankalarda insan kaynakları yönetimi*. Ankara: Nobel yayınları.

Uyargil, C. (2017). *Performans yönetimi sistemi*. 4.baskı. İstanbul: Beta yayınları

Wilton, N. (2019). *An Introduction to human resoruce management*. Sage publications.

Yılmazer, A. (2013). *İnsan kaynakları yönetimi ve örnek olaylar*. Ankara: Seçkin yayıncılık.

BÖLÜM 6

EĞİTİMDE KARIYER PLANLAMASI VE KARIYER YÖNETİMİ

Dr. Şebnem YAZICI, *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*
Dr. Mustafa ÖZGENEL, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*

Bazı Temel Sorular

- 1) Bireyler kariyer planlamasına ve yönetimine niçin ihtiyaç duyarlar?
- 2) Kariyer planlamasının ve yönetiminin amacı nedir?
- 3) Kariyer yönetimi bireye ve örgüte nasıl fayda sağlar?
- 4) Eğitim örgütlerinde kariyer yönetimi niçin gereklidir?
- 5) Eğitim örgütlerinde kariyer yönetim uygulamaları nelerdir?

Özet

Bireyler hedeflerini, arzularını ve isteklerini yerine getirebilmek için kariyerleri peşinde koşarlar. Kariyer planlaması olarak tanımlanan bu durum bireyin ilgi alanlarını ve becerilerini keşfettiği, geliştirdiği, hedefler belirlediği ve harekete geçtiği bir süreçtir. Kariyer planlaması bireyin profesyonel olarak nerede olmak istediğine odaklanmasına yardımcı olur. Bu durum çalışanların başarılarının sürdürülebilir olmasını hedefleyen örgütler için de önemli bir unsur olarak kabul edilmekte ve iyi yönetilmesi beklenmektedir. Kariyer yönetimi hem bireylerin hem de örgütün beklenti ve ihtiyaçlarını tamamlayıcı niteliktedir. Kariyer planlaması çalışanların güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmesi yönüyle kariyer yönetiminin önemli bir parçasını oluşturur. Örgütler kariyer yönetimi ile çalışanların profilini destekle-

Kaynakça

Armstrong, M. (2017). *Armstrong'un stratejik insan kaynakları el kitabı* (Y. Deniz Gürol, Çev. Ed.). Nobel.

Armstrong, M. & Taylor, S. (2014). *A handbook of personnel management practice*. Koganpage.

Arnold, J. (2001). Careers and career management. In N. Anderson, D. S. Ones, H. K. Sinangil, and C. Viswesvaran (Eds.), *Handbook of industrial, work and organizational psychology: Organizational psychology* (pp. 115-132). Sage.

Aydın, İ. (2011). *Kamu ve özel sektörde hizmet içi el kitabı*. Pegem.

Aydın, İ. (2018). Öğretmenlik kariyer evreleri ve öğretmenlerin mesleki gelişimi. *Journal of Human Sciences*, 15(4), 2047-2065. Doi:10.14687/jhs.v15i4.5450

Barutçugil, İ. (2004). *Stratejik insan kaynakları. Kariyer*.

Bratton, J. & Gold, J. (2000). *Human resource management: Theory and practice*. MacMillan.

Budak, G. (2016). *Yetkinliğe dayalı insan kaynakları yönetimi*. Nobel.

Burden, P. R. (1982). Developmental supervision: Reducing teacher stress at different career stages. *Paper presented at the Annual Meeting of the Association of Teacher Educators*, February 15, 1982, Phoenix, AZ.

Burke, P. J., Christensen, J. C., Fessler, R., McDonnell, J. H., & Jay R. Price, J. R. (1987). The teacher career cycle: Model development and research report. *Paper Presented at the Annualmeeting of the American Educational Research Association, April 1987, Washington, USA.*

Byars, L. & Rue, L. (2000). *Human resource management*. McGraw-Hill/Irwin

Carrell, M. R., Elbert, N. F., & Hatfield, R. D. (1995). *Human resource management: Global strategies for managing a diverse workforce*. Prentice-Hall

Christensen, J., Burke, P., Fessler, R., & Hagstrom, D. (1983). *Others stages of teachers' careers: Implications for professional development*. ERIC Clearinghouse on Teacher Education, Washington, D.C.

Çalık, T. & Ereş, F. (2006). *Kariyer yönetimi: Tanımlar, kavramlar ve ilkeler*. Gazi.

Çelik, A. (2016). Kariyer kavramı, kapsamı ve temel boyutları. Ş. Şimşek, A. Çelik ve A. Akatay (Ed.), *İnsan kaynakları yönetimi ve kariyer uygulamaları* içinde (s. 125-152). Eğitim.

Çetin, C., Dinç Elmalı, D. & Arslan, M. L. (2018). *İnsan kaynakları yönetimi*. Beta.

Danielson, C. (1996). *Enhancing professional practice: A framework for teaching*. Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.

DeCenzo, D. A., Robbins, S. P., & Verhulst, S. L. (2017). *İnsan kaynakları yönetiminin temelleri* (C. Çetin ve M. L. Arslan Çev.). Nobel.

Demirbilek, T. (1994). Örgütlerde kariyer danışmanlığı hizmetleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9(2), 71-85.

DeMoulin, D. F., & Guyton, J. W. (1988). A measure of common variables associated with career stages as perceived by principals and teachers: Validation of a model for career development. *Paper presented at the Annual Meeting of the Mid-South Education Research Association, November, 1988, Louisville, Kentucky.*

Dessler, G. (2019). *İnsan kaynakları yönetimi* (İ. Şener ve M. Erdilek Karabay Çev.). Palme.

Ebhart, M. C. E. (1990). *The teaching profession: An evaluation of career stages* [Doctoral dissertation]. The University of North Carolina, Greensboro.

Erdoğan, N. (2003). *Kariyer geliştirme*. Nobel.

Ergin, C. (2002). *İnsan kaynakları yönetimi: Psikolojik bir yaklaşım*. Academyplus.

Eroğlu, L. B. (1995). *Kariyer planlaması ve uygulamadan örnekler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Eros, J. (2011) The Career cycle and the second stage of teaching: Implications for policy and professional development, *Arts Education Policy Review*, 112(2), 65-70, DOI: 10.1080/10632913.2011.546683

Ertürk, M. (2018). *İnsan kaynakları yönetimi*. Beta.

Fessler, R. & Christensen, J. C. (1992). *The teacher career cycle: Understanding and guiding the Professional development of teachers*. Allyn & Bacon.

Fındıkcı, İ. (1999). *İnsan kaynakları yönetimi*. Alfa.

Fuller, F. F. (1969). Concerns of teachers: A developmental Conceptualisation. *American Educational Research Journal*, 6, 207-226.

Greenhaus, J. H., Callanan, G. A., & Godshalk, V. M. (2019). *Career management*. Sage.

Gutteridge, T. G. (1986). Organizational career development systems: The state of the practice. In Hall, D. T. & Associates (Eds.), *Career development in organizations* (pp. 50–94). Jossey-Bass.

Gürüz, D. & Özdemir Yaylacı, G. (2009). *İnsan kaynakları yönetimi: İletişimci gözüyle*. MediaCat.

Hall, D.T. (1986). An overview of current career development theory and practice. In D. T. Hall (Ed.), *Career development in organizations* (pp. 1-20). Jossey-Bass.

Hirsh, W. & Jackson, C. (1997). *Bir haftada başarılı kariyer planlaması* (B. Toksöz, Çev.). İnkılap.

Huberman, M. A. (1989). The professional life cycle of teachers. *Teachers College Record*, 91(1), 31-57.

John, S. (1995). *Human resource management*. Routledge.

Karakuş, S. & Bozgeyikli, H. (2016). Öğretmenlerin bireysel kariyer yönetimi gerçekleştirme düzeyleri ile okul yöneticilerinin öğretmenleri motive etme yaklaşımlarının incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(2).

Katz, L. G. (1972). The developmental stages of preschool teachers. *Elementary School Journal*, 73(1), 50-54.

Leibowitz, Z. B. & Schlossberg, N. K. (1981). Training managers for their role in a career development system. *Training & Development Journal*, 35, 72–79.

Leibowitz, Z. B., Farren, C., & Kaye, B. L. (1986). *Designing career development systems*. Jossey-Bass.

Mathis, R. L. & Jackson, J. H. (2011). *Human resource management* (13th ed.). Thomson.

- Mathis, R. L., Jackson, J. H., Valentine, P. A., & Meglich, P.A. (2017). *Human resource management* (15th ed.). Cengage Learning
- Milkovich, G. T. & Boudreau, J. W. (19991). *Human resource management* (8th ed.). Irwin.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *2023 Eğitim Vizyonu Belgesi*. <http://2023vizyonu.meb.gov.tr/>
- Mondy, R. W. (2017). *İnsan kaynakları yönetimi* (G. Tozkoparan ve M. Çolak Çev. Ed.). Nobel.
- Noe, R. A. (2009). *İnsan kaynaklarının eğitimi ve geliştirilmesi* (C. Çetin ve M. L. Arslan, Çev. Ed.). Beta.
- Noe, R. A., Hollenbeck, J. R., Gerhart, B. and Wright, P.M. (2016). *Fundamentals of human resource management*. McGraw-Hill Education.
- Odabaşı, S. (2011). *Kariyer yönetimi*. Kum Saati.
- Orpen, C. (1994). The effects of organizational and individual career management on career success. *International Journal of Manpower*, 15(1), 27-37.
- Öge, S. (2017). *İnsan kaynakları yönetimi*. Eğitim.
- Öğretmenlik Meslek Kanunu, *TC Resmi Gazete*, 31750, 14 Şubat
- Özdemir, M. (2020). *Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi*. Anı.
- Özgen, H., Öztürk, A. & Yalçın, A. (2002). *İnsan kaynakları yönetimi*. Nobel.
- Palmer, M. J. (1993). *Performans değerlendirmeleri* (D. Şahiner, Çev.). Rota.
- Rothwell, W. J. & Kazanas, H. C. (2003). *Planning and managing human resources*. HRD Press.
- Rudman, R. (2003). *Performance planning and review: Making employee appraisals work*. Allen Unwin.
- Runhaar, P., Bouwmans, M and Vermeulen, M. (2019). Exploring teachers' career self-management. Considering the roles of organizational career management, occupational self-efficacy, and learning goal orientation. *Human Resource Development International*, 22(4), 364-384, DOI: 10.1080/13678868.2019.1607675
- Sabuncuoğlu, Z. (2000). *İnsan kaynakları yönetimi*. Ezgi.
- Sabuncuoğlu, Z. (2018). *İnsan kaynakları yönetimi*. Aktüel.
- Saruhan, Ş. C. & Yıldız, M. L. (2014). *İnsan kaynakları yönetimi: Teori ve uygulama*. Beta.
- Schuler, R. S. (1981). *Personnel and human resource management*. St. Paul: West Pub.
- Schwind, H. F. (2010). *Canadian human resource management*. McGraw-Hill Ryerson.

Selmer, J., & Leung, A. S. M. (2002). Career management issues of female business expatriates. *The Career Development International*, 7(6), 348–358.

Sonnenfeld, J. A., & Peiperl, M. A. (1988). Staffing policy as a strategic response: A typology of career systems. *Academy of Management Review*, 13(4), 588-600.

Soysal, A. (2016). Örgütlerde kariyer planlama ve geliştirme. Ş. Şimşek, A. Çelik ve A. Akatay (Ed.), *İnsan kaynakları yönetimi ve kariyer uygulamaları* içinde (ss. 211-251). Eğitim.

Streers, R. (1991). *Introduction to organizational behavior*. Harper Collins Publishers.

Şimşek, M. Ş. & Öge, H. S. (2009). *İnsan kaynakları yönetimi: Stratejik ve uluslararası boyutlarıyla*. Gazi.

Şimşek, M. Ş. & Soysal, A. (2016). Örgütlerde kariyer yönetimi. Ş. Şimşek, A. Çelik ve A. Akatay (Ed.), *İnsan kaynakları yönetimi ve kariyer uygulamaları* içinde (ss. 153-210). Eğitim.

Torrington, D., Hall, L., & Taylor, S. (2008). *Human resource management*. England: FT Prentice Hall.

Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H. & Özer, M. A. (2017). *İnsan kaynakları yönetimi*. Nobel.

Tunçer, P. (2011). *İnsan kaynakları yönetimi*. Ekin.

Vonk, J. H. C. (1993). Mentoring beginning teachers: Development of a knowledge base for mentors. *Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association*, April 12-16, 1993, Atlanta, GA.

Vonk, J. H. C. (1995). Conceptualising novice teachers' professional development: A base for supervisory interventions. *Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association*, April 18-22, 1995). CA, San Francisco.

Werner, J. M. & DeSimone, R. L. (2012). *Human resource development*. South-Western, Cengage Learning.

White, R. (2008). Teachers' professional life cycles. *International House Journal of Education and Development*, 24, 22.

Yarnall, J. (2008). *Strategic career management: Developing your talent*. Elsevier.

Yasir, M. A. (2014). *Bireysel kariyer*. Özyel.

BÖLÜM 7

ÜCRET YÖNETİMİ

Dr. Kaya YILDIZ, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*
Dr. Fatih BAYDAR, *Milli Eğitim Bakanlığı*

“İnsan, kendi değerini ancak çalışarak koruyabilir”
Lev Tolstoy

Bazı Temel Sorular

1. Ücret ve ücret yönetimi kavramlarını açıklayınız.
2. Ücret yönetiminin amaçlarını açıklayınız.
3. İyi bir ücret yönetim sisteminde bulunması gereken özellikleri açıklayınız.
4. Toplam ücretlerin hangi bileşenlerden oluştuğunu açıklayınız?
5. İnsan kaynakları yönetiminin en önemli etkinliği olan ücretleme etkinliğinin amaçlarına ulaşması için gerekli olan ücretleme ilkelerini açıklayınız.
6. Örgütlerin ücret yapısı inşa etmesi ve ücret politikaları geliştirmeindeki hedeflerini tartışınız.
7. Ücret sistemlerinin neler olduğunu ve bu sistemlerin avantajları ve dezavantajlarını tartışınız.
8. Ücret oluşumunu etkileyen faktörleri açıklayınız.
9. Modern eğitim örgütlerinde etkin bir ücret sisteminin kurulması ve yönetilmesi için gerekli unsurları tartışınız.

Kaynakça

- Acar, A. C. (2007). *İşletmelerde ücret yapısının oluşturulması ve bir uygulama*. Literatür Yayıncılık
- Acar, A. C. (2012). *Ücret ve ödül yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Anbarasu, J. (2015). An analysis of the fibonacci retracement on Indian stock markets. file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Labour.pdf.
- Armstrong, M. (2000). *Performance management* (2. Baskı). Kogan Page.
- Ataay, İ. D. (1985). *Ücret tatmini ve ücret sistemleri*. İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları
- Ataay, İ. D. (2000). *İnsan kaynakları yönetimi*. Dönence Yayınevi
- Attwood, M. ve Dimmock, S. (1996). *Personnel management*. Macmillian Business Masters.
- Baştürk, F. F. (2009). *Ücret tatmini ile ücret yönetiminde örgütsel adalet algısı arasındaki ilişki ve bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beardwell, J. ve Thompson, A. (2017). *Human resource management: A contemporary approach*. Pearson Education.

Benligiray S. (2003). *Ücret yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Benligiray S. (2009). *Performans ve ücret yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bourguignon, A. (1995). Peut-on définir la performance ? *Revue Française de Comptabilité, juillet- août, 269, 61-66*.

Bourguignon, A. (2000). Performance et contrôle de gestion. In: Bernard Colasse (ed.). *Encyclopédie de comptabilité, contrôle de gestion et audit* (1st ed). Economica, ss. 931-941.

Boutti, R. (2010). Sustainable Development the Moroccan company facing its social responsibilities. *Africa Compliance Review, 20-40*.

Bush, T. ve Middlewood, D. (2005). *Leading and managing people in education*. Sage.

Cascio, W. F. (2008). *Managing human resources* (18.Baskı). The McGraw-Hill Companies.

Chand, S. (2021, Ekim). Types of Time Based Plans wit Advantages and Limitations. <https://www.yourarticlelibrary.com/employee-management/wages/types-of-time-based-plans-wit-advantages-and-limitations/34663>

Churchill, G. A., Ford N. M., & Walker, O. C. (1974). Measuring the job satisfaction of industrial salesmen. *Journal of Marketing Research, 11(3), 254-260*.

Çetin, C. ve Özcan, E. D. (2013). *İnsan kaynakları yönetimi*. Beta Yayıncılık.

Demeestère, R. (2002). *Le contrôle de gestion dans le secteur public*. LGDJ, EJA

DeVaro, J. (2020). *Strategic Compensation and talent management*. Cambridge University Press

Fazlı-Ergül, H. (2006). Kurumlarda ücret, ücret sistemleri ve ücret-başarı ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 5(18), 92-105*.

Gil, I., Berenguer G., & Cervera, A. (2008). The roles of service encounters, service value, and job satisfaction in achieving customer satisfaction in business relationships. *Industrial Marketing Management, 37, 921-939*.

Gomez-Mejia, L. R., Balkin, D. B., ve & Cardy, R. L. (2014). *Managing human resources* (8.Baskı). Pearson.

Göksu, N. ve Öz, B. (2008). Etkin Ücret Yönetiminin İşletmeye Sağlayacağı Yararlar Konusunda İşgören Algılamaları: Bir Alan Çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(1), 419-436*.

Hartline, M.D. & Ferrell, O.C. (1996). The management of customer-contact service employees: An empirical investigation. *Journal of Marketing*, 60(4), 52-70.

Isaac, A. (1956). *İşletme iktisadı* (Çev. Orhan Tuna). İ. Ü. İktisat Fakültesi Yayınları

Işığışık Ö. (2017). *Ücret: Teorisi, politikası, yönetimi, sistemleri*. Dora.

Jackson, S. E., Schuler, R. S., ve & Werner, S. (2018). *Managing human resources*. Oxford University Press

Johnson, S. M., Berg, J. H., & Donaldson, M. L. (2005). Who stays in teaching and why: A Review of the Literature on Teacher Retention. https://projectnrgt.gse.harvard.edu/files/gse-projectnrgt/files/harvard_report.pdf

Kessler, I. & Purcell, J. (1993) *The templeton performance-related pay project: Summary of key findings, Templeton College*. Oxford

Kestane, D. (2003). Performansa dayalı ücret sistemi ve kamu kesiminde uygulanabilirliği. *Maliye Dergisi*, 142, 126-144.

Kim W. G., Leong J. K., & Lee Y. (2005). Effect of service orientation on job satisfaction, organizational commitment, and intention of leaving in a casual dining chain restaurant. *Hospitality Management*, 24, 171-193.

Küçük, S. (2020). *Performansa dayalı ücret sistemleri ve örgütsel adalet ile performansa dayalı ücret ile adalet algısı ilişkisini belirlemeye yönelik bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lawyer, E. (1993). *Pay the person, not the job*. Industry Week,

Luthans, F., Gretchen R. V., & Lester. P. (2006). Developing the psychological capital of resiliency. *Human Resource Development Review*, 5(1), 25-44.

Malhotra, N. & Mukherjee A. (2004). Influence on service quality in banking call centres. *Journal of Services Marketing*, 18(3), 162-174.

Martocchio, J. J. (2015). *Stratejik compensation: A human resource management approach*. Pearson.

McKinsey & Company. (2007). How the world's best-performing school systems come out on top. London : McKinsey and Company.

Mercer, J., Barker, B., ve & Bird, R. (2010). *Human resource management in education*. Routledge.

Michel, T. & Denis, C. (2002). Le role des strategies externes et internes dans le choix des politiques de remuneration. *Relations Industrielles*, 57(2), p. 437.

Milkovich, G., Newman J., ve & Gerhart, B. (2014). *Compensation* (12.Baskı). The McGraw-Hill Companies.

Morin, E. & C. Aubé (2007). *Psychologie et management (2th édition)*. Montréal: Chenelière Éducation.

OECD. (2006). Le corps enseignant: Répondre à ses aspirations et renforcer sa motivation. https://www.oecd-ilibrary.org/education/analyse-des-politiques-d-education-2006/le-corps-enseignant-repondre-a-ses-aspirations-et-renforcer-sa-motivation_epa-2005-4-fr

OECD. (2006). *Le rôle crucial des enseignants: Attirer, former et retenir des enseignants de qualité*, Politiques d'éducation et de formation. <https://dx.doi.org/10.1787/9789264018051-fr>.

OECD. (2016). Indicateurs de l'éducation à la loupe. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/d1f76bb9-fr.pdf?expires=1632811868&id=id&acname=guest&checksum=2F2B9DF86DCCC5F4CADD4B56B5C7D6F8> –

OPM (Office of Personnel Management, 2021 Haziran), ABD Personel Yönetimi Ofisi, https://www.opm.gov/policy-data-oversight/performance-management/reference-materials/more-topics/alternative_pay.pdf

Özdemir M. (2020). *Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi*. Anı Yayıncılık.

Riveros, L.A. & L. Bouton (1994). Common elements of efficiency wage theories: what relevance for developing countries. *Journal of Development Studies*, 30(3), 696-716.

Robbins, S. & T. Judge (2006). *Comportements organisationnels*. New Jersey: Pearson Education.

Sabuncuoğlu, Z. (2000). *İnsan kaynakları yönetimi*. Bursa: Ezgi Yayınları.

Sabuncuoğlu, Z. (2016). *İnsan kaynakları yönetimi*. Alfa Aaktüel.

Schaefer, P. (2021). Gantt Système De. *Encyclopædia Universalis* [en ligne], consulté le 28 septembre. <https://www.universalis.fr/encyclopedie/systeme-de-gantt/>

Schuster, John, R. S. & Patricia K. Z. (1992). *The new pay: Linking employee and organizational performance*. Lexington Books.

Talas, C. (1997). *Toplumsal ekonomi*. İmge Kitapevi.

Tchankam J.P. (1998). *Performance comparées des entreprises publiques et privées au Cameroun* [Thèse de doctorat]. Ciencias de gestion, Bordeaux.

Tortop, N., Aykaç B., Yayman, H., ve Özer, M. A. (2017). *İnsan kaynakları yönetimi (7. Basım)*. Nobel.

Tournier, B. 2011. Organisational aspects of secondary teacher management in developing countries. Unpublished document. Paris: IIEP-UNESCO.

Tuna, O. ve Yalçıntaş N. (2011). *Sosyal siyaset*. Filiz Kitabevi.

UNESCO, Regional Office for Education in Africa, UNESCO, Regional Office for Education in Africa, et Pôle de Dakar. 2009. Universal Primary Education in Africa: The Teacher Challenge. Dakar, Senegal: BREDA.

UNESCO-ISU. 2006. Les enseignants et la qualité de l'éducation : suivi des besoins mondiaux d'ici 2015. Montréal: UNESCO-ISU.

Uyargil, C. B. & Acar, A. C. (2021, Ekim). Performans ve ücret yönetimi. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/isletme_au/performansveucuretyon.pdf

Uyargil, C. B. (1985). *Ücret yönetiminde ücret-performans ilişkisi*. İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları

William J. R. & H. C. Kazanas (2003). *Planning and managing human resources, strategic planning for personel management* (2. Baskı). Human Resource Development Press.

Yalçın, S. (1985). *Personel yönetimi*. İ. Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yayını

Yalçın, S. (1991). *Personel yönetimi* (4. Baskı). İ.Ü İşletme Fakültesi Yayını.

Zaim, S. (1997). *Çalışma ekonomisi*. Filiz.

BÖLÜM 8

EĞİTİMDE MOTİVASYON

Dr. Bahri AYDIN, Bolu Abant İzzet baysal Üniversitesi

Bazı Temel Sorular

1. Bir yönetici için çalışanlarını motive etmek neden önemlidir?
2. Yöneticiler ne yaparlarsa çalışanlar motive olurlar?
3. Motivasyonla ilgili neden farklı farklı kuramlar vardır? Bu kuramlardan hangisi ya da hangileri daha etkilidir?
4. Motivasyon kuramlarına göre çalışanlarını güdülemek isteyen bir yönetici ne yapmalıdır?

Özet

Yöneticilerin sahip olmaları gereken en önemli yeterliklerden biri, çalışanlarını güdüleyebilmektir. Güdülenen çalışanların performans ve verimi artar, dolayısıyla bu da örgütün varoluş nedeni olan örgüt amaçlarının gerçekleştirilmesini kolaylaştırır. Genel olarak motivasyon, bir işi yapmaya istekli hale getirmek anlamına gelir. Motivasyonla ilgili yanıtlanması gereken en temel soru “Yöneticiler ne yaparlarsa çalışanlarını güdüler?” sorusudur. Ancak bu sorunun net bir yanıtı, maalesef yoktur. Bilimde bir konuyla ilgili bazı soruların yanıtları tam olarak verilemediğinde, kuramlar ortaya çıkar. Motivasyonla ilgili kuramlar, çalışanı güdüleyen faktörleri açıklamaya çalışmıştır. Motivasyon kuramları, genel olarak kapsam ve süreç olmak üzere iki başlıkta toplanmaktadır. Yönetici çalışanlarının motivasyonunu artırmak için öncelikle bu kuramların içeriğini bilmeli, sonra çalışanların bireysel

Kaynakça

Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 343-361.

Arvinen-Muondo, R., S, Perkins. (2020). İş yerinde motivasyon: Adanmışlık ve kolaylaştırma. *Örgütsel Davranış*. (Çev.Edt: Ayşe Küçük Yılmaz). Ankara: Nobel yayınları, pp. 75-99.

Aydın, M. (1991). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatipoğlu yayınevi.

Aydoğan, U. (2015). İlkokul ve ortaokul yöneticilerinin mesleki motivasyon algıları. Bolu ili örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu

Aytürk, N. (2019). *Örgütsel davranış örgütsel kuramlar ve uygulamalar*. Ankara: Nobel yayınları.

Barutçugil, P. (2004). *Stratejik insan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri Ltd. Şti.

Bayrakçeken, S. ve diğerleri. (2021). Motivasyon ve başarı: öz belirleme kuramı temelinde öğrenciler öğrenmeye nasıl motive edilebilir?. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 66, 482-505.

Charles C. M. (1996). *Building classroom discipline*. New York: Longman.

Deci, E.L. & Ryan, R.M. (2008). Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology*, 49(1), 14-23.

Demir, S (2018). Okul yöneticilerinin kullandıkları motivasyonel dil ile öğretmen motivasyonunun incelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep

Deniz, M. (2005). İşletme yönetiminde motivasyon. *Örgütsel Davranış Boyutlarından Seçmeler*. (edt: M. Tikici). Ankara: Nobel yayınları, pp. 126-167.

Doğan, A. (2019). Dışsal ödül beklentisinin öz kararlılık kuramı çerçevesinde motivasyona etkisi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Yayımlanmamış doktora tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa

Dönmez, B. (2013). Motivasyon. *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama*. (Edt: S. Özdemir). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, pp.185-229.

Eren, E. (1993). *Yönetim psikolojisi*. İstanbul: Beta yayınları.

Efil, İ. (2009). *Yönetim ve organizasyon* (10. Baskı). Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Ertürk, Y. D. (2010). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları.

Genç, N. (2012). *Yönetim ve organizasyon: Çağdaş sistemler ve yaklaşımlar* (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güney, S. (2011). *Örgütsel davranış*. Ankara: Nobel yayınları.

Huczynski, A., Buchanan, D.A. (2013). *Organizational behaviour*. Harlow: Pearson,

Hoy, W.K. ve Miskel, C.G. (2010). *Eğitim Yönetimi, Teori, Araştırma ve Uygulama*. (Çev. ed., Selahattin Turan), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişim*. İstanbul: Siyasal kitabevi.

Kaya, F.Ş., Yıldız, B. ve Yıldız, H. (2013). Herzberg'in çift faktör kuramı açısından ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin motivasyon düzeylerinin değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Dergisi*. 39, 1-18.

Kılıç, D. B. Ç. (2016). Adams'ın eşitlik teorisi bağlamında müzik öğretmenlerinin iş tatminini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36), 193-236.

Kubbealtı sözlük (2021). www.lugatim.com/s/MOTIVASYON (Erişim tarihi: 11.08.2021).

Locke, E.A. ve Latham, G.P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation. *American Psychological Association*, 57(9), 705–717.

Lunenburg, F.C. ve Ornstein, A.C. (2013). *Eğitim yönetimi*. (çev: Gökhan Arastaman). Ankara: Nobel Yayıncılık

Mark, Agnes (2015) Factors influencing teachers' motivation and job performance in kibaha district, tanzania. *Masters Thesis*, The Open University Of Tanzania.

McShane, S. L., M. A. V. Glinow. (2010). *Organizational behavior*. New York: McGraw-Hill/Irwin,

O'Neill, H. (2016). *İstekli olmanın gücü ve başarının kaynağı*. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.

Özer, P.S., Topaloğlu, T. (2012). Motivasyon ve motivasyon teorileri. *Liderlik ve Motivasyon*. (Edi: C. Serinkan). Ankara: Nobel yayınları, pp.83-105.

Özgen, P. ve Yalçın, P. (2010). *İnsan kaynakları yönetimi stratejik bir yaklaşım*. Adana: Nobel Kitabevi.

Robbins, S.P. ve Judge, T.A. (2012). *Örgütsel davranış*. (Çev. Ed: İnci Erdem). İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sabuncuoğlu, Z., Tüz, M. (2001). *Örgütsel psikoloji*. Bursa: Ezgi kitabevi.

Sağlam, A. Ç. (2007). *Eğitim örgütlerinde kuramdan uygulamaya güdüleme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Singh, K. (2010). *Organizational behaviour : text and cases*. India: Dorling Kindersley.

Şahin, A. (2004). Yönetim kuramları ve motivasyon ilişkisi, *Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11, 523-547.

Şimşek, M. Ş., Akgeçici, T. ve Çelik, A. (2011). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şimşek, M. Ş. ve Çelik, A. (2012). *Yönetim ve organizasyon*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Uçar, R. (2015). İlkokul müdürlerinin dağıtımcı liderlik davranışları ile öğretmenlerin motivasyon ve yaratıcılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır

Ünal, A., D, Gülmez (2021). Motivasyon kuramları ve uygulamalar. *Örgütsel Davranış*. (Edt: S. Özdemir, N. Cealoğlu). Pegem A yayınları, pp.89-129.

Yang, C.L, Hwang, M. ve Chen, Y.C. (2011). An empirical study of the existence, relatedness, and growth (ERG) theory in consumer's selection of mobile valueadded services. *African Journal of Business Management*, 5(19), 7885-7898

BÖLÜM 9

EĞİTİMDE İNSAN KAYNAĞININ DENETİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Bilal YILDIRIM – *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Esin METLİLO - *Öğretmen Prizren-Kosova*

“Güven kontrole mâni değildir.”

“Objektif verilere dayalı bilinçli yapılan değerlendirme örgütün geleceğinin sigortası gibidir.”

Bazı Temel Sorular

1. İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Denetim ve Değerlendirme Yaklaşımları nelerdir?
2. Değerlendirme yaklaşımları nelerdir?
3. Denetime dayalı değerlendirme ile istihdam amaçlı değerlendirme süreçleri kamu ve özel sektörde nasıl işletilmektedir?
4. İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Eğitimde Denetim ve değerlendirme süreçlerinin kendine özgü yönleri nelerdir?

Özet

Örgütlerde denetim ve değerlendirme sonrasında “kurumsal” işleyiş için bir zorunluluktur. Ağırlıklı olarak insanların iş ve eylemlerinden oluşan örgütlerde işin kendisi kadar örgütteki insan kaynakları da önemlidir. Onların seçimi, yetiştirilmesi, denetlenmesi ve değerlendirilmesi yönetsel bir zorunluluktur. Örgütlerin işleyişinin seyri ve çalışanların örgütsel amaçlar yönündeki çabaları ve motivasyonu örgütün amaçlarına uygun denetim yapıldığında elde edilen veriler analiz edilip anlaşılabilir hale getirilebilir ve gerekli düzeltmeler yapı-

Kaynakça

Acheson, K. A. & Gall, M. D. (1987). *Techniques in the clinical supervision of teachers*. New York: Longman.

Aydın, İ. (2014). *Öğretimde denetim*. Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, M. (2007). *Çağdaş eğitim denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınları.

Bani-Ahmed, A. A. & Al-Sharairi, J. A. (2014). The relationship between planning of auditing process and total quality management. *International Journal of Business and Management*, 9(5), 96-108.

Batmaz, Y. (2015). Denetim üzerinden kamu yönetimindeki değişimi anlamak. *Sayıştay Dergisi*, 98, 5-18.

Brown, D. H. (1990). *Language assessment: Principles and classroom practices*. London: Longman.

Campbell, A. B. (2014). *Understanding the teacher performance evaluation process from the perspective of Jamaican public school teachers (Doctoral dissertation)*. University of Toronto, Ontario.

Chike-Okoli, A. (2016). Application of supervisory techniques. In C. C. Uchendu & B. A. Basil. (Eds). *Educational management: A guide for practitioners* (pp. 2018- 245). Calabar: University of Calabar Printing Press.

Colby, S. A., Bradshaw, L. K. & Joyner, R. L. (2002). Teacher evaluation: A review of the literature. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, New Orleans.

Danielson, C. & McGreal, T. L. (2000). *Teacher evaluation to enhance professional practice*. Alexandria, VA: ASCD.

Daresh, J. C. (2001). *Supervision as proactive leadership*. USA: Waveland Press Inc.

Darling-Hammond, L. (2006). Assessing teacher education: The usefulness of multiple measures for assessing program outcomes. *Journal of Teacher Education*, 57(2), 120-138.

Duke, D. L. & Stiggins, R. J. (1986). *Teacher evaluation: five keys to growth*. USA: National Institute of Education. U.S. Department of Education.

Erkuş, A. (2006). Sınıf öğretmenleri için ölçme ve değerlendirme: Kavramlar ve uygulamalar. *Ankara: Ekinoks Yayınları*.

Eyüboğlu, İ. Z. (2004). *Türk dilinin etimoloji sözlüğü*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.

Ezuizo, G. O. (2014). Secondary school administration and supervision. In G. O. Unachukwu

Fruggeri, L. (2018). Different Levels Of Analysis İn The Supervisory Process Perspectives On Supervision. Campbell, D., & Mason, B. (Eds.). Routledge.

Gordon, S. (2006). *Teacher evaluation and professional development*. In Stroge, J.H. Evaluating teaching: A guide to current thinking and best practice . Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Güler, N. (2014). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme (7. bs.). *Ankara: Pegem Akademi Yayınları*.

Güney, C., & Polat, B. (2013). Denetim süreci açısından ekolojik muhasebeye bakış. *Vergi Sorunları Dergisi*, (299), 122, 131

Harris, B. (1996). *Development teachers evaluation*. Boston, MA. U. S. A.: Allyan & Bacon.

Hayes, R., Dassen, R., Schilder, A. & Wallege, P. (2005). *Principles of auditing*. England: Pearson Education Limited.

Hopkins, S. W. & Kenneth D. M. (1993). *Clinical supervision: A practical guide to student teachers supervisions*. WCB: Brown and Benchmark Publishers.

Kaya, Y. K. (1993). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Set Ofset Matbaacılık, Ltd. Şti.

Kellaghan, T. & Stufflebean, D. L. (2003). *International handbook of educational evaluation*. Dordercht: Klüver Acedemic Publisher.

Kizlik, B. (2010). How to write an assesment based on a behaviorally stated objetcive. <http://www.adprima.com/assessment.htm> adresinden 02.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

Kohlberg, L. (2016). *1. Stages of moral development as a basis for moral education* (pp. 23-92). University of Toronto Press.

Lessambo, F. I. (2018). *Overview, History and Overall Objectives of Auditing*. In: Auditing, Assurance Services, and Forensics. Palgrave Macmillan, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90521-1-1>.

Manichander, T. (2016). *Evaluation in education*. Solapur, Maharastra, India: Laxmi Book Publication.

McAlpine, M. (2002). *Principles of Assessment*. Glasgow: University of Luton. <http://caacentre.lboro.ac.uk/dldocs/Bluepaper1.pdf>. [Erişim:22.07.2021].

MEB. (2021).Teftiş Kurulu Başkanlığı, <http://tkb.meb.gov.tr/>. [Erişim: 29.08.2021].

Ogunniyi, M. B. (1984). *Educational measurement and evolution*. Mc. Ibadan: Longman Nig.

Ogunu, M. (2000). *Introduction to educational management*. Benin City: Ambik Press.

Pajak, E. (1993). *Approaches to clinical supervision: Alternatives for improving instruction*. Norwood, MA: Christopher – Gordon Publisher.

Peterson, K. D. (2000). *Teacher Evaluation-A comprehensive guide to new directions and practices*. Thousands Oaks, CA: Corwin Press.

Polat, N. (2003). Saydamlık, hesap verme sorumluluğu ve denetimin etkinliği. *Sayıştay Dergisi*, 49, 65-80.

Rebore, R. (1991). *Personel administration in education: A management approach*. New Jersey: Prentice Hall.

Robbins, S. P., DeCenzo, D. A., & Wolter, R. M. (2013). *Supervision Today!*: Pearson New International Edition. Pearson Higher Ed.

Savedra, M., & Hawthorn, J. (1990). *Supervisory Management*. In *Supervision* (pp. 9-30). Palgrave, London.

Sergiovanni, T. J & Starratt, R. J. (1993). *Supervision: A redefinition*. Singapore: McGraw-H Ill, Inc. University of Calabar Printing Press.

Tezci, E. (2016). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. *Detay Yayıncılık, Ankara*.

Uysal, F. (2010). Kamu İdarelerinde İç Denetim Faaliyetinin Yönetimi. *Denetışim*, (4), 88-92.

Valentine, J. W. (1992). *Principles and practices of effective evaluation*. Nesham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Weir, J. C. & Roberts, J. (1994). *Eva Dluation in ELT*. Oxford: Blackwell.

BÖLÜM 10

EĞİTİMDE STRATEJİK YÖNETİM VE İNSAN KAYNAĞI

Dr. Şenyurt YENİPİNAR, *Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

“Baş edilemezlik kendimize, baş edilebilirlik düşmana bağlıdır. Bu nedenle iyi bir savaşçı yenilgiye uğratılmayacağı koşulları oluşturabilir.”

Sun Zi

Bazı Temel Sorular

1. Yönetimin gelişim aşamaları ve stratejik yönetim ilişkisi nasıldır?
2. Stratejik yönetim neden gereklidir?
3. Stratejik yönetim nedir?
4. Vizyon, misyon ve strateji bağlantısı nasıl kurulabilir?
5. Eğitimde stratejik yönetimin uygulanması neden önemlidir?
6. Stratejik yönetim sürecinin temel unsurları nelerdir?
7. Stratejik yönetimde insan kaynakları yönetimi neden stratejiktir?
8. Eğitimde stratejik yönetim ve insan kaynağı ilişkisi nasıl açıklanabilir?

Özet

Günümüz örgütlerinde üstesinden gelinmesi gereken önemli sorunlardan birisi değişim, gelişme ve bunlara en uygun cevabı verebilmektir. Bu alandaki başarı ya da başarısızlık örgüt varlığını ve devamlılığını doğrudan etkilemektedir. Sosyal hayattaki bütün örgüt-

Kaynakça

Adair, J. (2005). *Etkili Stratejik Liderlik*. (Çev. S. F. Güneş). İstanbul: Babıali Kültür Yayınları

Akat, Ö. (1998). *Uygulamaya yönelik işletme politikası ve stratejik pazarlama*. Bursa: Ekin Kitabevi.

Akgemci, T., Çelik, A. ve Gonca Ertuğrul, Ü. (2004). Vizyon sahibi örgütlerin özellikleri: Konya sanayi işletmelerinde yapılan bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 1-28.

Akgün, N. (2001). *İlköğretim okulu müdürlerinin öğretimsel liderliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bolu: A.İ.B. Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Aktan, C. C. (1999). *2000'li yıllarda yeni yönetim teknikleri 2- stratejik yönetim*. İstanbul: Simge Ofis Matbaacılık

Aktan, C. C. (2003). *Değişim çağında yönetim*. İstanbul: Sistem Yayınları

Altınkurt, Y. (2007). Eğitim örgütlerinde stratejik liderlik ve okul müdürlerinin stratejik liderlik uygulamaları. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Altıntaş, N. *Stratejik liderlik ve yetenek yönetimi*. <http://www.insankaynaklari.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=1367#>. 20.06.2006 tarihinde erişildi.

Ansoff, I. H. (1988). *The new corporate strategy*. New York: John Willey

Arabacı, İ. Bakır. (2002). Müfredat laboratuvar okullarında stratejik planlama uygulamalarının değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi.

Asunakutlu, T. ve Coşkun, B. (2000). Stratejik yönetimde örgütün rolüne ilişkin bir değerlendirme, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 19-27.

Aydın, M. (1994). *Eğitim yönetimi*, Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Ayyıldız Ünnü, N. A. ve Keçecioğlu, T. (2009). İnsan kaynakları yönetiminden "stratejik" insan kaynakları yönetimine dönüşüm. *Ege Academic Review*, 9(4).

Balcı, A. (1995). *Sosyal bilgilerde araştırma*. Ankara: TDFO, Bilgisayar Yayıncılık.

Baltaş, A. (1989). *Öğrenme ve sınavlarda üstün başarı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Barca, M. (2005). Stratejik yönetim düşüncesinin evrimi: bilimsel bir disiplinin oluşum hikâyesi. *Journal of Management Research/Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(1).

Barca, M. (2009). Stratejik yönetim düşüncesinin gelişimi. *Ankara Sanayi Odası Dergisi*, Nisan, Mayıs, Haziran, 34-52.

Başar, H. (2000). *Eğitim denetçisi*. 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık

Besler, S. (2003). Stratejik yönetimin başarısında stratejik liderliğin rolü. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1-2, (Cilt 19), 75-86.

Betz, F. (2010). *Yönetim stratejisi stratejik yönetim ve enformasyon teknolojisi*. (Çev. Ü. Şensoy). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Sistem Ofset Basım Yayın Sanayii

Bilgen, N. (1994). *Çağdaş ve demokratik eğitim ders geçme ve kredi uygulaması*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Bingöl, D. (2016). *İnsan kaynakları yönetimi*. 10. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Bracker, J. (1980). The historical development of the strategic management concept. *Academy of management review*, 5(2), 219-224.

Can, N. (2002). Değişim sürecinde eğitim yönetimi. *Milli Eğitim Dergisi*. Yaz/Güz, 155-156,

Çatalca, H. (1992) Stratejik yönetimde liderlik fonksiyonu. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1-2, (Cilt: 10), 337-348.

Çelik, V. (2003). *Eğitimsel liderlik*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.

Çetin, C, Besim A. ve Erol V. (2001). *Toplam kalite yönetimi ve kalite güvence sistemi*. 2. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım dağıtım.

Çetinkanat A, C. (1988). Örgütsel iklim ve iş doyumu. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirkaya, H. (2006). Tarım toplumundan bilgi toplumuna insan kaynakları yönetiminde değişim. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (27).

Diñer, Ö. (1994). *Stratejik yönetim ve işletme politikası*. İstanbul: İz Yayıncılık San. Tic.

Doğan, S. (2007). *Vizyona dayalı liderlik*. İstanbul: 2. Baskı. Kare Yayınları.

DPT, (2006). Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu. (<http://www.sp.gov.tr/documents/sp-Kilavuz2.pdf>. 06.01.2012 tarihinde erişildi.

Drucker, P., F. (1995). *Gelecek için yönetim*, (Çev: F. Üçcan). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No: 327.

Erdem, A. (2006). Stratejik yönetim ve kamu örgütlerinde uygulanabilirliği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, İ. (2004). *Eğitimde değişim yönetimi*. (2. Baskı). Ankara: PegemA Yayınları.

Eren, E. (2000). *Stratejik yönetim ve işletme politikası*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım

Ersen, H. (2003). *Topyekün Mükemmelleşme sürecinde insan kaynakları ve kalite*. (2. Baskı). İstanbul: Maestro Yayınları

Ertan, Y. (2010). Stratejik yönetimin kamu yönetimi alanında uygulanması ve sorunları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertuna, Ö. (2008). *Stratejik yönetim*. İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları

Eyüboğlu, F. (2006). Süreçlerin belirlenmesi ve tanımlanması. Süreç yönetimi/süreç iyileştirme ve eğitim-öğretim danışmanlığı <http://www.filizeyuboglu.com/yazi4.html>, 05.12.2006 tarihinde erişildi.

Güçlü, N. (2003). Stratejik yönetim. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*,2(23), 61-85.

Güner, S. (2005). Stratejik yönetim anlayışı ve kamu yönetimi, *Türk İdare Dergisi*, 446.

Hatiboğlu, Z. (1995) *İşletmelerde stratejik yönetim*. İstanbul: Sedok Yayınları.

Hax, A. C. ve Majluf, N. S. (1996). *The strategy concept and process a pragmatic approach*. New Jersey: Prentice-Hall.

Hitt, M. A, Ireland, R. D. ve Hoskisson, R. E. (1999). *Strategic management*. (3. Baskı). Ohio: South-Western College Publishing.

Kalder. (2002). *Eğitim kurumları için toplam kalite yönetimi ve özdeğerlendirme*. İstanbul: Kalder Yayınları.

Kırım, A. (2002). *Farklı olan kazanır: Farklılığınızı ölçebildiğiniz an*. İstanbul: Sistem Yayınları.

Kırım, Arman. (2009). *Yenidünyada strateji ve yönetim*. İstanbul: Sistem Yayınları

Koç, U ve Taşcı, D. (2006). Yarının organizasyonları için bugünden ipuçları. *Journal of İstanbul Kültür University*, 4, 145-152.

Machiavelli. (1996). *Hükümdar*. (Çev. Y. Türk). İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.

Maviş, F. (1988). Stratejik yönetim modeli. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(6), 135-147.

Montane, Patrick J. ve Charnow, Bruce H. (2008). *Management*. (4 th ed.) Barron's Educational Series, New York.

Nartgün, Ş. Z. (1996). Yükseköğretimde stratejik planlamanın uygulanabilirliği. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Özalp, E. ve Kirel, Ç. (1996). *Örgütsel davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, No:111.

Özdemir, S. (2004). *Değişme ve yenileşme eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı*. (Edt: Y. Özden. Ankara: Pegem A Yayınları.

Özden, Y. (2002). *Eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem A Yayınları.

Özgen, H. ve Yalçın, A. (2011). *İnsan kaynakları yönetimi stratejik bir yaklaşım*. Adana: Nobel Kitapevi.

Sarvan, F., Arıcı, E. D., Özen, J., Özdemir, B. ve İçigen, E. T. (2003). On stratejik yönetim okulu: Biçimleşme okulunun bütünleştirici çerçevesi. *Akdeniz Üniversitesi İ.I.B.F Dergisi*, 6, 73- 122.

Schuler, R. S. (1992). Strategic human resources management: Linking the people with the strategic needs of the business. *Organizational Dynamics*, 21(1), 18-32.

Seviçin, A. (2006). Kaynaklara dayalı stratejik insan kaynakları yönetimi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 2(3), 183-197.

Storey, J., Ulrich, D. & Wright, P. M., (2019). *Strategic human resource management: A research overview*. Routledge.

Şimşek, M. Ş., ve Öge, H. S. (2010). *İnsan kaynakları yönetimi*. Gazi Kitabevi.

Şimşek, Yücel. (2005). *Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasındaki ilişki*. Eskişehir: Anadolu üniversitesi Yayınları, No:1620.

TDK, (2021). <https://sozluk.gov.tr/> 20.05.2021 tarihinde erişildi.

Thompson, Arthur A., ve Strickland III, A.J. (2001) *Strategic management: Concepts and cases*. 12. Baskı, Singapore: Mc Graw-Hill Irwin.

Türk, E. (2002) *Türk eğitim sistemi ve yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Ülgen, H., Mirze, S. K. (2010). *İşletmelerde stratejik yönetim*. İstanbul: Beta Basım Yayım

Volkan, E. (2008). *Kamu kuruluşlarında stratejik planlama*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

Yıldırım, K., ve Yenipınar, Ş. (2019). Okul yöneticilerine göre öğretimsel hesapverebilirlik olgusunun nitel analizi. *Kastamonu Education Journal*, 27(1), 151-162. doi:10.24106/kefdergi.2420

BÖLÜM 11

İŞ YAŞAM KALİTESİ VE DENGESİ

Dr. Ramazan ERDEM, *Süleyman Demirel Üniversitesi*
Dr. Ümmü Gülsüm KAHRAMAN, *Burdur Mehmet Akif Ersoy*
Üniversitesi

“Bir bütün halinde hayat başarısı, hayata dair görev ve sorumluluklarda dengeyi sağlayabilmekten ibarettir.”

Bazı Temel Sorular

1. İş yaşam kalitesi ve iş yaşam dengesi kavramları hangi problemlere çözüm olmak iddiasıyla ortaya çıkmıştır?
2. İş yaşam kalitesinin belirleyicileri nelerdir?
3. İş yaşam kalitesinin eğitim kurumları için önemi nedir?
4. İş yaşam dengesi bozulduğunda bunun kişinin hayatına ne tür etkileri olabilir?
5. İş yaşam dengesini sağlamaya yönelik adımlar neler olmalıdır?

Özet

Modern yaşam tamamen iş merkezli şekillenmiş ve iş hayatının tüm alanlarına sirayet etmiştir. Toplumun refah düzeyinin yükseltilmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasının yolunun iş ve istihdam üzerinden geçtiği düşüncesi iş yaşam kalitesi kavramının doğmasına sebep olmuştur. İş ve çevresinin iyileştirilmesi durumunda yaşamın diğer alanlarının da niteliğinin artacağı varsayımı ile başlayan iş yaşam kalitesi, sonraları kapsamını genişletmiş ve iş dışı alanları da bir değişken olarak incelenmeye başlamıştır. İş yaşam dengesi kavramı ise iş ile iş

Kaynakça

Achour, M., Grine, F., & Nor, M. R. M. (2014). Work-Family Conflict and Coping Strategies: Qualitative Study of Muslim Female Academicians in Malaysia. *Mental Health, Religion & Culture*, 17(10), 1002-1014.

Açıklan, A. (1994). *Teknik ve Toplumsal Yönleriyle Okul Yöneticiliği*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Akanni, A. A. ve Oduaran, C. A. (2017). Work-Life Balance Among Academics: Do Gender and Personality Traits Really Matter?. *Gender and Behavior*, 15(4), 10143-10154.

Akın, A., Ulukök, E., & Arar, T. (2017). İş Yaşam Dengesi: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Yönelik Teorik Bir İnceleme. *AKÜ İİBF Dergisi*, 19(1), 113-124.

Allen, N. J. ve Meyer, J. P. (1990). The Measurement and Antecedents of Affective, Continuance and Normative Commitment to the Organization. *Journal of Occupational Psychology*, 63, 1-18.

Arar, T. (2020). *Akademide iş yeri mutluluğu ile performans arasındaki ilişkide iş-yaşam dengesi ve duygusal zekanın rolü. (Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale)*.

Araz, A. (1991). *Kişisel projelerden hareketle işletme yöneticilerinin iş yaşamı kalitesi. (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir)*.

Aydemir, M. (1999). Sosyal Sorumluluk 8000 Standardı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 1-11.

Aydemir, S. (2018). Örgütsel Özdeşleşmenin İş-Yaşam Dengesine Etkisi: Üst Düzey Yöneticilere Yönelik Bir Araştırma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 367-390.

Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Balcı, A. (1985). *Eğitim yöneticisinin iş doyumunu. (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara)*.

Balcı, A. (1995). *Örgütsel Gelişme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Balcı, A., Öztürk, İ., & Akar, F. (2019a). Akademisyenlerin İşlerini Anlamalı Kılan Faktörlere İlişkin Görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 867-892.

Barker, J. D. (1986). *Influence of quality of work life variables on the retention and career satisfaction of science and mathematics teachers. (Ph.D. Thesis, The University of Tennessee, USA)*.

Bartelome, F. ve LeeEvans, P. (2001). *Başarının Bedeli Bu Kadar Ağır mı Olmalı?. İstanbul: Mess Yayınları*.

Başar, H. (1998). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Bayramoğlu, G. (2018). İş/Aile Sınırı Teorisi Bağlamında Kadın Akademisyenlerin İş/Yaşam Dengesinin Sağlanmasına Yönelik Bir Araştırma. *Elekttronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1722-1744.

Beach, D. S. (1980). *Personel: The Management of People at Work* (4 th Edition). New York: Macmillan Publishing.

Beechem, M. H. (1985). *An overview of quality of work life-quality circles in United States institutions of higher education (participative management, problem-solving groups, Japanese, employee involvement)*. (Ph. D. Thesis, Michigan State University, USA).

Berk, C. ve Gündoğmuş, F. (2018). The Effect of Work-Life Balance on Organizational Commitment of Accountants. *Management*, 13(2), 137-159.

Bhatia, K. ve Kulshrestha, S. (2018). Managing Work Life Balance by Working Women – A Case Study in Jodhpur. *International Journal of Research in Commerce&Management*, 9(10), 8-11.

Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Bodek, N. (2003). The Quality of Work Life. *Industrial Engineer*, 35(3), 25-30.

Bolduc, R. R. (2002). *An analysis of the relationship between quality of work life and motivation for correctional services officers in the Montreal Area*. (Ph.D. Thesis, McGill University, Canada).

Braun, S. ve Peus, C. (2018). Crossover of Work Life Balance Perceptions: Does Authentic Leadership Matter?. *Journal of Business Ethics*, 149(4), 875-893.

Brownell, E. O. (2000). How to Create Organizational Trust. *Manage*, 52(2), 10-12.

Camarata, M. R. M. (1997). *An empirical investigation of the effects of quality of work life (qwl) and organizational citizen behavior (ocb) on service quality (servoqual)*. (Ph.D. Thesis, Virginia Commonwealth University, USA).

Carroll, A. B. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons*, 34, 39-48.

Choi, E.ve Kim, J. (2017). The Association Between Work-Life Balance and Health Status Among Korean Workers, *Work*, 58, 509-517.

Clark, S. C. (2000). Work-Family Border-Theory: A New Theory of Work-Family Balance. *Human Relations*, 53(6), 747-770.

Clark, S. C. (2001). Work Cultures and Work/Family Balance. *Journal of Vocational Behavior*, 58, 48-365.

Covey, S. (1997). *İlkelere Öncelik Vermek*. (Çev. Sinem Gül). İstanbul: Sabah Yayınları.

Cummings, T. G. (1977). *Improving Productivity and Quality of Work Life*. New York: Praeger Publishers.

Cummings, T. G. ve Worley, C. G. (1997). *Organizational Development and Change* (6th Edition). South-Western: College Publish.

Delecta, P. (2011). Work Life Balance. *International Journal of Current Research*, 3(4), 186-189.

Deutsch, S. ve Schurman, S. (1993). Labor Initiatives for Worker Participations and Quality of Working Life. *Economic and Industrial Democracy*, 14, 345-354.

Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim*. İstanbul: Başarı Yayıncılık.

Doğrul, B. Ş. ve Tekeli, S. (2010). İş-Yaşam Dengesinin Sağlanmasında Esnek Çalışma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(2), 11-18.

Edwards, A. K. ve Oteng, R. (2019). Attaining Work-Life Balance and Modeling the Way Among Female Teachers in Ghana. *International Journal of Education Policy & Leadership*, 15(7), 1-18.

Erdem, M. (2008). *Öğretmenlere göre kamu ve özel liselerde iş yaşamı kalitesi ve örgütsel bağlılıkla ilişkisi. (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara).*

Eren, E. (1993). *Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Eren, E. (2009). *Yönetim ve Organizasyon (Çağdaş ve Kültürel Yaklaşımlar)* (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Foy, T. ve Rockett, P. (2019). Managing Job Performance, Social Support and Work-Life Conflict to Reduce Workplace Wtress. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 68(6), 1018-1041.

Friedman, S. D., Christensen, P. ve Degroot, J. (2001). *İş ve Yaşam Dengesi*. (Çev. İbrahim Bingöl). İstanbul: Mess Yayınları.

Gilbert, J. A. ve Tang, T. L. P. (1998). Examination of Organizational Trust Antecedents. *Public Personnel Management*, 27(3), 321-338.

Greenberg, J. (1987). A Taxonomy of Organizational Justice Theories. *Academy of Management Review*, 12(1), 9-22.

Greenhaus, J. H., Collins, K. M., & Shaw, J. D. (2003). The Relation Between Work-Family Balance and Quality of Life. *Journal of Vocational Behavior*, 63, 510-531.

Guest, D. E. (2002). Perspectives on the Study of Work-Life Balance. *Social Sciences Information*, 41(2), 255-279.

Gümüş, İ. ve Türkyılmaz, B. (2017). Güney Avrupa ve Türkiye’de İş-Yaşam Dengesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 64-88.

Gürün, F. (1993). *At normları açısından çalışma hayatı kalitesi. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul).*

Haar, J. M., Sune, A., Russo, M., & Ollier-Malaterre, A. (2019). A Cross-National Study on the Antecedents of Work-Life Balance From the Fit and Balance Perspective. *Social Indicator Research*, 142, 261-282.

Hathaway, W. E. (1995). Effects of School Lighting on Physical Development and School Performance. *Journal of Educational Research*, 88(4), 228-242.

Hathaway, W. E., Hargreaves, J. A., Thompson, G. W. & Novitsky, D. (2021, August 22). A Study into the Effects of Light on Children of Elementary School Age. Available at: https://www.naturallighting.com/cart/store.php?sc_page=62

Johari, J., Tan, F. Y., & Zulkarnain, Z. I. T. (2018). Autonomy, Workload, Work-Life Balance and Job Performance Among Teachers. *International Journal of Educational Management*, 32(1), 107-120.

Karkoulian, S., Srour, J., & Sinan, T. (2016). A Gender Perspective on Work-Life Balance, Perceived Stress and Locus of Control. *Journal of Business Research*, 69, 4918-4923.

Kasl, S. V. (1974). *Work and Mental Health* (Edt. James O'toole). Work and the Quality of Life Resource Papers for Work in America. USA: MIT Press.

Kayalar, M. (1997). *Esnek çalışma sisteminin çalışma hayatının kalitesinin arttırılmasındaki etkileri ve bir uygulama. (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta).*

Kaynak, T. (1990). *Organizasyonel Davranış*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları.

Kepenekçi, Y. (2003). Demokratik Okul. *Demokratik Eğitim*, 3(11), 44-53.

Kırcı, B. (2018). Evden Çalışanlarda İş-Yaşam Dengesi: Çevirmenler Üzerinde Bir Araştırma. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 20(1), 129-157.

Korkmaz, O. ve Erdoğan, E. (2014). İş Yaşam Dengesinin Örgütsel Bağlılık ve Çalışan Memnuniyetine Etkisi. *Ege Akademik Bakış*, 14(4), 541-557.

Koruca, H. İ. ve Boşgelmez, G. (2018). İş Yaşam Dengesi ve Esnek Çalışma Sisteminin Çalışan Memnuniyetine Etkisinin Değerlendirilmesi. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(4), 32-36.

Lahno, B. (2001). On the Emotional Character of Erust. *Ethical Theory and Moral Practice*, 4, 171-189.

Leslie, L. M., King, E. B., & Clai, J. A. (2019). Work-Life Ideologies: The Contextual Basis and Consequences of Beliefs About Work and Life. *Academy of Management Review*, 44(1), 72-98.

Margolis, B. L. ve Kroes, W. H. (1974). *Work and Health of Man* (Edt. James O'toole). *Work and the Quality of Life Resource Papers for Work in America*. USA: MIT Press.

Merecz-Kot, D., Drabek, M., Stanczak, A., Andysz, A., & Jacukowicz, A. (2017). Use of Work-Life Balance Benefits Guaranteed by Law in Poland-do Size of Enterprise and Gender Matter? *Medycyne Pracy*, 68(5), 575-581.

Mintzberg, H. (2014). *Örgütler ve Yapılar* (Çev. Ahmet Aypay) (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Nayak, P. ve Sharma, N. (2018). Managing Faculty's Work-Life Balance in Indian Business Schools. *Teorija in Praksa*, 55(3), 604-621.

Newstrom, J. W. ve Davis, K. (1997). *Organizational Behavior Human Behavior at Work* (10. Edition). New York: Mcgraw-Hill.

Nizam, İ. ve Kam, C. (2018). The Determinants of Work Life Balance in the Event Industry of Malaysia. *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 5(3), 141-168.

Oyewobi, L. O., Oke, A. E., Adeneye, T. D., & Jimoh, R. A. (2019). Influence of Organizational Commitment on Work-Life Balance and Organizational Performance of Female Construction Professionals. *Engineering, Construction and Architectural Management*, 26(10), 2243-2263.

Oyuryüz, Z. ve Gürel, A. (2015). Girişimci Kadınlar ve İş-Yaşam Dengesinin Sağlanmasında Engel ve Fırsatların Analizi. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 2, 47-54.

Özmete, E. (2002). *Özel sektörde kadın iş gücünün çalışma yaşamı kalitesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara).

Palmer, M. ve Winters, K. T. (1993). *İnsan Kaynakları* (Çev. Doğan Şahiner). İstanbul: Rota Yayıncılık.

Paşa, M. (2004, 1 Haziran). Yaşam Kalitesini Yükselten Temel Unsur Olarak İşin İnsancillaştırılması. *Erişim adresi* <http://www.isguc.org/muammer1.htm>.

Pekdemir, I. ve Koçoğlu, M. (2014). İşkoliklik ile İş Yaşam Dengesi Arasındaki İlişkide Kişilik Özelliklerinin Aracılık Rolü Üzerine Bir Araştırma. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 309-337.

Pratzner, F. C. (1984), Quality of School Life: Foundations for Improvement. *Educational Researcher*, 13(3), 20-25.

Scandura, A. T. ve Lankau, M. J. (1997). Relationships of Gender, Family Responsibility and Flexible Work Hours to Organizational Commitment and Job Satisfaction. *Journal of Organizational Behavior*, 18, 377-391.

Senge, P. (1997). *Geleceği Yeniden Düşünmek* (Çev. Sinem Gül). İstanbul: Sabah Yayıncılık.

Shams, K. ve Kadow, A. (2019). The Relationship Between Subjective Well-Being and Work-Life Balance Among Labourer in Pakistan. *Journal of Family and Economic Issues*, 40, 681-690.

Shobe, R. E. (1983). *Quality of work life as perceived by elementary school principals and by elementary school teachers. (Ph.D. Thesis, Indiana State University, USA).*

Soomro, A. A., Breiteneker, R. J. & Shah, S. A. M. (2018). Relation of Work-Life Balance, Work-Family Conflict and Family-Work Conflict with the Employee Performance-Moderating Role of Job Satisfaction. *South Asian Journal of Business Studies*, 7(1), 129-146.

Suzanne, E. J., Kerkstra, A., Van Der Zee, J., & Abu-Saad, H. H. (2001). Quality of Working Life and Workload in Home Helped Services. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 15(1), 12-24.

Talukder, A. K. M., Vickers, M., & Khan, A. (2017). Supervisor Support and Work-Life Balance Impacts on Job Performance in the Australian Financial Sector. *Personnel Review*, 47(3), 727-744.

Taşdelen-Karçkay, A. ve Bakalım, O. (2017). The Mediating Effect of Work-Life Balance on the Relationship Between Work-Family Conflict and Life Satisfaction. *Australian Council for Educational Research*, 26(1), 3-13.

Thomas, T. C. (1974). *Work and Welfare (Edt. James O'toole). Work and the Quality of Life Resource Papers for Work in America. USA: MIT Press.*

Tınaz, P. (2013). *Çalışma Yaşamından Örnek Olaylar (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.*

Tosun, C. ve Keskin, F. (2017). Çalışan-Dostu Kurumlarda İş-Yaşam Dengesi Politikaları, Kurumsal İletişim ve Verimlilik. *Verimlilik Dergisi*, 4, 7-27.

Travis, P. H. (1995). *Registered nurses perceptions of leadership systems of nurse managers and quality of work life conditions and felling in community-based health settings. (Ed.D. Thesis, Spalding University, USA).*

Uludağ, Z. ve Odacı, H. (2002). Eğitim Öğretim Faaliyetlerinde Fiziksel Mekan. *Milli Eğitim Dergisi*, 153-154, 18-36.

Vithanage, V. ve Arachchige, B. J. H. (2017). A Study on the Work Family Balance and Job Performance of Academics in Sri Lanka. *The IUP Journal of Management Research*, 16(2), 7-28.

Wang, J. ve Verma, A. (2012). Explaining Organizational Responsiveness to Work Life Balance Issues: The Role of Business Strategy and High Performance Work Systems. *Human Resources Management*, 51(3), 407-432.

White, E. K. (1990). Psychological Aspects of Classroom Planning. *CEFP Journal*, 28(5), 4-6.

Wilk, K. E. (2013). *Work-Life Balance for Administrators in the Academy: Under Ideal Worker Pressure*. New Jersey: Seton Hall University.

Wyatt, T. A. ve Wah, C. Y. (2001). Perceptions of Qwl: A Study of Singaporean Employees Development. *Research and Practice in Human Resource Management*, 9(2), 59-76.

Yıldırım, B. (2017). The Relationship Between Principles' Leadership Practices and Teachers' Work-Life Balance. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(3), 755-767.

Yousuf, S. M. A. (1995). *Quality of Working Life as a Function of Socio-Technical System*. New Delhi: Mittal Publications.

BÖLÜM 12

EĞİTİMDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Dr. Ahmet ŞAHİN, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*
Dr. Alpaslan GÖZLER, *Erciyes Üniversitesi*

Bazı Temel Sorular

1. İş sağlığı ve güvenliğinin önemini açıklayınız.
2. İş sağlığı ve güvenliği alanında kullanılan teknik kavramları açıklayınız.
3. Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu kişilerin rollerini ve sorumluluklarını belirtiniz.
4. Eğitim kurumlarında potansiyel riskler ve tehlikeler nelerdir?
5. Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği kapsamında önleyici çalışmaları anlatınız.

Özet

Okul çalışanları, ziyaretçiler ve öğrenciler dahil olmak üzere okul ortamında bulunan ve okulun tesis ve araç gereçlerini kullanan herkes için okulların sağlıklı ve güvenli yerler olması gerekmektedir. Aynı zamanda bu durum hem yasal bir zorunluluk hem de sosyal bir sorumluluktur. Okullar hizmet üreten örgütlerdir ve okullara özgü çalışma ortamlarının da kendine özgü risk ve tehlikeleri bulunmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının amacı tüm iş kollarında olduğu gibi okullarda da risk ve tehlikeleri en aza indirmeye çalışarak iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önleyebilmektir. Bu noktadan hareketle bu bölümde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin okullarda genel bir anlayış geliştirmeye ve bilinç oluşturmaya dönük temel bir çerçeve çizilmeye

Kaynakça

Alberta Government. (2016, March 1). *Occupational health and safety school kit for Alberta school authorities K-12*. <https://open.alberta.ca/dataset/4215083/resource/e55a220a-1de5-44a7-9fb2-5c02cab0e564>

Alli, B. O. (2008). *Fundamental principles of occupational health and safety*. Geneva: International Labour Office- ILO.

Antoine, M-J, Théveny, L., France, M. De, Gervais, R., Kaluza, S. Zwink, E., Brück, C., Hassard, J., Vilkevicius, G., Nicolescu, G., Eeckelaert, L. & Cabeças, M. (2013). *Occupational safety and health and education: a whole school approach*. Luxembourg: European Agency for Safety and Health at Work- Publications Office of the European Union.

Aydınlı Kulak, F. (2018). İş kazaları. S. Kanten (Edt.) *İş sağlığı ve Güvenliği Yönetimi* (ss. 211-245). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Baek, H., Han, S., & Seepersad, R. (2021). The Impact of Social Support and Occupational Stress on Burnout in the Trinidad and Tobago Police Service. *Police Quarterly*. <https://doi.org/10.1177/10986111211036007>

Baybora, D. (2019). İş Sağlığı ve Güvenliğine Genel Bakış. D. Baybora (Ed.), *İş sağlığı ve güvenliği* (ss.2-21). Eskişehir: Anadolu üniversitesi.

Bayrakçeken Nişancı, F. (2020). İş sağlığı ve güvenliğinde güvenlik kültürü. N. Çelebi (Ed.) *İş kazaları ve İSG'de temel önlemler* (ss.160-178). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Cheng, C. W., Leu, S. S., Lin, C. C., & Fan, C. (2010). Characteristic analysis of occupational accidents at small construction enterprises. *Safety Science*, 48(6), 698-707.

Citation. (2019, November 25). *How is health and safety for schools implemented?* <https://www.citation.co.uk/industries/education/how-is-health-and-safety-implemented-in-schools/>

Çelenk Kaya, E. (2020). Türkiye’de sıkça karşılaşılan iş kazaları. N. Çelebi (Ed.) *İş Kazaları ve İSG’de Temel Önlemler* (ss.120-136). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Dilrukshi, U., & Ranasinghe, v. (2021). Effect of gender discrimination on employee performance: Mediating role of occupational stress in banking sector employees in Sri Lanka. *Journal of Global Economics, Management and Business Research*, 13(3), 1-10.

Dotson, R. (2013). School safety management. In E. S. Dunlop (Ed.), *The Comprehensive Handbook of School Safety* (pp.415-425). Boca Raton: CRC Press.

Durmaz, O. S. (2017). Türkiye’de İş Hukukunun Doğuşu (1909-1947) Üzerine Bir Deneme. *Hukuk Defterleri*, Sayı:8. <https://hukukdefterleri.com/turkiyede-is-hukukunun-dogusu-1909-1947-uzerine-bir-deneme/>

Erickson, P.A. (1996). *Practical guide to occupational health and safety*. San Diego: Academic Press.

Friend, M.A. & Kohn, J. P. (2007). *Fundamentals of occupational safety and health*. Lanham, Maryland: Government Institutes, an imprint of The Scarecrow Press, Inc.

Gerek, N. (1989). İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin önemi, karşılaşılan sorunların nedenleri ve bu konuda alınması gerekli önlemler, *Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 427-443.

Gerek, H. N. (2019). Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliğinin Genel Görünümü. D. Baybora (Ed.), *İş sağlığı ve güvenliği* (ss.58-89). Eskişehir: Anadolu üniversitesi.

Gökgöz, H. & Ünsar, A.S. (2018). Meslek hastalıkları. S. Kanten (Edt.) *İş sağlığı ve Güvenliği Yönetimi* (ss. 247-373). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Gulhan, B., Ilhan, M. N., & Civil, E. F. (2012). Occupational accidents and affecting factors of metal industry in a factory in Ankara. *Turkish Journal of Public Health*, 10(2), 76-85.

Gustin, J. F. (2008). *Safety management: A guide for facility managers*. Lilburn, GA: Lilburn, GA.

Health and Safety Authority (HSA). (2013). *Guidelines on Managing Safety, Health and Welfare in Primary Schools*. Health and Safety Authority and Kilkenny Education Centre. Retrieved from https://www.hsa.ie/eng/Education/Managing_Safety_and_Health_in_Schools/Primary_Schools_Guidelines/Guidelines_on_Managing_Safety_Health_and_Welfare_in_Primary_Schools.pdf

HSE. (2008). *Successful health and safety management* (Second edition). Great Britain Health and Safety Executive.

HSE. (2013). *Successful health and safety management* (Third edition). Great Britain Health and Safety Executive.

Hughes, P. & Ferrett, E. (2009). *Introduction to health and safety at work*. Oxford: Elsevier.

ILO. (2006). *C187 - Promotional framework for occupational safety and health convention, No. 187*. Geneva: International Labour Office.

ILO. (2009). *Guidelines on occupational safety and health management systems, ILO-OSH 2001*. Geneva: International Labour Office.

ILO. (2012). *Stress prevention at work checkpoints: Practical improvements for stress prevention in the workplace*. Geneva: International Labour Office.

ILO. (2015). *Investigation of occupational accidents and diseases: A practical guide for labour inspectors*. Geneva: International Labour Office.

ILO. (2016). *Workplace stress: A collective challenge*. Geneva: International Labour Office.

ISO. (2018). *ISO 45001, Occupational health and safety management systems -Requirements with guidance for use*. Geneva: International Organization for Standardization.

Kanten, S. (2018). İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi: Ulusal ve örgütsel bağlam. S. Kanten (Edt.) *İş sağlığı ve Güvenliği Yönetimi* (ss. 3-56). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kanten, P. (2018). Çalışma koşulları ve tehlikeler. S. Kanten (Edt.) *İş sağlığı ve Güvenliği Yönetimi* (ss. 75-144). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Marek, K. & Bugajska, J. (2010). Occupational diseases. In D. Koradecka (Eds.). *Handbook of occupational safety and health* (pp.403-416). Boca Raton, FL: CRC Press.

Oliver, A., Cheyne, A., Tomás, J. M., & Cox, S. (2002). The effects of organizational and individual factors on occupational accidents. *Journal of Occupational and Organizational psychology*, 75(4), 473-488.

Oral, A. İ. (2019). İş kazalarının ve meslek hastalıklarının değerlendirilmesi. D. Baybora (Ed.), *İş sağlığı ve güvenliği* (ss.22-57). Eskişehir: Anadolu üniversitesi.

OSHB. (2008). *Managing occupational safety and health in schools*. Occupational Safety and Health Branch of the Labour Department. <https://www.labour.gov.hk/eng/public/os/D/school.pdf>

Resmi Gazete. (2003). 4857 sayılı iş kanunu. *Resmi Gazete*. Sayı: 25134.

Resmi Gazete. (2006). 5510 sayılı sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu. *Resmi Gazete*. Sayı: 26200.

Resmi Gazete. (2012). 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanunu. *Resmi Gazete*. Sayı: 28339.

Resmi Gazete. (2013a). Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliği. *Resmî Gazete*. Sayı: 28758.

Resmi Gazete. (2013b). İş sağlığı ve güvenliği kurulları hakkında yönetmelik. *Resmi Gazete*. Sayı: 28532.

Resmi Gazete. (2014). Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. *Resmî Gazete*. Sayı: 29072.

RoSPA. (2012). *Managing safety in schools & colleges*. Birmingham: The Royal Society for the Prevention of Accidents.

Sezgin, M. E. (2019). İş sağlığı ve güvenliğine giriş. O. Şenkal (Ed.), *Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği* (ss.5-12). Ankara: Akademisyen kitapevi.

Stranks, J. (2008). *Health and safety at work: An essential guide for managers*. London: Cogan Page.

Şenkal, O. & Aydın, M. (2019). Eğitim kurumlarında risk yönetimi ve değerlendirmesi. O. Şenkal (Ed.), *Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği* (ss.51-80). Ankara: Akademisyen kitapevi.

Şengül, Ü. (2018). İş sağlığı ve güvenliğinde risk yönetimi. S. Kanten (Edt.) *İş sağlığı ve Güvenliği Yönetimi* (ss. 449-482). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Uğurlu, Ö., Kum, S. & Aydoğdu, Y. V. (2017) Analysis of occupational accidents encountered by deck cadets in maritime transportation, *Maritime Policy & Management*, 44(3), 304-322, DOI: 10.1080/03088839.2016.1245449

Widerszal-Bazyl, M. (2010). Psychosocial risk in the workplace and its reduction. In D. Koradecka (Ed.) *Handbook of occupational safety and health* (pp.59-86). Boca Raton, FL: CRC Press.

WHO. (1948) Summary report on proceedings minutes and final acts of the international health conference (New York, 19–22 June 1946). *Official Records of the WHO, No. 2*. New York: United Nations World Health Organization Interim Commission.

WorkSafe Victoria. (2017). *A handbook for workplaces: OHS in schools A practical guide for school leaders*. <https://www.worksafe.vic.gov.au/resources/occupational-health-and-safety-ohs-schools-practical-guide-school-leaders>

Worksafe Saskatchewan. (n.d). *Occupational health and safety schoolkit*. Regina: Labour Relations and Workplace Safety Occupational Health and Safety

Division & WorkSafe Saskatchewan.https://www.worksafesask.ca/wp-content/uploads/2014/02/21-01_CR4839_PRV_OHS-schoolkit_FINAL-web.pdf

Yılmaz, F. (2020). *İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri* (Ders Notu). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Erişim Adresi: <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/isgyonssissis.pdf>

BÖLÜM 13

EĞİTİM KURUMLARI BÜNYESİNDEKİ İŞLETMELERİN YÖNETİMİ

Dr. Bayram DEDE, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Dr. İbrahim Hakan KARATAŞ, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi*

“Yönetim sanatların en eskisi, bilimlerin en yenisidir.”

Bazı Temel Sorular

1. Okullarda bulunan işletmelerin piyasadaki diğer işletmelerle olan benzerliklerini ve diğer işletmelerden farklarını tartışınız.
2. Okullarda bulunan işletmelerin süreçlerini diğer işletmelerden ayırmak için özel yasal düzenlemeler gerekli midir? Tartışınız.
3. Sizce okullarda bulunan işletmelerde çalışacak personelde bulunması gereken özellikler nelerdir?
4. Okullarda bulunan işletmelerin önceliği her zaman kâr etmek midir? Tartışınız.

Özet

Okulların eğitim ve öğretim faaliyetleri içinde çeşitli nedenlerle bünyelerinde işletmeler bulundurması gerekmektedir. Bunun nedeni okulun bir yaşam alanı olması nedeniyle kişilerin yeme, içme ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşılamak olabileceği gibi okulda verilen eğitimin dış dünyadaki yaşam ile entegrasyonunu sağlamak da olabilir. Nedeni ne olursa olsun okulların bünyesinde bulunan işletmelerin bir işletme yönetimi süreci içerisinde idare edilmesi gerekmektedir.

Bu bölümde, okullarda bulunan işletmelerin yönetimine yer verilmiştir. Öncelikle okullardaki işletmelerin hukuki dayanaklarında

Kaynakça

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (1973), T.C. Resmi Gazete (14574, 24 Haziran 1973).

5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu. (2007). T.C. Resmi Gazete (26434, 14 Şubat 2007).

Ataman, G. (2002). *İşletme yönetimi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Atmaca, M., & Terzi, S. (2007). Stratejik Maliyet Yönetimi Açısından Tam Zamanında Üretim Felsefesi İle Kısıtlar Teorisinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 293-309.

Badem, M. (2021). *Genel muhasebe*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım.

Barış, E. (2006). İşletmelerde Yeni Bir Yönetim Yaklaşımı: Kıyaslama Benchmarking Yazınsal Bir İnceleme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(15), 65-94.

Bilen, A., Şengün, H. İ. ve Çemberli, İ. (2020). *Modern İşletme Bilimi*. İstanbul: Ekin Yayınevi.

Can, H., Tuncer, D. ve Ayhan, D. Y. (2000). *Genel İşletmecilik Bilgileri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Ece, E. ve Kovancı, A. (2004). Proje Yönetimi ve İnsan Kaynakları İlişkisi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 1(4), 75-85.

Efe, M. N. (2019). Yönetim Bağlamında Kıyaslama Tekniğinin İşletmeler İçin Önemi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 95-99.

Elmas, A. ve Elmas, Ç. (2020). *Modern Proje Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Erdoğan, S. ve Arslan, M. C. (2019). Eğitim Sektöründe Muhasebe Uygulama Süreçleri: Özel Okul Örneği. *International Journal Of Business Economics And Management Perspectives*, 3(1), 74-89.

Eren, Z. (2021). Okul Kültürü ve Yönetim (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (s. 173-229). Ankara: Pegem Akademi.

Gürlek, M. (2020). Devlet Okuluyla Özel Okul Arasındaki Farklar. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-6.

Hacırüstemoğlu, R. ve Şakrak, M. (2002). *Maliyet Muhasebesinde Güncel Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Karacabey, M. F. (Ed.). (2020). *Maddi Kaynakların Yönetimi*, Ankara: MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Karakuk, A. K. (2014). İran ve Türkiye’de Eğitim Finansmanının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(31), 67-87.

Kevük, S. (2006). Bilgi Ekonomisi. *Journal of Yaşar University*, 1(4), 319 - 350.

Kovancı, E. (2004). Proje Yönetimi ve İnsan Kaynakları İlişkisi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 1(4), 75-85.

Memiş, M. Ü. (2016). Kurumsal İşletme Yönetiminde Denetimin Önemi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 8(1), 34-49.

Mergen, E. (1993). Toplam Kalite Yönetimi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 25-33.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Aile Birliği Yönetmeliği (2012), T.C. Resmi Gazete (28199, 9 Şubat 2012).

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. (2012), T.C. Resmi Gazete (28296, 18 Mayıs 2012).

Lazol, İ. (2020). *Genel Muhasebe*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Savcı, M. (2018). *Çay İşletmelerinde Modern Maliyet Yönetimi Yaklaşımı ve Dengeli Başarı Göstergesi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Sağlam, A. Ç. (2021). Okul Kültürü ve Örgüt Yönetimi (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (s. 199-232). Ankara: Pegem Akademi.

Schwalbe, K. (2015). *An Introduction to Project Management*. Minneapolis: Schwalbe Publishing.

Satı, Z. E. ve Işık, Ö. (2011). İnovasyon ve Stratejik Yönetim Sinerjisi: Stratejik İnovasyon. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 538-559.

Tengilimoğlu, D., Atilla, A. ve Bektaş, M. (2009). *İşletme Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BÖLÜM 14

EĞİTİMDE FARKLILIKLARIN YÖNETİMİ

Aydın KARABAY, *Millî Eğitim Bakanlığı*
Dr. İbrahim KOCABAŞ, *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*

“Beş Parmağın Beşi Bir Olmaz”

Atasözü

Bazı Temel Sorular

1. Farklılıkların yönetimi tanımlarını inceleyerek tanımlar arasındaki farkları tartışınız.
2. Eğitim örgütlerinde farklılıkların yönetiminin neden gerekli olduğunu açıklayınız.

Özet

Farklılıkların yönetimi son 30 yılda önce Amerika’da, çok geçmeden de Avrupa’daki örgütlerde hızla popüler olmuş bir kavramdır. Özellikle nüfus hareketliliğinin giderek arttığı, dünyanın küreselleşmesi, teknolojik gelişmeler, sosyal yaşamdaki değişimler ve daha pek çok etken farklılıkların yönetimini gerekli kılmıştır. Bu gerekliliğin eğitim örgütlerinde de ortaya çıkması çok uzun sürmemiş olup farklılıkların yönetimi üzerine yurt dışında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların farklılıkların çok çeşitli boyutları üzerine olduğu görülmektedir. Buna rağmen farklılıkların yönetimi Türkiye’de özellikle son yıllarda ele alınmaya başlanan bir çalışma konusu olarak görünmektedir.

1. Giriş

Belli amaçları gerçekleştirmek üzere bir araya gelen örgütlerde özellikle II. Dünya Savaşı’nın ardından değişmeye başlayan dünyada

Kaynakça

Açıkalin, A. (2014). Eğitimde insan kaynağının yönetimi. *Eğitim yönetimi: Teori, araştırma ve uygulama* (Ed: S. Turan). Ankara: PegemAkademi, pp.155-188.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2020). Engelli ve yaşlı istatistik bülteni. https://www.aile.gov.tr/media/66692/istatistik_bulteni_aralik_2020.pdf

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2021). Engelli ve yaşlı istatistik bülteni. https://www.aile.gov.tr/media/96693/eyhgm_istatistik_bulteni_aralik_2021.pdf

AFAD (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması 2017.

Alparlan, A.M., Bozkurt-Çetinkaya, Ö. & Özgöz, A. (2015). İşletmelerde cinsiyet ayrımcılığı ve kadın çalışanların sorunları. *MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 66-81.

Ateş, A. (2019). *Farklılıkların yönetimi ile iş doyumunu ve örgütsel bağlılık ilişkisinde algılanan örgütsel desteğin aracılık rolü* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Balay, R., Kaya, A. & Geçdoğan-Yılmaz, R. (2014). The relationship between servant leadership competences and diversity management skills among education managers. *Journal of Educational Sciences Research*, 4(1), 229-249.

Balay, R. & Sağlam, M. (2004). Eğitimde farklılıkların yönetimi ölçeğinin uygulanabilirliği, *Burdur: SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(8), 32-46.

Barbosa, I. (2017). Hard times, less compassion? distinct perspectives towards distinct minorities in the Portuguese organizational context. *Managing organizational diversity* (Eds: C. Machado and J. P. Davim). Philadelphia: Springer, pp.29-48.

- Barnes, L.P. (2014). *Education, religion and diversity*. London: Routledge.
- Benjamin, S. & Dervin, F. (2015). *Migration, diversity and education: Beyond third culture kids*. London: Palgrave McMillan.
- Betchoo, N. K. (2015). *Managing workplace diversity: A contemporary context*. Bookbon.
- Bizjak, D. (2018). *Diversity management and identity in organisations: from liminality to inclusion*. Newcastle: Cambridge scholars publishing.
- Cambridge dictionary (2021). <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6z%C3%BCk/ingilizce/diversity>
- Census (2021). <https://www.census.gov/>
- Cox, T. & Blake, S. (1991). Managing cultural diversity: implications for organizational competitiveness. *Academy of Management Executive*, 5(3), 45-56.
- Cox, T. (1991). The multicultural organization. *Academy of Management Executive*, 5(2), 34-47.
- Çelik Uğuz, S. & Topbaş, F. (2016). Turizmde kadın istihdamı ve ücret ayrımcılığı: karşılaştırmalı bir analiz. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 27(1), 62 – 78.
- Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi ayrımcılık mı? Türkiye’de sosyal devlet, cinsiyet eşitliği politikaları ve kadın istihdamı. *Çalışma ve Toplum*, 2(21), 41-54.
- Demirel, Y. & Özbezek, B. D. (2016). Örgütlerde zenginliğin kaynağı olarak farklılıkların yönetimi: Kavramsal bir inceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 1-28.
- Dietz, J. & Petersen, L.E. (2005). Prejudice and enforcement of workforce homogeneity as explanations for employment discrimination. *Journal of Applied Social Psychology*, 35: 144–59.
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17-30. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/jiss/issue/25891/272819>
- Ergül, F.H. & Kurtulmuş, M. (2014). Farklılıkların yönetimi ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 298-312.
- Fabricius, A.H. & Preisler, B. (2015). *Transcultural interaction and linguistic diversity in higher education*. London: Palgrave McMillan.
- Gause, C. F. (2011). *Diversity, equity and inclusive education: A voice from the margins*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Gibbons, Y. (2015). *Diversity in corporations making it work, an overview*. Chennai: Business Expert Press.

Gonçalves, S. & Carpenter, M. A. (2013). *Diversity, intercultural encounters, and education*. London: Routledge.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2022). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumama5638>

Gümüş, M. (2009). *İşletmelerde farklılıkların yönetimi*. Bursa: MKM.

Hartung, J.F. & Reifeld, H. (2006). *Islamic education and diversity and national identity*. New Delhi: SAGE Publications.

Huddleston, P. & Unvin, L. (2007). *Teaching and learning in further education: Diversity and change*. London: Routledge.

Hürriyet, (2001). ABD’de Latin nüfus patladı. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/abd-de-latin-nufus-patladi-39231501>

ILO, (2020). Türk iş gücü piyasasında Suriyeli mülteciler.

Jackson, R. (2003). *International perspectives on citizenship, education and religious diversity*. Routledge Falmer.

Kangas, T. S., Phillipson, R., Mohanty, A.K. & Panda, M. (2009). *Social justice through multilingual education*. Bristol: Multilingual Matters.

Karadağ, C., & Başay, E. (2021). Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier yeni tip koronavirüs (Kovid-19) aşısını geliştiren Alman biyoteknoloji firması BioNTech’in kurucu ortakları Prof. Dr. Uğur Şahin ve Dr. Özlem Türeci’ye liyakat nişanı verdi. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-da-prof-dr-ugur-sahin-ve-esi-dr-ozlem-tureci-ye-liyakat-nisani-verildi/2181647>

Keil, M., Amershi, B., Holmes, S. Jablonski, H. Lüthi, E., Matoba, K., Plett, A. & Von Unruh, K. (2007). *Farklılıkların yönetimi için eğitim el kitabı*. Uluslararası Farklılıkların Yönetimi Derneği Ayrımcılığın Engellenmesi ve Farklılıkların Yönetimi Eğitimi 2001-2006.

Kollar, N. (2009). *Defending religious diversity in public schools*. Santa Barbara: Greenwood.

Konda, (2020). <https://interaktif.konda.com.tr/turkiye-100-kisi-olsaydi>

Korumaz, M., & Kılıç, G. N., & Kocabaş, İ. (2020). The lived experience of principals for managing change in their schools: A phenomenological research. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 8(2). 1038-1062.

MEB, (2010). Okullarımızda 3N neden, nasıl niçin kaynaştırma: Yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/kaynastirma/kaynastirma.pdf

Memduhoğlu, H.B. (2007). *Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre kamu liselerinde farklılıkların yönetimi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Memduhoğlu, H.B. (2011). Liselerde farklılıkların yönetimi: Bireysel tutumlar, örgütsel değerler ve yönetsel politikalar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-53.

Memduhoğlu, H. B. & Ayyürek, O. (2014). Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşlerine göre anaokullarında farklılıkların yönetimi [Diversity management in preschools in the views of teachers and school administrators]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi- Journal of Educational Sciences Research*, 4(1), 175-188. <http://ebad-jesr.com/>

Mohanty, A. (2012). Managing diversity in education sector. Centre for Educational Technology IIT Kharagpur India, Conference paper, 2-15.

<https://multeciler.org.tr/suriyeliler-bayramda-ulkelerine-gidebiliyorsaneden-geri-donuyorlar/>

https://multeciler.org.tr/suriyelilerle-iligili-dogru-bilinen-yanlislar/?gclid=CjwKCAjwn8SLBhAyEiwAHNTJbZ_P1fAQ-gfthlKBvI3FwJQWn9P-y87udzAKkeYtwdl1rE5LUtaYmxoCx3EQAvD_BwE

O'Donovan, D. (2017). Inclusion diversity management. *Managing organizational diversity* (Eds: C. Machado, J.P. Davim). Cham: Springer, pp.1-28.

Özkaya, M. O., Bilgin, M. & Şengül, C.N. (2008). Türkiye'de farklılıkların yönetimi: Türk ve yabancı ortaklı şirket örnekleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 359-374.

Petersen, L, E. & Dietz, J. (2006). 'Diversity management.' *Handbook of Research in International HR Management* (Eds: G. Stahl and I, Björkman). Edward Elgar Publishing, pp 223-243.

Resmigazete, (2020). 5580 sayılı kanun kapsamında açılan özel okullarda öğrenim gören ve önceki yıllarda eğitim ve öğretim desteği kapsamına alınıp öğretim kademesini tamamlamayan öğrencilere 2020-2021 eğitim öğretim yılında eğitim ve öğretim desteği ödemesine ilişkin tebliğ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201225-15.htm>

Saylık, A., Saylık, N. & Polatcan, M. (2016). Diversity management and respect for diversity at schools. *International Journal of Progressive Education*, 12(1), 58-72.

Sürgevil, O. & Budak, G. (2008). İşletmelerin farklılıkların yönetimi anlayışına yaklaşım tarzlarının saptanmasına yönelik bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(4), 65-96.

Sürgevil, O. (2008). Farklılık kavramına ve farklılıkların yönetimine temel oluşturan sosyopsikolojik kuramlar ve yaklaşımlar. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 111-124.

Tabancalı, E. (2004). Milli eğitim bakanlığı'nda insan kaynakları uygulamalarının değerlendirilmesi [Yayımlanmamış Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

TDK, (2021). <https://sozluk.gov.tr/>

Thomas, D. A. & Ely, R. J. (1996). Making differences matter: A new paradigm for managing diversity. *Harvard business review*, 74(5), 79-90.

Tojo, N. & Kiss, B. (2017). *Diversity in education crossing cultural, disciplinary and professional divides*. Lund: Lund University.

Tozkoparan, G. & Vatansver, Ç. (2011). Farklılıkların yönetimi: insan kaynakları yöneticilerinin farklılık algısı üzerine bir odak grup çalışması. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 21, 89-109.

TÜİK, (2019). Kazanç yapısı araştırması, 2018 <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30580>

TÜİK, (2021). İşgücü istatistikleri, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2020-37484>

TÜİK, (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-SonucLari-2021-45500&dil=1>

Wallace, B. & Eriksson, G. (2006). *Diversity in gifted education*. London: Routledge.

Yirci, R., Durna, Ş., & Kocabaş, İ. (2021). The current status of in-service trainings for teachers and expectations: Do they match? *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 8(2). 762-777.

Yirci, R., Karaköse, T., & Kocabaş, İ. (2016). Coaching as a performance improvement tool at school. *Journal of Education and Practice*, 7(13), 24-29.

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE

EYLEM ODAKLI ETKİNLİKLER

Yazarlar

Emrah BOYLU
Mete Yusuf USTABULUT
Fatma KIZDIRICI
Ahmet Gürkan KARATAŞ

Editörler

K. Kaan BÜYÜKİKİZ
Arif ÇERÇİ

Görsel Tasarım Uzmanı
Oğuzhan Işık

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-7501-49-1

Editörler

K. Kaan BÜYÜKİKİZ - Arif ÇERÇİ

Kapak

Oğuzhan IŞIK

Mizanpaj

Burhan MADEN

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Tüm bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

Editörler
Doç. Dr. K. Kaan BÜYÜKİKİZ
Doç. Dr. Arif ÇERÇİ

BÖLÜMLER

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Eylem Odaklı Etkinler
Doç. Dr. Arif ÇERÇİ
Doç. Dr. K. Kaan BÜYÜKİKİZ

Dinleme
Öğr. Gör. Fatma KIZDIRICI

Okuma
Öğr. Gör. Fatma KIZDIRICI
Doç. Dr. Mete Yusuf USTABULUT

Konuşma
Öğr. Gör. Ahmet Gürkan KARATAŞ

Yazma
Doç. Dr. Emrah BOYLU
Doç. Dr. Mete Yusuf USTABULUT

Görsel Tasarım Uzmanı
Oğuzhan IŞIK

Bu kitabın görsel tasarımında freepik.com sitesinden yararlanılmıştır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5-6
BÖLÜM 1: Yabancılara Türkçe Öğretiminde Eylem Odaklı Etkinlikler	7
Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde Etkinlik Tasarımını Belirleyen Yaklaşımlar	7
Eylem Odaklı Yaklaşım ve Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni	7-9
İletişimsel Yaklaşım	10-12
Dil Etkinlikleri	12-16
Kaynakça	16-17
A1-A2 (Temel), B1-B2 (Orta), C1 (İleri) Düzeylerde Tasarlanmış Dinleme/Anlama Etkinlikleri	18-86
A1-A2 (Temel), B1-B2 (Orta), C1 (İleri) Düzeylerde Tasarlanmış Okuma/Anlama Etkinlikleri	86-152
A1-A2 (Temel), B1-B2 (Orta), C1 (İleri) Düzeylerde Tasarlanmış Konuşma/Anlatma Etkinlikleri	153-223
A1-A2 (Temel), B1-B2 (Orta), C1 (İleri) Düzeylerde Tasarlanmış Yazma/Anlatma Etkinlikleri	224-272

SUNUŞ

Tarihin bilinen seyri içinde her dönemde bir dünya dili olan Türkçemizin, son dönemde dünyada meydana gelen olayların ve değişimin etkisiyle öğrenimi ve öğretiminin önemi artmıştır. Günümüzde her düzeyde gerçekleşen Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni önemli bir çerçeve sunmaktadır. Başvuru metninde; Eylem odaklı yaklaşım, iletişimsel yaklaşım ve görev temelli öğretime yer verilerek yabancı dil öğretimine hangi perspektiften bakıldığı açıklanmaktadır.

Günlük hayatımızda da sıklıkla kullanılan “etkinlik “ sözcüğü eğitim bilimlerinde alanında bir terim olarak yer almaktadır. Pek çok alanda olduğu gibi yabancılara Türkçe öğretimi alanında bu kavramın içinin doldurulması ve etkinliklerin bu kavramsal çerçeveye uygun olarak hazırlanması bir zorunluluk haline gelmiştir. Özellikle öğrenme öğretme süreçlerinde gerçekleşen bütün çalışmaların” etkinlik” olarak anılması, yabancılara Türkçe öğretimi alanında amaca uygun olmayan çalışmaların yürütülebilmesine neden olmaktadır. Burada anlatılmak istenen, etkinlikler konusunda bir tek tipleştirmeden ziyade, etkinliklerin niteliğin artırılarak belli standartlara kavuşturulmasının gerekliliğidir.

Bu kitabın yukarıda ifade edilen gerekliliğin sağlanması noktasında bir adım olduğu düşünülmektedir. Özellikle yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili olan öğrenciler, öğretmenler, akademisyenler için; A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar dört temel dil becerisine (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) ilişkin sunduğu zengin örneklerle yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kitabın ilk bölümü olan girişte eylem odaklı yaklaşım bakış açısıyla etkinlik kavramına yönelik bir çerçeve belirlenmiştir.

İkinci bölümde anlama becerilerinden ilki olan dinleme etkinliklerine yer verilmiştir. A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar dinleme etkinlikleri yer almaktadır.

Üçüncü bölümde anlama becerilerinden ikincisi olan okuma etkinliklerine yer verilmiştir. A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar okuma etkinlikleri yer almaktadır.

Dördüncü bölümde anlatma becerilerinden ilki olan konuşma etkinliklerine yer verilmiştir. A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar konuşma etkinlikleri yer almaktadır.

Beşinci bölümde anlatma becerilerinden ikincisi olan yazma etkinliklerine yer verilmiştir. A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar yazma etkinlikleri yer almaktadır.

Kitabımızın yazarlarına, görsel tasarım uzmanımıza ve emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Kaynakça

Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim* (5. baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Aktaş, T. (2004). Yabancı dil öğretiminde iletişimsel yeti. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 45-57.

Avrupa Konseyi. (2001). Diller için Avrupa ortak başvuru metni: (Çev. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı). Ankara: MEB Yayınları.

Brown, H. D. (1994). *Principles of Language Learning and Teaching*. The USA: Prentice Hall.

Brown, H. D. (2000). *Principles of language learning and teaching*. New York: Longman.

Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. The UK: Multilingual Matters.

Canale, M. (1983). From communicative competence to communicative language pedagogy. In J. Richards & R. Schmidt (Eds.), *Language and Communication* (pp. 2-27). New York: Longman.

Council of Europe (2018). Common european framework of reference for languages: learning, teaching, assessment companion volume with new descriptors. cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer. olume complémentaire avec de nouveaux descripteurs

Demirel, Ö. (2011). *Yabancı dil öğretimi-dil pasaportu, dil biyografisi, dil dosyası*. Pegem Akademi, Ankara.

Dilidüzgün, Ş. (2015). Eylem odaklı yaklaşım bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma etkinlikleri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 16-34.

Doğan, F. (2011). *2005 programındaki 8. sınıfa yönelik yazma eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi (Afyonkarahisar örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Güneş, F. (2017). Türkçe öğretiminde etkinlik yaklaşımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(1), 48-64.

Hymes, D. (1972). On communicative competence. In: Pride JB, Holmes J (eds) *Sociolinguistics: Selected Readings* (pp 269–293). Harmondsworth: Penguin.

Özunal, S. B. (2004). Yabancı dil öğretiminde eylem odaklı öğretimin uygulama boyutu. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 79-95.

Richards, J. C. & Rodgers, T. H. (2002). *Approaches and methods in language teaching*. The USA: Cambridge University Press.

Sayınsoy, B. (2003). *Çocuklara yabancı dil öğretiminde eylem odaklı yaklaşım*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı.

Şimşek, Ş. (2015). *Yazılı anlatım etkinlikleriyle ilgili öğretmen-öğrenci algılarının karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

TDK. (2011). *Türkçe sözlük* (11. baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu . Eğitim Terimleri Sözlüğü. Erişim adresi: <http://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi:10.05.2019

Yaylı, D. (2004). *Göreve dayalı öğrenme yönteminin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uygulanması ve bu uygulamaya ilişkin öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.

HOLLYWOOD SİNEMASI VE DİN

Osman ŞAHİN

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-51-9

Yazar
Osman ŞAHİN

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Redaksiyon
Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI
Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0532 643 75 23
Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.
Bu yayının [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.
Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

Dr. Osman ŞAHİN

1983'te Hekimhan'da doğdu. 2006'da Gazi Üniversitesinde lisansını 2015'te ise İnönü Üniversitesinde yüksek lisansını tamamladı. 2021 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Dinler Tarihi Programını tamalayarak doktor unvanını aldı. Din-sinema ilişkisi ve Hristiyanlık üzerine çalışmaları olan Şahin, hâlihazırda İnönü Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
GİRİŞ.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM SEKÜLERLEŞME, POSTMODERNİZM, POPÜLER KÜLTÜR VE SİNEMA	15
--	-----------

1. SEKÜLERLEŞME.....	16
1.1. Klasik Sekülerleşme Teorisi.....	16
1.2. Sekülerleşme Eleştirileri ve Ruhsallıkların Yükselişi ...	20
1.2.1. Hayatı Anlamlandırma Sorunu	21
1.2.2. Dinî Altın Çağ Söylemi.....	22
1.2.3. Kuralcı Sekülerleşme	23
1.2.4. Avrupa Merkezci Sekülerleşme	23
1.3. Sekülerleşme Kuramına Farklı Yaklaşımlar.....	25
1.4. Sekülerleşme ve Dinî Değişim	27
1.4.1. Sekülerleşme Sonucu Popüler Kültür Alanında Din	29
1. POSTMODERNİZM	32
1.1. Postmodernizm ve Din	37
1.2. Postmodern Ruhsallık.....	40
1.3. Postmodern Dönem Metinleri: Görsel Olan ve Din ...	41
2. POPÜLER KÜLTÜR.....	44
2.1. Kültür	44
2.2. Yüksek Kültür ve Folk Kültür.....	45
2.3. Kitle Kültürü ve Popüler Kültür.....	45
2.4. Popüler Kültür Tanımları	46
2.5. Popüler Kültüre Yönelik Farklı Yaklaşımlar.....	48

3. MEDYA, SİNEMA VE DİN	55
3.1. Medya ve Din	55
3.1.1. Medya ve Dinî Değişim.....	58
3.2. Sinema ve Din	60
3.2.1. Postmodern Dönemde Sinema	65
3.2.2. Sinema Sanatının Gücü	67
3.2.3. Dinî Tecrübe Olarak Sinema.....	69

İKİNCİ BÖLÜM

1. SİNEMA VE DİN ÇALIŞMALARI ÜZERİNE	73
2. EVREN VE SINIRLILIKLAR	76
2.1. Neden Hollywood Filmleri?	77
2.2. Neden Popüler Filmler?.....	77
2.3. Neden Dinî Olmayan Filmler?.....	79
3. ÖRNEKLEM.....	81
3.1. Çalışmaya Dâhil Edilen Filmler.....	81
3.2. Çalışmaya Dâhil Edilmeyen Filmler	82
3.3. Veri Bulunamayan Filmler	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR.....	83
1. POPÜLER FİMLERDEKİ DİNİ TEMALAR.....	83
2. POPÜLER FİMLERDEKİ DİNİ ANA TEMALAR.....	88
3. ANA TEMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YORUMLANMASI	97
1.1. Hristiyanlık Ana Teması ile İlgili Bulgular	97
1.2. İşlevsel Din Ana Teması ile İlgili Bulgular.....	101
1.3. Paranormal Ana Teması ile İlgili Bulgular	102
1.4. Kurumsal Dinler Ana Teması ile İlgili Bulgular.....	104
1.5. Dindarlık Ana Teması ile İlgili Bulgular	107
1.6. Dünyanın Sonu ve Ötesi Ana Teması ile İlgili Bulgular.....	108
1.7. Kutsal Ana Teması ile İlgili Bulgular	111
1.8. Bilim ve Din Ana Teması ile İlgili Bulgular	112

1.9. Tanrı Ana Teması ile İlgili Bulgular	114
1.10. Din Karşıtlığı Ana Teması ile İlgili Bulgular.....	116
1.11. Mitoloji ve Pagan Dinler Ana Teması ile İlgili Bulgular	117
1.12. Aşkın Arayışı Ana Teması ile İlgili Bulgular	118
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	121
KAYNAKÇA.....	127
EKLER	137
Ek – 1: Yapılan Film Analizinde Elde Edilen Veriler ve Dâhil Edildikleri Tema Numaraları.	137
Ek – 2: Filmlerde Yer Alan Temalar	211

ÖN SÖZ

Akılı ve pozitivist çevreler tarafından XIX. yüzyılda ortaya atılan klasik sekülerleşme teorileri, zamanla dinin insanların hayatından yok olup gideceğini ön görüyordu ancak bu gerçekleşmedi. Günümüz kültürü incelendiğinde tüm modern ve seküler görünümüne rağmen dinî ve kutsal öğelerin hâlâ yoğun bir şekilde insanların hayatında önemli bir yer tuttuğu açık bir şekilde görülmektedir. Özellikle içinde bulunduğumuz çağın en önemli sanat alanlarından biri olan sinema, bu anlamda zengin bir içeriğe sahiptir. Sinemanın çok etkili bir araç olması sebebiyle geleneksel dinî kurumlarca propaganda aracı olarak kullanılmasının yanı sıra tamamen kâr amacı güden ve bu nedenle mümkün olduğunca geniş kitlelere ulaşmak için herhangi belirli bir dinî anlatıyı baz almayan, eğlenceye yönelik popüler filmlerde de çeşitli dinî, mitolojik, ruhsal ve doğüstü öğeler bolca işlenmektedir. Bu öğeler, özellikle postmodern diye adlandırılan, çağımızın ruhunu da yansıtan bir şekilde dinî anlatıların ayırt edici ve keskin ifadelerinden arındırılmış; dinî arka planı ne olursa olsun herkesin kısmen anlamlandırabileceği bir şekilde filmlere yerleştirilmiştir ancak Batı medeniyetinin temeli olan Yahudi-Hristiyan kültürü ve Yunan mitolojisi ile ilgili öğeler diğer din ve geleneklere göre belirgin bir şekilde ön plandadır.

Bu çalışmada 2000-2014 yıllarında gösterime giren popüler Hollywood filmlerinde dinî, kutsal ve mitolojik öğeler incelenmiştir. Filmlerde görülen dinî, mitolojik ve kutsal tema,

karakter, söylem, algı ve öğelerin neler olduğu, bunların hangi dinî referanslara dayandığı, ne sıklıkta işlendiği ve bu durumun ülkemiz gibi popüler filmlerin daha çok tüketicisi olan toplumlar için ne tür bir durum yarattığı değerlendirilmiştir.

Burada elde edilen sonuçlar, filmleri eğlence amaçlı izleyen bir din sosyolojisi yüksek lisans öğrencisinin yaptığı oldukça yüzeysel bir okumanın ürünüdür. Daha dar bir çerçeve içinde ve belki spesifik bir din ve tema çerçevesinde yapılacak çalışmalar, şüphesiz bu çalışmanın eksikliklerini ortaya çıkaracaktır. Bununla beraber burada ortaya çıkan öğeler, daha detaylı ve konu/tema/din-spesifik çalışmalara işaret edebilir. Temennimiz bu çalışmanın din ve sinema hakkında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sağlamasıdır.

“2000 Sonrası Popüler Hollywood Sinemasında Dinî Tema ve Örüntüler” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilen bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen Sayın Hocam Prof. Dr. Mustafa ARSLAN’a teşekkür ederim.

Osman Şahin
Kasım – 2022

GİRİŞ

Modern Çağ'da akıl ve bilim, insanları bilim dışı olan her şeyden -özellikle duyular ve bilim ile anlaşılabilen dinî, mistik, gizemli, büyümlü olgulardan- uzaklaştıracağı bekleniyordu ancak bugün din ve dinî izler taşıyan konular, gerek ülkemizde gerek dünyada hem kültürel hem sosyal hem de politik alanlarda çeşitli şekillerde gündemi meşgul etmeye devam etmektedir. Globalleşme ve beraberinde gelen kültürel çoğulculuk, dinî tolerans ve dinler arası diyalog, 11 Eylül olayları, İslamofobi, kürtaj tartışmaları, son yıllarda oldukça yükselen din ile ilişkili savaş/terör olayları ve medya ve popüler kültürel ürünlerde dinî tema ve konuların işlenişindeki artışlar, dinin yeniden gündemi meşgul etmesinin bazı örnekleri olarak gösterilebilir.

Günümüz kültürü veya Batı eksenli çağdaş kültür dikkatle incelendiğinde tüm seküler görünümüne rağmen kültürel ürünlerde dinî ve kutsal olan öğelerin hâlâ yoğun bir şekilde var olmaya devam ettiği açık bir şekilde görülebilir. Özellikle seküler Amerikan kültürü din ve dinî mesajlar ile doludur ve din ile popüler kültürel formlar arasında yakın bir ilişki vardır (Ostwalt, 2003: 2). Araştırmamızda Amerikan filmlerini incelediğimiz için Amerika'daki bu duruma vurgu yapmaktayız ancak Türkiye dâhil yerel veya diğer bölgesel kültürlere ve çalışmamıza esas aldığımız kültürel alan olarak sinemaya bakıldığında da benzer bir durumun var olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Amerikan yapımı popüler filmlerde yer alan dinî, kutsal ve mitolojik öge, tema, mekân ve karakterlerdeki artış, klasik sekülerleşme, tezlerinin “dinin toplumların hayatından yok olup gideceği” yönündeki iddiasını (Bell, 1977; Freund, 1969; Warner, 2010) yalanlar niteliktedir. Popüler filmler bu unsurların bolca görüldüğü kültürel alanlardan biridir. Sekülerleşme inkâr edilemez bir gerçektir ancak klasik sekülerleşme teorisinin ileri sürdüğü türden geri dönülemez bir sekülerleşme sürecinden ziyade farklı sekülerleşme paradigmaları ile karşı karşıyayız. Postmodernizm ile birlikte özellikle sanat dallarında geleneksel olana dönüş ve geleneksel olanın yeniden popüler hâle gelmesi, beraberinde dinî, mitolojik ve kutsal olanı da gün yüzüne çıkarmaktadır (Bell, 1977; Partridge, 2004; Warner, 2010). Öyle ki birçok yeni kültürel üründe dinî temalar ve öğeler yeniden işlenerek insanların tüketimine sunulmaktadır

Klasik sekülerleşme teorilerinde ileri sürülen dinin yok olacağı yönündeki iddialar, farklı sekülerleşme paradigmaları ile ciddi anlamda eleştirilere uğramıştır. Sekülerleşme neredeyse bütün toplumlarda şu veya bu şekilde var olan bir süreç olarak kabul edilmekle birlikte bunun zorunlu bir şekilde dinin insanların hayatından bütünüyle çıkacağı anlamına gelmediğini, çok daha değişik şekil ve yönlerde gerçekleşmekte olduğunu ileri süren teoriler dikkat çekmektedir.

Görsel çağın en önemli unsurlarından biri olan sinema, teknolojinin sağladığı özel imkânların kullanıldığı bir kitle iletişim aracı olmasının ötesinde “insanlar için önemli ve toplumsal hayata müdahale edebilen”, toplumların sosyal ve kültürel yapılarıyla canlı bir etkileşim hâlinde olan bir alandır. Filmler insanların “gündelik hayatını, kişisel tutum ve davranışlarının oluşumunu etkileyebilmektedir.” Kültür, sanat, din, siyaset ve edebiyatta ve diğer sosyal ve ekonomik alanlarda gündem oluşturabilmektedir (Yenen, 2011: 2). Özellikle son yıllarda gösterime giren ve izlenme rekorları kırarak

popüler olan yapımlarda dinî veya din ile ilişkili sayılabilecek unsurlar, oldukça fazladır.

Teknolojik gelişmeler dinler için çoğunlukla hem bir tedirginlik yaratmıştır hem de yeni imkânlar sunmuştur. Özellikle Hristiyan Batı ele alındığında teknolojik bir gelişme olan matbaanın icadı ile geniş kitlelerin kutsal yazılara ulaşma imkânı Aydınlanma Dönemi'ne ve Protestan Reformu'na damgasını vuran bir olgudur. Radyo, televizyon, sinema ve diğer kitle iletişim araçları da aynı şekilde dinî kurumlar için ciddi tehditler oluşturmakla birlikte onlara daha geniş kitlelere ulaşma imkânı tanıyarak yeni fırsatlar yaratmıştır. Neredeyse bütün dinler, daha çok taraftara ulaşmak için medyaticleşmeye ihtiyaç duymuştur ancak bu dinî çoğulculuk ortamında bazı keskin ifadelerinden de vazgeçmek zorunda kalmıştır (Hoover, 2008). Bu durum, dinî anlatıların çağın ruhuna göre yeniden yorumlanmasına ve zamanın gerçeklerine veya genel kabullerine ters düşen birtakım ifadelerin yerine daha ılımlı ifade ve anlatıların geliştirilmesine yol açmıştır.

Kurumsal dinlerin anlatılarının sinemaya uyarlanan filmlerin yanı sıra tamamen eğlence ve tüketime yönelik olarak üretilen filmlerde de din ile ilgili tema ve olgular bolca işlenmektedir. Filmler insanlara hikâyeler anlatırlar. Yapımcılar ve yönetmenler, hikâyelerini anlatacakları izleyicilerin anlam dünyasını göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Aksi takdirde beğenilip izlenme oranları düşer ve başarısız olurlar. Bu sebeple sinema dinî öğelerden arındırılmış olamaz ancak burada sinemaya özgü bir durum vardır. Bir yazar anlatacağı hikâyeyi çoğunlukla içinde yaşadığı toplumun anlam dünyası üzerine inşa ederken sinema, bütün dünyayı muhatap almak ister. Bu sebeple filmler; ilk bakışta dinî olgulardan ve öğelerden arınmış, tamamen seküler içerikler sunuyor gibi görünmek ister. Aksi takdirde filmlerin farklı dinî geleneklere sahip insanlara hitap etmeleri mümkün olmaz ancak birçok filmde bir çaresizlik anında karakterlerin gözlerini yukarı-

lara, gökyüzüne, tanrı/tanrılara yönelttiğini görürüz. Orada herhangi bir din veya tanrı zikredilemese, ima edilmese bile hatta bu hareketi yapan bir robot veya fantastik bir karakter de olsa birçok dindar izleyici, karakterin o an tanrısına yakardığını düşünür. İşte sinema, muhatabının anlam dünyasında ortaya koymayı amaçladığı anlamı üretebilmek için birçok dinî tema ve olguyu anlatısına dâhil eder; etmek zorundadır.

Ülkemizde de izlenen birçok popüler filmin kaynağı olan Amerikan film endüstrisi, dinî tema ve olgular ile yoğrulmuş ürünlerini kapitalist ekonomi gereği bütün dünya pazarına sunmakta ve bütün dünyayı bu ürünler ile etkileşime sokmaktadır. İçinde üretildikleri kültürden dolayı yoğun bir şekilde Hristiyan temalarla işlenmiş olduğunu varsayabileceğimiz bu filmler, ülkemiz gibi halkın büyük çoğunluğunun Hristiyan olmadığı ülkelerde de yüksek sayıda tüketiciye ulaşmaktadır ve bu ülkelerde de gişe rekorları kırabilmektedir. Bu sebeple bu tür popüler filmlerde yer alan dinî öge ve temaların ne oldukları ne şekilde işlendikleri ve bu filmlerin alt metinlerinde ne tür dinî tema ve olguların yer aldığı incelenmeye değer önemli konulardır.

KAYNAKÇA

- Abercrombie, Nicholas, S. Hill, & B. S. Turner, (2006), *The Penguin Dictionary of Sociology*, (5 baskı), Penguin Books, Suffolk.
- Alemdar, Korkmaz ve İ. Erdoğan, (2011), *Kültür ve İletişim*, Erk Yayıncılık, Ankara.
- Alemdar, Korkmaz ve İ. Erdoğan, (1995), *Popüler Kültür ve İletişim*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Andrea, Thomas, "Adorno on Film and Mass Culture, the Culture Industry Reconsidered", *Jump Cut: A Review of Contemporary Media*, 1979/20, ss.34-37, <<http://www.ejumpcut.org/archive/onlinesays/JC20folder/AdornoMassCult.html>> (22.05.2014).
- Arnold, Matthew, (1960), *Culture and Anarchy*, Cambridge University Press, London.
- Arslan, Mustafa, "Türk Toplumunda Geleneksel Yaşam ve Halk İnanışları: Uygulamalı bir Çalışma" <<http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/496/file/TuRK.pdf>> (26.05.2014).
- Arslan, Mustafa, (2011), *Paranormalizm ve Din*, Bilsam, İstanbul.

Arslan, M., "Seküler Toplumlarda Kutsal Arayışları: Geç Modern Dönemde Büyü-Din

İlişkisinin Sosyolojik Analizi", İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bahar 2010, (1), ss.195-210.

Arslan, M., Değişim Sürecinde Yeni Dindarlık Formları: Yeni Çağ İnanışları Örneği,

Değerler Eğitimi Dergisi, 2006, 4 (11), ss.9-25.

Arslan, Mustafa, (2004), Türk Popüler Dindarlığı, Dem Yayınları, İstanbul.

Bell, Daniel, (1977) "Kutsalın Dönüşü", Laik Ama Kutsal, ed. Ali Köse, (2006),

Etkileşim Yayınları, İstanbul.

Berger, Peter "Secularism in Retreat", The National Interest, Winter 1996 (7).

Berger, Peter, (1967), The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of

Religion, Doubleday and Company, New York.

Bernstein, R. J., (Ed.), (1985), Habermas And Modernity. MIT Press, Massachusetts.

Bilgin, Vejdi, "Popüler Kültür ve Din: Dindarlığın Değişen Yüzü", Uludağ Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi, 12/2003, (1), ss.193-214.

Blizek, William , (Ed), (2009), The Continuum Companion to Religion and Film,

Bloomsbury, New York.

Bryant, M. Darrol, (1982), "Cinema, Religion, and Popular Culture ", John R. May,

Michael Bird, (Eds.), *Religion in Film* içinde (ss. 101-114), The University of Tennessee Press, Knoxville.

Büyükdüvenci, S., Öztürk, S.R., (1997) Postmodernizm ve Sinema, Ark, Ankara.

- Carter, Stephen L., (1993), *The Culture of Disbelief*, Basic Books, New York.
- Chaves, Mark, "Secularisation as Declining Religious Authority", *Social Forces*, March 1994/72, (3).
- Comte, Auguste, (1958), *The Catechism of Positive Religion*, (Çev. Richard Congreve), John Chapman, London.
- Dobbelaere, Karel, (2002), *Secularisation: An Analysis at Three Levels*, P.I.E-Peter Lang, Bruxelles.
- Eliade, Mircea, (1973), "The Sacred in the Secular World", Rasmussen, D. M., (Ed.) *Cultural Hermeneutics* içinde, D. Rediel Pub. Co., Boston.
- Elkins, D., Hedstrom, L., vd., "Toward A Humanistic Phenomenological Spirituality", *Journal of Humanistic Psychology*, 1988, (28), ss.5-18.
- Fairbrain, Marty E., (1995), *Cinema as Secular Church: A Phenomenological Typology and Hermeneutics*, (Yayımlanmamış doktora tezi) , McMaster University, Philosophy of Film, Hamilton, Ontario.
- Fiske, John, (2012), *Popüler Kültürü Anlamak*, Parşömen Yayıncılık, İstanbul.
- Fox, M., (1990), "A Mystical Cosmology: Toward A Postmodern Spirituality", D. R.
- Griffin (Ed.) *Sacred Interconnections* içinde, (ss. 15-34), State University of New York Press, Albany.
- Freund, Julien, (1969), *The Sociology of Max Weber*, Pantheon Books, New York.
- Frith, S. & H. Horne, (1987), *Art Into Pop*, Methuen, London.
- Frith, Simon, (1983), *Sound Effects: Youth, Lesiure and the Politics of Rock*,

Constable, London.

Geertz, C, (1973), *The Interpretation of Culture*, Basic Books, New York.

Greeley, Andrew, "The Persistence of Religion", *CrossCurrents* Spring 1995/45 (1).

Griffin, D. R., (Ed.), (1990), *Sacred Interconnections*, State University of New York Press, Albany.

Habermas, J., (1983): "Modernity: An Incomplete Project." H. Foster (Ed.), *The Anti-Aesthetic: Essays On Postmodern Culture* içinde, Port Townsend, Washington.

Hammond, Paul, (2000), *The Shadow and its Shadow: Surrealist Writings on the Cinema*, City Lights Books, San Francisco, CA.

Harvey, David, (1989), *The Condition of Postmodernity*, Blackwell, Oxford.

Heelas, Paul, vd., (2005), *The Spiritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Spirituality*, Blackwell, Oxford.

Hill, Geoffrey, (1992), *lluminating Shadows: The Mythic Power of Film*, Shambala Publications, Inc., Boston.

Hoover, Stewart M., (2008), "A White Paper from The Center for Media, Religion, and Culture University of Colorado at Boulder, USA", <<http://cmrc.colorado.edu/cmrc/images/stories/Center/Publications/whitepaperfinalversion.pdf>> (25.05.2014).

Jameson, Fredric, (1984), "Önsöz" Jean-François Lyotard, *The Postmodern Condition*

(çev. Geoff Bennington ve Brian Massumi) içinde, University of Minnesota Press, Minneapolis, USA.

Johnston, Robert K., (2000), *Reel Spirituality: Theology and Film in Dialogue*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan.

Jordan, Michael, (2004), *Dictionary of Gods and Goddesses*, (2. baskı), Facts on File Inc., New York.

Köse, Ali, (2006), *Laik Ama Kutsal*, Etkileşim Yayınları, İstanbul.

Laclau, Ernesto, (1993), "Discourse", R. E. Goodin & P. Pettit, (Eds.), *A Companion*

To Contemporary Political Philosophy içinde, Blackwell, London.

Leavis, F.R., (2009), "Mass Civilisation and Minority Culture", (Ed). John Storey,

Cultural Theory and Popular Culture: A Reader, (4. Baskı) içinde, Pearson Education, Harlow, UK.

Leonard, R. J., (2003) *The Cinematic Mystical Gaze: The Films of Peter Weir*,

(Yayımlanmamış doktora tezi), The University of Melbourne, Melbourne.

Lewis, C.A., (1972), *Sociology Through Literature*, Prentice-Hall, New Jersey.

Luckmann, T., (1967), *The Invisible Religion: The Problem of Religions in Modern*

Society, MacMillan, New York.

Lyotard, Jean-François, (1984), *The Postmodern Condition*, çev. Geoff Bennington ve

Brian Massumi, University of Minnesota Press, Minneapolis, USA.

Macdonald, Dwight, (1998), "A Theory of Mass Culture", (Ed.) John Storey *Cultural*

Theory and Popular Culture: A Reader, (2. baskı) içinde, Prentice Hal, Harlow.

Martin, David, (1969), *The Religious and The Secular*, Schocken Books, New York.

Maslow, Abraham H. (1962), *Toward a Psychology of Being*, Princeton, NJ: Van

Nostrand.

McAvan, E., (2012), *Postmodern Sacred: Popular Culture Spirituality In The Science*

Fiction, Fantasy And Urban Fantasy Genres, McFarland & Company, Jefferson, NC, USA.

McCLeary, Roseanna, (1999), *An Examination Of Postmodernism, Spirituality, And*

The New Age And Holistic Health Movements In Social Work Practice And Research, (Yayımlanmamış doktora tezi), Tulane University, New Orleans, Louisiana, USA.

McRobbie, Angela, (1994), *Postmodernism and Popular Culture*, Routledge, London.

Meland, Bernard Eugene, (1966), *The Secularisation of Modern Cultures*, Oxford

University Press, New York.

Monaco, James, (2002), *Bir Film Nasıl Okunur*, çev. Ertan Yılmaz, Oğlak Yayıncılık,

İstanbul.

Moraes, Raquel de Almeida, (2003), "Antonio Gramsci on Culture", *Encyclopedia of*

Philosophy of Education, <http://eepat.net/doku.php?id=gramsci_and_culture> (25.05.2014).

- Nathanson, Paul, (1991), *Over the Rainbow: The Wizard of Oz as a Secular Myth*, State University of New York Press, Albany.
- Oktay, Ahmet, (1993), *Türkiye’de Popüler Kültür*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Okutan, Birsen Banu, (2012), *Türkiye’de Popüler Kültür ve Din İlişkisi: Kadın Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ostwalt, Conrad, (2003), *Secular Steeples*, Trinity Press International, Harrisburg, PA, USA.
- Panofsky, E., (1992), “Style and Medium in the Motion Pictures”, Gerald Mast,
- Marshall Cohen ve Leo Braudy, (Eds.), *Film Theory and Criticism: Introductory Readings* içinde (s.236), Oxford University Press, New York.
- Partridge, Christopher, (2004), *The Re-Enchantment of the West* (1. baskı), T&T Clark, London.
- Schrader, Paul, (1972), *Transcendental Style in Film: Ozu, Bresson, Dreyer*, University of California Press, Berkeley.
- Stark, R. & W. S Bainbridge, (1985), *The Future of Religion*, University of California Press, Berkeley.
- Storey, John, (2009), *Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction*, Pearson Education, London.
- Taylor, Victor E., (2000) *Para Inquiry: Postmodern Religion and Culture*, Routledge,

London.

Telford, William R., "Religion, The Bible And Theology In Recent Films", Epworth

Review, (2000), 27/4, ss.31-40.

Turner, Bryan S., (2006), The Cambridge Dictionary of Sociology, Cambridge

University Press, New York.

Taylor, E. B., (1981), "Culture Defines", (Eds.) L.A. Coser and B. Rosenberg

Sociological Theory içinde, Macmillian, London.

Warner, Rob, (2010), Secularisation and its Discontents, Continuum, London.

Weber, Max, (1958), The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism, Charles

Scribner's Sons, New York.

White, L, (1949), The Science of Culture: A study of Man and Civilization, Strauss and

Cudahy, New York.

Williams, Raymond, (1983), Keywords: A Vocabulary of Culture and Society, Fontana,

London.

Wilson, Bryan R., "Aspects of Secularisation in the West", *Japanese Journal of*

Religious Studies, December 1976, 3 (3/4), ss.259-276.

Wright, Melanie J., (2007), Religion and Film: An Introduction, I.B. Tauris, London.

Yaran, C. S., "İnsanın Egzistansiyel İhtiyaçları ve Dinin Perennial Cevapları",

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2001, (11-12), ss.79-96.

Yenen, İbrahim, (2011), *Toplumsal Tezahürleri Bağlamında Türk Sinemasında Din*

Dindarlık ve Din Adamı Olgusu, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

Yorulmaz, B., "Ruhlarımızı Kuşatan Büyü: Sinema", *Din ve Hayat* 2012/Şubat.

THEORETICAL AND EMPIRICAL APPROACH TO VOCATIONAL EXCELLENCE CENTERS: THE CASE OF KAHRAMANMARAŞ

Assoc. Prof. Dr. Arif Selim EREN

ISBN: 978-625-8190-36-6

Redaksiyon
Asos Yayınları

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Birinci Baskı: 2022

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

1. Introduction.....	6
2. Literature Review.....	7
3. What COVEs stands for?.....	9
4. Importance of COVEs for the future of economy and EU.....	10
TECHNICAL DESCRIPTION (PART B)	13
COVER PAGE	13
PROJECT SUMMARY	14
1. RELEVANCE.....	14
1.1 Background and general objectives.....	14
1.2 Needs analysis and specific objectives.....	15
1.3 Complementarity with other actions and innovation – European added value.....	16
2. QUALITY	17
2.1 PROJECT DESIGN AND IMPLEMENTATION.....	17
2.1.1 Concept and methodology	17
2.1.2 Project management, quality assurance and monitoring and evaluation strategy.....	17
2.1.3 Project teams, staff and experts.....	17
2.1.4 Cost effectiveness and financial management	19
2.1.5 Risk management.....	20
2.2 PARTNERSHIP AND COOPERATION ARRANGEMENTS.....	20
2.2.1 Consortium set-up	20
2.2.2 Consortium management and decision-making	21
3. IMPACT	22
3.1 Impact and ambition	22
3.2 Communication, dissemination and visibility.....	23
3.3 Sustainability and continuation	23
4. WORK PLAN, WORK PACKAGES, TIMING AND SUBCONTRACTING	24
4.1 Work plan.....	24
4.2 Work packages and activities.....	24
4.1 Timetable.....	78
4.4 Subcontracting.....	81
5. OTHER	93
5.1 Ethics.....	93
5.2 Security	93
6. DECLARATIONS	93
ANNEXES.....	95
6. Conclusion	125
REFERENCES.....	126

1. Introduction

In today's economy the need to qualified labor has increased as the qualification of the goods and services are getting more and more complex. The people involving in the production processes can do their best with great commitment, but this will do no good as they are not well-qualified. In this book, Centers of Vocational Excellence are going to be examined in detail via a literature review and a sample project proposal that will lead the reader to be more aware of the term qualified labor. Initially the literature review will deal with pieces of literature and the conceptual framework will be driven through the data in the former literature. The number of former works in the literature is too scarce so, this finding indicates that there are lots of things to be done in this field.

Vocational excellence is a set of behaviors that shows you are doing your best at work, or being a good employee. It can be as simple as showing up on time and being prepared for your shift, or as complex as being a great leader who inspires your team to work together effectively. It is something we all strive for, but it's something we often forget about. If you want to be promoted, or get raises, or just feel like you're making a positive impact on the world around you, then it's important that you show up every day with your best game face on.

Respectively, vocational education is an important part of any country's educational system. It enables individuals to gain the skills and knowledge that are necessary for success in the job market. In the European Union (EU), this type of education has been gaining importance in recent years. This article will explore the benefits of vocational education, the current state of vocational education in the EU, and how to unlock vocational excellence in the EU.

The term focuses on providing individuals with the skills and knowledge needed to succeed in a specific profession or trade. It is an important part of any country's educational system, as it prepares individuals for the job market and helps them to gain the necessary skills to succeed in the workplace. It typically includes courses in a particular industry or trade, such as engineering, manufacturing, construction, and healthcare. It also includes other skills such as communication, problem-solving, and critical thinking.

Vocational education is different from traditional academic education in that it focuses on practical skills and hands-on learning. It is often offered at vocational schools, which are specialized institutions that offer courses and training in a specific trade or industry. Vocational education can also be found in universities, with degree programs and courses dedicated to a particular field.

To sum all up the reader can find necessary information about the COVEs and a sample project proposal besides the importance of these institutions for the future of economy and labor market.

REFERENCES

- Bozgeyikli, H. (2019). Mesleki ve teknik eğitimin geleceği. İLKE Geleceğin Türkiye'si Analiz Raporu, (2).
- Canbal, M., Kerkez, B., Eren, S., Numanoğlu, K., & Mahmut, Ö. (2020). Mesleki ve teknik ortaöğretimde paradigma değişimi için yeni bir adım: Eğitim programlarının güncellenmesi. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 11(21), 1-26.
- Elçi, A., & İşeri, E. (2022). Türkiye'de Öğretim Elemanı Mesleki Gelişimi için Öğrenme ve Öğretme Merkezleri: Yönetim ve Örgüt Yapısı. Yükseköğretim Dergisi, 12(2), 280-295.
- Eren, A. S., & Tunç, A. (2018). Kahramanmaraş'taki Suriyeli Göçmenlerin Hayattan Ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeylerini Ölçümüne Yönelik Bir Alan Çalışması. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 5(12), 21-31.
- Griffin Jr, J. P., Holliday, R. C., Frazier, E., & Braithwaite, R. L. (2009). The BRAVE (Building Resiliency and Vocational Excellence) Program: evaluation findings for a career-oriented substance abuse and violence preventive intervention. Journal of health care for the poor and underserved, 20(3), 798-816.
- James, S. (2016). Developing and Understanding Vocational Excellence.
- James, S., & Holmes, C. (2012). Developing vocational excellence: learning environments within work environments.
- Klotz, V. K., Billett, S., & Winther, E. (2014). Promoting workforce excellence: formation and relevance of vocational identity for vocational educational training. Empirical research in vocational education and training, 6(1), 1-20.
- Nokelainen, P. (2018). Modeling the characteristics of vocational excellence: A case study with Finnish WorldSkills Competition competitors. Talent Development & Excellence, 10(1), 15-30.
- Nokelainen, P., Stasz, C., & James, S. (2014). What contributes to vocational excellence?: a pilot study of the individual characteristics of the WorldSkills UK 2011 Squad.
- Özer, M. (2018). 2023 eğitim vizyonu ve mesleki ve teknik eğitimde yeni hedefler. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, (3), 425-435.
- Özer, M. (2020). Türkiye'de mesleki eğitimde paradigma değişimi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(2), 357-384.
- Smith, H., & Rahimi, M. A. (2011). Modeling of vocational excellence: an international perspective. Proceedings of Research in VET: Janus-Reflecting Back, Projecting Forward: 2011 AVERTRA, 61-61.
- Tyson, R. (2015). Educating for vocational excellence: the auto/biographical exploration of enacted craft pedagogy. Vocations and learning, 8(2), 229-245.

**LİSELERDE ÇALIŞAN
ÖĞRETMENLERİN DİNİ TUTUMLARI
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR
ARAŞTIRMA (MALATYA ÖRNEĞİ)**

Hasan TOMAN

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-52-6

Yazar
Hasan TOMAN

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Redaksiyon
Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0532 643 75 23
Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	17
ÖZET	19
KISALTMALAR.....	21
GİRİŞ.....	23
1) ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLER.....	30
2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	30
1. İnanç Düzeyi Ölçeği.....	34
2. İbadet Düzeyi Ölçeği.....	35
3. Etki Düzeyi Ölçeği.....	36
4. Bilgi Düzeyi Ölçeği.....	38
5. Duygu Düzeyi Ölçeği	39
3) VERİ ANALİZİ VE YORUMU	40
BİRİNCİ BÖLÜM	
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	41
1.1. DİN.....	41
1.2. TUTUM.....	44
1.3. DİNDARLIĞIN BOYUTLARI.....	46
1.3.1 İnanç Boyutu.....	48
1.1.2. İbadet Boyutu	52
1.1.3. Etki Boyutu	54
1.1.4. Bilgi Boyutu	59
1.1.5. Duygu Boyutu	61
1.4. DİN VE MESLEKİ TABAKALAŞMA	64
1.5. WEBERYAN YAKLAŞIM.....	68
İKİNCİ BÖLÜM	
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ VE ÖRNEKLEM GRUBUNUN	
DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	73
1. ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ.....	73
1.1. Öğretmen.....	73

1.2. Türkiye’de Öğretmenlik	75
1.3. Malatya’da Öğretmen(lik).....	76
2. ÖRNEKLEM GRUBUNUN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	78
2.1 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	79
2.2 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaşa Göre Dağılımı ...	79
2.3 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	80
2.4. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	80
2.5. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı Tablo 13. Baba Eğitim Durumu.....	80
1.6. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı	81
1.7 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Aylık Gelirine Göre Dağılımı	82
1.8 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdemine Göre Dağılımı.....	82
1.9 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Branşına Göre Dağılımı	83
1.10 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Çalıştığı Okul Türüne Göre Dağılımı	84
1.11 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yetiştığı Coğrafi Bölgeye Göre Dağılımı	85
1.12 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yetiştığı Yere Göre Dağılımı.....	86
1.13 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Siyasi Eğilimine Göre Dağılımı.....	87
1.14 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kendilerini Dindar Görme Düzeyine Göre Dağılımı.....	87
1.15 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Dini Bilgiyi Aldıkları Yere Göre Dağılımı	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖĞRETMENLERİN DİNİ TUTUM VE

DAVRANIŞLARI	91
--------------------	----

1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin “İnanç Düzeyi” ile İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları	91
1.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Dindarlığın İnanç Düzeyi ile İlgili Tutum ve Davranışları	95
1.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin “İbadet Düzeyi” ile İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları	108
1.2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Dindarlığın İbadet Düzeyi İle İlgili Tutum ve Davranışları	113
1.3 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin “Etki Düzeyi” İle İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları	125
1.3.1 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Dindarlığın Etki Düzeyi ile ilgili Tutum ve Davranışları	129
1.4. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin “Bilgi Düzeyi” ile İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları	140
1.4.1. ...Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Dindarlığın Bilgi Düzeyi ile ilgili Tutum ve Davranışları	144
1.5 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin “Duygu Düzeyi” ile İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları	155
1.5.1 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Dindarlığın Duygu Düzeyi İle İlgili Tutum ve Davranışları	160
1.6. Araştırmaya katılan Öğretmenlerin Dindarlık Düzeylerinin Ortalamaları	172
1.7. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Dini Tutum ve Davranışların Korelasyon Analizi ile İncelenmesi	173
SONUÇ	174

ÖN SÖZ

2015 yılında Malatya il merkez liselerinde görev yapan öğretmenlerin dini tutumlarını ölçmek için yaptığım bir alan çalışmasının verileri kitabımızda farklı değişkenlerle analiz edilmiş ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Toplumların farklı meslek gruplarında çalışan bireylerin dini tutumlarının düzeylerinde farklılıklar olabileceğinden dolayı, bir meslek grubu olan öğretmenlik mesleğini icra eden öğretmenlerin dini tutumlarıyla ilgili elde edilen ve kitabımızda bulunan verilerin, diğer meslek gruplarıyla ilgili yapılan ya da yapılacak çalışmaların kıyaslanabilmesi adına önemli bir veriler sağlayacağı düşünülmektedir.

Malatya'da görev yapan öğretmenlerin dini tutumları üzerine yapılan araştırma, il bazlı ilk çalışmadır. Araştırmalar neticesinde elde edilen veriler din sosyolojisine birçok açıdan referans olabilecek bilgileri, bulguları içermektedir. Türkiye nüfusunun yaklaşık 80/1'ini oluşturan öğretmenlerin¹ birinci derecede aile fertleri de dikkate alındığında toplum demografisinde göz ardı edilemeyecek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Haliyle, toplumun entelektüel bir kesimini oluşturan öğretmenlerin dini tutumlarıyla ilgili yapılan bu çalışmanın, başka mesleki gruplar üzerine araştırma yapacak başka din sosyologları için kıyas yapabilme adına bir kaynak niteliğindedir.

1 . 2023 yılındaki verilere göre 1 milyon 201 bin öğretmen görev yapmaktadır.

ÖZET

Bu araştırmada Malatya il merkezinde liselerde görev yapan öğretmenlerin dini algılayışları; dinî inanç, ibadet, bilgi, etki ve duygu boyutuyla ele alınmıştır.

Araştırmanın teorik kısmında öğretmenlerin dini algılayış biçimlerini etkileyen inanma ihtiyacı ile dini hayatın sosyolojik temellerini oluşturan: aile, okul ve çevre etkisinden bahsedilmiştir. Ait olduğu toplumu değiştirmede inkâr edilemez bir rolü olan ve aynı zamanda ait olduğu toplumun değerlerinden etkilenen öğretmenlerin dinî tutumları beş boyutuyla incelemeye tabi tutulmuştur. Beş boyut **İbadet, İnanç, Duygu, Bilgi ve Etki** boyutlar şeklinde ifade edilmekte ve sonuçları araştırmada incelenmekte ve yorumlanmaktadır.

Araştırmanın uygulamalı kısmında ise Malatya il merkezinde bulunan liselerde görev yapan branş öğretmenleri üzerinde anket yapılmıştır. Uygulanan anketler değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Dindarlık, Dindarlığın Boyutları, Malatya, Öğretmen

KAYNAKÇA

- Abrahamson, Mark (1976), **Functionalism**, (çev. Prof.Dr.Nilgun Celebi), New Jersey, Prentice-Hall Inc.
- Akyüz, Niyazi & Çapçoğlu, İhsan (2006), **Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi**, Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Akyüz, Yahya (1978), **Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri**, Ankara, Doğan Basımevi.
- Allport, Gordon W. (2004), **Birey ve Din**, (çev. Bilal Sambur), Ankara, Elis Yayınları.
- Aron, Raymond, (2014), **Sosyolojik Düşüncenin Evreleri**, (çev. Korkmaz Alemdar), İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- Arslan, Hüsammettin (2007), **Epistemik Cemaat, Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi**, İstanbul, Paradigma Yayıncılık.
- Arslan, Mustafa (2004), **Türk Popüler Dindarlığı**, İstanbul, Değerler Eğitimi Yayınları (DEM).
- _____, “Dini Toplumsallaşma ve Temel Etkenleri: Türk Geç Ergenleri Arasında Uygulamalı Bir Araştırma”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, S. 31 (Kasım 2006-Ocak 2007), Erzurum, s. 61-78.
- Bursalıoğlu, Ziya (1994), **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**, Ankara, Pegem Yayınları.
- Büyüköztürk, Şener (2009), **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara, Pegem Akademi.
- Cipriani, Roberto (2000), **Sociology of Religion, A Historical Introduction**, New York, Walter de Gruyter,inc.
- Çelik, Celaleddin (2000), **Şehirleşme ve Din (Konya Örneği)**, (Doktora Tezi), S.Ü.S.B.E., Konya.
- Çelikten, Mustafa (2005), “Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, S.19, Kayseri, s. 209-210.
- Çiftçi, Adil (2011), **Din Sosyolojisi ve Yöntem**, Ankara, Toplum-bilim yazıları II.

Demirkan, Yaşar (2003), **Kentleşme Sürecinde Din, Yaşam, (Eryaman Örneği)**, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Fine, Gray Alan (1993), **Talking Sociology**, United Kingdom, Allyn and Bacon Inc.

Freyer, Hans (2013), **Din Sosyolojisi** (çev. Turgut Kalpsüz), Ankara, Doğubatı Yayınları.

Glock, Y, Charles (1998), "Dindarlığın Boyutları Üzerine", (çev. M. Emin Köktaş, A. Topçuoğlu, Y.Aktay, M.Ayyıldızoğlu), **Din Sosyolojisi**, Y.Aktaş .& M.E. Köktaş, (der.), Ankara, Vadi Yayınları.

Güçer, Mehmet Sıddık (2005), **Max Weber'de Sosyal Tabakalaşma Olgusu**, (Yüksek Lisans Tezi), GÜSBE, Ankara.

Günay, Ünver (2010), **Din Sosyolojisi**, İstanbul, İnsan Yayınları.
_____, (1999), **Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat**, İstanbul, Erzurum Kitaplığı, Emek Matbaacılık.

Hamilton, Malcom B. (1995), **The Sociology of Religion Theoretical and Cooperative Perspectives**, London, Routledge Publication.

Hökelekli, Hayati (1996), **Din Psikolojisi**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İbn Haldun (2011), **Mukaddime I**, (çev. Süleyman Uludağ), İstanbul, Dergâh Yayınları.

Johnson, Allan G. Blackwell (2000), **Dictionary of Sociology**, Hartford, England, Blackwell Company.

Johnstone, L.Ronald (1992), **Religion in Society, A Sociology of Religion**, Englewood Cliffs, New Jersey, America, Prentice-Hall inc, Paramount Communication Company.

Kalaycı, Şeref (2006), **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Karaşahin, Hakkı (2007), **Bir Batı Anadolu Kasabasında Dini Hayat, (Gördes Örneği)**, Ankara, Birleşik Yayınları.

_____, (2008), "Din Sosyolojisinde Dindarlığın Ölçülmesi Problemi Üzerine Bir Araştırma", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. I, C. XLIX, S.I, Ankara, s. 191-200, A.Ü. Basım Evi.

Kaya, Mevlüt (1998), **Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum**, Samsun, Etüt Yayınları.

Kehrer, Günte (1998), **Din Sosyolojisi**, (çev.M.Emin Köktaş,A. Topçuoğlu,Y.Aktay,M. Ayyıldızoğlu), Y.Aktay, M.Emin Köktaş, (der.), Ankara, Vadi Yayınları.

Keskin, Y. Mustafa (2004), “**Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme**”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. IV, S.2, İstanbul, s. 13- 15.

Kılavuz, Saim (2011), **Ana Hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş**, İstanbul, Ensar Neşriyat.

Kısakürek, Necip Fazıl (1968), “Üstat Necip Fazıl Kısakürek’in Kalem ile Yahudilik Tahlili”, **Büyük Doğu Dergisi**, S. 25,İstanbul.

Kongar, Emre (1985), **Toplumsal Değişme**, İstanbul, Remzi Kitapevi.

Kurt Abdurrahman (2009), “Dindarlığı Etkileyen Faktörler”, **Ulu- dağ Üniversitesi Dergisi**, C.XVIII, S. 2, Bursa, s. 1-26

MEB mevzuat (1973), **Milli Eğitim Temel Kanunu** (1), C.XII, Ankara.

Oruç, Cemil (2010), “Okul Öncesi Dönemde Dini Duygunun Kökenleri ve Gelişimi”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, C.X, S. 3, Samsun, s.75-96

Myers, D. G (1999), **Social Psychology**, New York, The Mcgraw-Hill Companies, Inc.

Peker, Hüseyin (2011), **Din Psikolojisi**, İstanbul, Çamlıca Yayınları.

Seven, Nesibe (2009), **Necip Fazıl Kısakürek’te Dini Yaşayış**, ÇÜSBE, Adana.

Sinanoğlu, A. Faruk (2009), **Dil, Bilgi ve Toplum Üzerine Düşünceler**, İstanbul, I.Q Kültür Sanat Yayıncılık.

Stark R.,Gclock C.Y (1969), “Dimensions of Religious Commitment”, Roland Roberston, (der.), **Sociology of Religion**, Great Britain, Pengiun Publication The Chaucher Press Ltd.

Swingewood, Alan (1998), **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, (çev. Mehmet Küçük), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

Şahin, Doğan (2007), **İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Dini Tutumları (Ankara Örneği)**, (Doktora Tezi), AÜSBE, Ankara.

Tavşancıl, Ezel (2002), **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

Tolan, Barlas (2005), **Sosyoloji**, Ankara, Gazi Kitapevi.

Turner, Brayn S. (1991), **Max Weber ve İslam** (çev. Yasin Aktay), Konya, Vadi Yayınları.

Turner, Jonathan,H. (1998), **The Structure of Sociological Theory**, California,United States, Wadsworth Publishing Company.

Wach, Joachim (1995), **Din Sosyolojisi**, (çev. Ünver Günay), İstanbul, MÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Weber Max (2013), **Protestan Ahlâkî ve Kapitalizmin Ruhü**, (çev. Latif Boyacı), İstanbul, Yarın Yayınları.

_____, (1993) **Sosyoloji Yazıları**, (çev. Taha Parla), 3.Baskı, İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları.

Yapıcı, Asım (2007), **Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık**, Adana, Karahan Kitapevi.

Yılmaz, Selman (2006), **İlköğretim Okulları Öğretmenlerinin Dini Algılarının Sosyolojik Tahlili (İstanbul Bahçelievler Örneği)**, (Yüksek Lisans Tezi), MÜSBE, İstanbul.

Zuckerman, Phil (2009), **Din Sosyolojisine Giriş**, (çev. İhsan Çapcıoğlu, Halil Aydınalp), Ankara, Birleşik Yayınevi.

İNTERNET SİTELERİ

<https://www.meb.gov.tr/2021-2022-orgun-egitim-istatistikleri-aciklandi/haber/27552/tr>

erişim tarihi: 15.12.2022

http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp, erişim tarihi: 22.01.2015

Mültecilerin Eğitimi için OKUL LİDERLİĞİ

Çeviri Editörü

Prof. Dr. Selahattin TURAN

ISBN: 978-625-7501-12-5

Kitabın Orijinal Adı: School Leadership for Refugees Education: Social Justice
Leadership for Immigrant, Migrants and Refugees

Kitabın Yazarı: Khalid Arar

Kitabın Önceki Yayınevi: Routledge

Redaksiyon
Asos Yayınları

Çeviri Editörü
Prof. Dr. Selahattin TURAN

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Son Çağ Yayıncılık Matbaacılık
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48
İskitler 06070 ANKARA
Tel: 0312 3413667
Matbaa Sertifika No: 47865

Birinci Baskı: 2022

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

Çeviri Grubu

Giriş: Nurdan MARAL

Birinci Bölüm: Yurda veda, umuda yolculuk

Emin TÜRKÖĞLU- Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi

İkinci Bölüm: Sınırlar Arasında: Mülteci Çocuklara Yönelik Eğitim Politikalarının Belirlenmesi ve Uygulanması

Metin ÖZKAN- Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Üçüncü Bölüm: Mülteci Öğrencilerin ve Eğitimcilerinin Karşılaştıkları Zorluklara Kulak Vermek

Orbay BAŞARAN & Hamit ÖZEN - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Dördüncü Bölüm: Mültecileri Eğitmek: Araştırmalardan Çıkarılan Dersler

Mehmet DURNALI - Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Beşinci Bölüm: Araştırmacılar, Okul Liderleri ve Öğretmenler için Kültüre Duyarlı Liderlik: Teori ve Uygulama

Mithat KORUMAZ & İbrahim KOCABAŞ - Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Altıncı Bölüm: Yeni Gelen Öğrenciler için Kaliteli Eğitim Sağlamak İşlevsel Mekanizmalar

Mehmet SİNCAR - Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Yedinci Bölüm: Sosyal Bütünleşme İçin Topluma Liderlik Etmek

Gökhan DEMİRHAN - Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Sekizinci Bölüm: Mülteci Eğitimini Yönetmek

Ramazan CANSOY - Karabük Üniversitesi Eğitim Fakültesi

İçindekiler

Çeviri Grubu	4
Mültecilerin Eğitimi için Okul Liderliği	9
Teşekkür	11
Ön Söz	15
Mülteci Eğitimi: Ev Sahibi Toplumlara	
Beklenmedik Bir Hediye	15
SUNUŞ	21
Kaynakça.....	35
GİRİŞ	39
Mülteci Krizi ve Sorunu Çözmeye Yönelik Eğitim Politikası	41
Mülteci Eğitimi, Politikası ve Liderliğinde Araştırma İhtiyacı.....	43
Eğitim Liderliğinin Zorlukları – Politikadan Uygulamaya.....	45
Mülteci Eğitiminde Ortak Konuların Bulunması	46
Kaynakça.....	49
Bölüm 1	
Yurda Veda, Umuda Yolculuk	55
Kavramları Açıklığa Kavuşturmak	57
Göçün Küresel Boyutları.....	59
Göçmenlerin Toplumsal Katkısını Göz Ardı Eden Yabancı Düşmanlığı, İrkçilik ve Dışlayıcı Milliyetçilik	61
Göç ve Eğitimle İlgili Mevcut Bilgiler.....	63
Göçmenlik Olgusu ve Göçmenler için Eğitim: Yerel Girişimler ve Stratejiler.....	64
Özet	66
Kaynakça.....	67
BÖLÜM 2	
Sınırlar Arasında: Mülteci Çocuklara Yönelik Eğitim Politikalarının	
Belirlenmesi ve Uygulanması	73
Güncel İstatistiklerle Mülteciler	73
Mültecilerin Eğitim Hakkı: Zor Gerçeklik İçinde Temel Bir Hak.....	76
Mültecilere Yönelik Eğitim Politikası: Entegrasyon veya Dışlama	80

Tek Bir Amaç ama Farklı Politikalar: Mülteci Öğrencilerin Farklı Eğitim Sistemlerine Entegrasyonunu Sağlamak	85
Okul Politikası: Ulusal ve Yerel Hükümet Politikalarının Koordinasyonu için Çalışma	89
Yerel ve Ulusal Hükümet Politikalarının Mültecilerin Eğitim Hizmetleri Üzerindeki Etkileri	89
Özet	94
Kaynakça.....	94

Bölüm 3

Mülteci Öğrencilerin ve Eğitimcilerinin Karşılaştıkları Zorluklara Kulak

Vermek	99
Bağlam Konuları	99
Mülteci Öğrencilerin Karşılaştığı Zorluklar	100
Finansal Zorluklar	102
Psikolojik Zorluklar ve Ruh Sağlığı Sorunları.....	105
Okullardaki Yapısal ve Kültürel Engeller.....	107
Okulların ve Eğitimcilerin Karşılaştığı Zorluklar	113
Politik Olarak Belirlenen Politikalar Nedeniyle Karşılaşılan Zorluklar..	114
Kurumsal-pedagojik Zorluklar	117
Mülteci Öğrencilerin Psiko-sosyal Durumları ve Kültürel Farklılıkları .	118
Özet	120
Kaynakça.....	121

Bölüm 4

Mültecileri Eğitmek: Araştırmalardan Çıkarılan Dersler.....

Mülteci Eğitimi Araştırmalarında Ana Eğilimler	131
Tema 1: Ev Sahibi Ülkelerde Kabul, Yeniden Yerleşim ve Entegrasyon Politikalarının Uygulanması	134
Tema 2: Okul Temelli Zihinsel ve Psikolojik Müdahaleler Araştırma	140
Tema 3: Eğitim Uygulamaları Üzerine Araştırma: Öğretme ve Öğretim	144
Özet	146
Kaynakça.....	147

Bölüm 5

Araştırmacılar, Okul Liderleri ve Öğretmenler için Kültüre Duyarlı

Liderlik: Teori ve Uygulama	157
Neden Kültür ve Adalet? Kavramsallaştırma	157

Kültüre Uygun Liderliğin Temelleri ve Sosyal Adalet Liderliği ile İlişkisi..	161
Mülteci Eğitiminde Kültüre Uygun Liderlik: Teorik Arka Plan.....	166
Mültecilerin Eğitimi için Sentezlenmiş Bir Kültürel Liderlik Çerçevesi	172
Kültürel Değişimin Failerleri Olarak Eğitim Liderleri: Mülteci	
Okullarından Evrensel Örnekler.....	175
Kişisel Farkındalık.....	176
Politika Ara buluculuğu.....	179
Kapsayıcı Pedagoji.....	182
Lider Profesyonelliği.....	184
Özet	187
Kaynakça.....	189

Bölüm 6

Yeni Gelen Öğrenciler için Kaliteli Eğitim Sağlamak

İşlevsel Mekanizmalar	199
Bu Bizim İnsani Sorumluluğumuzdur.....	199
Yerinden Edilmişlerin Yolculuğu: Mültecilere Yönelik Genel Politikalar	201
Mülteciler İçin Eğitim Politikaları.....	202
Zorluklardan Entegrasyona Strateji ve Mekanizmalar	204
İşlevsel Bir Bütüncül Yaklaşım	209
Geniş Tabanlı Bütünsel Bir Sistemler Arası ve Sistematik Model	212
Çeşitli Mekanizmalar Aracılığıyla Destekleme	213
Yerel Girişimleri Uluslararası Uardımla Birleştirmek için Ağ Oluşturma ..	213
Etkili Bölgesel Yönetişim ve Sosyal Hizmet Sağlamak için Bir Politikanın	
Geliştirilmesi	214
Kültüre Duyarlı Bir Müfredat Oluşturmak.....	214
Bir Karşılama (Hoşgeldiniz) Programı Oluşturmak.....	217
Eğitsel Kaynaklara Erişimin Sağlanması.....	217
Okul Müdürlerinin İşe Alınması, Geliştirilmesi ve Rehberliği	
(mentoring).....	218
Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi.....	218
Müşterek Sorumluluk	219
Kapsayıcı Müfredat, Sınıf ve Öğretim.....	220
Modelin Özü: Kültüre Duyarlı Pedagojik Liderlik	220
Modelin Gerçekleştirilmesi.....	221
Özet	222
Kaynakça.....	224

Bölüm 7

Sosyal Bütünleşme için Topluma Liderlik Etmek.....	225
Farklılıklarla Yüzleşmek.....	226
Sığınmacı ve Göçmen Öğrencilerin Özel Gereksinimleri.....	227
Sosyal Adalet ve Sosyal Bütünleşme için Liderlik.....	229
Sosyal Adalet Liderliğinde Karşılaşılan Güçlükler.....	232
İrkçilikle Mücadele.....	232
Mülteci ve Göçmen Öğrenciler için Destek Sistemleri.....	236
Gelecek için Uyum Programı.....	236
Aile Desteği.....	236
Okul Destek Sistemleri.....	237
Ev Sahibi Topluluk Desteği.....	239
Kültüre Duyarlı Liderlik Aracılığıyla Mülteci Öğrencilere Yönelik	
Sosyal Adaletsizliğin Üstesinden Gelmek.....	239
Uygun Destek ve Kaynakların Sağlanması.....	241
Başarı için Ortak Sorumluluk: Ev Sahipleri ve Yeni Gelenler.....	241
Kültürel Olarak Duyarlı Bir Liderlik, Müfredat ve Pedagoji	
Oluşturmak.....	243
Küresel Vatandaşlık Eğitimi.....	244
Sosyal Bütünleşmenin Oluşturulmasında Eğitim Liderlerinin Rolünün	
Yeniden İncelenmesi.....	245
Bütüncül Bir Kapsayıcılık Politikası Oluşturma.....	247
Özet.....	248
Kaynakça.....	249

Bölüm 8

Mülteci Eğitimini Yönetmek	255
İkilemler, Sonuçlar ve Sonraki Adımlar	255
Sonuç: İyimserlik ve Umut	262
Kaynakça.....	267
DİZİN	269

Mültecilerin Eğitimi için Okul Liderliği

Mültecilerin Eğitimi için Okul Liderliği, eğitim liderlerinin mülteci öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için farklı uygulamaları nasıl şekillendirdiğini ve yönlendirdiğini incelerken, eşitlik ve sosyal adalet konularını da ele almaktadır. Yeni göçmenler için önde gelen karşılama okullarını kapsayan yerel özelliklere ve uluslararası temalara işaret eden güncel teorik anlayışları ve araştırma bulgularını birinci elden sunmaktadır.

Kitap, mülteci eğitimiyle ilgili politika kılavuzlarının ve güncel araştırma bulgularına ilişkin küresel bir analiz ortaya koymaktadır. Son yıllarda savaş, siyasi çatışmalar ve ekonomik çöküntüye bağlı olarak büyük kitleler yurtlarını terk etmek zorunda kalmıştır. Sığınma sağlayan ülkeler, bu yoksul ama umutlu çocukların yeni bir gelecek inşa etmelerini sağlayacak kaliteli bir eğitim sağlamalıdır. Bu kitap aracılığıyla, yeni gelen göçmenleri okullarında ve toplumlarında ağırlamak için kültürel eğitim liderliğine rehberlik edecek kapsamlı bir model sunulmaktadır.

Bu kitap, eğitim liderliği, sosyal adalet eğitimi ve eğitim yönetimi alanlarında çalışan akademisyenlerin, araştırmacıların ve lisansüstü öğrencilerin büyük ilgisini çekecektir.

Dr. Khalid Arar, Texas State Üniversitesi'nde Eğitim Liderliği ve Politikası alanında görev yapmaktadır ve International Journal of Leadership in Education Dergisi'nde editör yardımcısıdır. Son yirmi yıldır, araştırmalarında eşitlik ve çeşitlilik merceğinden bakarak hem K12 hem de yükseköğretim politikalarına odaklanmıştır. Küresel anlamda adaletsizliklere meydan okumaya ve farklı ortamlardaki mültecilerin zor durumunu incelemeye olan bağlılığı, onu bu kitabın yazmaya ve diğer yayınlara yönlendirmiştir.

Kaynakça

Arar, K., Brooks, J., & Bogotch, I. (Eds.) (2019). *Education, immigration and migration: Policy, leadership and praxis for a changing world*. London, UK: Emerald Publishing.

Arar, K., Özücü, D., & Ak Küçükçayır, G. (2019). Culturally relevant school leadership for Syrian refugee students in challenging circumstances. *Educational Management, Administration & Leadership*, 47(6), 960–979. Online First. May 16, 2018.

Arar, K., Özücü, D., & Ak Küçükçayır, G. (2020). A holistic look at education of the Syrians under temporary protection in Turkey: Policy, leadership and practice. *International Journal of Leadership in Education*, 23(1), 7–23.

Arar, K., Özücü, D., & Waite, D. (2020). Understanding leadership for refugee education: Introduction to the special issue. *International Journal of Leadership in Education*, 23(1), 1–6.

Bayrakli, E., & Hafez, F. (Eds.). (2017). *European Islamophobia report 2016*. Ankara: TU- SETA.

Bogotch, I., & Kervin, C. (2019). Leadership and policy dilemmas: Syrian newcomers as future citizens of Ontario, Canada. In K. Arar, J. Brooks, & I. Bogotch (Eds.), *Education, immigration and migration: Policy, leadership and praxis for a changing world* (pp. 33–52). London, UK: Emerald Publishing.

OK YAY RİSALESİ

BAHTİYARZÂDE HASAN ÇELEBİ
(İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nüshası)
METİN-DİZİN/SÖZLÜK

Hazırlayan
Doç. Dr. İlhan Uçar

ASOS Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-24-3

Editör

Dr. Osman Özer

Kapak

Bülent POLAT

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Tüm bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İçindekiler

Giriş	7
Metin	11
Dizin	54
Kaynaklar.....	243

Giriş

Ok ve yayın tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İlk insanların avlanmak ve kendilerini korumak için geliştirdikleri ilkel mızraklar, daha sonra kendilerine yeterli gelmemiş ve mızrakların boylarını küçülterek oka dönüştürüp, bir yay yardımıyla atmaya başlamışlardır. Başlangıçta avlanma ve korunma amaçlı geliştirilen ok ve yay daha sonra bir savaş aracı durumuna gelmiştir.

Eski dönem savaşlarının kazanılmasında asker çokluğunun yanında elbette ki kullanılan silahların gelişmişlik seviyesi ve onları kullanma teknikleri de önem taşımaktadır. Türk okçuluğundaki gelişmiş teknikler, Türklerin olduğu kadar Avrupalıların da dikkatini çekmektedir.

Yay ve okların silah olarak kullanılması sonucunda imparatorluklar yükseldi ve düştü. Eski Mısırlılar, yayı MÖ 3500 civarında birincil savaş silahı olarak kullandılar. Neredeyse kendileri kadar uzun yaylar ve çakmaktaşı ve bronzdan ok uçları yaptılar. MÖ 1800 civarında, Asurlular yeni bir yay tasarımı tanıttı. Olimpik bir şekilde sahip kısa bir deri, boynuz ve ahşap yay. Mısırlılar tarafından kullanılan uzun yaydan daha güçlüydü ve at sırtında kolaylıkla kullanılabilirdi. Bu yay, Asurlulara Orta Doğulu rakiplerine karşı savaşta bir avantaj sağladı. Hititler, MÖ 1200 civarında geliştirdikleri hafif, hızlı savaş arabalarından ateş ederek mobil savaşta kısa olimpik yayı da kullandılar (Haywood, Lewis, 2014: VIII).

Savaş silahlarını geliştirenler, coğrafyalarını genişletmeye ve daha büyük toprak parçalarında egemenlik sürmeye başladılar. Zaman içerisinde Orta Doğu ülkeleri ok tekniklerini ilerleterek üstünlük sağladılar. Uzak Doğu'da ise Japonya'nın samuray savaşçıları okçuluk becerileriyle tanınmaya başladı. Orta Doğu'nun okçuluktaki üstünlüğü, Avrupalılarla yapılan savaşlarda yüzyıllar boyu başarı getirmiştir. Örneğin, güçlü askerler olarak bilinmesine rağmen, Romalılar yayı çekerken göğüslerine verimsiz bir şekilde çekip kullandılar. Romalılar daha sonra bu çekişteki başarısızlığı kabul ettiler ve okçuluk hünerlerini geliştirmeye çalıştılar. Moğollar Avrupa'nın çoğunu fethetti ve Türkler, kısmen üstün kıvrık yayları ve daha iyi atış teknikleri nedeniyle Haçlıları geri püskürttüler (Haywood, Lewis, 2014: VIII).

Kaynaklar

- Acar, M. Ş. (2007). *İstanbul'un Son Nişan Taşları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Acar, Ş. ve Özveri, M. (2017). Bir İstanbul Okçuluk Menzîlnâmesi, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 18(2), 24-68.
- Ahmet Vefik Paşa (2000). *Lehçe-i Osmanî* (haz. Recep Toparlı). Ankara, TDK Yayınları.
- Aksoy, H. (2002). Kavsnâme. *TDV İslâm Ansiklopedisi C.25*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aksoyak, İ.H. (1995). Divan Şiirinde Okçuluk Terimleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S.1, s.81-94.
- Akyıldız, S. (2021). *Minhâc-ı Rumât (Okçuluğun Yolları) Mehmed Emin Vahîd Efendi (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Altundal, G. (2020). *16-18. Yüzyıllar Arasında Osmanlıda Ok Yapım ve Atış Teknikleri*. Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Anık, Ş. S. (2018). *17. Yüzyıla Ait Bir Okçuluk Risalesi: Tezkire-i Rumat (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Arbak, P. (1965). Ok ve Okçuluk Hakkında Bibliyografya. *Türk Kültürü*, (2)22, 134-136.
- Arık, S. (2016). *Kavsnâme-i Menzîlât 1b-51a (İnceleme, Metin, Sözlük, Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi, Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Atabeyoğlu, C. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyete Spor, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi. C.6*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ateş, İ. (1974). *Ok Meydanı ve Okçuluk Tarihi*, İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ayanoğlu, İ. F. (1974). *Ok Meydanı ve Okçuluk Tarihi*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Azbay, E. (2019). XVII. Yüzyıldan Bir Okçuluk Kitabı: Hâzâ Kitâb-ı Kavsnâme ve Okçuluk Terimleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*. (30), 191-211.
- Azbay, E. (2020). *Kavsnâme Dervazi'nin Okçuluk Kitabı (Muhammed bin Yûnus ed-Dervâzî)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu/Okçular Vakfı Yayınları.

- Bakırcı, F. (2020). Bir Okçuluk Terimi: Koşa Yay (Çekmek). *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (60)1, 179-194.
- Bang, W., Rahmeti, R. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Bir A., Kaçar M. vd. (2006). Türk Menzil Okçuluğu, Yay ve Okları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları VIII/1*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Boran, M. (2022). Osmanlı Devleti'nde Menzil Atışlarında Genel Düzen ve Kurallar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Bahar* (36), 133-153.
- Bozkurt N. (2007). Ok. *TDV İslâm Ansiklopedisi, C.33*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,
- Büngül, N. R. (1944). *Okçuluk Hakkında Hulasa: Ok, Yay Yapmak, Ok Atmak San'atları ve Okçuluk Marifetleri, Okçuluk İdmanları ve İslâm Âleminde Okçuluğun Kudsiyetine Dair Bilgiler, Hüseyin bin Ahmt Erzurumi*. Konya: Ülkü Basımevi.
- Delice, H. İ. (2021). Kitab fi İlmi'n-Nüşşab'da Geçen Okçuluk Terimleri . *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 1841-1860.
- Delice, İ. (2003). *Hulasa Okçuluk ve Atçılık (Hüseyin b. Ahmet el-Erzurumi)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Doğan, A. (2017). *Osmanlıda Kemankeşlik (Okçuluk) ve Ahilik Ritüelleri*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü / Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Samsun.
- Doğru, R. S. (2020). *Fezâ'il-i Remy "Okçuluğun Faziletleri" (İbn Rüşen)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu/Okçular Vakfı Yayınları.
- Doğru, R. S. (2020). *Kevserül-Hayât ve Mücellâi'r-Rumât (Gramer-Metin, Günümüz Türkçesine Çeviri, Dizin/Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Eralp, T. N. (1993). *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Kullanılan Silahlar*. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Erçin, Z. Ş. (2017). *Ahmed bin Hüseyin el-Giridi'nin Risâletü'l Kavsiye'si (Transkripsiyon ve İnceleme)*. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Ergin, A. ve Çetin, A. (2015). *İslambol Okçuları Risâle-i Bahtiyarzâde Hasan Çelebi*, Ankara: Astana Yayınları.
- Eser, G. (2022). *Asr-ı Saadet'te Okçuluk*. Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Gemici, N. (2020). *Minhâc-ı Rumât "Okçuluk Rehberi" (Mehmed Emin Vahid Paşa)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu/Okçular Vakfı Yayınları.
- Göksu, E. (2010). Ok ve Yayın Türk Devlet Geleneği ve Hâkimiyet Anlayışındaki Yeri. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları, Yeni Türk Edebiyatının Kaynakları II*. Volume 5(2) Spring 986-1011.

- Göksu, E. (2013). *Okla Yükselen Millet / Türklerde Ok ve Okçuluk*. Konya: Kömen Yayınları.
- Görgünay, N. (2002). *Eski Türk Damgalarında Ok ve Yay*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gülensoy, T (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü 1-2*. TDK Ankara: Yayınları.
- Gürbüz, F. (2019). *Mehmed Emin Vahîd Paşa'nın Minhâcü'r-Rumât Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gürgendereli, R. (2015). *Bir Okçuluk Risâlesi: Kavsnâme*. Turkish Studies, 10(8), 1313-1324.
- Haywood, K., Lewis, C. (2014). *Archery: Steps to Success*, Human Kinetics.
- İşın, P.M. (2009). Türk Okçuluk Araştırmaları ve Paul E. Klopsteg (1889-1991). *Acta Turcica (Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi)*, 1(1), 233-241.
- İhsanoğlu E., Şeşen R., vd. (2004). *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi I-II (History of Military Art and Science Literature During the Ottoman Period)* İstanbul: IR-CICA.
- İrtem, S. K. (2005). *Sultan II. Mahmud Devri ve Türk Kemankeşleri*. İstanbul: Temel Yayınları.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devleti'nde Spor*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karagülle, E., Koç M. C. (2020). Osmanlı Devleti'nde Menzil Okçuluğu. *Dünya Sağlık ve Tabiat Bilimleri Dergisi*, 3(2), 96-110.
- Karasu, S. (2022). *Çukadâr-ı Şehriyârî Kemânkeş Ahmed'in İrşâdü'r-Rumât Adlı Eseri Transkripsiyon ve Değerlendirilme*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Tokat.
- Karpowicz, A. (2018). *Osmanlı Türk Yayları: İmalî ve Tasarım*. İstanbul: Okçular Vakfı Yayınları.
- Klopsteg, P. E. (2001). *Turkish Archery and the Composite Bow*, Simon Archery Foundation, The Manchester Museum, The University, Manchester.
- Klopsteg, P. E. (2019). *Türk Okçuluğu*. (Çev. Ömer Seyfi Saruhanoglu ve Uğur Kâşif Boyacı), İstanbul: Okçular Vakfı Yayınları.
- Köksal, Fatih (2000). Bir Okçuluk Terimi: 'Kurban' ve Divan Şiirinde Kullanımı Üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 9, s. 191-210.
- Köksal, M. F. (2001). Divan Şiirinde Okçuluk Terimleri'ne Ekler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S.10, 235-253.
- Kuşoğlu, M. Z. (2006). *Türk Okçuluğu ve Sultan Mahmud'un Ok Günlüğü*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Kutlay, R. K. (2017). *Kavsnâme (İnceleme, Metin, Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Çanakkale.

- Küçük M.A. (2018). İslam Öncesinden Sonrasına Türk Geleneğinde Bir Yaşam Stili: Okçuluk. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 4(1), 178-191.
- Küçük, M. A. (2018). İslâm Öncesinden Sonrasına Türk Geleneğinde Bir Yaşam Stili: “Okçuluk”, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1),178-191.
- Küçüker, P. (2015). Tirkeş, Okluk, Kiş ve Kişlik Kelimeleri Üzerine, 7. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*. C. I, 765-771, Elâzığ: Fırat Üniversitesi.
- Küçüker, P. ve Yıldız, Y. (2022). Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar Baytarnâme. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Metin, T. (2014). Selçuklularda Okçuluğa Genel Bir Bakış. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(XVII), 131-153.
- Mütercim Asım Efendi (2010). *Burhan-ı Katı* (haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs). Ankara: TDK Yayınları.
- Okumura, S. (2022). Memluk Halı Fragmanı Kaplı Bargello Kompozit Yayının Menşei. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 23(47), 187-208.
- Ölçücü H. Ç. (2014). *Tuhfetü'l-Hasib İnceleme-Metin-Dizin*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Özden, H. ve Öz S. (2015). *Türk Okçuluk Tarihi: Giriş*. İstanbul: Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği Yayınları.
- Özkan, F. H. (2011). Kühü'l Ahbâr'da Osmanlı Okçuluğu. *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 49(2), 223-238.
- Öztopçu, K. (2002). *Kitâb Fî 'İlm An-Nuşşâb, Memlûk Kıpçasıyla 14.yy'da Yazılmış Bir Okçuluk Kitabı*, İstanbul: Kebikeç Yayınları.
- Öztürk, G. (2016). *Kavisnâme-i Menzilât 51b-101b Varak (Hacı Hasan b. Hacı Bahtiyar'ın Eseri) (İnceleme, Metin, Sözlük, Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi, Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Özveri M. (2006). *Okçuluk Hakkında Merak Ettiğiniz Her Şey*, İstanbul: Umut Matbaacılık.
- Şahintürk, H. (2022). *Okçuluk Risâlesi (Fethizâde Seyyid Mustafa Efendi)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu/Okçular Vakfı Yayınları.
- Şahintürk, H., Karaca, Y., vd. (2019). (Yay.Haz.) *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Türk Okçuluğu*, Okçular Vakfı Yayıncılığı, İstanbul.
- Şemseddin Sâmî (2005). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şenaslan, N. F. (2012). *Risale-i Kavsiyye der Beyan-ı Zümre-i Tir-Endazan (İnceleme-Metin-Dizin)*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Şucâ'u'd-din Dorûd-Bâşî-yi Beyhakî (2020). *Okçuluk Sanatı, Câmi'u'l-Hidâyet fî 'İlmi'r-Rimâyet*. (çev. İbrahim Duman), İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

- Taş, İsmail (2022). *Umdetü'l-Mütenâsilin (Mehmed bin Şeyh Mustafa)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu/Okçular Vakfı Yayınları.
- Tulu, S. (2021). Dede Korkut Kitabında Okçuluk Terimleri. *Bitig Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 51-58.
- Turan O. (1945). Eski Türklerde Okun Hukuki Bir Sembol Olarak Kullanılması. *Belleten Temmuz IX/35*, (306).
- Tuzcuoğulları, Ö. T. (2020). Islık Çalan Oklar Ve İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, (7)61, 3117-3122.
- Tuzcuoğulları, Ö. T. ve Serçemeli, C. (2019). Okçuluk İle İlgili Hadisler ve İnanç Sistemi İçerisinde Okçuluğun Değerlendirilmesi, *International Social Sciences Studies Journal*, 5(53): 7545-7548.
- Türkmen, M. ve Yönel, G. (2017). Türk Kültür Yaşamında Okçuluk. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55), 523-533.
- Uçar, A. (Ed.) (2019). *Nişangâh-ı İstanbul: İstanbul Through A Bow's Sight*, İstanbul: Gürsoy Grup Kültür Yayınları.
- Uçar, İ. (2015). Divânu Lugâti't-Türk'te Yer Alan Okçuluk Terimleri ve "yük - yüj" Sözcüklerinin Kullanımı Üzerine. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science (JASS)*. 2/38, 85-90.
- Uçar, İ. (2013). *Kavâidü'r-Remy, "Ok Atıcılığının Kuralları" (Abdullah el-Kâtip) İnceleme, Metin, Gramatikal Dizin*. Ankara: Mucize Yayınları.
- Uçar, İ. (2019). Tarihî Seyir İçerisinde Geleneksel Türk Okçuluğunun Sosyo-Kültürel Yansımaları ve Bir Okçuluk Terimi Olarak "Yağmur Oku". *Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 1231-1238, Samsun.
- Ünsal, A. (2022). *Avare Ok*. İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları.
- Vatansever, A. ve Babagür, A. (2014). *Türk Okçuluk Tarihi ve Okçular Vakfı*. İstanbul: Anka Matbaası.
- Vural H. ve Aksoy Y. M. (2010). *Kavsnâme (Kemankeş Mustafa Efendi)*. Tokat: Taşhan Kitap Yayınları.
- Vural, H. (2020). Osmanlı Türkçesi Sözlüklerinde Yer Alan Okçuluk Terimleri. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Ekim, s. 115-123.
- Yastı M. (2016). *Umdetü'l-Mütenâzilîn / Okçuluğun İlkeleri*. Konya: Palet Yayınları.
- Yavuz K., Canatar M. (2010). *Okçuluk Kitabı Telhîs-i Resâilât-ı Rumât (Mustafa Kâni Bey)*. İstanbul: Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Yıldırım, B. Ç. (2020). *Kemankeş Mustafa Kavsnâme (Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sakarya.

- Yılmaz, S. (2020), *Osmanlı Türkçesiyle yazılmış Okçuluk ve Atçılık mecmuası (Hüsrev Paşa 816) Metin ve Gramer İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yönel, G. ve Türkmen, M. (2017). Türk Kültür Yaşamında Okçuluk. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55), 523-533.
- Yurdaydın, H. G. (1963). *Matrakçı Nasuh*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Yücel, Ü. (1968). Sultan II. Mahmud Devrinde Okçuluk. *Türk Etnografya Dergisi*, (10), 89-102.
- Yücel, Ü. (1971). *Kültür Tarihimizde Okçuluk Sanatı ve Müesseseleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Yücel, Ü. (1999). *Türk Okçuluğu*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Yüksel İ. A. (2016). *Okçuluk Sicil Defteri*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Yüksel İ. A. (2017). *Bahtiyarzade Okçuluk Risalesi*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Zal, Ü. (2007). Türk Kültüründe “Ok”ların Taşıdığı Anlamlar ve “Okumak” Fiilinin Ortaya Çıkışı Üzerine. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (167), 69-82.

Ortaokullarda Eleştirel Düşünme Öğretimi

Dr. İhsan GÜZEL

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-7501-70-5

Yazar

Dr. İhsan GÜZEL

Kapak

Asos Yayınları

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

Dr. İhsan GÜZEL

1987 yılında Muş'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Muş'ta tamamladı. 2011 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Çeşitli özel eğitim kurumlarında Türkçe öğretmeni olarak görev yaptı.

2014 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi bölümünden “Öğretmen Adaylarının Okuma Tutumları ve Yazma Tutumları Arasındaki İlişki (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)” başlıklı yüksek lisans teziyle mezun oldu. 2022 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi bölümünden “Eleştirel Düşünme Becerisi Öğretiminin Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerine ve Türkçe Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi” başlıklı doktora teziyle mezun olarak doktor unvanını aldı. Düşünme becerileri ve Türkçe eğitimi konularında çalışmaları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
--------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

NEDEN ELEŞTİREL DÜŞÜNME?.....	9
-------------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

ELEŞTİREL DÜŞÜNME	15
2.1. Düşünme	15
2.2. Eleştirel Düşünme	17
2.3. Eleştirel Düşünmeyi Oluşturan Beceriler	19
2.4. Eleştirel Düşünmenin Özellikleri.....	21
2.5. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri.....	23
2.6. Eleştirel Düşünme Eğitimi	25
2.7. Eleştirel Düşünme Becerisinin Gelişiminde Öğretmenin Yeri	27
2.8. Eleştirel Düşünme Öğretiminde Yaklaşımlar.....	30
2.8.1. Konu Tabanlı Öğretim Yaklaşımı	31
2.8.2. İçerik Temelli Öğretim Yaklaşımı	31
2.8.3. Beceri Temelli Öğretim Yaklaşımı (Genel Yaklaşım) ..	33
2.8.4. Karma Öğretim Yaklaşımı	34
2.9. Eleştirel Düşünme Becerisini Etkileyen Unsurlar	35
2.10. Eleştirel Düşünmenin Diğer Düşünme Türleriyle İlişkisi	36
2.11. Eleştirel Düşünme Becerisinin Temel Dil Becerileriyle İlişkisi	38
2.11.1. Eleştirel Okuma.....	38
2.11.2. Eleştirel Yazma	44
2.11.4. Eleştirel Dinleme.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME.....	53
3.1. Eleştirel Düşünmenin Değerlendirilmesi	53
3.1.1. Cornell Eleştirel Düşünme Testi Düzey X.....	54
3.1.2. Ennis- Weir Eleştirel Düşünme Yazılı Testi.....	54
3.1.3. California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği	55
3.1.4. Diğer Ölçekler	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI... 57	57
4.1. Eleştirel Düşünme Becerileri ile İlgili Araştırmalar	57
4.2. Eleştirel Düşünme Becerisi Başarı Testi	71
4.2.1. İlgili kaynakların incelenmesi.....	72
4.2.2. Sorular ve ilişkili oldukları kazanımların oluşturulması	73
4.2.3. Uzman görüşüne başvurulması	73
4.2.4. Eleştirel Düşünme Becerisi Testi.....	73
4.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	81
4.4. İçerik Temelli Eleştirel Düşünme Eğitim Programı.....	82
4.4.1. Programın hazırlanması	83
4.4.2. Eleştirel Düşünme Becerisi Etkinlik Örnekleri	86
Eleştirel Düşünme Öğretim Programının Uygulanması.....	97
KAYNAKÇA	99
EKLER	113
EK-1. Araştırma İzinleri.....	113

ÖN SÖZ

Eleştirel düşünme becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesi gerekliliği, eğitimin tüm paydaşları tarafından kabul görmektedir. Gelişmiş ülkelerde uzun zamandır araştırmalara konu olan düşünme öğretimi çalışmaları, son yıllarda ülkemizdeki araştırmacıların da ilgi odağı hâline gelmiştir. Yenilenen öğretim programlarının temel amacı, düşünme becerilerin geliştirilmesidir. Okullarda bu becerilerin geliştirilmesine yönelik uygulamaların eksikliklerini tespit etmek ve gidermek için yapılan bu çalışmada 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesine yönelik uygulamalar yapılmıştır.

Araştırmanın her aşamasında bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, lisans eğitimimden başlayarak doktora eğitimimin bitimine kadar desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. İlhan ERDEM'e teşekkür ederim.

Manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim, sevgileriyle bana güç verip beni her zaman destekleyen annem ve babama; kendilerine ayırmam gereken zamandan çalarak gerçekleştirdiğim çalışmalarda yokluğuma katlandıkları için kızıma ve oğluma; çalışmalarım sırasında sabır ve anlayışını esirgemeyip sürekli yanımda olan sevgili eşim Kader GÜZEL'e şükranlarımı sunarım.¹

İhsan GÜZEL

1 Bu çalışma İlhan ERDEM danışmanlığında İhsan GÜZEL tarafından hazırlanan "Eleştirel Düşünme Becerisi Öğretiminin Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerine ve Türkçe Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi" (İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü) başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

KAYNAKÇA

Adler, J. E. (1987). *On resistance to critical thinking*. Thinking: the second international conference. (Edt: David N. Perkins, Jack Lochead & John C. Bishop). Lawrence Erlbaum Associates.

Akar, C. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde eleştirel düşünme gücü* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Akbıyık, C. (2002). *Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Akdağ, M. ve Güneş, H. (2003). Öğretmen rolünün yaratıcı bir sınıf ortamı oluşturmasındaki önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 159.

Akinoğlu, O. (2001). *Eleştirel düşünme becerilerini temel alan fen bilgisi öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Aksu, G. ve Koruklu, N. (2015). Determination the effects of vocational high school students' logical and critical thinking skills on mathematics success. *Eurasian Journal of Educational Research*, 59, 181-206.

Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve sözlü anlatım-kompozisyon sanatı*. Akçağ Yayıncılık.

Akyol, A. (2011). 2005 *İlköğretim ikinci kademe türkçe dersi öğretim programında eleştirel okuma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Kök Yayıncılık.

Alkaya, F. (2006). *Eleştirel düşünme becerilerini temel alan fen bilgisi öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi.

Altunsöz, D. (2016). *Türkçe dersi öğretim programının öğrencilerin eleştirel okuma becerisini geliştirme açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bartın Üniversitesi.

Argüden, Y. (2005). *Yönetim kurullarında eleştirel düşünme*. http://www.polater.com.tr/bilgi_agaci/3408/, 20.10.2021.

Arıcı, A. F. (2017). *Okuma eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Aybek, B. (2006). Konu ve beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi ve dü-

zeyine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 43-60.

Aydın, A. ve Pehlivan, B.M. (2019). *Eleştirel düşünme, sosyal bilimler ve iletişim perspektifi*. Der Yayıncılık.

Aytan, N. (2014). *Türkçe derslerinde yaratıcı okuma uygulamaları*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.

Aytan, N. (2016). Eğitimde yaratıcı okuma. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 295-313.

Bakırcıoğlu, R. (2006). *Ansiklopedik psikoloji sözlüğü*. Anı Yayıncılık.

Baysal, Z. N., Çarıkçı, S. ve Yaşar, E. B. (2017). Sınıf öğretmenlerinin düşünme becerileri öğretimine yönelik farkındalıkları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 7-28.

Belet, Ş. D. (2011). Eleştirel okuma becerisinin geliştirilmesinde hikâye anlatma yönteminin kullanımı: Öğretim deneyi uygulaması. *Bilişim*, 59, 67-96.

Beyer, B.K. (1991). *Teaching thinking skills: A handbook for secondary school teachers*. Allyn and Bacon.

Beyreli, L., Çetindağ, Z. ve Celepoğlu, A. (2006). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Pegem Yayınları.

Bökeoğlu, O. Ç. ve Yılmaz, K. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünmeye yönelik tutumları ile araştırma kaygıları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 41(41), 47-67.

Brouwer, P. (1996). Hold on a minute here: what happened to critical thinking in the information age?. *Journal of educational technology systems*, 25(2), 189-197.

Büyükoztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Cevizci, A. (1996). *Felsefe sözlüğü*. Ekin Yayıncılık.

Ciardello, A. V. (2004). Democracy's young heroes: An instructional model of critical literacy practices. *The Reading Teacher*, 58(2), 138-147.

Cihaner, C. (2007). *Eleştirel düşünme kazandırma yönüyle Bilgin Adalı'nın çocuk kitapları* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Cihangir, Z. (2004). *Kişilerarası iletişimde dinleme becerisi*. Nobel Yayıncılık.

Collier, K., Guenther, T., & Veerman, C. (2002). *Developing critical thinking skills through a variety of instructional strategies* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Saint Xavier University.

Cottrell, S. (2005). *Critical thinking skills developing effective analysis and argument*. Palcrave Macmillan

Craver, K.W. (1999). *Using internet primary sources to teach critical thinking skills in history*. Greenwood. <http://ebrary.com>, 03.11.2021.

Cüceloğlu, D. (2008). *İyi düşün doğru karar ver*. Remzi Kitapevi.

Çıkrıkçı, N. (1993). Watson-Glaser eleştirel akıl yürütme gücü ölçeğinin (form Y M) lise öğrencileri üzerindeki ön deneme uygulaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2), 559-569.

Çıkrıkçı, N. (1996). *Eleştirel düşünme: Bir ölçme aracı ve bir araştırma*, Sözlü Bildiri, III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Adana.

De Bono, E. (1999). *Altı şapkalı düşünme tekniği*. (Çev, E. Tuzcular), Remzi Kitabevi.

Dell, G. S. (1986). A spreading-activation theory of retrieval in sentence production. *Psychological review*, 93(3), 283-321.

Demir, M. ve Uluçınar, U. (2012). Eleştirel düşünmenin önemi ve öğretimi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 146, 62-66.

Demir, M.K. (2006). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Dilekli, Y. (2015). *Öğretmenlerin düşünmeyi öğretmeye yönelik yaptıkları sınıf içi uygulamaları, özyeterlik düzeyleri ve öğretim stilleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.

Doğan, N. (2013). Eleştirel düşünmenin ölçülmesi. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 22, 29-42.

Doğanay, A. (2012). Öğretim ilke ve yöntemleri. A. Doğanay (Ed.), *Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi içinde* (s.303-356). Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğanay, A. ve Ünal, F. (2006). Eleştirel düşünmenin öğretimi. A. Şimşek (Ed.), *İçerik türlerine dayalı öğretim içinde* (s. 209-261). Nobel Yayıncılık.

Dombaycı, M. A. ve Doğru, S. G. (2019). Heidegger'in Descartes eleştirisi bağlamında "Malone Ölüyor" kitabının değerlendirmesi. *Kaygı*, 18(2), 455-479.

Duchscher, J. E. B. (1999). Catching the wave: understanding the concept of critical thinking. *Journal of advanced nursing*, 29(3), 577-583.

Duran, E. (2013). Türkçe dersi öğretim programlarında eleştirel okuma. *International Journal of Social Science*, 6(2), 351-365.

Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

Ennis, R. H. (1986). *A taxonomy of critical thinking dispositions and abilities*. (Eds. J. B. Baron, & R. S. Sternberg), *Teaching thinking skills: Theory and practice in* (pp. 9-26). Freeman

Ennis, R. H. (1989). Critical thinking and subject specificity: Clarification and needed research. *Educational researcher*, 18(3), 4-10.

Ennis, R. H. (1991). *Goals for a critical thinking curriculum*. A. Costa (Ed.). *Developing Minds, Volume 1*. Virginia. Ascd.

Ennis, R.H. (1985). *Goals for critical thinking curriculum*. A. Costa (Ed.), *Developing Minds* (ss. 54-57). Alexandria, Association for Supervision and Curriculum Development.

Ennis, R. H. (1993). Critical thinking assessment. *Theory into practice*, 32(3), 179-186.

Ennis, R. H. (1996). Critical thinking dispositions: Their nature and assessability. *Informal logic*, 18(2), 165-182.

Ennis, R. H., & Weir, E. E. (1985). *The Ennis-Weir critical thinking essay test: An instrument for teaching and testing*. Midwest Publications.

Ennis, R.H, Millman, J., & Tomko, T.N. (2005). *Cornell critical thinking tests level X & level Z manual*. Critical Thinking Co.

Epçaçan, C. (2019). A review on the relationship between critical thinking skills and learning domains of Turkish language. *Educational Research and Reviews*, 14(3), 67-77.

Erol, S. ve Erdem, İ. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik algıları. *International Journal of Language Academy*, 5(2), 236-249.

Esemen, A. ve Sadioğlu, Ö. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(3), 436-460.

Evcen, D. (2002). *Watson-Glaser eleştirel akıl yürütme gücü testinin (Form S) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi.

Facione, P. A., Facione, N. C., & Giancarlo, C.A.F. (1998). *The California critical thinking dispositions inventory*. Academic Pres.

Fisher, R. (2005). *Teaching children to think* (2. Baskı). Nelson Thornes.

Flemming, L. E. (2009). *Reading for thinking*. Houghton Mifflin Company. http://dulieu.tailieuhocvap.vn/books/ngoai-ngu/anh-van-can-ban/file_goc_781564.pdf, 01.09.2021.

Fourez, G. (2002). *La construction des sciences: les logiques des inventions scientifiques*. De Boeck & Larcier.

Freely, A. J., & Steinberg D. L. (2009). *Argumentation and debate critical thinking for reasoned decision making* (12. Baskı). Wadsworth Cengage Learning.

Fung, I. (2005). Critical thinking as an educational goal: a fulfilled or unfulfilled promise. http://www.pesa.org.au/papers/2005-papers.Paper-14_Irene_Fung.doc., 12.10.2021.

Grant, G. E. (1988). *Teaching Critical Thinking*. Praeger Publishers. New York

Grosser, M. M., & Lombard, B. J. J. (2008). The relationship between culture and the development of critical thinking abilities of prospective teachers. *Teaching and Teacher Education*, 24(5), 1364-1375.

Gülveren, H. (2007). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Güneş, F. (2014). Konuşma öğretimi yaklaşım ve modelleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 3(1), 1-27.

Gürbüz, H. (2016). *İlkokul programında yer alan ortak temel becerilerin öğrenci çalışma kitaplarında bulunan etkinliklerde yer alma düzeyleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Güven, M. ve Kürüm D. (2008). Öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, 7(1), 53-70.

Güzel, S. (2005). *Eleştirel düşünme becerilerini temele alan ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi.

Halpern, D. F. (2014). *Thought and knowledge: An introduction to critical thinking*. https://tandfbis.s3.amazonaws.com/rt-media/pdf/9781848726291/chpt_1.pdf, 11.09.2021.

Hançerlioğlu, O. (2015). *Felsefe sözlüğü*. Remzi Yayıncılık.

Hickman, J. S. (1993). A critical assessment of critical thinking in nursing education. *Holistic Nursing Practice*, 7(3), 36-47.

Hofreiter, T.D., Monroe, M.C., & Stein, T.V. (2007). Teaching and evaluating critical thinking in an environmental context. *Applied Environmental Education and Communication*, 6, 149-157.

Huitt, W. (1998). Critical thinking: An overview. Educational Psychology Interactive. Retrieved from <http://chiron.valdostaedu/whuitt/col/cogsys/critthink.html>.

Ip, W. Y., Lee, D. T., Lee, I. F., Chau, J. P., Wootton, Y. S., & Chang, A. M. (2000). Disposition towards critical thinking: a study of Chinese undergraduate nursing students. *Journal of Advanced Nursing*, 32(1), 84-90.

İpek Eğilmez, N. ve Sadioğlu, Ö. (2010). İlköğretim Türkçe programında yer alan kazanımların ve Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin "eleştirel okuma" becerisi açısından incelenmesi. L. Subaşı Uzun ve Ü. Bozkurt (Yay. Hazl.), *Türkçe öğretiminde güncel tartışmalar* içinde (s. 26-38). Ankara Üniversitesi TÖMER.

İşeri, K. (1998). Okuma ediminin eğitimsel işlevi. *Dil dergisi*, 70, 5-18.

İşlekeller Bozca, A., Emir, S. ve Leana Taşcılar, M.Z. (2017). Koşut eğitim programının eleştirel düşünme becerilerine etkisi. *HA-YEF: Journal of Education*, 14(2), 131-148.

Kaloç, R. (2005). *Orta öğretim kurumu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve eleştirel düşünme becerilerini etkileyen etmenler* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Karadeniz, A. (2006). *Liselerde eleştirel düşünme eğitimi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme. *Turkish Studies*, 5(3), 1566-1593.

Kaya, M. F. (2014). Dinleme türleri ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması, dil geçerliği ve faktör yapısının belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 321-340.

Kayagil, S. (2010). *İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinde eleştirel düşünme becerilerinin matematik başarısını yordaması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Kayhan, E., Altun, S. ve Gürol, M. (2019). Sekizinci sınıf Türkçe öğretim programı (2018)'nin 21.yüzyıl becerileri açısından değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 20-35.

Kazancı, O. (1989). *Eğitimde eleştirici düşünme öğretimi*. G.Ü. Eğitim Fakültesi Kazancı Hukuk y.y. No:70, Ankara.

Kazancı, O. (1998). *Eğitimde eleştirici düşünme ve öğretimi*. Kazancı Yayıncılık.

Kemiksiz, Ö. (2015). Türkçe öğretiminde eleştirel dinleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 299-316.

Kırkkılıç, H. A., Sevim, O. ve Söylemez, Y. (2014). *ÖABT Türkçe öğretmenliği konu kitabı*. Data.

Knott, D. (2005). Critical reading towards critical writing. Writing at the University of Toronto Retrieved <http://www.utoronto.ca/writing/critrdg.html>, 20.08.2021.

Koçak, E. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerinin incelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 4(1), 17-30.

Koray, Ö., Köksal, M.S., Özdemir, M. ve Presley, A.İ. (2007). Yaratıcı ve eleştirel düşünme temelli fen laboratuvarı uygulamalarının akademik başarı ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. *İlköğretim Online*, 6(3), 377-389.

Kökdemir, D. (2000). *Denizyıldızlarını kurtarmaya çalışanların öyküsü: Eleştirel ve yaratıcı düşünme*. XI. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Ku, K.Y.L. (2009). Assessing students' critical thinking performance: Urging for measurements using multi-response format. *Thinking Skills and Creativity*, 4, 70-76.

Kuhn, D. (1999). A developmental model of critical thinking. *Educational researcher*, 28(2), 16-46.

Kurland, D. (2000). Critical reading v. critical thinking. www.criticalreading.com, 22.08.2021.

Kurnaz, A. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde beceri ve içerik temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri, erişimi ve tutumlarına etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Kurnaz, A. (2011). *Eleştirel düşünme öğretimi etkinlikleri*. Eğitim Kitapevi.

Kurnaz, A. ve Sünbül, A.M. (2008). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde beceri ve içerik temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğrencilerin erişimi ve öz değerlendirmelerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 227-246.

Küçük, E. E. (2008). İlköğretim 6. sınıf Türkçe çalışma kitabındaki soruların eleştirel düşünme açısından incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3(3), 492-504.

Levelt, W. J. M. (1989). *Speaking. From intention to articulation*. The MIT Press.

Lipman, M. (1991). *Thinking in education*. Cambridge University.

Maker, C., & Nielson, A. (1996). *Curriculum development and teaching strategies for gifted learners*. Austin, Pro-ed.

Mason, M. (2007). Critical thinking and learning. *Educational Philosophy and Theory*, 339-349.

McKendree, J., Small, C., Stenning, K., & Conlon, T. (2002). The role of representation in teaching and learning critical thinking. *Educational review*, 54(1), 57-67.

McMahon, G. (2009). Critical thinking and ICT integration in a Western Australian secondary school. *Educational Technology & Society*, 12(4), 269-281.

McPeck, M., Seriff, N. S., & Wiener, L. M. (1981). Comparison of the cerebral function monitor with the EEG in determining brain death. *Critical care medicine*, 9(6), 459-463.

MEB. (2005). *Türkçe dersi (6-8.Sınıflar) öğretim programı*. MEB Yayıncılık.

MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Mecit, Ö. (2006). *The effect of 7E learning cycle model on the improvement of fifth grade students' critical thinking skills* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Miller, D.R. (2004). An assessment of critical thinking: can pharmacy students evaluate clinical studies like experts?. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 68(1), 1-7.

Mirioğlu, M. (2002). *The relationship between proficiency in a foreign language and critical thinking skills* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Nickerson, R. S. (1984). Kinds of thinking taught in current programs. *Educational Leadership*, 42(1), 26-36.

Norris, S. P., & Ennis, R. H. (1989). *Evaluating critical thinking. the practitioners' guide to teaching thinking series*. Critical Thinking Press and Software.

Onosko, J. (1991). Barriers to the promotion of higher-order thinking. *Theory and Research in Social Education*, 19(4), 341-366.

Overton, J.C. (1993). *An investigation of the effects of thinking skills instruction on academic achievement and the development of critical and*

creative thinking skills of second, fourth and sixth grade students [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. The University of Alabama.

Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Akçağ Yayıncılık.

Özçelik, D.A. (1992). *Ölçme ve değerlendirme*. ÖSYM.

Özdemir, E. (2007). *Eleştirel okuma*. (7. basım). Bilgi Yayıncılık.

Özdemir, S. M. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 297-316.

Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Özensoy, A. U. (2011). *Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Özüberk, D. (2002). *Feuerstein'in aracılı zenginleştirme programı temel alınarak hazırlanan programın lise birinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Pauker, R. (1987). *Teaching thinking and reasoning skills*. B. Brodinsky (editor). Arlington, American Association Of School Administrators

Paul, R., & Elder, L. (2005). Critical thinking and the art of substantive writing (Part I). *Journal of Developmental Education*, 29(1), 40-41.

Paul, R., & Elder, L. (2013a). Critical thinking: intellectual standards essential to reasoning well within every domain of thought. *Journal of Developmental Education*, 36(3), 34-35.

Paul, R., & Elder, L. (2013b). *Gelişimin ilk dört aşaması kendinizi hangi düşünce seviyesine yerleştirdiniz?* G. Akçekiç Yaman, (Çev.). E. Aslan ve G. Sart (Çev. Ed.). *Kritik düşünce içinde* (ss. 27-43). Nobel Yayıncılık.

Paul, R., & Elder, L. (2013c). *Düşüncenin parçaları*. A. Türeci, (Çev.). E. Aslan ve G. Sart (Çev. Ed.). *Kritik düşünce içinde* (ss.57-90). Nobel Yayıncılık.

Paul, R., & Elder, L. (2013d). *Düşünce standartları*. N. Canel, (Çev.). E. Aslan ve G. Sart (Çev. Ed.). *Kritik düşünce içinde* (ss.91-122). Nobel Yayıncılık.

Paul, R., Binker., A., Jensen, K., & Kreklau, H. (1990). *Critical thinking handbook: A guide for remodeling lesson plans in language arts, social studies and science*. Rohnert Park, Foundation for Critical Thinking.

Paul, R.W. (1990). *Critical thinking*. Snooma State University.

Paul, R.W. (1991). *Staff development for critical thinking: lesson plan remodelling as the strategy*. A.L. Costa (Ed.). *Developing Minds* (A Resource Book For Teaching Thinking). Revised Education, 1, ASCD

Paul, R.W., & Elder, L. (2001). *Critical thinking: Tools for taking charge of your professional and personal life*. Financial Times Prentice Hall.

Perkins, D. N., & Salomon, G. (1989). Are cognitive skills context-bound?. *Educational researcher*, 18(1), 16-25.

Pirozzi, R. (2003). *Critical reading, critical thinking*. Addison-Wesley Educational.

Ratner, J. (2014). *Günümüzde eğitim*. (B. Ata ve T. Öztürk Çev.) Pegem Akademi Yayıncılık.

Renaud, R. D., & Murray, H. G. (2008). A comparison of a subject-specific and a general measure of critical thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 3(2), 85-93.

Resnick, L. (1987). *Education and learning to think*. Washington Dc: National Academy Press.

Robinson, S. R. (2011). Teaching logic and teaching critical thinking: revisiting McPeck. *Higher Education Research & Development*, 30(3), 275-287.

Robson, S. (2006). Supporting children's thinking in the foundation stage: practitioners' views on the role of initial training and continuing professional development. *Journal of In-service Education*, 32(3), 341-357.

Russell, B. (2010). *Eğitim üzerine*. (Ş. Duran Çev.). İlyayayıncılık.

Sadioğlu, Ö. ve Bilgin, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile cinsiyet ve anne-baba eğitim durumu arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, 7(3), 814-822.

Sarıca, S. ve Gündüz, M. (1995). *Güzel konuşma yazma*. Fil.

Schafersman, S. D. (1991). *An introduction to critical thinking*. 1-13, <http://www.smartcollegeplanning.org/wp-content/uploads/2010/03/Critical-Thinking.pdf>, 11.12.2021.

Seferoğlu, S.S. ve Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 193-200.

Semerci, N. (2010). Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim programında yer alan temel becerilerden eleştirel düşünmenin geliştirilmesine yönelik görüşleri. *e- Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 1071-1091.

Shore, W. (2000). *The Nature of Cognition*. Robert Sternberg (ed). The MIT.

Siegel, H. (1988). *Educating reason: Rationality, critical thinking and education*. Routledge & Metheun.

Sönmez, B. (2016). *Düşünme eğitimi dersinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi.

Söylemez, Y. (2015). *Ortaokul öğrencilerine yönelik eleştirel temel dil becerileri ölçeklerinin geliştirilmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Sünbül, A. M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Eğitim Kitabevi.

Şahin, G., Dilidüzgün, S. ve Leana Taşçılar, M. (2020). 8-10 yaş çocukları için eleştirel okuma ölçeği geçerlik güvenilirlik çalışması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1), 372-386.

Şahin, Y. (2011). *Okuma eğitimi*. Eğitim Akademi Yayıncılık.

Şahinel, S. (2001). *Eleştirel düşünme becerileri ile tümleşik dil becerilerinin geliştirilmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Şahinel, S. (2002). *Eleştirel düşünme*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Temizyürek, F. Erdem, İ. ve Temizkan, M. (2011). *Konuşma eğitimi*. Pegem Akademi.

Tok, E. (2008). *Düşünme becerileri eğitimi programının okul öncesi öğretmen adaylarının eleştirel, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Tok, E. ve Sevinç, M. (2010). Düşünme becerileri eğitiminin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 67-82.

Türker, S. (2006). *Düşünme*. A. Cevizci (Ed.) *Felsefe ansiklopedisi-4* içinde (s. 837-853). Eabil Yayıncılık.

Türnüklü, E.B. ve Yeşildere, S. (2005). Türkiye'den bir profil: 11-13 yaş grubu matematik öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim ve becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 167-185.

Ünal, E. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okuduğunu anlama ve okuma tutumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe öğretimi*. Nobel Yayıncılık.

Ünlü, Ş. (2017). *Eleştirel düşünmeyi destekleyen öğretmen eğitimi programının geliştirilmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Üstündağ, T. (2014). *Yaratıcılığa yolculuk*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Vural, R. A. ve Kutlu, O. (2004). Eleştirel düşünme: ölçme araçlarının incelenmesi ve bir güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 1-12.

Walz, J. (2001). Critical reading and the internet. *The French Review*, 74(6), 1193-1205.

Wen, S.M.L. (1999). *Critical thinking and professionalism*. British Educational Research Association Conference. University of Sussex at Brighton

Wright, I. (2002). Challenging students with the tools of critical thinking. *The Social Studies*, 93(6), 257-261.

Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretimi yöntemleri-yeni yaklaşımlar*. Akçağ Yayıncılık.

Yang, S. C., & Chung, T. Y. (2009). Experimental study of teaching critical thinking in civic education in Taiwanese junior high school. *British Journal of Educational Psychology*, 79, 29-55.

Yang, Y. T. C. (2012). Cultivating critical thinkers: Exploring transfer of learning from pre-service teacher training to classroom practice. *Teaching and Teacher Education*, 28(8), 1116-1130.

Yıldırım, C. (2008). *Bilimsel düşünme yöntemleri*. İmge Kitapevi.

Yıldız, C. (2008). *Türkçe öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Yılmaz, K. (2021). *Eleştirel ve analitik düşünme*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Zobisch, P. J. (2005). *The theory of multiple intelligences and critical thinking* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Capella University.

YETİŞKİN EĞİTİM BAĞLAMINDA
ÖĞRETMENLERİN
MESLEKİ GELİŞİMİ

Dr. Zakir ELĐİŐEK

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-29-8

Yazar

Dr. Zakir Elecek

Editör

Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet YAŞAR

Kapak

Asos Yayınları

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

aydaıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
1. BÖLÜM	
GİRİŞ.....	11
2. BÖLÜM	
HAYAT BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ.....	17
2.1. Hayat Boyu (Yaşam Boyu) Öğrenme.....	17
2.2. Yetişkin Eğitimi	20
2.2.1. Yetişkin Öğrenme Kuramları	22
2.2.1.1. Andragoji.....	22
2.2.1.2. Öz-Yönelimli Öğrenme	25
2.2.1.3. Dönüştürücü (Dönüşümsel, Dönüşümcü) Öğrenme	26
3. BÖLÜM	
MESLEKİ GELİŞİM	31
3.1. Mesleki Gelişimin Amaçları ve Özellikleri	34
3.2. Mesleki Gelişim Modelleri	39
3.2.1. Sparks ve Loucks-Horsley Modelleri	39
3.2.2. Mackenzie Mesleki Gelişim Modelleri	41
2.3.2.2. Okul Temelli Mesleki Gelişim	43
3.3. Bazı Ülkelerde Mesleki Gelişim	46
3.3.1. Türkiye’de Mesleki Gelişim.....	46
3.3.2. Yeni Zelanda’da Mesleki Gelişim	52
3.3.3. Kanada’da Mesleki Gelişim	53
3.3.4. Finlandiya’da Mesleki Gelişim.....	54

3.3.5. Çin’de (Şangay) Mesleki Gelişim.....	55
---	----

4. BÖLÜM

MESLEKİ GELİŞİMLE İLGİLİ YAPILMIŞ

ARAŞTIRMALAR	59
---------------------------	-----------

4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	60
---	----

4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	66
--	----

5. BÖLÜM

BİR MESLEKİ GELİŞİM MODELİ ÖNERİSİ.....	71
--	-----------

5.1. Modelin Teorik Dayanakları	71
---------------------------------------	----

5.2. Mesleki Gelişim İlkeleri ve Modelin Son Hali.....	74
--	----

KAYNAKLAR	79
------------------------	-----------

ÖN SÖZ

Bu kitap Türkiye’de önemi yeterince idrak edilmemiş olan, öğretmenlerin mesleki gelişimine ilişkin yapılan doktora tezimin kuramsal kısmı ve tez araştırması sonucunda ortaya çıkan modelin özet sunumundan ibarettir. Değişimin son derece hızlı olduğu bu dönemde, gelişimin ve geleceğin mimarı olan öğretmenlerin bu değişime gelişerek ayak uydurmaması tüm alanlarda ağır bedeller ödenmesine sebep olabilir. Çünkü toplumdaki hemen her birey çeşitli eğitim kademelerinde birçok öğretmenin rahle-i tedrisinden geçmektedir. Çağın gelişmelerine ayak uyduramayan öğretmenden yetiştirdiği öğrencileri muasır medeniyetler seviyesine getirmesi beklenemez. Bu nedenle öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimi mevcut durumda verilen önemin çok daha fazlasını hak etmektedir. Bu konu üzerinde çalışmaya karar verilmesinin temel hareket noktaları özetle bunlardır. Bu konunun politika yapıcılar, araştırmacılar, uygulayıcılar ve öğretmenler tarafından daha fazla önemsenmesi temennisıyla.

Çalışma sürecinde başta varlıklarıyla, sevgileriyle ve dualarıyla, ihtiyaç olduğunda her türlü maddi manevi destekleriyle hep yanımda olan, huzur ve mutluluk kaynağım haline gelen başta muhterem annem, babam ve tüm aileme süreç boyunca desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım ile arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ağustos 2022
Zakir ELÇİÇEK

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Refah seviyesi yüksek bir toplumun temeli iyi eğitimle doğrudan ilintilidir. İyi bir eğitim sistemine sahip bir ülke demek birçok konuda iyi noktalara gelmek demektir. Çünkü bilgi her şeyin temelini oluşturmaktadır. Teknolojiden ekonomiye, tıptan ziraate, sanayiden hayvancılığa, politikadan edebiyata her alanda başarılı olmanın temeli sağlam bir bilgi alt yapısına dayanmaktadır. Bilgiyi etkili ve güncel bir şekilde kullanıp katma değeri yüksek bir ürüne dönüştürmenin yolu ise çağdaş bir eğitim sisteminden geçmektedir. Çağdaş bir eğitim sistemi ise ancak iyi eğitimcilerle yani profesyonel bir öğretmen kadrosuyla var olabilir.

Bu açıdan, öğretmen eğitimi ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin önemi daha fazla ön plana çıkmaktadır. Milli Eğitim istatistikleri ve Bakanlık açıklamaları doğrultusunda ortaya çıkan tabloya göre ücretli öğretmenler dâhil mevcut öğretmen sayısı bir milyonu aşmıştır (MEİ, 2016: 12-14; MEB, 2015a, Online1). Bununla birlikte atanmayı bekleyenler ise 500 binin üzerinde ve her yıl da hızla artmaktayken, öğretmen açığı ise 100 binin altına gerilemiştir (Online2, MEB, 2015a). Bu tablo hâlihazırdaki öğretmen sayısının atanacak öğretmen sayısının on katından fazla olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla öğretmen eğitiminin önemi ihmal edilmemekle birlikte; bu durum sayısal ağırlığın yoğunlukta olduğu meslek haya-

KAYNAKLAR

- Abazaoğlu, İ. (2014). Dünyada öğretmen yetiştirme programları ve öğretmenlere yönelik mesleki gelişim uygulamaları. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).
- Ada, S., ve Baysal, Z. N. (2013). *Pedagojik Androgojik Formasyon ve Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akdoğan F. (2007). *Yetişkin eğitim programı düzenleyen bir sivil toplum örgütü örneği: “cem evleri”*. Yüksek Lisan Tezi, Marmara üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akpınar, B. (2010). Transformatif öğrenme kuramı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 185-198.
- Amiel, T., & Reeves, T. C. (2008). Design-based research and educational technology: rethinking technology and the research agenda. *Educational Technology & Society*, 11(4), 29-40.
- Avalos, B. (2011). Teacher professional development in teaching and teacher education over ten years. *Teaching and Teacher Education*, 27(1): 10-20.
- Avşar, P.(2006). *Beden eğitimi öğretmenlerin kendilerine yönelik hizmet-içi eğitim programlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara
- Aydın, M. (1987). Bir hizmet içi eğitim olarak denetim. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 241-249.
- Aydoğan, İ. (2002). *MEB ilköğretim okulları yönetici ve öğretmenlerinin personel geliştirmeye ilişkin görüşleri (Kayseri ili örneği)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bağcı, H., ve Karagül, S. (2013). Türkçe öğretmenlerinin meslekî tükenmişlik düzeyi- Burn out levels of Turkish teachers. *Meh-*

- met Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 184-193.
- Bakioğlu, A. (2013). *Karşılaştırmalı eğitim yönetimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (2. Basım).
- Ayşen Bakioğlu ve Dilek Pekince. (2013). Kanada Eğitim Sistemi. Bakioğlu A. (Ed.), *Karşılaştırmalı eğitim yönetimi içinde* (157-189). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (2. Basım).
- Bakioğlu, A. ve Göçmen, G. (2013). Singapur eğitim sistemi. Bakioğlu A. (Ed.), *Karşılaştırmalı eğitim yönetimi içinde* (127-155). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (2. Basım).
- Bakioğlu, A. ve Baltacı, R. (2013). Güney Kore eğitim sistemi. Bakioğlu A. (Ed.), *Karşılaştırmalı eğitim yönetimi içinde* (43-88). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (2. Basım).
- Bayram, D. (2010). *Türkiye, ABD, Japonya, İngiltere ve Avustralya'da fen ve fizik öğretmenlerine yönelik mesleki gelişim programlarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Beycioğlu, K., ve Konan, N. (2008). Yaşam boyu öğrenme ve Avrupa eğitim politikaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(24).
- Bleicher, R. E. (2014). A collaborative action research approach to professional learning. *Professional development in education*, 40(5), 802-821.
- Bloor, M., Frankland, J., Thomas, M., & Robson, K. (2001). *Focus groups in social research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Bulut, L. (2015). *Bir akademik gelişim modeli tasarımı ve uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Bümen, N. T., Ateş, A., Çakar, E., Ural, G. ve Acar, V. (2012). Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: Sorunlar ve öneriler. *Milli Eğitim*, 41(194), 31-50.
- Büyüköztürk, Ş., Altun, S. A., ve Deryakulu, D. (2014). Turkish teachers' beliefs and attitudes about teaching and their pedagogical practices: an analysis based-on the outcomes of the Teaching and Learning International Survey (TALIS). *Başkent University Journal Of Education*, 1(2), 135-142.

- Caldwell, B. J. (2005). *School-based management* (Vol. 3). Paris: International Institute for Educational Planning. <https://smec.curtin.edu.au/local/documents/Edpol3.pdf> Erişim tarihi 13.03.2015
- CMEC (2008). *The development of education reports for canada*. <http://www.cmec.ca/Publications/Lists/Publications/Attachments/122/ICE2008-reports-canada.en.pdf> , Erişim tarihi 13.03.2015
- Collins, A., Joseph, D., & Bielaczyc, K. (2004). Design Research: Theoretical and Methodological Issues. *The Journal of the Learning Sciences*, 13(1), ss.15-42.
- COTEC (Commision Of The European Communities) (2000), *A memorandum on lifelong learning* , Brussels.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publication, USA.
- Creswell, J. W., Plano Clark, V. L., Gutmann, M. L., & Hanson, W. E. (2003). *Advanced mixed methods research designs*. In Tashakkori & Teddlie (Eds), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*, 209-240.
- Cushion, C. J., Armour, K. M., & Jones, R. L. (2003). Coach education and continuing professional development: Experience and learning to coach. *Quest*,55(3), 215-230.
- Çelikten M., Şanal M. ve Yeni Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19 (2), 207-237.
- Çimen, O., & Yılmaz, M. (2014). Dönüşümsel öğrenme kuramına dayalı çevre eğitiminin biyoloji öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik algılarına etkisi (The influence of transformative learning based environmental education on preservice biology teachers' perception of environmental problems), *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 339-359.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.
- Darling-Hammond, L. (2000). Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence. *Educational Policy Analysis Archives*, 8(1).

- Dehmel, A. (2006). Making a European area of lifelong learning a reality? Some critical reflections on the European Union's lifelong learning policies. *Comparative Education*, 42(1), 49-62.
- Demirkol, M. (2010). İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul- temelli hizmet içi eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 188, 158-173.
- Design-Based Research Collective. (2003). Design-based research: An emerging paradigm for educational inquiry. *Educational Researcher*, 32(1), ss. 5-8.
- Durmuş, E. (2013). *Öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Edmunds, H. (2000). *The focus group research handbook*. New York: McGraw-Hill
- Eurydice/European Commission/EACEA, 2013. *Key Data on Teachers and School Leaders in Europe. 2013 Edition. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice./documents/key_data_series/151TR.pdf Erişim Tarihi: 22.02.2016
- Evans, L. E. (1998). *Teacher attitudes toward the henrico county public schools professional growth plan for licensed professional personnel*. Doctorate dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, USA.
- Friedman, A., & Phillips, M. (2004). Continuing professional development: Developing a vision. *Journal of education and work*, 17(3), 361-376.
- Genç, G. S. (2015). Mesleki gelişim seminer çalışmalarının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi örneklemi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gönen, S., ve Kocakaya, S. (2006). Fizik öğretmenlerinin hizmet içi eğitimler üzerine görüşlerinin. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 37-44.
- Guskey, T. R. (1994). Results-oriented professional development: In search of an optimal mix of effective practices. *Journal of Staff Development*, 15, 42-42.

- Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. Corwin Press, California.
- Guskey, T. R. (2002). Professional development and teacher change. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 8(3), 381-391.
- Gültekin M., Çubukcu Z., (2008). İlköğretim öğretmenlerinin hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri, *Sosyal Bilimler Dergisi (Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi)*, 10 (19)185-201
- Hamarat, F. (2002). *İlköğretim okulu yöneticilerinin aday öğretmenleri işbaşında yetiştirmedeki rolü ve yetiştirme uygulamaları*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hargreaves, A. (2000). Four ages of professionalism and professional learning. *Teachers and teaching: theory and practice*, 6(2), 151-182.
- Harland, J., & Kinder, K. (1997). Teachers' continuing professional development: framing a model of outcomes. *British Journal of In-service Education*, 23(1), 71-84.
- Hassel, E. (1999). *Professional development: learning from the best. A toolkit for schools and districts based on the national awards program for model professional development*, NCREL, Illinois, USA.
- Herrington, J., McKenney, S., Reeves, T., ve Oliver, R. (2007). Design-based research and doctoral students: guidelines for preparing a dissertation proposal. Paper presented at the proceedings of world conference on educational multimedia, hypermedia and telecommunications. <http://ro.ecu.edu.au/ecuworks/1612>. Erişim Tarihi: 10.01.2016
- Hoadley, C. H. M. (2005). Design-based research methods and theory building: A case study of research with SpeakEasy. *Educational Technology*, 45 (1), 42-47.
- Hunzicker, J. (2010). Characteristics of effective professional development: a checklist. *Online Submission*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED510366.pdf>, ERIC veri tabanından 19.04.2016 tarihinde alınmıştır.
- Hunzicker, J. (2011). Effective professional development for teachers: A checklist. *Professional development in education*, 37(2), 177-179.

- Işık, H.H., (2014). *Saadet-i Ebediyye*, Hakikat kitabevi (Yüz otuzuncu baskı), İstanbul.
- İlđan, A. (2013). Öğretmenler için etkili mesleki gelişim faaliyetleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(14), 41-56.
- Jaafar, S. B., & Anderson, S. (2007). Policy trends and tensions in accountability for educational management and services in Canada. *Alberta journal of educational research*, 53(2), 207-227.
- Jarvis, P. & Holford, J. (2005). Editorial. Lifelong learning: a concept revisited. *International Journal of Lifelong Education*, 24 (4), 283-285.
- Kanadlı, S. (2012). *Öğretmenlere yönelik hazırlanan bir mesleki gelişim programının etkililiğinin incelenmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kanlı, U. ve Yağbasan, R. (2002). "2000 yılında Ankara'da fizik öğretmenleri için düzenlenen hizmet içi eğitim yaz kursunun etkinliği". *Milli Eğitim Dergisi*, 153-154: 37-47.
- Karasar, Niyazi. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (20.Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasolak, K., Tanrıseven, I. ve Konokman, G. Y. (2013). Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim etkinliklerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 997-1010.
- Kaya, A., Çepni, S., ve Küçük, M. (2004). Fizik öğretmenleri için üniversite destekli bir hizmetiçi eğitim model önerisi. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(1), 112-119.
- Kaya, H. E. (2010). *Avrupa Birliği yaşam boyu öğrenme ve yetişkin eğitimi politikaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, S. (2011). *Sanal sınıf yönetimi sürecinde görev alacak eğitim elemanlarının eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kaya, S., ve Kartallıoğlu, S. (2010). Okul temelli mesleki gelişim modeline yönelik koordinatör görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 115-130.

- Kazu, İ. Y., ve Kerimgil, S. (2008). Yeni atanan öğretmenlerin hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri (Elâzığ ili örneği). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 14-30.
- Kennedy, A. (2005). Models of continuing professional development: a framework for analysis. *Journal of In-Service Education*, 31(2), 235-250.
- Kennedy, A. (2014). Understanding continuing professional development: the need for theory to impact on policy and practice. *Professional development in education*, 40(5), 688-697.
- Kitzinger, J. (1994). "The methodology of focus groups: the importance of interaction between research participants", *Sociology of Health and Illness*, 16 (1), 103-121.
- Kitzinger, J. & Barbour, R. (1999). "Introduction: the challenge and promise of focus groups". In J. Kitzinger & R. Barbour (Eds), *Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice*. (pp. 1-20). London: SAGE.
- Knowles, M. (2009). "Androgoji: Yetişkinlerde Öğrenme Konusunda Yeni Bir Teknoloji" (Çeviren: Serap Ayhan), A. Yıldız ve M. Uysal (Ed), *Yetişkin Eğitimi* içinde (2.Baskı), s: 127-144, İstanbul: Kalkedon Yayınevi.
- Koç, M., Taş, S., Özkan, H. H., ve Yılmaz, E. (2009). Türkiye'de Yetişkin ve Yaşam Boyu Eğitimine Yönelik Lisans Programı Önerisi. <http://www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/339.pdf> Erişim Tarihi: 05.06.2015
- Kokoç, M. (2012). Karma Mesleki Gelişim Programı Sürecinde İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Deneyimleri Üzerine Bir Çalışma, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuzu, A., Çankaya, S., ve Mısırlı, Z. A. (2011). Tasarım tabanlı araştırma ve öğrenme ortamlarının tasarımı ve geliştirilmesinde kullanımı. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 1(1), 19-35.
- Levin, J. R., & O'Donnell, A. M. (2000). What To Do About Educational Research's Credibility Gaps?. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 1(2), 201-256.

- Ling, L. M., & MacKenzie, N. (2001). The professional development of teachers in Australia. *European journal of teacher education*, 24(2), 87-98.
- Locke, T., Vulliamy, G., Webb, R. and Hill, M. (2005). Being a 'professional' primary school teacher at the beginning of the 21st century: A comparative analysis of primary teacher professionalism in New Zealand and England, *Journal of education policy*, 20(5): 555-581
- Longworth, N. (2003). *Lifelong Learning in Action - Transforming Education in the 21st Century*. Kogan Page, London.
- Mahiroğlu, A. (2005). Avrupa birliği ũlkelerinde yeni eğitim politikaları yaşam boyu ũđrenme. *Milli Eğitim Dergisi*, 33(167), 71-82.
- Malaty, G. (2006). What are the Reasons Behind the Success of Finland in PISA? *Gazette des Mathematiciens*, 108, 59-66.
- Marston, S. H. (2010) "Why do they teach? A comparison of elementary, high school, and college teachers." *Education*, 131 (2): 437.
- MEB (1995). Millî Eğitim Bakanlığı Aday Memurların Yetiştirilmelelerine İlişkin Yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*: 30.1.1995/2423
- MEB (2008). *Okul temelli mesleki ve bireysel gelişim programının verimli liğinin belirlenmesi pilot uygulamalar raporu*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi
- MEB (2010). *Milli Eğitim Bakanlığında Hizmet içi Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Panel ve Çalıştayı*, Ankara, <http://docplayer.biz.tr/10145256-Mglli-eggtgm-bakanligi-nda-hgzmetgcg-eggtgmgn-yengden-yapilandirilmesi-panel-ve-caligtayi-07-08-mayis-2010-rixos-grand-ankara-oteli-ankara.html>, Erişim tarihi: 06.03.2015
- MEB (2013). *Hizmet İçi Eğitim Enstitüleri*. oyegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015.../27032053_enstituler_2013_10i.pdf. Erişim tarihi: 03.05.2016
- MEB (2013a). *MEB 2015 -2019 Stratejik Planı Hazırlık Programı*. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/20035209_meb_20152019_stratejik_plan_hazirlik_programi.pdf Erişim Tarihi: 28.05.2016
- MEB (2014). *Türkiye Hayat Boyu ũđrenme Strateji Belgesi* (2014-2018). http://hbogm.meb.gov.tr//meb_iys_dosya-

- lar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf Erişim tarihi: 08.11.2015
- MEB (2014a). *2015 Yılı Bütçe Sunuşu*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_12/23031518_btusunuu.pdf Erişim Tarihi: 20.12.2015
- MEB (2015a). “Bakan Avcı Anadolu Ajansı Editör Masası’na konuk oldu” <http://www.meb.gov.tr/bakan-avci-anadolu-ajansi-editor-masasina-konuk-oldu/haber/9733/tr> Erişim tarihi: 25.11.2015
- MEB (2015b). <http://oyegm.meb.gov.tr/dosyalar/ekitap/index.html#/42>, Erişim tarihi: 25.11.2015
- MEB (2015c). *OTMG Kılavuzunun İçeriğinin Geliştirilmesi Süreci*, <http://otmg.meb.gov.tr/Otmgk.html> Erişim tarihi: 25.03.2015
- MEB (2016). Erzurum Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü 2016 yılı hizmetiçi eğitim planı, http://erzurumhizmeticieveaso.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/25/19/970445/dosyalar/2016_01/20074833_2016hizmetiieitimplan.xlsx. Erişim Tarihi: 28.05.2016
- MEB (2016b). *2016 Yılı Bütçe Sunuşu*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/25025608_2016yiligenelkurulsunu_25.03.2016.pdf Erişim Tarihi: 28.05.2016
- MEİ (Milli Eğitim İstatistikleri) (2016). *Örgün Eğitim, 2014-2015*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/30044345_meb_istatistikleri_organ_egitim_2015_2016.pdf Erişim Tarihi: 02.04.2016
- Merriam, S. B. (2013). “Yetişkin öğrenme kuramının değişen manzarası.” (Çeviren: Gökçe Güvercin-Onur Seçkin) A. Yıldız ve M. Uysal (Ed.), *Yetişkin Eğitimi* (2.Baskı) içinde, 105-126, Kalkedon Yayınevi, İstanbul.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Ed. S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. *New directions for adult and continuing education*, 1997(74), 5-12.
- Mezirow, J. (2003). Epistemology of transformative learning. Unpublished manuscript, 1-4. <http://184.182.233.150/rid=1LW06CB3L->

- 1R1W965-1Z5Z/Copy%20of%20Mezirow_EpistemologyTLC.pdf Erişim Tarihi: 12.10.2015
- Miles, M. ve Huberman. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage, Los Angeles, USA.
- Minxuan, Z. & Lingshuai, K.(2012). An exploration of reasons for Shanghai's success in the OECD Program for International Student Assessment (PISA) 2009. *Frontiers of Education in China*, 7(1), 124 – 162. <http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/10.3868/s110-001-012-0007-3> Erişim tarihi 18.03.2015
- OECD (2009). *Creating Effective Teaching and Learning Environments: First Results from TALIS*. Paris: OECD. Retrieved August 07, 2009. <http://www.oecd.org/dataoecd/17/51/43023606.pdf> Erişim Tarihi: 28.05.2016
- Online1, <http://www.memurlar.net/haber/474327/> "ücretli öğretmen sayısı, ihtiyaç alanları ve sayısı", Erişim Tarihi: 18.05.2015
- Online2, <http://www.mebpersonelleri.net/ogretmen-atamaları/nabi-avci-ogretmen-atamaları-aciklaması-h11711.html> "en fazla 95 bin alabiliriz ama 500 binden fazla öğretmen adayı var", Erişim Tarihi: 18.05.2015
- Önen, F., Mertoğlu, H., Saka, M., & Gürdal, A. (2009). Hizmet içi eğitimin öğretmenlerin öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin bilgilerine etkisi: Öpyep örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 9-23.
- ÖRAV (2015). *2015 Faaliyet Raporu*, [http://www.orav.org.tr/files/4924/orav %20faaliyet%20raporu%20-%20fr%20web%202015.pdf](http://www.orav.org.tr/files/4924/orav%20faaliyet%20raporu%20-%20fr%20web%202015.pdf), Erişim Tarihi: 28.05. 2016.
- Özcan, M. (2013). *Okulda üniversite: Türkiye'de öğretmen eğitimini yeniden yapılandırmak için bir model önerisi*. <http://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/7344-okulda-universite-turkiyede-ogretmen-egitimini-yeniden-yapilandirmak-icin-bir-model-onerisi>, Erişim Tarihi: 13.03.2015.
- Özer, Bekir (2004). "In-service training of teachers in turkey at the beginning of the 2000s", *Journal of In-service Education*, 30(1), 89-100.

- Özoğlu, Murat (2010a). Hizmetiçi eğitimde sorunlar ve çözüm önerileri, milli eğitim bakanlığı'nda hizmetiçi eğitimin yeniden yapılandırılması panel ve çalıştayı, Ankara. http://hedb.meb.gov.tr/net/_duyuru_dosyalar/calistay.pdf Erişim tarihi: 08.02.2015
- Özoğlu, Murat (2010b). "Türkiye'de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları", SETA-Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları. Sayı 17, <http://www.setav.org/Ups/dosya/20275.pdf> Erişim tarihi: 12.03.2015
- Özonay, İ. Z. (2004). Öğretmenlerin adaylık eğitimi programının değerlendirmesi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Penirci, G. (2014). Yetişkin eğitimi kurslarının yetişkin eğitimi ve yetişkin öğrenen ilke ve özelliklerine göre incelenmesi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Plomp, T. (2010). *Educational design research: an introduction in an introduction to educational design research*. Plomp, T. and Nieveen, N. (Eds.) , SLO Publication, Netherlands institute for curriculum development (3rd print), Enschede, Netherlands. 9-35.
- Price, B. P. (2008). *Teachers Perceptions of The Impact of Professional Development and Teacher-Student Relationships on School Climate*. Doctorate dissertation, Auburn University, Alabama, USA.
- Reeves, T. C. (2006). Design research from a technology perspective. *Educational Design Research*, 1(3), 52-66.
- Rhodes, C., & Beneicke, S. (2002). Coaching, mentoring and peer-networking: Challenges for the management of teacher professional development in schools. *Journal of in-service education*, 28(2), 297-310.
- Ruberto, J. S. (2003). *A Study of The Attitude of Veteran Teachers Towards Professional Development*. Doctorate dissertation, Seton Hall University, New Jersey, USA.
- Saban, A. (2000). Hizmetiçi eğitimde yeni yaklaşımlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 25-30.
- Sahlberg, P. (2007). Education policies for raising student learning: The Finnish approach. *Journal of Education Policy*, 22(2), 147-171.

- Sandoval, W. A., ve Bell, P. (2004). Design-based research methods for studying learning in context: Introduction. *Educational Psychologist*, 39(4), 199-201.
- Sarıgöz, O. (2011). İlköğretim öğretmenlerinin hizmet içi eğitim faaliyetleri ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi, II. An International Conference On New Trends In Education and Their Implications, Antalya, Bildiri Kitabı, Siyasal Kitapevi (1021-1030).
- Sayılan, F. (2009). Jack Mezirow ve Dönüştürücü Öğrenme Kuramı. A. Yıldız ve M. Uysal (Ed.), *Yetişkin Eğitimi* (2.Baskı) içinde, 161-176, Kalkedon Yayınevi, İstanbul.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 58, 40-41.
- Seferoğlu, S. S. (2009). Yeterlilikler, Standartlar ve Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmeler Işığında Öğretmenlerin Sürekli Mesleki Eğitimi. Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkamazı Ulusal Sempozyumu. *Eğitimde Yansımalar IX: Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkamazı Ulusal Sempozyumu*, 204-217. Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı. Ankara: Başkent Üniversitesi Bağlıca Kampüsü
- Sezer, E. (2006). *Milli eğitim bakanlığına bağlı devlet okullarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin hizmetiçi eğitime ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (İstanbul İli Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul
- Shavelson, R. J., Phillips, D. C., Towne, L., ve Feuer, M. J. (2003). On the science of education design studies. *Educational Researcher*, 32(1), 25-28.
- Sparks, D., & Hirsh, S. (2000). A national plan for improving professional development, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED442779.pdf>, Erişim Tarihi: 03.05.2016
- Sparks, D., & Loucks-Horsley, S. (1989). Five models of staff development. *Journal of staff development*, 10(4), 40-57.
- Stone, Ashley (2014). *"Naspa's new professionals institute: exploring the personal and professional impact of a two-day, intensive professional development experience"*, Master Thesis, University of Nebraska-Lincoln. Educational Administration: Theses, Dissertati-

- ons, and Student Research. Paper 175, <http://digitalcommons.unl.edu/cehsedaddress/175>
- Suber, C. (2012). Characteristics of effective principals in high-poverty South Carolina elementary schools. *International Journal of Educational Leadership*.7(1), 1-15.
- Şahin İzmirli, Ö., Odabaşı, H. F., & Yurdakul, I. K. (2012). Dönüştürücü öğrenme kuramı ve öğretmen yetiştirme üzerine kavramsal bir çözümleme, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,12 (3), 169-178
- Şimşek, H. (1994). Pozitivizm ötesi paradigmatik dönüşüm ve eğitim yönetiminde kuram ve uygulamada yeni yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(1), 97-109.
- Şişman, M., Turan, S. (2004). Dünyada eğitim ve yöneticilerinin yetiştirilmesine ilişkin başlıca yönelimler ve Türkiye için çıkarılabilecek bazı sonuçlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 13-26.
- Taşdan, M., ve Tiryaki, E. (2008). Özel ve devlet ilköğretim okulu öğretmenlerinin iş doyumu düzeylerinin karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*,33(147), 54-70.
- Taylor, M., Yates, A., Meyer, L. H., & Kinsella, P. (2011). Teacher professional leadership in support of teacher professional development. *Teaching and Teacher Education*, 27(1): 85-94.
- Taylor, U. T. S. P. (t.y). Approaches to teacher development in Finland-learning from a 'high performer'. <http://www.ucet.ac.uk/downloads/4268-Approaches-to-teacher-development-in-Finland-learning-from-a-high-performer.pdf> Erişim tarihi 13.03.2015
- TED (Türk Eğitim Derneği) (2009). *Öğretmen Yeterlikleri*, Ankara. http://portal.ted.org.tr/genel/yayinlar/Ogretmen_Yeterlik_Kitap_Ozet_rapor.pdf Erişim tarihi: 12.03.2015
- Tercan, S. S., Uysal, M. & Horzum, M. B. (2014). Teknoloji ile öz-yönelimli öğrenme ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1-19
- Tough, A. (1971). *The adult's learning projects*. Toronto: Ontario Institute for Studies in Education.
- Uçar, R. ve İpek, C. (2006). "İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin meb hizmet içi eğitim uygulamala-

- rına ilişkin görüşleri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(1), 34-53.
- Ulusal Öğretmen Stratejisi Çalıştayı (2011). kesan.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_06/19115157_ulusalogr.docx Erişim Tarihi: 25 Nisan 2016.
- Van den Akker, J. (1999). *Principles and methods of development research: design methodology and developmental research in education and training*, J. Van Den Akker, N. Nieveen, R.M. Branch, K.L. Gustafson ve T. Plomp (Eds.), Kluwer Academic Publishers. The Netherlands, 1-14.
- Van den Akker, J., Gravemeijer, K., McKenney, S., ve Nieveen, N. (Eds.). (2006). *Educational Design Research*. Routledge.
- Wang, F. ve Hannafin, M.J. (2005). Design-based research and technology-enhanced learning environments. *Educational Technology Research and Development*, 53(4), ss. 5-23.
- Yalın, H. İ. (2001). Hizmet içi eğitim programlarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (150), 58-68.
- Yazar, T. (2012). Yetişkin eğitiminde hedef kitle. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 21-30.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. (6. Baskı). Seçkin Yayınları, Ankara.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Ömer_Dinçer
- Zhu, X., & Han, X. (2006). Reconstruction of the teacher education system in china. *International Education Journal*, 7(1), 66-73. <http://eric.ed.gov/?id=EJ847303> Erişim tarihi 18.03.2015
- Elçiçek, Z. (2016). *Öğretmenlerin mesleki gelişimine ilişkin bir model geliştirme çalışması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.

Pazarlama Yaklaşımlarında Sürdürülebilirlik

Editörler

Doç. Dr. Kazım KILINÇ

Doç. Dr. Yavuz AKÇI

Dr. Öğr. Üyesi Arif YILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ASLAN

ISBN: 978-625-8190-37-3

Redaksiyon
Asos Yayınları

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Birinci Baskı: 2022

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0532 643 75 23
Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

ÖNSÖZ

Dünya nüfusundaki artış, teknolojideki gelişmeler ve işletmeler arasındaki rekabetin yoğunlaşması, olumlu sonuçların yanı sıra bazı olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Nüfusun kırsaldan kente taşınması kent nüfus yoğunluğunun artmasına ve sonrasında mega şehirlerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu şehirlerdeki tüketicilerin yeni ve farklı ihtiyaçlarını karşılayarak hayatlarını daha kolay hale getirmek amacıyla genellikle doğal kaynaklardan tavizler verilmek zorunda kalınmıştır. Artan ve değişen tüketici talepleri daha fazla kaynak kullanımını gerektirdiğinden bir bakıma gelecek tüketilmeye başlanmıştır. Sekiz milyara yaklaşan dünya nüfusu için mevcut kaynakların artık yetmeyeceği fark edildiğinden kaynakların daha etkin ve verimli kullanılması hatta daha az kullanılması çabalarına gidilmiştir. Bu konudaki bilinç düzeyi yükselen tüketicilerin çevre ve kaynak kullanımını hassasiyeti arttığından marka tercihlerinde değişmeler olmaya başlamıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı genellikle imalat yapan firmalar için önemli görülen başlıklardan biri olarak görülmektedir. Fakat sistemli bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde sürdürülebilirliğin işletme fonksiyonlarının tümünde dikkate alınması gereken bir olgu olduğu söylenebilir. İşletme fonksiyonları arasındaki uyumun, işletme başarısındaki etkisi bilinen bir gerçektir. Bu nedenle üretim fonksiyonundaki sürdürülebilirlik uygulamalarının pazarlama fonksiyonu ve diğer fonksiyonlarda da uygulanması beklenmektedir.

Bu kitap pazarlama yaklaşımlarında sürdürülebilirliğin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Farklı üniversitelerdeki akademisyenlerin bir araya gelmesiyle pazarlama yaklaşımları ve uygulamalarında sürdürülebilirliği ele alan bölümler oluşturulmuştur. Pazarlama yaklaşımlarının tümünün ele alınmasının zaman ve hacimsel zorluklarından dolayı bu kitapta on bir yaklaşıma yer verilmiştir. Kitabın; araştırmacıların, öğrencilerin ve işletme yöneticilerinin bakış açılarında farklılık oluşturacağını ümit etmekteyiz. Pazarlama bilimine ve ticari hayata katkılar sağlaması dileğiyle.

İçindekiler

ÖNSÖZ	5
-------------	---

BÖLÜM 1

SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMA.....	11
--------------------------------------	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Arif YILDIZ - Aysel KELEPÇE KARACIL

GİRİŞ	12
-------------	----

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI.....	12
-----------------------------------	----

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMANIN TANIMI VE ÖNEMİ	14
--	----

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMANIN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ.....	16
---	----

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMANIN ÖZELLİKLERİ.....	19
---	----

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMA KARMASI.....	20
--	----

5.1. Müşteri Değeri	22
---------------------------	----

5.2. Müşteri Maliyeti	23
-----------------------------	----

5.3. Müşteriye Uygunluk (Müşteri Kolaylığı)	24
---	----

5.4. Müşteri ile İletişim	25
---------------------------------	----

6. SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMANIN ÇERÇEVESİ	26
--	----

6.1. Sosyal Pazarlama	27
-----------------------------	----

6.2. Yeşil Pazarlama	28
----------------------------	----

6.3. Eleştirel Pazarlama	28
--------------------------------	----

7. SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMANIN BOYUTLARI.....	29
---	----

7.1. Toplumsal Boyut.....	30
---------------------------	----

7.2. Çevresel Boyut.....	30
--------------------------	----

7.3. Ekonomik Boyut.....	31
--------------------------	----

SONUÇ.....	31
------------	----

KAYNAKÇA	33
----------------	----

BÖLÜM 2

PAZARLAMA İLETİŞİMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	37
--	-----------

Doç. Dr. Yavuz AKÇİ

GİRİŞ	38
-------------	----

İLETİŞİM	38
----------------	----

PAZARLAMA İLETİŞİMİ.....	40
--------------------------	----

Sürdürülebilirlik.....	46
Reklam ve Sürdürülebilirlik.....	46
Kişisel Satış ve Sürdürülebilirlik.....	59
Halkla İlişkiler ve Sürdürülebilirlik	60
Satış Teşvik ve Sürdürülebilirlik.....	63
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA	65

BÖLÜM 3

DİJİTAL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....67

Doç. Dr. Kazım KILINÇ

GİRİŞ	68
Dijital Pazarlama ve Sürdürülebilirlik Kavramı	69
Dijital Pazarlama ve Sürdürülebilirlik İlişkisi.....	71
Dijital Pazarlamada Sürdürülebilirliğin Önemi	77
Dijital Pazarlama Kanalları ve Sürdürülebilirlik	80
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	84

BÖLÜM 4

SOSYAL MEDYA PAZARLAMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK89

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ASLAN

GİRİŞ	90
Sosyal Medya Pazarlaması	90
Sürdürülebilirlik.....	93
Sosyal Medya Pazarlamasında Sürdürülebilirlik	94
1. Araştırma.....	96
2. Strateji Belirleme	96
3. Uygulama.....	96
4. Etkileşim	96
5. Ölçme ve Değerlendirme	96
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	98

BÖLÜM 5

YEŞİL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....101

Dr. Öğr. Üyesi Cansu BİRİN ATILGAN - Doç. Dr. Serpil KIR ELİTAŞ

GİRİŞ	102
YEŞİL PAZARLAMA.....	103

Yeşil pazarlama kavramı.....	103
Yeşil Pazarlama Stratejileri ve Faydaları.....	108
Yeşil Pazarlama Karması.....	109
DÜNYADAN VE TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLER.....	114
Tchibo ile “Sürdürülebilir İşletme”	115
Aveda “Dünya’da Bitkisel Güzellik”	117
H&M – Değer Verilecek Moda	120
Arçelik- ‘Gezegeni İyileştiren Teknoloji’	123
ZARA –‘Sürdürülebilirlik için çalışmak’	126
SONUÇ.....	128
KAYNAKÇA	129

BÖLÜM 6

MÜŞTERİ İLİŞKİLERİ YÖNETİMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK133

Doç. Dr. Ceyda AYSUNA TÜRKYILMAZ - Başak KURU

GİRİŞ	134
21. Yüzyılda Değişen Pazar Yapısı	135
İlişkisel Pazarlama, Sürdürülebilir İlişkiler ve Müşteri İlişkileri Yönetimi	139
Sürdürülebilir Pazarlama Açısından Müşteri İlişkileri Yönetimi	144
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA	151

BÖLÜM 7

HOLİSTİK PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....153

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ERSOY YILDIRIM

Giriş	154
Sürdürülebilirlik Ekseninde Pazarlama.....	155
Sürdürülebilirliği Holistik Pazarlama Temelinde Anlamlandırmak	161
Sonuç.....	169
Kaynakça.....	170

BÖLÜM 8

İÇERİK PAZARLAMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....175

Arş. Gör. Dr. Zöhre AKYOL - Arş. Gör. Dr. Mehmet TOKATLI

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE PAZARLAMA İLE İLİŞKİSİ	177
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ HİKÂYELERLE AKTARMAK: İÇERİK	
PAZARLAMASI	180
İÇERİK PAZARLAMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN ÖNEMİ	184
SONUÇ	190

KAYNAKÇA	191
----------------	-----

BÖLÜM 9

İÇSEL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	195
--	------------

Dr. Öğr. Üyesi Burcu İNCİ

GİRİŞ	196
İÇSEL PAZARLAMA	196
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMA.....	200
İÇSEL PAZARLAMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİ	206
SONUÇ	226
KAYNAKÇA	226

BÖLÜM 10

DENEYİMSEL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	231
--	------------

Dr. Öğr. Üyesi Arzu ŞEKER

GİRİŞ	232
DENEYİMSEL PAZARLAMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	233
Deneyimsel Pazarlama	233
Deneyimsel Pazarlama Örnekleri	235
Deneyimsel Pazarlamada Sürdürülebilirliğin Önemi	237
Deneyimsel Pazarlamanın Sürdürülebilirliği	240
SONUÇ	244
KAYNAKÇA	245

BÖLÜM 11

HALKLA İLİŞKİLERDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	251
---	------------

Doç. Dr. Sadık ÇALIŞKAN

GİRİŞ	252
1. Sürdürülebilirlik Kavramı.....	253
Halkla İlişkiler	256
Sürdürülebilirlik ve Halkla İlişkiler	257
Üçlü Performans IKEA örneği	262
SONUÇ	263
KAYNAKÇA	264

BÖLÜM 1

SÜRDÜRÜLEBİLİR PAZARLAMA¹

Kaynak: <https://ekolojist.net/pazarlama-faaliyetlerinde-yeni-nesil-surdurulebilir-pazarlama-stratejileri/>

Dr. Öğr. Üyesi Arif YILDIZ

Adıyaman Üniversitesi
Gölbaşı Meslek Yüksekokulu
arifyildiz@adiyaman.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5149-0447

Aysel KELEPÇE KARACIL

Adıyaman Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
akelepce@adiyaman.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6812-8391

GİRİŞ

İşletmeler; bir yandan insanların ihtiyaç duyduğu temel gereksinimleri karşılarken bir yandan da kâr elde etmeyi amaçlayan birimlerdir. İşletmelerin mal veya hizmet üretebilmek için ihtiyaç duyduğu kaynaklar sınırlı olduğundan, sınırsız olan insan ihtiyaçlarının karşılanması esnasında bu kaynakların etkin kullanımı son derece önemlidir.

Dünya nüfusunun artması, doğal kaynakların hızla tükenmesindeki önemli etkenlerden biridir. İnsanların gelecek nesillere bırakacağı doğal kaynak rezervleri, azalma hatta yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum özellikle son yıllarda tüm dünyanın sürdürülebilirlik ile ilgili konulara yoğunlaşmasını ve sürdürülebilirliği hayatın her alanında uygulamasını sağlamıştır. Bu bağlamda sürdürülebilir ürünlerin üretilmesi, pazarlanması ve tüketilmesi, gelecek nesillerin varlığı için oldukça önemlidir. Özellikle sürdürülebilirlik bilincine sahip toplumlarda, satın alma tercihlerinin sürdürülebilir alanlara yönelmeye başladığı söylenebilir.

Son yıllarda toplumlarda artan çevre bilinci, tüketicilerin satın alma davranışlarında da bazı değişiklikler meydana getirmiştir. Çevre dostu ürünlerin varlığı; kişilerin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin üretilmesi, tüketilmesi ve tüketimi sonrasında geri dönüştürülmesi gibi aşamaların tamamında gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanması açısından oldukça önemlidir. Özellikle çevre bilincine sahip kişilerin tercih ettiği çevre dostu ürünlerin kullanımı, birçok pazarın büyümesini sağlamış ve çevre dostu ürünlere olan talebin artması ile birlikte çevreye daha az zarar veren ya da hiç zarar vermeyen çevre dostu ürünlerin üretiminde artış görülmüştür.

Bu bölümde öncelikle sürdürülebilirlik kavramı açıklanacak ardından sürdürülebilir pazarlamanın tanımı ve önemi, sürdürülebilir pazarlamanın ortaya çıkışı ve gelişimi, sürdürülebilir pazarlamanın özellikleri ve sürdürülebilir pazarlama karması elemanları başlıklarına yer verilecektir. Sürdürülebilir pazarlamanın çevresi ve sürdürülebilir pazarlamanın boyutları, bu bölümde ele alınan diğer konu başlıkları olacaktır.

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Dünyada sanayinin ve kentleşmenin artmasıyla birlikte; çevre kirliliğinin artması, hammadde ve doğal kaynakların azalması, iklim değişikliklerinin meydana gelmesi gibi birçok olumsuzluğun yaşanması dünyanın geleceğinin tehlikeye girmesine neden olmuştur (Çelik vd., 2016: 279; Fettahioğlu ve Birin, 2016: 91). Bu durum; siyasetin, medyanın, işletmele-

KAYNAKÇA

- Aslan Çetin, F. ve Gül, A. (2018). "Sürdürülebilir Pazarlama: Tüketicilerin Sürdürülebilir Tüketime Yönelik Satın Alma Davranışları". *Social Sciences Studies Journal*, 4(14), 447-455.
- Armstrong, P., Kotler, P., Trifts, V., Buchwitz, L.A., Gaudet, D. (2017). *Marketing*. Canada, Pearson.
- Ayyıldız, H. ve Genç, K. Y. (2010). "Çevreye Duyarlı Pazarlama: Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Duyarlı Pazarlama Uygulamaları ile İlgili Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (2), 505-527.
- Bayraktaroğlu, G. ve İltter, B. (2007). "Sosyal Pazarlama: Engeller ve Öneriler". *Ege Akademik Bakış*, 7(1), 117-132.
- Birin, C. (2015). *Sürdürülebilirlik Açısından Tersine Lojistik Faaliyetlerini ve Sürdürülebilir Pazarlamayı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çabuk, S. ve Nakıboğlu, M. A. (2003). "Çevreci Pazarlama ve Tüketicilerin Çevreci Tutumlarının Satın Alma Davranışlarına Etkileri ile İlgili Bir Uygulama". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (12), 39-54.
- Çelik, İ. E., Akman, Ö. V., Ceyhan, A. ve Akman, V. (2016). "Yeşil Pazarlamada Sürdürülebilirlik ve Dünyadan Bir Örnek: Tchibo". *International Conference On Eurasian Economies 2016*, 29-31 Ağustos 2016, Kaposvár - Macaristan.
- Dabija D.C., Dinu V., Abrudan I.N. ve Postelnicu C. (2014), "The Impact of the Marketing Mix and Sustainability on Shaping Consumer Preferences towards Non-Food Stores". *Transformations in Business & Economics*, 13(3), 36-53.
- Erbaşlar, G. (2012). "Yeşil Pazarlama". *Mesleki Bilimler Dergisi*, 1(2), 94-101.
- Ece Çokmutlu, M. (2019). *Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan İşletmelerin Sürdürülebilirlik Performansları ile Finansal Performanslarının Karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergen, E. B. (2018). *İnşaat Sektöründe Sürdürülebilir Pazarlama Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Fettahlıoğlu, H. S. Ve Birin, C. (2016). "Sürdürülebilirlik Açısından Tersine Lojistik Faaliyetlerini ve Sürdürülebilir Pazarlamayı Etkileyen Faktörlerin Analitik Hiyerarşi Yöntemi ile Belirlenmesi". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 89-114.
- Gordon, R., Marylyn, C. Ve Gerald, H. (2011). "A Framework for Sustainable Marketing". *Marketing Theory*, 11(2), 143-163.
- Hoşcan, N. (2017). *Seyahat Acentelerinde Sürdürülebilir Pazarlama Yaklaşımının Kullanımı: Batı Karadeniz Destinasyonu Örneği*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Jamrozy, U. (2007), "Marketing of tourism: a paradigm shift toward sustainability", *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 1 (2), 117-130.

Jinina, R. (2012). *Sustainable Marketing, The Importance of Being a Sustainable Business*. Bachelor's Thesis, Finland: Lahti University of Applied Sciences, Degree Programme in International Business.

Jones, P., Comfort, D. ve Hillier, D. (2010). "Sustainability in the global shop window". *International Journal of Retail & Distribution Management* 39(4), 256-271.

Jung, J., Kim, S. J. Ve Kim, K. H. (2020). "Sustainable marketing activities of traditional fashion market and brand loyalty". *Journal of Business Research*, 120, 294-301.

Kaynak, M. (2009). *Kalkınma İktisadı*. 3.Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kayıkçı, P., Armağan, K. Ve Dal, N. E. (2019). "Sürdürülebilir Pazarlama: Kavramsal Bir Çalışma". *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1), 77-93.

Kemper, J. A. Ve Ballantine, P. W. (2019). "What Do We Mean By Sustainability Marketing?". *Journal of Marketing Management*, 35(3-4), 277-309.

Kirchgeorg, M. Ve Winn, M. (2006). "Sustainability Marketing for the Poorest of the Poor". *Business Strategy and the Environment*, 15, 171-184.

Kozak, N. (2006). *Turizm Pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kumar, V., Rahman, Z., Kazmi, A. A. Ve Goyal, R. (2012). "Evolution of sustainability as marketing strategy: Beginning of new era". *Procedia, Social and Behavioral Sciences*, 37, 482-489.

Kuş, Ö. A. (2016). *Bir Pazarlama Aracı Olarak Mobil Pazarlama: İstanbul İli Kapsamında Y Kuşağının Mobil Pazarlamaya Bakış Açısı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Leonidou, C. N. Katsikeas, C. S. Ve Mprgan, N. A. (2013). "Greening" the marketing mix: do firms do it and does it pay off?". *Journal of the Academy of Marketing Science*, 41, 151-170.

Marcel, M. ve Dragan, M. (2014). "Sustainable Marketing For Sustainable Development" 11th International Academic Conference, 24 June 2014, Reykjavik.

Martin, D. ve Schouten, J. (2014). *Sustainable Marketing*. 1. Baskı. Harlow: Pearson Education Limited.

McDonagh, P ve Prothero, A. (2014) "Sustainability marketing research: past, present and future". *Journal of Marketing Management*, 30(11-12), 1186-1219.

Meadows, Donella H., Denis L. Meadows, Jorgen Randers ve William W. Behrens (1972). *The Limits To Growth, A Report For The Clup of Rome's Project on The Predicament of Mankind*, New York: Universe Books.

Meffert, H., Kenning, P. ve Kirchgeorg, M. (2014). *Sustainable Marketing Management- Grundlagen und Cases*. Wiesbaden: Springer Gabler.

Nemli, E. (1998). "Sürdürülebilir Kalkınma ve İşletmelerin Rolü", *Öneri Dergisi*, 2(9), 287-294.

Noo-urai, N. ve Jaroenwisian, K. (2017). "The Sustainability Marketing Mix for Thai Senior Tourism". *International Journal of Social Sciences and Management*, 4(2), 80-89.

Okumuş, A. (trs). *Pazarlama İlkeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Onaran, B. (2014). *Sürdürülebilir Pazarlama*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Ödemiş M. ve Hassan A. (2019). "Pazarlama felsefelerinin tarihsel gelişimine yönelik bir inceleme". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 128-139.

Önay, O. (2014). *Sürdürülebilir Pazarlamada Bir Karar Verme Modeli Geliştirme*. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Önce, A. G. ve Marangoz, M. (2012). "Pazarlamanın Sürdürülebilir Gelişmedeki Rolü". *International Conference On Eurasian Economies 2012*, 11-13 Kasım 2012, Almaty, Kazakistan.

Özbakır, M. Ve Nurtanış Velioğlu, M. (2010). "Pazarlamaya Sürdürülebilirlik Çerçevesinden Bakış ve Bir Örnek Olay Analizi". *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 71-98.

Özbakır, M. (2010). *Sürdürülebilir Pazarlamaya Geçiş ve Bu Sürece Yönelik Bir Uygulama: Marks & Spencer Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Peattie, K. Ve Belz, F-M. (2010). "Sustainability Marketing: An Innovative Conception of Marketing". *Marketing Review*, 5, 1-15.

Peterson, M., Minton, E., Liu, R., & Bartholomew, D. (2021). Sustainable Marketing and Consumer Support for Sustainable Businesses. *Sustainable Production and Consumption*, 27, s. 157-168. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.spc.2020.10.018>

Pezikoğlu, F. (2010). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Pazarlama*. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 22-24 Eylül 2010, Şanlıurfa, Türkiye.

Pomering, A. (2017). "Marketing for Sustainability: Extending the conceptualisation of the marketing mix to drive value for individuals and society at large". *Australasian Marketing Journal*, 25 (2), 157-165.

Porter, M. E. Ve Linde, C. V. D. (1995). *Green and Competitive: Ending the Stalemate*. Brighton, Massachusetts: Harvard Business Review.

Rettie, R., Burchell, K. ve Riley, D. (2012). "Normalising green behaviours: A new approach to sustainability marketing". *Journal of Marketing Management*, 28(3-4), 420-444.

Risitano, M., Romano, R., Rusciano, V., Civero, G., & Scarpato, D. (2022). The impact of sustainability on marketing strategy and business performance: The case

of Italian fisheries. *Business Strategy and the Environment*, 31(4). <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/bse.2968>

Rudawska, E., Frackiewicz, E. Ve Wiscicka, M. (2016). "Sustainable Marketing Mix-The Basic Assumptions, *Polityki Europejskie Finanse I Marketing*, 15(64), 130-137.

Schaefer, A. Ve Crane, A. (2005). "Addressing Sustainability and Consumption". *Journal of Macromarketing*, 25(1), 76-92.

Scoones, I. (2007). "Sustainability". *Development in Practice*, 17(4-5), 589-596,

Seyhan, G. ve Yılmaz, B. S. (2010). "Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama: Calısta Luxury Resort Hotel". *İşletme Fakültesi Dergisi*, 11(1), 51-74.

Tengilimoğlu, D., Güzel, A. Ve Günaydın, E. (2013). "Sosyal Pazarlama Kapsamında Dumansız Hava Sahası: Örnek Bir Uygulama". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 1-26.

Thomas, N. J. R. (2018). "Sustainability marketing. The need for a realistic whole systems approach". *Journal of Marketing Management*, 34, 17-18.

Thompson, P. B. ve Norris, P. E. (2021). *Sustainability - What Everyone Needs to Know*. New York: Oxford University Press.

Topuz Savaş, A. (2019). "Carroll'ın Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modeli'ne Eleştirel Bir Bakış: Elmas Ticareti ve Kanlı Elmas Örneği". *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 9 (1), 59-95.

Torlak, Ö. Ve Tiltay, M. A. (2009). *Bilgi Toplumunda Pazarlama Bilgisinin Dönüşümü ve Eleştirel Pazarlamanın Pazarlama Bilgisine Yansımalar*. Uluslararası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 30-31 Ekim-1 Kasım 2009. Yalova, Türkiye.

Trivedi, K., Trivedi, P. ve Goswami, V. (2018). "Sustainable marketing strategies: Creating business value by meeting consumer expectation". *International Journal of Management, Economics and Social Sciences*, 7(2), 186-205.

Üner, T. ve Baş, M. (2018). "Carroll'ın Kurumsal Sosyal Sorumluluk Modeli Kullanılarak Geliştirilen Toplumsal Pazarlama Ölçeği Çalışması". *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 304-332.

Wiscicka-Fernando, M., Misiak-Kwit, S. Ve Fernando, K. S. D. (2019). "Co-Creation as an Innovative Way to Develop an Enterprise – Cross-Country Analysis". *Sustainability*, 11, 1-13.

GİRİŞ

Rekabetin artması ve küreselleşmenin yaygınlaşması işletmeleri farklı arayışlara yönlendirmiştir. Kaliteli ürün üretip uygun fiyata satmak ve bireylerin ürünlere erişimini kolaylaştırmak rekabet avantajı için yeterli gelmemektedir. Bu yüzden pazarlama karmasının bir elemanı olan tutundurma kavramının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Çünkü tutundurma bir yönüyle işletmeler ile bireyler arasındaki iletişimin belirleyicisi ve düzenleyicisi durumundadır. Dolayısıyla bugün rekabet avantajı için yalnızca pazarlama karmasının ürün, fiyat ve dağıtım elemanları ile yapılacak faaliyetler yetmeyeceğinden bunların dışında kalan tutundurmaya yani diğer yönü ile pazarlama iletişimine yatırım yapılması ihtiyacı doğmaktadır.

Doğada bulunan kaynaklarının kıt olması bu kaynakların etkin, verimli ve israf edilmeyecek şekilde kullanılması gerekliliği bizleri zorlamaktadır. Çünkü miktarı belli olan kaynak bir gün mutlaka tükenecektir. Bu yüzden yapılabilecek en iyi işlerden biri bu kaynakların ömrünü uzatarak tükeneceği zamanı ileriye öteleyebilmektir. Bu bakış açısı sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır.

İşletmeler bir yandan karlılık hedeflerine ulaşmak için kontrolsüz kaynak kullanımı, düşük çevre hassasiyeti ile hareket etmek isterken diğer yandan günümüz tüketicilerin hatta tüm insanların değişen beklentileri arasına giren çevreci tüketim, kaynakların optimal kullanımı gibi nedenlerden dolayı denge kurmak zorunda kalmaktadırlar. Kurulacak bu dengeden tüketicinin haberdar olması gerektiğinden pazarlama iletişimi faaliyetlerini etkin kullanmaları da gerekmektedir.

Bu bölümde işletmelerin rekabet gücünün artmasında önemli etkiye sahip olduğu bilinen pazarlama iletişimi faaliyetleri hakkında bilgiler verilerek pazarlama iletişimi faaliyetleri sürdürülebilirlik penceresiyle irdelenmeye çalışılmıştır.

İLETİŞİM

İnsanlığın varlığı ile başladığı düşünülen ve hayatın her alanında olan iletişim, bireylerin yaşamlarını sürdürmesi için gerekliliği tartışmasız olan ihtiyaçlar arasında sayılmaktadır. Birey sürdürdüğü üretim ve yaşam faaliyetleri için diğer bireyler ile iletişim kurmak zorunda kalmaktadır. İletişim kavramı en basit haliyle bilgi, düşünce, bilinç ve duyguların diğer insanlara aktarılması şeklinde tanımlanabilir. Geniş bir bakış açısıyla iletişimin türleri, iletişimde kullanılan araçlar, iletişimdeki taraflar ve iletişim

KAYNAKÇA

Aksoy, Y. ve Özyer, Y. (2008) “Sürdürülebilir Fiyatlandırma Stratejilerinin Oluşumunda Yeni Medya ve Yeni Ekonomi Etkisi: Arçelik Vaka Analizi”, *13.Ulusal Pazarlama Kongresi Bildiriler Kitabı, Çukurova Üniversitesi Matbaası, Adana, 2008, s.81-107.*

Altıok, N. & Babaoğul, M. (2008). Sürdürülebilir tüketim ve tüketici eğitimi, *13. Ulusal Pazarlama Kongresi, Adana, 394-403.*

Altunışık, R., Özdemir, Ş., ve Torlak, Ö. (2014). Pazarlama ilkeleri ve yönetimi. Beta Basım Yayım, İstanbul.

Andrews, J. C., ve Shimp, T. A. (2017). Advertising, promotion, and other aspects of integrated marketing communications. 10th Edition, Nelson Education.

Belch, G. E., & Belch, M. A. (2018). Advertising and promotion: An integrated marketing communications perspective 6th. New York: McGraw-Hill.

Belz, Frank Martin; Peattie, Ken, (2009), *Sustainability Marketing: A Global Perspective*, West Sussex: John Wiley.

Bozkurt, İ. (2007). Bütünleşik pazarlama iletişimi (4. Baskı). Mediacat Kitapları, İstanbul.

Cemalcılar, İ. (1988). Pazarlama Kavramlar-Kararlar, Beta Basım Yayım, İstanbul.

Dökmen, Ü. (1994). İletişim çatışmaları ve empati. Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Einstein, M. (2017). Advertising: What Everyone Needs to Know®. Oxford University Press.

Eser, Z., ve Korkmaz, S. (2017). Pazarlamaya giriş, 3.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Güngör, N. (2011). *İletişime giriş*. Siyasal Kitabevi.

Hackley, C. (2005). Advertising and promotion: Communicating brands, SAGE Publications.

İslamoğlu, A.H. (2012). Temel Pazarlama Bilgisi, 4. Basım, Beta Basım Yayım, İstanbul.

Kotler, P., Armstrong, G., Saunders, J., ve Wong, V. (1999). Principles Of Marketing, Second European Edition. Prentice Hall, New Jersey, USA.

Odabaşı, Y. ve Oyman. M. (2002). Pazarlama İletişim Yönetimi, 16. Baskı, MediaCat Yayınları, İstanbul.

OrtakGeleceğimiz, https://tr.wikipedia.org/wiki/Ortak_Gelece%C4%9Fimiz Brundtland Raporu Erişim: 09.10.2022

Perreault, W. D., Cannon, J. P. ve McCarthy ,E. J. (2013). Pazarlamanın Temelleri: Bir Pazarlama Stratejisi Planlama Yaklaşımı. Nobel Akademik yayıncılık.

Shimp, T. A. (2010). Advertising, Promotion, & Other Aspects of Integrated Marketing Communications, 8e. Cengage Learning. South-Western.

Tek, Ö. B. (1991), Pazarlama İlkeleri ve Uygulamaları, Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık, İzmir.

Tunçel, H. (2011). *Halkla İlişkiler Anlayışıyla Bütünleşik Pazarlama İletişimi*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0 (35), 115-136.

Yazar, K. H. (2006), *Sürdürülebilir kentsel gelişme çerçevesinde orta ölçekli kentlere dönük kent planlama yöntem önerisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

Yükselen, C. (1994). Temel Pazarlama Bilgileri-İlkeler-Kavramlar-Örnek Olaylar, Adım Yayıncılık, Ankara.

BÖLÜM 3

DİJİTAL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Doç. Dr. Kazım KILINÇ
Batman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi kazim.kilinc@batman.edu.tr
ORCID: 0000-0003-4154-5245

GİRİŞ

İçinde bulunulan dönemde internet her alanda olduğu gibi pazarlama alanında da yerini almıştır. İnternetin en büyük getirilerinden biri olan dijitalleşme ile birlikte mal ve hizmetlerde, tüketici talep ve tercihlerinde, satın alma şekilleri gibi birçok konuda değişim ve çeşitlilik artış göstermiştir. Dijitalleşme aynı zamanda işletmelerde üretim, satış, dağıtım, tutundurma ve diğer pazarlama faaliyetleri üzerinde de etkisini göstererek değişikliğe ve yeniliğe neden olmuştur. İşletmeleri değişime ve uyuma zorlayan dijitalleşme ile birlikte var olan rekabet, farklı form ve şekillerde daha zorlu bir hale gelmiştir. Dijitalleşmenin getirmiş olduğu söz konusu koşullar altında işletmeler varlıklarının ve kârlılıklarının devamı ile rekabet başarısı açısından sahip oldukları avantajları kaybetmemek adına hem dijital pazarlamaya uyuma hem de bu uyumun sürdürülebilirliğinin sağlanmasına daha fazla önem vermeye başlamışlardır.

Yeni pazarların, yeni müşterilerin ve yeni rakiplerin ortaya çıkması yeni dijital teknolojilerin ortaya çıkmasının bir sonucudur. Bu durum ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren işletmeleri sürdürülebilir dijital pazarlamaya zorlayan bir yapı ortaya çıkarmıştır (Nyagadza, 2022: 2). Pazarlamada dijitalleşmenin sürdürülebilirliğinin sağlanması işletmelerin başarısının bir belirleyici olarak görülmektedir. Çünkü pazarlama, dinamik yapısı nedeniyle sürekli değişikliğe uğramaktadır. Bu dinamik yapıdan olumsuz olarak etkilenmemek adına işletmelerin kurumsal kapsamda sürdürülebilir dijital pazarlama stratejileri oluşturmaları önem arz etmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı genel olarak, yeşil pazarlama, sosyal pazarlama, sağlıklı üretim ve tüketim ve bunların sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi konularla ilişkilendirilmektedir. Ancak sürdürülebilirlik sadece bu kavramlarla ilgili olmayıp işletmelerin varlıklarının devamı açısından da önemli görülmektedir. İşletmelerin mal ve hizmet üretimlerinin sürdürülebilirliği, dijital ortamlarda satış, dağıtım ve tutundurma faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ile satış sonrası hizmetlerin sürdürülebilirliği de önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile bu çalışma, sürdürülebilirlik kavramını kendi bağlamında ortaya koymaya çalışmaktadır. Dolayısıyla işletmelerin dijitalleşme ile birlikte sürdürülebilirliği de günümüz şartları içerisinde dikkate almaları gerekmektedir.

Bu bölümde, dijital pazarlama ve sürdürülebilirliğe ilişkin kavramsal bilgilerin yanı sıra dijital pazarlama ve sürdürülebilirlik ilişkisi, dijital pazarlamada sürdürülebilirliğin önemi ile dijital pazarlama kanalları ve sürdürülebilirlik gibi bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Altuntaş, C., & Türker, D. (2012). Sürdürülebilir Tedarik Zincirleri: Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 39-64.

Ananyin, V. I., Zimin, K. V., Lugachev, M. I., Gimranov, R. D., & Skripkin, K. G. (2018). Digital organization: Transformation into the New Reality. *Business Informatics*, 2(44), 45-54. <https://doi.org/10.17323/1998-0663.2018.2.45.54>.

Barutçu, S. ve Tomaş, M. (2013). Sürdürülebilir Sosyal Medya Pazarlaması ve Sosyal Medya Pazarlaması Etkinliğinin Ölçümü. *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi*, 4 (1), 5-24.

Bojkić, V., Vrbančić, M., Žibrin, D., & Čut, M. (2016). Digital Marketing in Agricultural Sector, *Entrenova-Enterprise Research Innovation*, 2(1), 419-424.

Bose, S. C. & Kiran, R. (2021). Bioinformatics For Agriculture: High-Throughput Approaches, Atul Kumar Upadhyay, R. Sowdhamini, Virupaksh U. Patil içinde, *Digital Marketing: A Sustainable Way to Thrive in Competition of Agriculture Marketing* (s. 135-144), Springer: Singapore, <https://doi.org/10.1007/978-981-33-4791-5>.

Catlin, T.; Scanlan, J.; Willmott, P., (2015). Raising Your Digital Quotient. *Mckinsey Q.* 1, 1-14.

Chaffey, D.; Ellis-Chadwick, F., (2019). *Digital Marketing*, Pearson: London, UK.

Constantinescu, M., Orindaru, A., Pachitanu, A., Rosca, L., Caescu, S.-C. ve Orzan, M.C (2019). Attitude Evaluation on Using the Neuromarketing Approach in Social Media: Matching Company's Purposes and Consumer's Benefits for Sustainable Business Growth. *Sustainability*, 11(7094), 1-21. <https://doi.org/10.3390/su11247094>.

Copulsky, J. R., & Wolf, M. J. (1990). Relationship Marketing: Positioning for the Future. *Journal of Business Strategy*, 11(4), 16-20. <https://doi.org/10.1108/eb060069>.

Diez-Martin, F., Blanco-Gonzalez, A., & Prado-Roman, C. (2019). Research Challenges in Digital Marketing: Sustainability. *Sustainability*, 11(10), 2839. <https://doi.org/10.3390/su11102839>.

Dumitriu, D., Militaru, G., Deselnicu, D.C., Niculescu, A. and Popescu, M.A.M., 2019. A Perspective Over Modern SMEs: Managing Brand Equity, Growth and Sustainability Through Digital Marketing Tools and Techniques. *Sustainability*, 11(7), p.2111. <https://doi.org/10.3390/su11072111>.

Edelman, D. C. (2010). Branding in the Digital Age. *Harvard Business Review*, 88(12), 62-69.

El Hilali, W., & El Manouar, A. (2019, March). Towards a Sustainable World Through a SMART Digital Transformation. in Proceedings of the 2nd International Conference on Networking, Information Systems & Security NISS (1-8), <https://doi.org/10.1145/3320326.3320364>.

Erwin, E., Suade, Y. K. M., & Poernomo, W. (2021). Analyzing Digital Marketing, Green Marketing, Networking And Product Innovation on Sustainability Business Performance, Silk Cluster in Polewali-Mandar, West Sulawesi. *International Journal of Economics, Business and Accounting Research (IJEBAR)*, 5(3), 2850-2871.

Feroz, A. K., Zo, H., & Chiravuri, A. (2021). Digital Transformation and Environmental Sustainability: A Review and Research Agenda. *Sustainability*, 13(3), 1530. <https://doi.org/10.3390/su13031530>.

Gladwin T.N, Kennelly J.J, Krause T.S (1995). Shifting Paradigms for Sustainable Development Implications for Management Theory and Research, *Academy of Management Review*, 20 (4): 874-907. <https://doi.org/10.5465/amr.1995.9512280024>.

Gomez-Trujillo, A. M., & Gonzalez-Perez, M. A. (2021). Digital Transformation as a Strategy to Reach Sustainability. *Smart and Sustainable Built Environment*, <https://doi.org/10.1108/SASBE-01-2021-0011>.

Grishikashvili, K., Dibb, S., & Meadows, M. (2014). Investigation Into Big Data Impact on Digital Marketing. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 4(Special Issue), 26-37. <https://doi.org/10.30935/ojcm/5702>.

Hwangbo, H., & Kim, Y. (2019). Session-Based Recommender System for Sustainable Digital Marketing. *Sustainability*, 11(12), 3336. <https://doi.org/10.3390/su11123336>.

Jones P., Clarke-Hill C., Comfort D., Hillier D., (2008), Marketing and Sustainability, *Marketing Intelligence & Planning*, 26 (2), 123 – 130. <https://doi.org/10.1108/02634500810860584>.

Joy, A., Sherry JR, J. F., Venkatesh, A., Wang, J., & Chan, R. (2012). Fast Fashion, Sustainability, and the Ethical Appeal of Luxury Brands. *Fashion Theory*, 16(3), 273-295.

Junge, A. L. (2019). Digital Transformation Technologies as an Enabler for Sustainable Logistics and Supply Chain Processes—an Exploratory Framework. *Bra-*

zilian Journal of Operations & Production Management, 16(3), 462-472. <https://doi.org/10.14488/BJOPM.2019.v16.n3.a9>.

Kang, J., Majer, M., & Kim, H. J. (2019). Empirical Study of Omnichannel Purchasing Pattern With Real Customer Data From Health and Lifestyle Company. *Sustainability*, 11(24), 7185. <https://doi.org/10.3390/su11247185>.

Kannan, P. ve Li, H. A. (2017). Digital Marketing: a Framework, Review and Research Agenda. *International Journal of Research in Marketing*, 34, 22-45. <https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2016.11.006>.

Kierzkowski, A., McQuade, S., Waitman, R., & Zeisser, M. (1996). Marketing to the Digital Consumer. *The Mckinsey Quarterly*, (3), 4.

Linkov, I., Trump, B.D., Poinsette-Jones, K. ve Florin, M.-V. (2018). Governance Strategies for a Sustainable Digital World. *Sustainability*, 10, 440, 1-8. <https://doi.org/10.3390/su10020440>.

Low, S., Ullah, F., Shirowzhan, S., Sepasgozar, S. M., & Lin Lee, C. (2020). Smart Digital Marketing Capabilities for Sustainable Property Development: A Case of Malaysia. *Sustainability*, 12(13), 5402. <https://doi.org/10.3390/su12135402>.

Mazzarol, T. (2015). SMEs Engagement With E-commerce, E-business and E-marketing. *Small Enterprise Research*, 22(1), 79-90. <https://doi.org/10.1080/13215906.2015.1018400>.

Mishra C. K. (2020). Promotion and Marketing Communications. (Edit. Umut Ayman and Anıl Kemal Kaya). *Digital marketing: Scope Opportunities and Challenges*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.92329>.

Nyagadza, B. (2022). Sustainable Digital Transformation for Ambidextrous Digital Firms: A Systematic Literature Review and Future Research Directions. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*, 100020, 1(3), 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.stae.2022.100020>

Özdoğan B. ve Karğın, S. (2018). Blok Zinciri Teknolojisinin Muhasebe ve Finans Alanlarına Yönelik Yansımaları ve Beklentiler. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2146. <https://doi.org/10.25095/Mufad.465928>, 161-176.

Pantano, E & Timmermans, H. (2019). *Smart Retailing*; Springer: Berlin/Heidelberg, Germany.

Parsons, A., Zeisser, M., & Waitman, R. (1998). Organizing Today for the Digital Marketing of Tomorrow. *Journal of Interactive Marketing*, 12(1), 31-46.

Prihanto, J. J. N., & Kurniasari, F. (2019). Sustainable Digital Transformation in the Hospitality Industry: A Study of the Hotel Industry in Indonesia. In 2019 International Conference on Organizational Innovation (ICOI 2019, 217-222, Atlantis Press.

Rigby, D. K., & Tager, S. (2014). *Leading a Digital transformation*. Bain Co., New York, NY, USA.

Royle, J., & Laing, A. (2014). The Digital Marketing Skills Gap: Developing a Digital Marketer Model for the Communication Industries. *International*

Journal of Information Management, 34(2), 65-73. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2013.11.008>

Santoso, R. (2020). Review of Digital Marketing & Business Sustainability of E-Commerce During Pandemic Covid19 In Indonesia. *JJET (Jurnal Ilmu Ekonomi Terapan)*, 5(2), 36-48.

Schwarzl, S., & Grabowska, M. (2015). Online Marketing Strategies: The Future is Here. *Journal of International Studies*, 8(2). <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2015/8-2/16>.

Sağlam, M., & İnan, M. B. (2021). Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Kazanılmasında İnovasyon, Pazarlama Stratejileri ve Dijitalleşme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Business Economics and Management Research Journal*, 4(2), 118-137.

Saura, J. R., Palos-Sanchez, P., & Rodríguez Herráez, B. (2020). Digital Marketing for Sustainable Growth: Business Models and Online Campaigns Using Sustainable Strategies. *Sustainability*, 12(3), 1003. <https://doi.org/10.3390/su12031003>

Silvius, G., & Schipper, R. (2016). Exploring the Relationship Between Sustainability and Project Success-Conceptual Model and Expected Relationships. *International Journal of Information Systems and Project Management*, 4(3), 5-22.

Stieglitz, S., Mirbabaie, M., Ross, B., & Neuberger, C. (2018). Social Media Analytics—Challenges in Topic Discovery, Data Collection, and Data Preparation. *International Journal of Information Management*, 39, 156-168. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2017.12.002>.

Sudha, M., & Sheena, K. (2017). Impact of Influencers in Consumer Decision Process: The Fashion Industry. *SCMS Journal of Indian Management*, 14(3), 14-30.

Tiago, M. T. P. M. B., & Veríssimo, J. M. C. (2014). Digital Marketing and Social Media: Why Bother?. *Business Horizons*, 57(6), 703-708. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2014.07.002>

Utku, A. ve Akçayol, M. A. (2017). Öğrenebilen ve Adaptif Tavsiye Sistemleri İçin Karşılaştırmalı ve Kapsamlı Bir İnceleme. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 33(3) , 13-34

Wind, Y.J.; Mahajan, V., (2002). *Digital Marketing: Global Strategies from the World's Leading Experts*; John Wiley & Sons: Hoboken, NJ, USA.

Zink, K. J., Steimle, U. ve Fischer, K. (2008). Human Factors, Business Excellence and Corporate Sustainability: Differing Perspectives, Joint Objectives, Klaus J. Zink İçinde, Corporate Sustainability as a Challenge for Comprehensive Management, (s. 3-18), Germany: Physica-Verlag Heidelberg.

BÖLÜM 4

SOSYAL MEDYA PAZARLAMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ASLAN

Adıyaman Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ramazanaslan@adiyaman.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1427-8543

KAYNAKÇA

- Aksoy, Y. ve Özyer, Y. (2008). Sürdürülebilir Fiyatlandırma Stratejilerinin Oluşumunda Yeni Medya ve Yeni Ekonomi Etkisi: Arçelik Vaka Analizi. 13. Ulusal Pazarlama Kongresi içinde (ss. 83–107).
- Balaswamy, B. ve Palvai, R. (2017). Role of Social Media in Promoting Sustainable Development. *International Journal of Creative Research Thoughts*, 264–271. doi:10.1166/asl.2017.9959
- Barutçu, S. ve Tomaş, M. (2013). Sürdürülebilir Sosyal Medya Pazarlaması ve Sosyal Medya Pazarlaması Etkinliğinin Ölçümü. *Journal of Internet Applications and Management*, 4(1), 5–24. doi:10.5505/iuyd.2013.69188
- Belz, F.-M. (2006). Marketing in the 21st Century. *Business Strategy and the Environment*, 15(3), 139–144. doi:10.1002/bse.529
- Berke, P. ve Manta, M. (1999). Planning for Sustainable Development: Measuring Progress in Plans. *Lincoln Institute of Land Policy*.
- Berthon, P. R., Pitt, L. F., Plangger, K. ve Shapiro, D. (2012). Marketing Meets Web 2.0, Social Media, And Creative Consumers: Implications For International Marketing Strategy. *Business Horizons*, 55, 261–271. doi:10.1016/j.bushor.2012.01.007
- Cavagnaro, E. ve Curiel, G. (2022). The Three Levels of Sustainability. *The Three Levels of Sustainability* (2. bs.). London: Routledge. doi:10.4324/9781351277969
- Csordás, T. ve Gáti, M. (2014). The New (Marketing) Role of Firms as Media Content Providers – The case of SME's Strategic Social Media Presence. *Vezetéstudomány / Budapest Management Review*, 22–32. doi:10.14267/veztud.2014.02.04
- Drury, G. (2008). Opinion piece: Social media: Should marketers engage and how can it be done effectively? *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, 9(3), 274–277. doi:10.1057/palgrave.dddmp.4350096
- Gil, C. (2022). *The End of Marketing* (2. bs.). New York: KoganPage.
- Iseli, F. (2021). *Social Media for Small Business: Marketing Strategies for Business Owners*. Melbourne: Wiley Publishing.
- Jones, P., Clarke-Hill, C., Comfort, D. ve Hillier, D. (2008). Marketing and sustainability. *Marketing Intelligence & Planning*, 26(2), 123–130. doi:10.1108/02634500810860584
- Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68. doi:10.1016/j.bushor.2009.09.003
- Keiner, M. (2006). *The Future Of Sustainability*. Zurich: Springer.
- Kirchgeorg, M. ve Winn, M. I. (2006). Sustainability Marketing for the Poorest of the Poor. *Business Strategy and the Environment*, 15(3), 171–184. doi:10.1002/bse.523

Kotler, P. (2011). Reinventing Marketing to Manage the Environmental Imperative. *Journal of Marketing*, 75(July), 132–135.

Laininen, E. (2019). Transforming Our Worldview Towards a Sustainable Future. J. W. Cook (Ed.), *Sustainability, Human Well-Being, and the Future of Education içinde* (ss. 1–435). Helsinki: Palgrave Macmillan.

Lamberton, C. ve Stephen, A. T. (2016). A thematic exploration of digital, social media, and mobile marketing: Research evolution from 2000 to 2015 and an agenda for future inquiry. *Journal of Marketing*, 80(6), 146–172. doi:10.1509/jm.15.0415

McDonald, J. (2022). *Social Media Marketing Workbook*. JM Internet Group.

Mills, A. J. (2012). Virality in social media: The SPIN Framework. *Journal of Public Affairs*, 12(2), 162–169. doi:10.1002/pa.1418

Minton, E., Lee, C., Orth, U., Kim, C.-H. ve Kahle, L. (2012). Sustainable Marketing and Social Media. A Cross-Country Analysis of Motives for Sustainable Behaviors. *Journal of Advertising*, 41(4), 69–84. doi:10.2753/JOA0091-3367410405

Munier, N. (2005). *Introduction to Sustainability Road to a Better Future*. Canada: Springer.

Putri, A. M. A. ve Sanica, G. (2022). Digital Marketing Strategy to Survive During Covid-19 Pandemic. *International Journal of Economics, Business and Accounting Research (IJEBAR)*, 6(1), 26–32.

Reilly, A. H. ve Hynan, K. A. (2014). Corporate Communication, Sustainability, and Social Media: It's not easy (really) being green. *Business Horizons*, 57(6), 747–758. doi:10.1016/j.bushor.2014.07.008

BÖLÜM 5

YEŞİL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Dr. Öğr. Üyesi Cansu BİRİN ATILGAN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

İletişim Fakültesi

cansu.birinatilgan@mku.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2030-5990

Doç. Dr. Serpil KIR ELİTAŞ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

İletişim Fakültesi

serpil@mku.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6653-6102

GİRİŞ

Günümüzde çevresel sorunların artması ve tüketicilerin bu konuda daha da bilinçlenmesiyle beraber, markalar da sosyal sorumluluk faaliyetlerine önem vermeye ve kurum kültürlerine çevre bilincini yerleştirmeye başlamışlardır. Sadece kar odaklı olma anlayışı yerini tüketici istek ve ihtiyaçlarını ön planda tutan, sosyal sorumluluk sahibi, çevreye duyarlı kurum anlayışını benimseyen işletmelere bırakmıştır. Bu anlayışı benimseyen çevre dostu işletmelerin tüketici nezdinde imajları günden güne artış göstermektedir.

Çevresel bilincin gelişmesiyle birlikte tüketicilerin bu konudaki duyarlılıkları da artmıştır. Çevre dostu ürünlerin tüketiciler tarafından daha fazla tercih edilir olması durumu, işletmelerin de bu bilinci kültürlerine yerleştirmesine ve bu tarz ürünler üretmeye başlamasına sebep olmuştur. Bu bilinçle birlikte yeşil pazarlama kavramı hayatımıza girmiştir. "Su ve enerji tasarrufu sağlar, katkısız ve doğal organik ürünler" gibi ürün tanıtım mesajları yeşil pazarlamayla birlikte artmaya başlamıştır (İslamoğlu,2020:44).

Çevreye duyarlı işletmecilik anlayışında en önemli noktalardan biri de çevreyle ilgili sorun veya konulara karşı tüketicilerin tutumlarının incelenmesidir. Böylelikle işletmeler çevreye duyarlı tüketicilere ulaşmış ve onların istek ve ihtiyaçlarını karşılarken kâr hedeflerine ulaşmış olup, aynı zamanda çevreye daha az zarar vermiş olmaktadır (Ay ve Ecevit, 2005: 240).

İşletmeleri yeşil pazarlama faaliyetlerine yönelmeye iten en büyük etken paydaşların baskılarıdır, bu paydaşların başında ise müşteriler/ tüketiciler gelmektedir. Henriques ve Sadorsky tarafından Kanada'da 750 firma üzerinden yapılan bir araştırmaya göre; işletmeler paydaşlarının baskıları üzerine çevresel sorumluluk düzeylerini yükseltmek için çeşitli faaliyetlerde bulduklarını belirtmişlerdir (Ay ve Yılmaz, 2004: 20).

Tüketicilerin çevre bilincinin artmasıyla birlikte tüketim alışkanlıkları ve yaşam tarzları da değişim göstermeye başlamıştır. Tüketicilerdeki bu olumlu değişim, işletmeleri üretimden dağıtıma kadar olan süreçlerinde ve kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinde çevreye karşı daha dikkatli ve duyarlı olmaya teşvik etmektedir. Daha yaşanabilir, sürdürülebilir bir dünya için işletmeler de sürdürülebilirlik kavramına ve sürdürülebilir yeşil pazarlama faaliyetlerine daha fazla önem vermeye başlamıştır (Çelik vd., 2016: 278).

Sürdürülebilir bir dünya için yeşil içerikli ürün/hizmetlerin yaygınlaştırılması, sürdürülebilir kalkınmanın temelini sağlamaktadır. Çevreye en az düzeyde zarar veren, enerji tasarrufu sağlayan alt yapı sistemi ve

KAYNAKÇA

Akyol Çekiç, A. & Kılınç, Ö. (2014). Environmental Claims In The Magazine Advertisement: A Content Analysis Of Eko IQ Magazine. *International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish or Turkic*, 9(8), 327-344.

Ay, C. & Yılmaz, E. (2004). Yeşil Pazarlama ve Serel Seramik AŞ'nin Yeşil Uygulamaları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 17-27.

Ay C. & Ecevit Z. (2005). Çevre Bilinçli Tüketiciler. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (10):238-263.

Aydoğan, S. & Dinar, N. (2019). Yeşil Ürün Satın Almada Yeşil Reklam ve Çevre Bilincinin Etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(90): 229-252.

Ayyıldız, H., & Genç, K. Y. (2008). Çevreye Duyarlı Pazarlama: Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Duyarlı Pazarlama Uygulamaları İle İlgili Tutum Ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 12 (2), 505-527.

Boztepe, A. (2012). Green Marketing and Its Impact on Consumer Buying Behavior. *European Journal of Economic and Political Studies*, (1), 5-21.

Bukhari, S. S. (2011). Green Marketing and its impact on consumer behavior. *European Journal of Business and Management*, 3(4), 375-383.

Charter, M., Peattie, K., Ottman, J. & Polonsky, M. (2002). *Marketing and sustainability*, UK: Centre for Business Relationships, Accountability, Sustainability and Society (BRASS).

Chen, T. B., & Chai, L. T. (2010). Attitude towards the Environment and Green Products: Consumers' Perspective. *Management Science and Engineering*, 4 (2), 27-39.

Çelik, İ. E., Akman, Ö., Ceyhan, A., & Akman, V. (2016). Yeşil pazarlamada Sürdürülebilirlik Ve Dünya'dan Bir Örnek: Tchibo. In *International Conference On Eurasian Economies*, 278-282.

Dabija, D.C. (2021). Editorial for the Special Issue "Green Marketing". *Information, MDPI*, 12, 90. <https://doi.org/10.3390/info12020090>

D'Souza, C.; Taghian M., Sullivan-Mort, G. & Gilmore, A. (2015) An evaluation of the role of green marketing and a firm's internal practices for environmental sustainability, *Journal of Strategic Marketing*, 23:7, 600-615,

Gallicano, T.D. (2011). A Critical Analysis of Greenwashing Claims. *Public Relations Journal*, 5(3), 1-21.

Gephart, J., Emenike, M & Bretz, S. (2011). Greenwashing or Green Advertising? An Analysis of Print Ads For Food and Household Cleaning Products From 1960-2008. *Journal of Activism in Science & Technology Education*, 3(2), 19-26.

Ginsberg, J. M. & Bloom, P. N. (2004). Choosing The Right Green Marketing Strategy. *MIT Sloan Management Review*, 46, 79-84.

Hassan, R. & Valenzuela, F. (2016). Customer Perception of Green Advertising in The Context of Eco-Friendly FMCGs. *Contemporary Management Research*, 12(2), 169-182.

İslamoğlu, A. H. (2020). *Pazarlama Yönetimi (Stratejik Yaklaşım)*, İstanbul: Beta Yayınevi.

Kaufmann, H. R., Panni, M. F. A. K., & Orphanidou, Y. (2012). Factors affecting consumers' green purchasing behavior. *An integrated conceptual framework. Amfiteatru Economic Journal*, 14(31), 50-69.

Karna, J., Juslin, H., Ahonen, V. & Hansen, E. (2001). Green Advertising: Greenwash or True Reflection of Marketing Strategies? *Greener Management International*, 33, 59-70.

Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011(1), 19-33.

Kirgiz, A. C. (2016). *Green Marketing Mix. In Green Marketing: A Case Study of the Sub-Industry in Turkey*, London: Palgrave Pivot.

Kinoti, M. W. (2011). Green Marketing Intervention Strategies and Sustainable Development: A Conceptual Paper. *International Journal of Business and Social Science*, 2(23), 263-273.

Magnier, L. & Schoormans, J. (2015). Consumer Reactions To Sustainable Packaging: The Interplay Of Visual Appearance Verbal Claim And Environmental Concern. *Journal of Environmental Psychology*. 44, 53-62.

Majid, J., Amin, S., & Kansana, K. (2016). Green Marketing: Sustainable Economy, Environment & Society-Concept & Challenges. *Journal GSD-Green and Sustainable Development*.

Miles, M. P. & Russell G. R.(1997). ISO 14000 Total Quality Environmental Management: The Integration of Environmental Marketing, Total Quality Management, and Corporate Environmental Policy. *Journal of Quality Management*, 2(1), pp. 151-68.

Pezikoğlu, F. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Pazarlama. *Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, Şanlıurfa*.

Polonsky, M.J. (1994). Green Marketing Regulations in the US and Australia: The Australian Checklist. *Greener Management International*, Vol.5.

Ekin Savaş, N. (2020). Çevresel Bilinç, Çevrecilik Ve Yeşil Pazarlama Karması Faaliyetlerinin Yeşil Satın Alma Davranışına Ve Bağlılığa Etkisi. Doktora Tezi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı*, Adana.

Sharma, A., Iyer, G.R., Mehrotra, A. & Krishnan, R. (2010). Sustainability and Business-To-Business Marketing: A Frame Work and Implications. *Industrial Marketing Management*, 39 (2),330-341.

Tayfun, N. Ö., & Öçlü, B. (2015). Yeşil Pazarlama Uygulamasının Tüketiciler Açısından Algılanmasının Nöropazarlama Tekniği ile Araştırılması. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34 (2), 95-113.

Wu, H.J. & Dunn, S. C. (1995). Environmentally Responsible Logistics Systems. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 25, 20-38.

Yunus, M. & Rahman, M. (2014). Green Marketing for Creating Awareness for Green Consumerism. *Global Disclosure of Economics and Business*, 3 (1), 18-22.

Zengin, B. & Aksoy, G. (2021). Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Yeşil Pazarlama Ve Yeşil Finans Açısından Değerlendirilmesi. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 362-379.

Zinkhan, M. G. & Carlson, L. (1995). Green Advertising and the Reluctant Consumer. *Journal of Advertising*, 24(2), 1-6.

İnternet kaynakları

Anderson, J.(2019). Timeless classics made from recycled PET bottles. 23.08.2022 tarihinde https://www2.hm.com/en_asia1/life/culture/inside-hm/h-m-autumn-conscious-collection-2019.html adresinden erişilmiştir.

AMA, Green Marketing Definition, 23.06.2022 tarihinde What is Marketing? – The Definition of Marketing – AMA , adresinden erişilmiştir.

Açıkelli, R. (2012) Markaların Öyküsü-Z (Zara) 23.08.2022 tarihinde <http://www.marka-marka.org/marka/marka-hikayeleri/zara-marka/> adresinden erişilmiştir.

Açıkelli, R. (2012) Markaların öyküsü- H (H&M - Hennes&Mauritz) 20.08.2022 tarihinde <http://www.marka-marka.org/marka/marka-hikayeleri/hm-hennesmauritz-marka/> adresinden erişilmiştir.

Arçelik. Hakkımızda. 12.08.2022 tarihinde <https://www.arcelikglobal.com/tr/sirket/hakkimizda/genel-bilgi/> adresinden erişilmiştir.

Arçelik Global (2021) Sürdürülebilirlik raporu. 14.08.2022 tarihinde <https://www.arcelikglobal.com/tr/surdurulebilirlik-raporu-2021/genel-bilgi/> adresinden erişilmiştir.

Aveda. Sürdürülebilir gelecek. 10.08.2022 tarihinde <https://www.aveda.com.tr/surdurulebilirgelecek> adresinden erişilmiştir.

Conserve Energy Future. 17 Top Companies That are Going Green in 2020. 15.09.2022 tarihinde 17 Top Companies That are Going Green in 2020 - Conserve Energy Future (conserve-energy-future.com) adresinden erişilmiştir.

H&M Group Sustainability Report (2017). 2017 Sustainability report. 21.08.2022 tarihinde https://about.hm.com/content/dam/hmgroup/groupsite/documents/masterlanguage/CSR/reports/2017%20Sustainability%20report/HM_group_SustainabilityReport_2017_FullReport.pdf adresinden erişilmiştir.

H&M Conscious: Bring it on. (2017). Bring it on. 22.08.2022 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=7i4JSzB8VIU> adresinden erişilmiştir.

H&M. Join Life Ürünler. 21.08.2022 tarihinde https://www2.hm.com/tr_tr/hm-sustainability/letschange.html/archive/science-story adresinden erişilmiştir.

Tchibo. Sürdürülebilirlik ve doğa dostu Tchibo ürünleri. 23.07.2022 tarihinde <https://www.tchibo.com.tr/doga-dostu-c400072130.html> adresinden erişilmiştir.

Tchibo. Yeşil her yerde. 23.07.2022 tarihinde <https://www.tchibo.com.tr/-surdurulebilir-malzemeler-c400084422.html> adresinden erişilmiştir.

Zara. Hakkımızda. 23.08.2022 tarihinde <https://www.zara.com/tr/tr/z-join-life-mkt1399.html?v1=1471214> adresinden erişilmiştir.

Zara(a). Join Life Ürünler. 24.08.2022 tarihinde <https://www.zara.com> adresinden erişilmiştir.

GİRİŞ

Artan rekabet ve maliyetler, sınırlı kaynaklar, teknoloji ile birlikte değişen dengeler derken, endüstriyel ya da tüketici pazarı farketmeksizin tüm işletmelerin odak noktası 'müşteri' olmaya başlamıştır. Müşteri odaklılık, pazar odaklılık, pazar yönlülük gibi çeşitli isimlerle literatürde rastlanılan müşteriye yönelik yapılan üretimden, müşteriye göre şekillenen her pazarlama faaliyeti ürün merkezlikten müşteri merkezliğe dönüşümü göstermektedir. Yöneticiler artık müşterileri daha iyi anlamak ve onlara hitap edebilmek, onlarla uzun dönemli ilişkiler kurmak, tekrar tekrar satın almalarını sağlamak ya da bir başka paydaşa önermelerine katkı sağlamaları için onları mevcut ve potansiyel diye bölümlenmenin yanı sıra, özelliklerine ve taleplerine göre de bölümlendirme ihtiyacı duymaktadır. Örneğin, plastik ham madde üreten bir işletmenin müşterileri, plastik ham maddeden üretilen birçok ürün grubuna odaklanacaktır. Müşterileri de belki kendi üretim merkezleri, başka tedarikçiler ve ürettikleri parçaların diğer bileşenlerini sağlayan birçok paydaşı olacaktır. Belki de aracı bir kurum gibi üretmeden ihtiyacı olan müşteriye ulaştıran bir ticari aracı görevi görecektir. Böylesi bir endüstriyel pazarda hangi müşterinin ihtiyacı ve isteklerini nasıl karşıladıkları oldukça önem arz edecektir.

İşletmelerin artık geldiği boyutta müşteri ilişkilerini yönetmek temel bir olgu haline gelmiştir. Ancak bu sadece tüketici pazarlarında değil endüstriyel pazarlarda da verilen örnekteki gibi zaruri bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Her müşterinin ihtiyacı ve talebini bir sistem içerisinde yazılı olarak tek bir tuşla ulaşılabilir hale getirmek hem zaman yönetimi hem de maliyet açısından oldukça faydalı olup, işletme ve müşteriler için de kazan-kazan durumu yartmaktadır. Bu bağlamda müşteri ilişkileri yönetimi (MIY / CRM) uygulamaları oldukça yaygınlaşmış, bu hizmetleri sunan ayrı firmalar ve departmanlar var olmuştur. Bir müşterinin markayı gördüğü ilk andan, tekrar tekrar satın aldığı ve hatta satın alma sonrasına kadar uzanan müşteri yolculuğu kavramı, müşteri ilişkileri yönetimi ile sağlanmaktadır. Böylelikle tüketim sürekli hale gelmekte, müşterilerin memnuniyeti artmakta ve uzun dönemli ilişkiler sağlamlaştırılmaktadır. Finansal olarak görülemeyen bu değerler, temelde işletmelerin nihai amacı olan karlılığa en çok katkı yapanlardır. Müşterinin tatmin olması ve sadakat kavramı, müşterinin artan yaşam boyu değeri, hizmet ve kalitede yapılan iyileştirmeler ve gelişmeler işletmelerin rekabet ortamında gücünü artırmakta ve tekrar tekrar tercih edilmelerine büyük olanak sağlamaktadır. Bütün bu döngüler arasında, sürdürülebilir adımlar müşteri ilişkilerine olumlu katkı sağlamakta ve müşteri ilişkileri yönetiminde kullanılan tek-

KAYNAKÇA

Balasubramanian, S. (2012). A hierarchical framework of barriers to green supply chain management in the construction sector. *Journal of Sustainable Development*, 5(10), 15-27.

Balmer, J., & Lin, Z. (2020). The role of corporate brand image for B2B relationships of logistics service. *Journal of Business Research*, 850-861.

Berry, L. (1995). Relationship marketing of service interest, emerging perspectives. *Journal of Academy of Marketing Science*, 236-245.

Carter, C. R. (1998). Interorganizational Determinants of Environmental Purchasing: Initial Evidence from the Consumer Products Industries. *Decision Sciences*, 659-684.

Carters, C. (2005). Purchasing Social Responsibility and Firm Performance: The Key Mediating Roles of Organizational Learning and Supplier Performance. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 177-194.

Cuthbertson, R., & Laine, A. (2004). The role of CRM within retail loyalty marketing. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 1479-1862.

Çevik, O., & Gülcan, B. (2011). Lojistik faaliyetlerin çevresel sürdürülebilirliği ve Marco Polo programı. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 35-44.

Deveci, H., Nur, G., Kırpık, M., & Nur, Ö. (2016). Sürdürülebilir Üretim Yaklaşımı: Ekolojik Tarım. *Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 3-8.

Gualandrisa, J. (2016). Developing environmental and social performance: the role of suppliers' sustainability and buyer-supplier trust. *International Journal of Production Research*, 2470-2486.

Gültekin, G. (2001). Türkiye'nin CRM tarifleri. *Başarılı CRM Uygulamalarında Hassas Rol Dağılımı*. İstanbul: CRM Institute Turkey.

Keleştimur, M. (2001). Türkiye'de CRM. *BT Vizyon*.

Keller, K. (1993). Conceptualizing, measuring, and managing customer-based brand equity. *Journal of marketing*, 1-22.

Keller, K., & Webster, F. (2004). A roadmap for branding in industrial markets. *Journal of Brand Management*, 388-402.

Korchia, M. (1999). A new typology of brand image. *ACR European Advances*.

Kotler, P., & Proertsch, W. (2007). Being known or being one of many: the need for brand management for business-to-business (B2B) companies. *Journal of business & industrial marketing*.

Kumar, V., & Christodouloupoulou, A. (2014). Sustainability and branding: An integrated perspective. *Industrial Marketing Management*, 6-15.

Leek, S., & Christodoulides, G. (2011). A literature review and future agenda for B2B branding: Challenges of branding in a B2B context. *Industrial Marketing Management*, 830-837.

Oraman, Y. (2004). Kobi'lerde CRM (Müşteri İlişkileri Yönetimi) İçin Stratejiler. *Yönetim ve Ekonomi*.

Özdemir, A., & Doğan, Ö. (2010). Tedarik zinciri entegrasyonu ve bilgi teknolojileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19-41.

Persson, N. (2010). An exploratory investigation of the elements of B2B brand image and its relationship to price premium. *Industrial Marketing Management*, 1269-1277.

Reklaitis, K., & Pileliene, L. (2019). Principle Differences between B2B and B2C Marketing Communication Processes. *Management of Organizations: Systematic Research*.

Reynolds, K., & Beatty, S. (1999). Customer benefits and company consequences of customer-salesperson relationships in retailing. *Journal of Retailing*, 187-201.

Sharma, A., Iyer, G., Mehrotra, A., & Krishnan, R. (2010). Sustainability and business-to-business marketing: A framework and implications. *Industrial Marketing Management*,) 330-341.

Sheth, J. (2002). The future of relationship marketing. *Journal of Service Marketing*.

Sheth, J., & Sinha, M. (2015). B2B branding in emerging markets: A sustainability perspective. *Industrial Marketing Management*, 79-88.

Türkyılmaz, C. A., & Kuru, B. (2021). *The 1th International Sustainable Business and Economic Strategies Congress* (s. 158-174). Asos Yayınları.

Yereli, A. (2001). Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM)ve Günümüz Türkiye'sindeki Yeri. *Yönetim ve Ekonomi*, 7(1).

BÖLÜM 7

HOLİSTİK PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ERSOY YILDIRIM
Malatya Turgut Özal Üniversitesi
Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
ayse.yildirim@ozal.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6895-309X

Giriş

Pazarlamanın kavramsal tanımı, dinamik pazarlama bağlamı nedeniyle değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir. Pazarlamadaki değişikliklerden biri, odağın salt kârdan sürdürülebilirlik eksenine yönlendirilmesidir. Sürdürülebilir pazarlamada, tüketicilerin ve işletmelerin mevcut ihtiyaçlarını bir araya getirmek ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarına odaklanmak için pazarlamayı bir araç olarak değerlendirmek söz konusudur. İçinde bulunduğumuz dijital çağda özellikle holistik pazarlama faaliyetleri, sürdürülebilirlik için kilit bir faktördür. Bireylerden (insan kaynakları, tüketiciler, hane halkı vb.), farklı kuruluşlara ve hükümetlere kadar toplumdaki kilit aktörlerin davranışlarını etkileyebilen pazarlama, bütüncül sürdürülebilirlik sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Holistik pazarlamada sürdürülebilirlik, etkili grupların bütünleşmiş katılımı ile yerel, ulusal, uluslararası kuruluş ve yönetimlerin, finansal ve teknolojik altyapılarını, fiziksel ve entelektüel sermayelerini kurumsal değerlerle birleştirmek üzere çoklu pazarlama kavram ve boyutlarının bir arada incelenmesidir. 20. yüzyılın son çeyreğinde pazarlama, müşteriler için değer yaratmak, bu değeri onlara iletme ve müşteri ilişkilerini kuruluşa ve paydaşlara fayda sağlayacak şekilde yönetmek için örgütsel bir işlev ve bir dizi süreç haline gelmiştir. Bu nedenle, her müşteriye birden fazla perspektiften hassas bir şekilde odaklanmak söz konusudur. Holistik pazarlama, teknolojinin de getirdiğiyle, mekân ve zamandan bağımsız şekilde pazarlama ilişkisinin yürütülebileceğini öne sürmektedir. İşletmeyi bir bütün olarak düşünerek geliştirilen pazarlama stratejisini kullanırken, yapılan faaliyetleri ve işlemleri her yönü ile ele almak ve tüm paydaşların, diğer unsurlarla nasıl etkileşime gireceğini hesaba katmak bu nedenle önemlidir. Kuruluşlar, geleneksel, çevresel, toplumsal konularda ve sosyal yaşamda sürdürülebilir pazarlamayı uygulayabildikleri gibi holistik pazarlama karmaşasının oluşturulması ve sunulmasıyla da sürdürülebilir pazarlamayı desteklemiş olurlar. Her kâr amaçlı kuruluşunun görevi, ekonomik olmanın yanı sıra, çevresel ve sosyal hedefleri de esas almak ve tüm paydaşlara sürdürülebilir değer sunmak olmalıdır. Bu görevin başarılı bir şekilde uygulanması, holistik pazarlama konseptinin uygulanmasını gerektirir. Holistik pazarlama, modern pazarın yeni taleplerini tanıma ve karşılama ihtiyacı şeklinde ortaya çıkmış ve gelişmiş olsa da sürdürülebilirlik altyapısına sahip kurumların işlevlerini başarıyla yerine getirmelerini sağlar.

Bu bölümde holistik pazarlama kapsamında sürdürülebilirliğin öneme işaret etmek amaçlanmıştır. Çalışmada sürdürülebilirlik ekseninde pazarlama ele alınarak sürdürülebilirlik ve holistik pazarlama arasındaki

Kaynakça

Aburoub, A.S., Hersh, A.M. and Aladwan, K. (2011). Relationship between internal marketing and service quality with customers' satisfaction. *International Journal of Marketing Studies*, 3(2), 107- 118.

Ballantyne, D. (2000). The strengths and weaknesses of internal marketing, in: Varey R.J., Lewis B.R. *Internal marketing: directions for management*. New York, Routledge, 43-60.

Bauer, H., Stokburger, G., and Hammerschmidt, M. (2007). *Marketing performance*. Germany: Gabler (<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-8349-0664-9>).

Belz F.M., Schmidt-Riediger B. (2010). Marketing strategies in the age of sustainable development: evidence from the food industry. *Business Strategy and the Environment*, 19, 401-416.

Berry, L.L. (2002). Relationship marketing of services- perspectives from 1983 and 2000. *Journal Of Relationship Marketing*,1(1), 59-77.

Borle, S., Dholakia, U.M., Singh, S.S. and Westbrook, R.A. (2007). The impact of survey participation on subsequent customer behavior: An empirical investigation. *Marketing Science*, 26(5), 711-726.

Bourlakis M., Maglaras G., Gallear D., Fotopoulos C. (2014), Examining sustainability performance in the supply chain: The case of the Greek dairy sector. *Industrial Marketing Management*, 43, 56-66.

Brindley C., Oxborrow L. (2014), Aligning the sustainable supply chain to green marketing needs: a case study. *Industrial Marketing Management*, 43, 45-55.

Brown, S.P. and Lam, S.K. (2008). A meta-analysis of relationships linking employee satisfaction to customer responses. *Journal of Retailing*, 84(3), 243-255.

Cahill, D.J. (1996). *Internal marketing: your company's next stage of growth*. New York: The Haworth Press.

Crane, A. and Desmond, J. (2002). Societal marketing and morality. *European Journal of Marketing*, 36(5/6), 548-569.

Czinkota M., Kaufmann, H.R., Basile G. (2014). The relationship between legitimacy, reputation, sustainability and branding for companies and their supply chains. *Industrial Marketing Management*, 43, 91-101.

Fiksel, J. (2009). *Design for environment: A guide to sustainable product development*. 2th Edition, New York: McGraw-Hill Education.

Gordon R., Carrigan M., Hastings G (2011). A framework for sustainable marketing. *Marketing Theory*, 11, 143- 163.

Hooley, G., Piercy, N.F., and Nicoulaud, B. (2008). *Marketing strategy and competitive positioning*. UK: Prentice Hall International.

Hopwood B., Mellor M., O'Brien G. (2005). Sustainable development: Mapping different approaches. *Sustainable Development*, 13, 38-52.

Huesemann M.H., Huesemann J.A. (2008). Will progress in science and technology avert or accelerate global collapse? A critical analysis and policy recommendations. *Environment, Development and Sustainability*, 10, 787-825.

Hunt S.D. (2012). Toward the institutionalization of macromarketing: sustainable enterprise, sustainable marketing, sustainable development, and the sustainable society. *Journal of Macromarketing*, 32, 404-411.

Kohli, A.K., and Jaworski, B.J. (1990). Market orientation: the construct, research propositions and managerial implications. *Journal of Marketing*, 54, 1-18.

Kotler, P., Keller, L.K. (2014). *Marketing management*. 15th Edition, New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Kotler, P., and Armstrong, G. M. (2010). *Principles of marketing*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Kotler, P. (2003). *Marketing management*. 11th Edition, New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Kumar V., Rahman Z., Kazmi A.A., Goyal P. (2012), Sustainability as marketing strategy: Beginning of new era. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 37, 482-489.

Kumar V., Rahman Z., Kazmi A. (2013), Sustainability marketing strategy: an analysis of recent literature, *Global Business Review*, 14, 601-625.

Liu S., Kasturiratne D., Moizer J. (2012). A hub-and-spoke model for multi-dimensional integration of green marketing and sustainable supply chain management. *Industrial Marketing Management*, 41, 581-588.

Miletic, A. and Stojiljkovic, A. (2018). Holistic marketing approach in innovation activity infrastructure institutions. *The 2nd International Conference on Management, Engineering and Environment ICMNEE*, 3-4.

Peattie K. (2001). Towards sustainability: The third age of green marketing. *The Marketing Review*, 2, 129-146.

Peattie K., Belz F. (2010). Sustainability marketing- An innovative conception of marketing. *Marketing Review St. Gallen*, 1, 5-15.

Peppers and Rogers (2008). Winning on service in an uncertain economy, Peppers & Rogers Group a division of Carlson Marketing Worldwide, 733-750 [online] available at: <http://www.mycustomer.com/cgi-bin/library.cgi?action=detail&id=6421> [Accessed 28 July 2022].

Peterson M. (2012). *Sustainable Enterprise: A Macromarketing Approach*. USA: Sage, Thousand Oaks.

Porter, M. E. and Kramer, M. R. (2006). Strategy and society, the link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78-92.

Rakic, B. and Rakic, M. (2015). Holistic management of marketing sustainability in the process of sustainable development. *Environmental Engineering and Management Journal*, 14(4), 887-900.

Rosenberg, Larry J. (2010). *Holistic marketing. A new way of looking at getting and keeping customers, communication miracles consultings*. LLC, 8.

Rudawska, E. (2013), Socially responsible marketing in creating value for customers in the Polish market: Challenges for the trade of central and southeast europe. *International Business and Management*, 29, 73-94.

Sadler B. (2005). Is sustainable marketing the route to the boardroom? *Market Leader*, 4, 51-54.

Sage A. (1999). Sustainable development: Issues in information, knowledge, and systems management, *IOS Press*, 1, 185-223.

Shamma H., Hassan S. (2013). Customer-driven benchmarking: A strategic approach toward a sustainable marketing performance. *Benchmarking: An International Journal*, 20, 377-395.

Sima V., Gheorghe I.G. (2009). The green strategy mix- a new marketing approach. *Knowledge Management and Innovation in Advancing Economics, Analysis and Solutions*, 1(3), 1344-1347.

UNEP (2005). Division of technology, industry and economics, UN Global Compact (UNGC) and Utopies- Talk the walk: Advancing sustainable lifestyles through marketing and communications. United Nations Environment Prog-

ramme, [online] available at:http://www.unglobalcompact.org/docs/news_events/8.1/ttw_fin.pdf. [Accessed 5 July 2022].

Van Dam Y., Apeldoorn P. (1996). Sustainable marketing. *Journal of Macromarketing*, 16, 45-56.

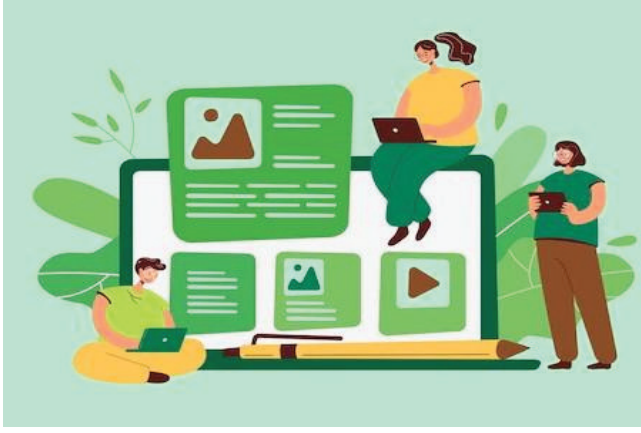
Vandepas, M. (2008). *Holistic marketing*. [online] available at: http://EzineArticles.com/?expert=Michelle_Vandepas [Accessed 28 July 2022].

WCED (1987). *Our common future*. World Commission on Environment and Development: Oxford University Press.

Yıldız, A. (2020). Yeni gerçekler ışığında pazarlamanın holistik dönüşümü. *Journal of History School*, 46, 1992-2006.

BÖLÜM 8

İÇERİK PAZARLAMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Arş. Gör. Dr. Zöhre AKYOL
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
İletişim Fakültesi
z.resber@beun.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3270-0258

Arş. Gör. Dr. Mehmet TOKATLI
Trakya Üniversitesi
Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
mehmettokatli@trakya.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-3546-1619

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik ve pazarlama kavramları ilk bakışta birbirine zıt iki kavram olarak görülebilmektedir. Çünkü pazarlama bir yönüyle insanlara sürekli yeni ürünler ya da yeni kavramlar sunarak tüketime yönlendirmektedir, buna karşın sürdürülebilirlikte ise bir dengenin sağlanması amacıyla tüketimin azaltılmasına yönelik bir yaklaşım bulunmaktadır. Böyle olunca da bu iki kavramın tek bir terim üzerinde birlikte düşünülmesi taban tabana zıt iki olgunun bir araya getirilmesi gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Ancak her ne kadar iki kavramın birbirinin zıttı bazı yaklaşımları olsa da özellikle son dönemde daha da bilinçlenen günümüz tüketicisinin sürdürülebilirliğe olan yaklaşımı ve pazarlamanın da sürdürülebilirlik yönünde dönüşümü kavramları birbirine yakınlaşmıştır. Örneğin, Türkiye’de de büyük bir tüketici kitlesine sahip IKEA markası her yıl yeni ürünlerle mağazalarını zenginleştirmektedir. Var olan ürünlerde güncelleme yapılmasının yanı sıra bulunulan yılın modasına da uygun (Retro bir tarz hakimse ona uygun mobilya ve aksesuarlar, minimalizm o yıl modaysa ona uygun ürünler gibi) yeni ürünlerde üretilmektedir. Bu üretim ve güncellik pazarlamanın bir gereği olarak düşünülebilir. Ancak IKEA 2021 yılı itibariyle kullanılmış mobilyaları geri alıp belli testler uygulayarak kullanılabilir durumda olanları ikinci el olarak yeniden satışa koymaya başlamıştır (Kaya, 2021). Bu durum ise markanın sürdürülebilirliği desteklediğinin en temel örneklerinden biridir. Marka hem pazarlamayla yeni ürünler ve yeni tüketim alanları sunmakta hem de sürdürülebilirlikle pazarlama çalışmalarına bir denge getirmeye çalışmaktadır. Böylelikle pazarlama ve sürdürülebilirlik marka açısından birlikte çalışabilen iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüz artan iletişim “kalabalığında” markaların oluşturdukları mesajları hedef kitlelerine aktarmada kullanabilecekleri dijital pazarlama uygulamalarının en dikkat çekenini içerik pazarlamasıdır. İçerik pazarlamasında, reklam gibi görünmeden reklam yapılarak, hedef kitlenin faydasına uygun olarak markayla ilgili oluşturulan içerik hedef kitlelere iletilmektedir. İçerik pazarlamasıyla markalar aslında bir hikâyeye oluşturmakta ve bu hikâyeyi markanın takipçileri, satın alanlar, ilgilenenler gibi hem birincil hedef kitleye hem de potansiyel tüketicilere aktarmaktadırlar. Hikâyeye aktarım sürecinde markalar kendi iletişim stratejilerine uygun olarak oluşturdukları içeriği pek çok farklı dijital iletişim kanalı (podcast, web sayfası, e-kitap, blog, sosyal medya ağları gibi) kullanarak sürdürülebilir bir şekilde hedef kitleleriyle buluşturmaktadırlar. Markaların burada dikkat ettiği nokta, temel iletişim stratejilerini de kapsayan ve marka imajı, itibarı ve

KAYNAKÇA

Akepa. (2021, 21 Nisan). 3 sustainable brands that get content marketing spot on. 15.08.2022 tarihinde <https://thesustainableagency.com/blog/sustainable-content-marketing-examples/> adresinden erişilmiştir.

Animitevabg (t.y.). Red Bull Marketing: 7 Effective Billion-Dollar Strategies. 15.09.2022 tarihinde <https://mktoolboxsuite.com/red-bull-marketing/> adresinden erişilmiştir.

Auemsuvarn, P. (2019). How brand personality can assist in achieving the sustainable development goals (SDGs) for small and medium-sized enterprises (SMEs) in developing countries. *Journal of Business and Retail Management Research*, 13. doi: 10.24052/jbrmr/v13issp/art-6.

Bayrak, B. (2022, 5 Ağustos). H&M'in Sürdürülebilirlik Pazarlaması ve Greenwashing Suçlamaları. 10. 08. 2022 tarihinde <https://www.plumemag.com/hmin-surdurulebilirlik-pazarlamasi-ve-greenwashing-suclamalari/> adresinden erişilmiştir.

Beard, F., Petrotta, B. ve Dischner, L. (2021). A History of Content Marketing. *Journal of Historical Research in Marketing*, 13(2). 139-158. doi: 10.1108/JHRM-10-2020-0052

Beyond Zero (t.y.). Home. 29.08.2022 tarihinde <https://beyondzerofilm.com/> adresinden erişilmiştir.

Birdsong (t.y.). Birdsong Blog. birdsong.london. 17. 08. 2022 tarihinde <https://birdsong.london/blogs/magazine> adresinden erişilmiştir.

Bridges, C.M. ve Wilhelm, W.J.B. (2008). Going Beyond Green: The "Why and How" of Integrating Sustainability Into the Marketing Curriculum. *Journal of Marketing Education*. 30(1), 33-46.

Clara, S. (2020, 14 Mayıs). Intel Launches First Global Challenges, Marks a New Era of Shared Corporate Responsibility. 05.09.2022 tarihinde <https://newsroom.intel.com/news-releases/intel-launches-first-global-challenges-marks-new-era-shared-corporate-responsibility/#gs.54q3va> adresinden erişilmiştir.

Cohen, H. (2022, 22 Nisan). Sustainability in Marketing: What You Need to Know. 20.08.2022 tarihinde <https://heidicohen.com/newsletters/sustainability-in-marketing/> adresinden erişilmiştir.

DoubleVerify (2020). 2020 Global Insights Report. 15.09.2022 tarihinde <https://doubleverify.com/2020-global-insights-report/> adresinden erişilmiştir.

Escalas, J. E. (1998). *Advertising Narratives: What Are They And How Do They Work*. B. B. Stern (Ed.), *Representing Consumers: Voices, Views and Visions*. London: Routledge.

Ekonomist. (2021, 13 Nisan). Çip krizi nedir? Nasıl başladı, ne anlama geliyor? Ekonomist.com. 15.10.2022 tarihinde <https://www.ekonomist.com.tr/teknoloji/cip-krizi-nedir-nasil-basladi-ne-anlama-geliyor-cip-nerelerde-kullaniliyor.html> adresinden erişilmiştir.

Finisterre (2021, 30 Eylül). Podcasts / Ep 8. Clothing, Climate and Circularity. Finisterre.com. 17. 08. 2022 tarihinde <https://finisterre.com/blogs/podcasts/clothing-climate-and-circularity> adresinden erişilmiştir.

Freepik(t.y.).Freepik.com.15.11.2022tarihindehttps://www.freepik.com/free-vector/bloggers-influencers-writing-articles-posting-content-blog-authors-using-laptops-shouting-megaphone-landing-page_16333532.htm#query=content%20marketing%20green&position=4&from_view=search&track=sph adresinden erişilmiştir.

GarantiBBVA (t.y.). Bir Banka İklim Krizine Karşı Ne Yapabilir? 15.09.2022 tarihinde <https://www.garantibbva.com.tr/blog/bir-banka-iklim-krizine-karsi-ne-yapabilir> adresinden erişilmiştir.

Hollebeek, L.D. ve Macky, K. (2019). Digital content M's role in fostering consumer engagement, trust, and value: framework, fundamental propositions, and implications. *Journal of Interactive Marketing*, 45, 27-41

Holliman, G. ve Rowley, J. (2014). Business to Business Digital Content Marketing: Marketers' Perceptions of Best Practice. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 8(4), 269-293.

Human, G., Hirschfelder, B., Nel, J. (2018). The Effect of Content Marketing on Sponsorship Favorability. *International Journal of Emerging Markets*, 13(5), 1233-1250. doi: 10.1108/IJoEM-06-2017-0215

Intel Newsroom (2021, 30 Ocak). Intel Launches 2030 Strategy & Goals: Era of Shared Corporate Responsibility. 05.09.2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=65VI0ZcjsKA&t=96s&ab_channel=IntelNewsroom adresinden erişilmiştir.

Kaya, B.S. (2021, 31 Ağustos). IKEA ikinci el ürün satmaya başladı. 15.08.2022 tarihinde <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/ikea-ikinci-el/> adresinden erişilmiştir.

Kemper, J.A.ve Ballantine, P.W. (2019). What do we mean by sustainability marketing? *Journal of Marketing Management*, 35(3-4), 277-309. doi: 10.1080/0267257X.2019.1573845

Lieb, R. (2011), *Content Marketing: Think like a Publisher – How to Use Content to Market Online and in Social Media*, Indianapolis: Que Publishing.

Mansour, D. ve Barandas, H. (2017). High-tech Entrepreneurial Content Marketing for Business Model Innovation A Conceptual Framework. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 11(3), 296-311. Doi: 10.1108/JRIM-03-2016-0022

Martin, D. ve Schouten, J. (2014). *Sustainable Marketing*. Pearson Education Limited, USA.

O'Brien, J. (2012). How Red Bull takes content marketing to the extreme. 10.07.2022 tarihinde <https://mashable.com/archive/red-bull-content-marketing> adresinden erişilmiştir.

Pažėraitė, A., Repovienė, R. (2016). Content Marketing Elements and Their Influence on Search Advertisement Effectiveness: Theoretical Background and Practical Insights. *Management of Organizations: Systematic Research*, 75, 97-109. doi: 10.7220/MOSR.2335.8750.2016.75.7

Peattie, K. (2001). Towards Sustainability: The Third Age of Green Marketing. *The Marketing Review*, 2(2), 129-146.

Pulizzi, J. ve Barret, N. (2013). *Get Content Get Customers Turn Prospects into Buyers with Content Marketing*. NewYork: McGraw Hill Professional.

Redbull (t.y.). A can has more than one life. RedBull. 15.09.2022 tarihinde <https://www.redbull.com/int-en/energydrink/red-bull-can-lifecycle> adresinden erişilmiştir.

Sun, Y., Kim, K.H. ve Kim, J. (2014) Examining relationships among sustainable orientation, perceived sustainable marketing performance, and customer equity in fast fashion industry. *Journal of Global Fashion Marketing*, 5(1), 74-86. doi: 10.1080/20932685.2013.866319

Walters, K. (2015). Mastering the Marketing Maze. 16.07.2022 tarihinde <https://www.aicd.com.au/regulatory-compliance/regulations/reporting/mastering-the-marketing-maze.html> adresinden erişilmiştir.

WCED (1990), *Our Common Future*, Oxford Paperbacks, Oxford: Oxford University Press.

Williams, E. (2018). *CSR Europe's Sustainable Marketing Guide*. 15. 07. 2022 tarihinde https://twosidesna.org/wp-content/uploads/sites/16/2018/05/CSRs_Europe_Sustainable_Marketing_Guide.pdf adresinden erişilmiştir.

Wood, J. D. (2014). *The Role of Legal Compliance in Sustainable Supply Chains, Operations, and Marketing*. Business Expert Press: New York

BÖLÜM 9

İÇSEL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Dr. Öğr. Üyesi Burcu İNCİ
İstanbul Aydın Üniversitesi
İİBF Fakültesi
burcuinci@aydin.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9978-1833

GİRİŞ

Devletler, işletmeler, çalışanlar, müşteriler ve toplumdaki diğer tüm kişi ve kuruluşlar tarafından sürdürülebilirliğin öneminin her geçen gün daha da çok anlaşıldığı bir dönemdeyiz. Sürdürülebilirliği stratejik amaçlarından biri haline getiren ve bu konuda gereken adımları atan kâr amaçlı veya kâr amaçsız, küçük veya büyük her sektörden her organizasyon, uzun vadede avantajlı hale gelmektedir. Günümüzde, özellikle Covid 19 pandemisi sonrasında, ekonomik performansın çevresel ve sosyal performansla mutlaka desteklenmesinin gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun başarılması ise ancak organizasyonların çalışanlarının ve yöneticilerinin ortak çabaları ile mümkün hale gelebilir. İşte bu noktada içsel pazarlamanın önemi ortaya çıkmaktadır. Çalışanların sürdürülebilirliği içselleştirmeleri ve sürdürülebilirlik faaliyetlerine dahil olmaları için içsel pazarlama, çalışan motivasyonunu, katılımını, memnuniyetini ve sadakatini arttıran bir araç olarak kullanılabilir. Bu nedenle bu bölümde sürdürülebilirlik içsel pazarlama perspektifinden ele alınmaktadır.

İÇSEL PAZARLAMA

İçsel pazarlama, işletmelerin rekabet avantajı kazanmak gibi amaçlara ulaşmak için iç müşteri (çalışan) ihtiyaçlarını tatmin etmeyi amaçladıkları pazarlama stratejisi olarak tanımlanabilir. Çok boyutlu bir kavram olan içsel pazarlama, farklı araştırmacılar tarafından farklı boyutları ile ele alınmaktadır. Sun, Bang ve Sun (2020: 25-26) içsel pazarlamayı içsel iletişim, yetiştirme ve eğitim, ödül sistemi, güçlendirme ve örgüt atmosferi şeklinde beş boyutta değerlendirmektedir. İçsel pazarlama uygulamalarının temel amacı, çalışanları motive etmek ve onlara müşterilere daha iyi hizmet verme bilinci kazandırmaktır. Zaman ve diğ. (2012: 78, 84) içsel pazarlamanın örgütsel bağlılık, pazar yönlülük ve firmanın karlılığı üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Başarılı şekilde uygulandığı takdirde içsel pazarlama, örgütsel bağlılık, işe kendini verme, iş motivasyonu ve iş tatmini gibi olumlu çalışan tutumlarına yol açmaktadır (Surangi ve Bandara, 2022: 2).

Rafiq ve Ahmed (2000: 454) içsel pazarlama literatüründeki tanımların güçlü ve zayıf yanlarını göz önünde bulundurup içsel pazarlama uygulamalarının sadece hizmet işletmeleri ile sınırlı kalmaması gerektiğini öne sürerek bir tanım önerisinde bulunmuşlardır. Buna göre içsel pazarlama; değişime karşı örgütsel direncin üstesinden gelmek, kurumsal ve fonksiyonel stratejileri etkin uygulamaları için çalışanları uyumlu hale getirmek, moti-

KAYNAKÇA

Abid, G., S. Ahmed, N. S. Elahi ve S. Ilyas (2020) Antecedents and mechanism of employee well-being for social sustainability: A sequential mediation, *Sustainable Production and Consumption*, 24, 79-89.

Ahmed, P. K. ve M. Rafiq (2003) Internal marketing issues and challenges, *European Journal of Marketing*, 37(9), ss. 1177-1186.

Alhakimi, W. ve K. Alhariry (Mayıs 2014) Internal Marketing as a Competitive Advantage in Banking Industry, *Academic Journal of Management Sciences*, 3(1), ss. 15-22.

Awwad, M. S. ve D. A. M. Agti (2011) The impact of internal marketing on commercial banks' market orientation, *International Journal of Bank Marketing*, 29(4), ss. 308-332.

Balčiūnaitienė, A. ve N. Petkevičiūtė (2020) Increasing Employees' Understanding about Sustainability in Organizations, *Public Security and Public Order*, 24, ss. 21-32.

Bansal, H. S., M. B. Mendelson ve B. Sharma (2001) The impact of internal marketing activities on external marketing outcomes, *Journal of Quality Management*, 6, ss. 61-76.

Bhattacharya, C.B., S. Sen ve D. Korschun (2007) Corporate Social Responsibility as an Internal Marketing Strategy, *Sloan Management Review*, Forthcoming, ss. 1-29.

Bhattacharya, C. B. (2018) How to Make Sustainability Every Employee's Responsibility, *Harvard Business Review*, ss. 2-5.

Botha, J.A.R. (2016) A holistic view of the use of corporate culture conveyed by internal marketing for enhancing stability, sustainability and consistency in service quality, *Investment Management and Financial Innovations*, 13(3-1), ss. 248-257. doi:10.21511/imfi.13(3-1).2016.11

Cătălin, M. C., P. Andreea ve C. Adina (Kasım 2014) A holistic approach on internal marketing implementation, *Business Management Dynamics*, 3(11), ss. 09-17.

Coutinho, V., A. R. Domingues, S. Caeiro, M. Painho, P. Antunes, R. Santos, N. Videira, R. M. Walker, D. Huisingh ve T.s B. Ramos (2018) Employee-Driven Sustainability Performance Assessment in Public Organisations, *Corp. Soc. Responsib. Environ. Mgmt.* 25, ss. 29-46.

Delmas, M. A. ve S. Pekovic (2018) Corporate Sustainable Innovation and Employee Behavior, *J Bus Ethics*, 150, ss. 1071-1088.

Dey, M., S. Bhattacharjee, M. Mahmood, A. Uddin ve S. R. Biswas (2022) Ethical leadership for better sustainable performance: Role of employee values, behavior and ethical climate, *Journal of Cleaner Production*, 337, 130527, ss. 1-11.

Felo, A. J., K. K. Merriman, S. Sen ve B. E. Litzky (2015 Yaz) Encouraging Employees to Support Corporate Sustainability Efforts, *Management Accounting Quarterly*, 16(4), ss. 25-31.

Font, X. ve S. McCabe (2017) Sustainability and marketing in tourism: its contexts, paradoxes, approaches, challenges and potential, *Journal of Sustainable Tourism*, 25(7), ss. 869-883, DOI: 10.1080/09669582.2017.1301721

Glavas, Ante (2012) Employee Engagement and Sustainability A Model for Implementing Meaningfulness at and in Work, *Journal of Corporate Citizenship*, 46, ss. 13-29.

Gounaris, Spiros (2008) Antecedents of internal marketing practice: some preliminary empirical evidence, *International Journal of Service Industry Management*, 19(3), ss. 400-434.

Guerci, M. ve M. Pedrini (2014) The consensus between Italian HR and sustainability managers on HR management for sustainability-driven change – towards a ‘strong’ HR management system, *The International Journal of Human Resource Management*, 25(13), ss. 1787-1814, <http://dx.doi.org/10.1080/09585192.2013.860388>

Harris, C. ve H. Tregidga (Ocak 2012) HR managers and environmental sustainability: strategic leaders or passive observers?, *The International Journal of Human Resource Management*, 23(2), ss. 236-254.

Jones, P., C. Clarke-Hill, D. Comfort ve D. Hillier, (2008) Marketing and sustainability, *Marketing Intelligence & Planning*, 26(2), ss. 123-130.

Joshua, J. B., Y. Jin, O. A. Ogunmokun ve J. E. Ikhide (2022) Hospitality for sustainability: employee eco-anxiety and employee green behaviors in green restaurants, *Journal of Sustainable Tourism*, ss. 1-17. DOI: 10.1080/09669582.2022.2043877

Kale, Sudhir H. (2006) Internal Marketing: An Antidote for Macau’s Labor Shortage, *UNLV Gaming Research & Review Journal*, 11(I), ss. 1-11.

Kaur, J. ve S. K. Sharma (2015) Internal Marketing: Scale Development and Validation, *Vision*, 19(3), ss. 236-247.

Kim, J. (S.), H. J. Song ve C. K. Lee (2016) Effects of corporate social responsibility and internal marketing on organizational commitment and turnover intentions, *International Journal of Hospitality Management*, 55, ss. 25–32.

Kobayashi, K., G. Eweje ve D. Tappin (2018) Employee wellbeing and human sustainability: Perspectives of managers in large Japanese corporations, *Bus Strat Env.*, 27, ss. 801–810.

Kucharska, W. ve R. Kowalczyk (2019) How to achieve sustainability? – Employee’s point of view on company’s culture and CSR practice, *Corp Soc Resp Env Ma.*, 26, ss. 453–467.

Lings, Ian (2001) Internal marketing and supply chain management. *Journal of Services Marketing*, 14(1), ss. 27-43.

Lings, I. ve G. Greenley (2009) The impact of internal and external market orientations on firm performance. *Journal of Strategic Marketing*, 17(1), ss. 41-53.

Lok S. Y. P., ve T. L. Chin (2019, Özel Sayı) Linking Green HRM Practices and Employee Sustainability Engagement, *Global Business and Management Research: An International Journal*, 11(2), ss. 151-156.

May, A. Y. C., Hao, G. S. ve Carter, S. (2021) Intertwining Corporate Social Responsibility, Employee Green Behavior and Environmental Sustainability: The Mediation Effect of Organizational Trust and Organizational Identity, *Economics, Management, and Financial Markets*, 16(2), ss. 32–61. doi: 10.22381/emfm16220212.

Michulek, J. ve Křižanová, A. (2022) Analysis of Internal Marketing Communication Tools of a Selected Company in Industry 4.0 using McKinsey 7S Analysis, *Management Dynamics in the Knowledge Economy*, 10(2), ss. 154-166. DOI 10.2478/mdke-2022-0011

Mishra, R. K., S. Sarkar ve P. Singh (Mart 2013-Eylül 2013) Integrating HR Functions for Sustainability, *Drishtikon: A Management Journal*, 4(2), ss. 85-99.

Mishra, Sita (Ocak, 2010) Internal Marketing- A Tool to Harness Employees’ Power in Service Organizations in India, *International Journal of Business and Management*, 5(1), ss. 185-193.

Noo-urai, N. ve K. Jaroenwisan (2017) The Sustainability Marketing Mix for Thai Senior Tourism, *Int. J. Soc. Sc. Manage.*, 4(2), ss. 80-89.

Olorunsola, V. Oluwafemi, M. B. Saydam, O. A. Ogunmokun ve A. Oztüren (Nisan 2022) Service beyond the status quo: the ripple effect of corporate social responsibility and internal marketing on employee’s customer-oriented behavior, *International Journal of Bank Marketing*, DOI 10.1108/IJBM-07-2021-0321

Panigyrakis, G. G. ve Theodoridis, P. K. (2009) Internal marketing impact on business performance in a retail context, *International Journal of Retail & Distribution Management*, 37(7), ss. 600-628.

Peattie, K., ve Belz, F.M. (2010) Sustainability marketing – an innovative conception of marketing. *Marketing Review St. Gallen*, 27(5), ss. 8–15.

Pellegrini, C., F. Rizzi ve M. Frey (2018) The role of sustainable human resource practices in influencing employee behavior for corporate sustainability, *Bus Strat Env.*, 27, ss. 1221-1232.

Pomering, A. (2017) Marketing for sustainability: Extending the conceptualisation of the marketing mix to drive value for individuals and society at large. *Australasian Marketing Journal*, 25 (2), ss. 157-165.

Purani, K., S.Sahadev ve D. S. Kumar (2014) Globalization and Academic Research: The Case of Sustainability Marketing, *IIM Kozhikode Society & Management Review*, 3(1), ss. 93-99.

Rafiq, M. ve P. K. Ahmed (2000) Advances in the internal marketing concept: definition, synthesis and extension, *Journal of Services Marketing*, 14(6), ss. 449-462.

Rakic, B. ve M. Rakic (2015) Holistic Management of Marketing Sustainability in The Process of Sustainable Development, *Environmental Engineering and Management Journal*, 14(4), ss. 887-900.

Ruiz-Pérez, F., A. Lleo ve M. Ormazabal (2021) Employee sustainable behaviors and their relationship with Corporate Sustainability: A Delphi study, *Journal of Cleaner Production*, 329, 129742.

Qaisar F. S. ve N. Muhamad (2021) Internal marketing: a review and future research agenda, *Asia Pacific Business Review*, DOI: 10.1080/13602381.2021.1858590.

Sabbir, M. ve K. R. Taufique (2022) Sustainable employee green behavior in the workplace: Integrating cognitive and non-cognitive factors in corporate environmental policy, *Bus Strat Env.*, 31, ss. 110-128.

Saha, A., R. Awal, Z. Sadique ve H. Fouzder (2022) The Effects of Internal Marketing on Business Performance with Employee Relationship Quality as A Mediator: A Resource-Based Approach, *International Journal of Asian Social Science*, 12(3), ss. 115-126.

Sanchez-Hernandez, I. ve D. Grayson (2012) Internal marketing for engaging employees on the corporate responsibility journey, *Intangible Capital*, 8(2), ss. 275-307.

Schröder, S., A. Wiek, S. Farny ve P. Luthardt (2022) Toward holistic corporate sustainability – Developing employees' action competence for sustainability in small and medium-sized enterprises through training, *Bus Strat Env.*, ss. 1-20.

Shabnam, S. ve Md. A. R. Sarker (Kasım 2012) Impact of CSR and Internal Marketing on Employee Job Satisfaction and Organizational Commitment: A Case Study from Export-oriented SMEs in Bangladesh, *World Journal of Social Sciences*, 2(7), ss. 24-36.

Sharma, S., G. Prakash, A. Kumar, E. K. Mussada, J. Antony ve S. Luthra (2021) Analysing the relationship of adaption of green culture, innovation, green performance for achieving sustainability: Mediating role of employee commitment, *Journal of Cleaner Production*, 303, 127039.

Sun, H., W. Bang ve L. Sun (Aralık 2020) The Role of Internal Marketing in Korea's Public Medical Sector, *Journal of Marketing Management*, 8(2), ss. 23-36.

Surangi, H.A.K.N.S. ve J.V.C. Bandara (Ocak-Nisan 2022) Impact of Internal Marketing on Organizational Commitment among Executive Employees in Ship Building and Repair Industry in Sri Lanka, *SLJM*, 8(1), ss. 1-23.

Todaro, N. M., F. Testa ve N. M. Gusmerotti (2022) Drivers of employees' proactiveness for sustainability embeddedness: Examining situation-related antecedents of information Exchange, *Bus Strat Env.*, 31, ss. 1919-1937.

Udonde, U. E., A. O. Akpan ve A. E. Awah (Ocak-Şubat, 2022) Internal Marketing and Employee Performance in Insurance Industry in Nigeria, *British International Journal of Business and Marketing Research*, 5(1), ss. 1-22.

Vallaster, C. ve Lindgreen, A. (2013) The role of social interactions in building internal corporate brands: implications for sustainability, *Journal of World Business*, 48(3), ss. 297-310.

Varey, R. J. (1995) Internal marketing: a review and some interdisciplinary research challenges, *International Journal of Service Industry Management*, 6(1), ss. 40-63.

Vasconcelos, Anselmo Ferreira (2008) Broadening even more the internal marketing concept, *European Journal of Marketing*, 42(11/12), ss. 1246-1264.

Vatansever, Ç., Kılıç, N. ve Dinler, E. (2018) Çalışanların sürdürülebilirlik davranışları ve sürdürülebilir çalışma yaşamı için insan kaynakları yönetimi: Türkiye'den iki kesit. *Istanbul Management Journal*, 29(85), ss. 7-39. <http://dx.doi.org/10.26650/imj.2018.29.85.0007>

Williams, Bridget (2021 Kış) Putting HR into sustainability, *Human Resources*, ss. 18-19.

Yuriev, A. ve W. Sierra-Barón (2020) Exploring sustainability cross-culturally: Employees' beliefs on green behaviors, *Sustainable Development*, 28, ss. 1199-1207.

Zaman, K., N. Javaid, A. Arshad ve S. Bibi (Haziran 2012-Özel Sayı) Impact of Internal Marketing on Market Orientation and Business Performance, *International Journal of Business and Social Science*, 3(12), ss. 76-87.

<https://sdgs.un.org/2030agenda> (Erişim: 06.09.2022)

spglobal.com/esg/csa/yearbook/ (Erişim: 12.09.2022)

https://www.arcelikglobal.com/media/6937/arcelik21_surd_ozettr.pdf (Erişim: 12.09.2022)

https://www.arcelikglobal.com/media/6798/arcelik21_faaliyet_raporu.pdf (Erişim: 13.09.2022)

<https://www.gallup.com/workplace/349484/state-of-the-global-workplace-2022-report.aspx> (Erişim: 13.09.2022)

BÖLÜM 10

DENEYİMSEL PAZARLAMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

(Kaynak: <https://d-help.com/tr>)

Dr. Öğr. Üyesi Arzu ŞEKER
Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO
arzu.seker@batman.edu.tr
ORCID: 0000-0002-3179-5956

GİRİŞ

İletişim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler ve değişimler pazarlama alanında da değişimlere ve yeni trendlerin ortaya çıkmasına aracılık etmektedir. Gerek markaların tüketicilerle sürekli etkileşimi gerekse bugünün tüketicilerinin birbirleriyle artan ve hızlanan etkileşimleri, bireyselliğin artmasına, tüketicilerin deneyimleme ve hissetme isteklerinin artmasına yol açmış, duyuşsal ve deneyime dayalı pazarlama stratejilerinin gelişmesini gerekli kılmıştır. Müşteriler fonksiyonel faydalarla beraber artık mal ve hizmetlerde unutulmayacak, akılda kalıcı anılar, hoş duyular ve deneyimlerle ilgilenmektedirler. Nitekim işletmelerin veya markaların sunduğu deneyimler, müşterilerin davranışsal niyetlerini, memnuniyetlerini ve tatmin düzeylerini etkilemektedir (Keller, 2003: 9; Cesur ve Çam, 2021:39).

Tüketicilerin sürekli değişen ihtiyaçları nedeniyle pek çok çeşitteki mal ve hizmet, rekabet artışına rağmen birbirine çok benzer hale gelmiştir. Tüketici sayıca çok fazla mal ve hizmetin tanıtımına maruz kalmakta, bu nedenle markalar tüketicilerin zihninde özel olarak konumlanmakta zorlanmaktadır. Tüketicilerin karşılaştırma yapmaları ve değerlendirmeleri sonucu rakiplerinden daha farklı değerler sunan, diğerlerinden kolayca ayırt edilebilen, ilginç, akılda kalıcı markaları tercih etmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. İşletmelerin müşteri değeri yaratmak amacıyla müşteri sadakati oluşturması gerekmektedir. Dolayısıyla işletmeler, rekabet ortamında rakiplerinden farklılaşarak mal ve hizmetlerinde yenilikler geliştirmektedirler. Aynı zamanda tüketiciler için hatırlanabilir, benzersiz ve yenilikçi deneyimler yaşatmaya odaklı pazarlama stratejilerine yönelmişlerdir (Pine ve Gilmore, 1999: 6; Şeker kaya ve Erdoğan, 2019:376; Yeşilot ve Dal, 2019:270; Metin, 2022).

İşletmelerin, deneyim faktörünün iş dünyası ve müşteriler açısından rolünün belirlenmesi, deneyim yoluyla müşterilerin davranışsal niyetleri, memnuniyeti ve tüketim sonrası tepkileriyle olan ilişkisini anlamaları gerekmektedir (Hanzaee ve Rezaeyeh, 2013: 818). İşletmeler veya markalar bu doğrultuda hareket ederek müşteri değeri için müşteri deneyimi sunmaya odaklanmaya başlamışlardır. İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve rekabet edebilmeleri için müşteri değeri ve deneyimi yaratmayı sürdürülebilir kılmaları gerekmektedir. Bu gereklilik işletmelerin iş modelleri ve pazarlama anlayışlarının daha çok deneyim ekseninde sürdürülebilir kılınması ve dönüşüm yaşaması kaçınılmaz hale gelmiştir (Belz ve Peattie, 2012:264). Bu dönüşüm, geçmişte stratejik bir seçim iken bugün, varlığını sürdürebilmek için zorunlu bir koşul olmuştur (Keller, 2003:57). Dolayı-

KAYNAKÇA

Alemdar, M.Y., (2010), Deneyimsel Pazarlamada Alışveriş Atmosferinin Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi , Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

Altan, S. (2020). *Geçtiğimiz Yıllardan 10 Harika Deneyimsel Pazarlama Örneği*. 11.07.2022 tarihinde <https://www.pazarlamasyon.com/gectigimiz-yillardan-10-harika-deneyimsel-pazarlama-ornegi> adresinden alındı.

Arussy L. (2007). *The experience: How to wow your customers and create a passionate workplace*. CRC Press

Belz, F. M., & Karstens, B. (2010). *Strategic and Instrumental Sustainability Marketing in the Western European Food Processing Industry: Conceptual Framework and Hypothesis*. Paper presented in the Corporate Responsibility Research Conference, Euromed Management School Marseille, France.

Belz, F. M., & Peattie, K. (2012). *Sustainability Marketing: A Global Perspective* (2nd ed.). Wiley: Cheltenham.

Cesur, Z., & Çam, F. B. (2021). Deneyimsel pazarlamanın davranışsal niyet üzerindeki etkilerinde müşteri memnuniyetinin mediatör ve mağaza türünün moderatör rolü. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 37-64.

Ceylan, C.(2022). Sürdürülebilir bir büyüme için deneyim ipuçları. 15.08.2022 <https://www.responedga.com/tr/blog/surdurulebilir-bir-buyume-icin-musteri-deneyimi-ipuclari/> adresinden alınmıştır.

Cohen, J. B., Pham, M. T. & Andrade, E. B. (2008). The nature and role of affect in consumer behavior. *Handbook of Consumer Psychology*, Psychology Press, New York, NY.

Desen, M.(2017). *Yükselen Trend: Deneyim Pazarlaması*. 11.07.2022 tarihinde <https://creatorden.com/tr/yukselen-trend-deneyim-pazarlamasi/> adresinden alındı.

Dettori, A. (2019). Sustainability as a matrix of experiential marketing. *International Journal of marketing Studies*, 11(2), 29.

Eiseman, D., & Jonsson, M. (2019). Leveraging the coffee experience as a tool for engagement with climate change. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 22(4), 570–581. <https://doi.org/10.1108/QMR-07-2018-0084>

Goldsmith, R. E. & Tsiotsou, R. H. (2012), *Introduction to Experiential Marketing, Strategic Marketing in Tourism Services*, (Ed: R. Tsiotsou and R.E.

Goldsmith, Emerald Group Publishing Limited, UK.

Günay, G. N. (2008). *Hizmet pazarlamasından deneyimsel pazarlamaya: Bir güzellik merkezinde uygulama*. 13. Ulusal Pazarlama Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir, 64-72.

Güzel, F. Ö. & Papatya, N. (2012). Duygusal arayışların pazarlamayla dansı: deneyim pazarlaması: Kavramsal bir analiz. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 4 (4), 109-125.

Hamari, J. (2013). Transforming Homo Economicus into Homo Ludens: A Field Experiment on Gamification in a Utilitarian Peer-To-Peer Trading Service. *Electronic Commerce Research and Applications*, 12(4), 236–245. <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2013.01.004>

Hanzaee, K. H. & Rezaeyeh, S. P. (2013). Investigation Of The Effects Of Hedonic Value And Utilitarian Value On Customer Satisfaction And Behavioral Intentions, *African Journal Of Business Management*, 7(11), 818-825.

Hoch, S. J. (2002). Product experience is seductive. *Journal of Consumer Research*, 29(3), 448–454. <https://doi.org/10.1086/344422>

Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The experiential aspects of consumption: Consumer fantasies, feelings, and fun. *Journal of Consumer Research*, 9(2), 132–140. <https://doi.org/10.1086/208906>

Ives, C. D., Abson, D. J., Von Wehrden, H., Dorninger, C., Klaniacki, K., & Fischer, J. (2018). Reconnecting with nature for sustainability. *Sustainability Science*, 13(5), 1389–1397. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0542-9>

Jackson, T., Jager, W. & Stagl, S. (2004), *Beyond Insatiability: Needs Theory, Consumption and Sustainability*, Guildford: Centre for Environmental Strategy.

Kalit, E. (2015). *Deneyimsel Pazarlama ve Duyguların Krallığı*. 02.07.2022 tarihinde <https://www.pazarlamasyon.com/deneyimsel-pazarlama-duygularin-kralligi> adresinden alındı.

Kanat, E.B. (2020). *Deneyimsel Pazarlamanın En Güzel Örnekleri*. 10.07.2022 tarihinde <https://www.iienstitu.com/blog/deneyimsel-pazarlamanin-en-guzel-ornekleri> adresinden alındı.

Kara, G. & Kimzan, H. S. (2015). Marka deneyimi ve tekrar satın alma niyeti arasındaki ilişkide müşteri tatmininin rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 73-90.

Kaya, İ. (2009). *Pazarlama Bi'tanedir*. 4. Dijital Baskı. İstanbul: Babiali Kültür Yayıncılığı.

Keller, K. L. (2003). *Strategic Brand Management. Building, Measurement and Managing Brand Equity*. New Jersey: Prattice Hall.

Lee, M. S., Hsiao, H. D. & Yang, M. F. (2010). The Study of the Relationship among Experiential Marketing, Service Quality, Customer Satisfaction and Customer Loyalty, *International Journal of Organizational Innovation*, 3(2), 352-378.

Lee, Y. C., & Kim, K. H. (2015). Attitudes of citizens towards urban parks and green spaces for urban sustainability: The case of Gyeongsan City, Republic of Korea. *Sustainability*, 7(7), 8240-8254. <https://doi.org/10.3390/su7078240>

Leire, C., & Thidell, A. (2005). Product-related environmental information to guide consumer purchases – A review and analysis of research on perceptions, understanding and use among Nordic consumers. *Journal of Cleaner Production*, 13(10-11), 1061–1070. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2004.12.004>

Leppiman, A., & Same, S. (2011). Experience marketing: conceptual insights and the difference from experiential marketing. In G. Prause & U. Venesaar (Eds.), *Regional Business and Socio-Economic Development 5: University-Business Cooperation* (pp. 240–258). Berliner Wissenschafts-Verlag

Luigi, D., Oana, S. & Mihai, T. (2012). The importance of establishing customer experience. *Studies in Business and Economics*, 7(1), 56-61.

Marketing Türkiye (2021). 2022 yılında müşteri deneyiminde öne çıkan 8 başlık. 28.07.2022 tarihinde <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/2022-musteri-deneyimi/> adresinden alındı.

McCole, P. (2004). Refocusing marketing to reflect practice: The changing role of marketing for business. *Marketing Intelligence and Planning*, 22(5), 531–539. <https://doi.org/10.1108/02634500410551914>

MediaCat (2013). Ülker sanal ile gerçeği Blippar'la birleştiriyor. 12.07.2022 tarihinde <https://mediacat.com/ulkerden-sanal-ile-gercegi-blipparla-birlestiriyor/> adresinden alındı.

Metin, U. (2022). En basit haliyle: Deneyim pazarlaması nedir? 25.06.2022 tarihinde <https://www.pazarlamasyon.com/en-basit-haliyle-deneyim-pazarlamasi-nedir> adresinden alındı.

Önder, N. (2022). Metaverse'ün ilk giyim mağazası açıldı. 15.08.2022 tarihinde <https://www.marketingturkiye.com.tr/soylesiler/metaverseun-ilk-giyim-magazasi-acildi/> adresinden alındı.

Papatya, N. & Güzel, F. Ö. (2012). Duygusal arayışların pazarlamayla dansı: deneyim pazarlaması: Kavramsal bir analiz. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 4, 109-125.

Peattie, K., & Belz, F. (2010). Sustainability marketing-An innovative conception of marketing. *Marketing Review of St. Gallen*, 27(5), 8–15. <https://doi.org/10.1007/s11621-010-0085-7>

Pine, B.J. & Gilmore, J.H. (1998). Welcome to experience economy. *Harvard Business Review*, 97-105.

Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre and every business a stage*. Boston, MA: Harvard Business School.

Schmitt, B.H. (1999) Experiential Marketing. *Journal of Marketing Management*, 15, 53-67. <http://dx.doi.org/10.1362/026725799784870496>

Schmitt, B.H. (2003). *Customer experience management: A revolutionary approach to connecting with your customers*, John Wiley and Sons., New Jersey, USA.

Schmitt, B. H. (2010). Experience Marketing: Concepts, Frameworks And Consumer Insights. *Foundations And Trends In Marketing*, 5(2), 55-112.

Sheth, J. N., & Parvatiyar, A. (1995). Ecological Imperatives and the Role of Marketing. In M J. Polonsky & A. Mintu-Wimsatt (Eds.), *Environmental Marketing: Strategies, Practice, Theory, and Research* (pp. 3-20). New York: The Haworth Press.

Solomon, M. R. (2011). Consumer behavior: Buying, having, and being, Global Edition. *Pearson*, 14(2), 116-124.

Şekerkeya, A., & Erdoğan, G. (2019). Marka Kişiliğinin Ve Marka Sadakatinin Oluşumunda Deneyimsel Pazarlamanın Rolü. *Öneri Dergisi*, 14(52), 372-400.

Stapleton, C. B. & Hughes. C. E. (2006). Making memories of a lifetime. In M. Haller, M., Billinghamurst, B. H. Thomas (Eds.), *Emerging Technologies of Augmented Reality: Interfaces & Design* (329-351). London: IDEA Group Inc.

Uçkun, S., & Sağtaş, S. (2021). Artırılmış Gerçeklik İle Deneyimsel Pazarlamanın Tüketici Satın Alma Niyetine Etkisi: Turistik Satın Alma Davranışı Uygulaması. *Journal of Management Theory and Practices Research*, 2(2), s. 150-174.

Vila-Lopez, N., Boluda, I. K., & Marin-Aguilar, J. T. (2022). Improving residents' quality of life through sustainable experiential mega-events: High-versus low-context cultures. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(5), 979-1005.

Villarino, J., & Font, X. (2015). Sustainability marketing myopia. *Journal of Vacation Marketing*, 21(4),326-335. <https://doi.org/10.1177/1356766715589428>

Walls, A., Okumus, F., Wang, Y., & Kwun, D. (2011). An epistemological view of customer experiences. *International Journal of Hospitality Management*, 30, 10-21.

Weber, H., Loschelder, D. D., Lang, D. J., & Wiek, A. (2021). Connecting consumers to producers to foster sustainable consumption in international coffee supply—a marketing intervention study. *Journal of Marketing Management*, 37(11-12), 1148-1168.

Yelkur, R. (2000). Customer satisfaction and the services marketing mix. *Journal of Professional Services Marketing*, 21(1), 105-115.

Yeşilot, F., & DaL, N. E. (2019). Müşteri deneyimi oluşturma ve deneyimsel pazarlama: İyaşpark alışveriş merkezi (avm) müşterileri ile bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 3(2), 263-296.

Yıldız, G. (2022). XCO'22: Deneyimde Rönesans: Yeniden Doğuş, Öze Dönüş. 26.07.2022 tarihinde <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/deneyim-tasarimi-ve-yonetimi-zirvesi-xco-22/> adresinden alındı.

You-Ming, C. (2010). Study On The Impacts Of Experiential Marketing And Customers, Satisfaction Based On Relationship Quality. *International Journal Of Organizational Innovation*, 3(1), 189-209.

Zaltman, G. (2003). *How Consumers Think: Essential Insights into the Mind of the Market*. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Zichermann, G., & Linder, J. (2010). *Game-based-marketing: inspire customer loyalty through rewards challenges and contests*. New Jersey: Jon Wiley & Sons Inc. Hoboken.

<https://d-help.com/tr/deneyimsel-pazarlama-nedir-neden-kullanilir/>
10.08.2022 tarihinde erişildi.

BÖLÜM 11

HALKLA İLİŞKİLERDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Doç. Dr. Sadık ÇALIŞKAN
İnönü Üniversitesi
İletişim Fakültesi
sadik.caliskan@inonu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6899-0424

Sürdürülebilirlik devrimi, umarım, avcı-toplayıcılıktan çiftçiliğe geçiş yapan Neolitik Devrim ve Sanayi Devrimi'nden sonra insanlık tarihindeki üçüncü büyük sosyal ve ekonomik dönüm noktası olacaktır.”

(Kral 3. Charles)

GİRİŞ

Çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik tüm dünyanın son yıllarda üzerine en çok düşünülen konuları haline gelmiştir. Bu sorunların muhatapları sadece karar alıcılar değil, işletmeler ve tüketiciler gibi pek çok paydaşın ortak sorunudur. Ekonomik sistemin artık fiziki sınırına dayanmış olması, insan sağlığının ve dünyanın son yüz yılda ekonomik faaliyetlerin hem nitelik hem de nicelik bakımından büyük bir değişime girmesi ile birlikte dünya büyük bir tehdit ile karşı karşıya bulunmaktadır. Küreselleşme sürecinde rekabet artışı ile çok uluslu şirketlerin sayısı da artmış, üretim biçimi ve tarzı ciddi biçimde değişime uğramıştır. Üretimin devasa ölçeklerde yapıyor olması, kullanılan kaynakların ve çevreye bırakılan atıkların ve yaratılan tahribatın daha önceki dönemlerle kıyaslanamayacak kadar büyük olması bu tehdidin ciddiyetini artırmaktadır. Kaynakların hızla tükenmesi, insanlığın varlığını sürdürebilmesi için elzem unsurlar olan hava, su ve toprağın hızla kirlenmesine ve yok olmasına yol açmaktadır. Bu yeni üretim biçimi şirket yapılanmasının toplumsal gelişme ile paralellik sağlaması, toplumun bu değişimi zamanında algılaması da önem taşır. Bu noktada sürdürülebilirlik temelli uygulamalar ve sürdürülebilirlik felsefesinin tüm kurum ve kuruluşlara tanıtımı ve benimsetilmesi çok büyük önem arz etmektedir.

Sürdürülebilirlik teriminin kullanımı nispeten yeni olmasına rağmen, toplumların çevrelerinin kapasitesi, gelecek nesiller koruma ve gözetme konusundaki kaygıları ve buna uygun olarak gelişen gelenekler çok eskiye dayanır. Orta Asya'dan Anadolu'ya, Yeni Zelanda'dan Amerika'ya kadar gelişen hemen hemen tüm eski kültürlerde doğal kaynakların kullanımını kısıtlayan gelenekler olmuştur. Yaşamın çeşitli alanlarında bir şekilde varlığını sürdürme kapasitesi olarak tanımlanan sürdürülebilirlik 21. yüzyıla gelindiğinde ise genel olarak dünyanın biyosferinin ve insanlığın bir arada olma kapasitesini ifade etmektedir.

Her insan için sürdürülebilirlik farklı anlamlar içermektedir. Çocuklar genellikle dünyayı korumak ve kurtarmakla ilgili istek duyarlar. Gençleri motive eden şey ise kendilerini farklılaştırma ihtiyacıdır. Anne ve babalar sürdürülebilirliği bir aile olarak gelecek hakkında düşünmenin bir yolu olarak görmektedir. Yaşlılar sürdürülebilirliğe katkı vermeyi geride bir şeyler bırakmanın bir yolu olarak görmektedir. Bu da farklı hedef gruplardan, farklı yaş evrelerindeki insanların sürdürülebilir bir plan veya ürüne ilgi duyabileceği anlamına gelmektedir. Bu hedef kitlelerin sürdürülebilirlik ile bağlantılı pazarlama faaliyetlerine karşı güçlü hazır bulunurluk durumunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Asna, A. (1998). *Public Relations. Temel Bilgiler*. İstanbul: Der Yayınları.

Balta-Peltekoglu, F. (2014). *Halkla İlişkiler Nedir?*. İstanbul: Beta Yayınları.

Behuma, P. (2020) n Overview of Public Relations with Respect to the Implementation of Sustainable Development Goals (SDGs) in Japan Erişim adresi: <https://kartzmedia.com/2020/11/04/an-overview-of-public-relations-with-respect-to-the-implementation-of-sustainable-development-goals-sdgs-in-japan/> Erişim tarihi: 11.07.2022

Broom, G. M., ve Sha, B. L. (2013). *Cutlip and Center's: Effective Public Relations*. eleventh e. England: Pearson Education Limited.

Collings, T. (2020). What is Triple Bottom Line, and which companies are using it today? Erişim adresi: <https://www.greenbusinessmba.com/blog/what-is-the-triple-bottom-line> Erişim tarihi: 15.07.2022

Edelman, (2019). An overwhelming majority of investors expect companies to implement effective environmental social impact and governance practices Erişim adresi: <https://www.edelman.com/news-awards/2019-institutional-investor-trust> Erişim tarihi: 17.07.2022

Fernandes, P. (2022). What Is the Triple Bottom Line? Erişim adresi: <https://www.business.com/articles/triple-bottom-line-defined/> Erişim tarihi: 09.07.2022

Geçikli, F. (2010). *Halkla İlişkiler ve İletişim*, Beta Yayınları, İstanbul.

IBM., 2022 Institute for Business Value The Sustainability Bump Erişim adresi: <https://www.ibm.com/downloads/cas/RVXZZX3L> Erişim tarihi: 21.08.2022

Keeble, B. R. (1988). The Brundtland report: "Our common future." *Medicine and War*, 4(1), 17–25.

Krisiukenas, J. (2016), What's the PR Practitioner's Role in Sustainability? Erişim adresi: <https://www.odwyerpr.com/story/public/6277/2016-02-04/whats-pr-practitioners-role-sustainability.html> Erişim tarihi: 15.07.2022

Kuhlman, T., ve Farrington, J. (2010). What is sustainability?. *Sustainability*, 2(11), 3436-3448.

Ohno, I., Konya, K., Shiga, H., Murillo, F., & Charvet, E. (2019). Scaling up business impact on the SDGs. *Policy brief for T20 Japan*.

Pisani, Jacobus, A. (2006). "Sustainable Development- Historical Roots of Concept", *Environmental Sciences*, 3(2), 83-96.

Rogers, M. (2022). 6 Benefits of Becoming a Sustainable Business Erişim adresi: <https://www.environmentalleader.com/2016/03/6-benefits-of-becoming-a-sustainable-business/> Erişim tarihi: 24.08.2022

Rosati, F., ve Faria, L. G. D. (2019). Business contribution to the Sustainable Development Agenda: Organizational factors related to early adoption of SDG reporting. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26(3), 588-597

Slaper, T. F., ve Hall, T. J. (2011). The triple bottom line: What is it and how does it work. *Indiana business review*, 86(1), 4-8.

Swedroe, Larry E. ve Adams, Samuel C. (2022) *Your Essential Guide to Sustainable Investing: How to live your values and achieve your financial goals with ESG, SRI, and Impact Investing*, Harriman House, Hampshire

United, N. (2000). World Summit for Social Development 1995 Erişim adresi: <https://www.un.org/development/desa/dspd/world-summit-for-social-development-1995.html> Erişim tarihi: 27.08.2022

United, N., (2012). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development Erişim adresi: <https://sdgs.un.org/2030agenda> Erişim tarihi: 09.07.2022

Williams, E. (2015). *Green giants: How smart companies turn sustainability into billion-dollar businesses*. Amacom.

Profesyonel Hizmet İşletmelerinde Hizmet Pazarlaması Yönetimi Güncel Sektörel Örnekler

Doç. Dr. Özlen ONURLU

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-7501-70-5

Yazar

Doç. Dr. Özlen ONURLU

Kapak

Asos Yayınları

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

Canım Annem Ergül Onurlu'nun
ve
Canım Babam
Albay Haluk Semih Onurlu'nun
değerli anularına...
Kalbimdesiniz

Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi İşletme Bölümü Öğretim Üyesi olan İstanbul doğumlu Doç. Dr. Özlen ONURLU; Lisansını İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde, yüksek lisansları hem İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde hem de İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinde aynı yıl tamamladı. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinde başladığı doktora çalışması için İngiltere’de bulundu. “Ajans Seçiminde Reklam verenlerin Kriterleri” konulu çalışması ile Cen Ajans Grey’in düzenlediği yarışmada Türkiye birincilik ödülü aldı

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Pazarlama Bölümünde “İthalatın Firmaların Rekabet Gücüne Etkisi ve Bir Uygulama” konulu teziyle doktor unvanını aldı

Pikaş A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi ve Yönetici olarak plastik ve kimya sektöründe çalıştı .

Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü Pazarlama Ana Bilim Dalı’nda Akademik Çalışmalarına tekrar başladı).

Kişisel Satış Teknikleri, Müşteri İlişkileri ve Satış Yönetimi Hizmet Pazarlaması, Pazarlama Halkla İlişkileri, Reklam ve Promosyon Yönetimi, Uluslararası Pazarlama, Sosyal Pazarlama, Araştırma Yöntemleri, Pazarlama İlkeleri ve Pazarlama Yönetimi, Stratejik Pazarlama ve Rekabet konularında lisans ve yüksek lisans dersleri ile Tüketici Davranışları, Bilimsel Araştırma Teknikleri ile Araştırma Yayın Etiği doktora derslerini Marmara Üniversitesi-nin yanı sıra vakıf üniversitelerinde de vermektedir. Ders verdiği alanlarda çeşitli bilimsel yazıları bulunan Özlen Onurlu, doğa ve hayvanların korunması konusunda, sivil toplum kuruluşlarında görev yapmakta ve çeşitli sosyal sorumluluk projelerinde yer almaktadır.

Tüm dünyada hizmet sektörünün önlenemez büyümesi ve gelişmesi dikkate alındığında hizmet pazarlamasına yönelik ilginin de giderek arttığı görülmektedir. Genelde somut ürünleri ele alan pazarlama yönetimi ve uygulamaları, hizmetlere de uygulanmakta ancak hizmetlerin pazarlanmasında karşılaşılan bazı sorunların çözümünde yetersiz kalmakta ve dolayısıyla hizmet pazarlanmasında bazı farklılıkların önemini ortaya çıkarmaktadır. Hizmetlerin söz konusu bu farklı özellikleri, farklı durumlara yol açmakta ve farklı çözümler gerektirmektedir.

Bu akış açısıyla, literatür bilgilerinin güncellenerek, mevcut araştırmalardan yararlanarak, hizmet sektöründeki farklı hizmet işletmeleri yöneticilerinin derslerime konuk olarak katılıp sundukları uygulamaları ve akademik kariyerime ara verdiğim dönemde yöneticilik deneyimlerimin şahsıma kattıklarını bilimsel bakış açısı ile ele alarak ayrıca incelediğim hizmet işletmeleri uygulamalarını da güncel sektörel örneklerle sunarak hazırladığım “Profesyonel Hizmet İşletmelerinde Hizmet Pazarlaması Yönetimi” adlı kitabımın öğrencilerimize, özellikle hizmet sektörüne yeni girecek girişimcilere ve konuyla ilgili kişilere yararlı olmasını dilerim.

Doç. Dr. Özlen ONURLU
İstanbul, 2022

ÖN SÖZLER

Tüketicilerin her zamankinden daha hızlı değiştii ve geliştii, bir dünyada yaşıyoruz. Yeni tüketiciler her geçen gün yeni tüketim kalıpları, yeni tüketim trendleri, yeni ürünler, yeni hizmetler ve diğer yeniliklerin önderleri ve taraftarları durumundalar. En çok değişen kavramlardan biri de “Hizmetlerin Pazarlanması’dır.

Hizmet sektöründe teknolojik uygulamalar ve gelişmelerle birlikte bu hızlı değişim karşısında tüketicileri etkilemek çok daha zorlaşmaktadır. Bu gelişmeler ışığında Doç. Dr. Özlen Onurlu’nun “Profesyonel Hizmet İşletmelerinde Hizmet Pazarlaması Yönetimi Güncel Sektörel Örnekler” başlıklı kitabı Hizmet pazarlaması alanında çalışan akademisyen, öğrenci ve uygulamacılara teorik ve uygulamalı içeriğiyle oldukça faydalı bir kaynak oluşturmaktadır. Çalışma güncelliğinin yanı sıra teorik esasları ve içerdii örnek çalışmalar itibariyle de ayrı bir değer taşımaktadır. Büyük bir titizlikle ve özenli bir çalışma ile tamamlanan bu kitap alanında önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Hizmet pazarlaması kavramını örnek olaylarla ele alan ender çalışmalardan birini literature kazandıran değerli arkadaşım, dostum ve meslektaşım Doç. Dr. Özlen Onurlu’yu kutlar ve başarılı çalışmalarının devamını dilerim.

Prof. Dr. Aypar USLU

İstanbul, 2022

Doç. Dr. Özlen Onurlu'nun pazarlama dünyasına kazandırdığı bu eser; "Hizmet Pazarlaması" konusunda öğrencilerimiz kadar iş dünyası için de oldukça bilgilendirici, donanımlı, günümüz teknoloji ve uygulamalarıyla zenginleştirilmiş bir kitaptır. İçeriğindeki oldukça fazla sayıdaki çok farklı sektörlerden hazırlanmış gerçek uygulamalara dayalı örnekler, kitabı benzer başlıktaki eserlerden farklılaştırmaktadır. Sayın Özlen Onurlu'yu pazarlama bilimine kazandırdıkları alanındaki temel başvuru niteliğindeki bu örnek eserinden dolayı kutluyorum...

Prof. Dr. Serdar PİRTİNİ
İstanbul,2022

Özlen Onurlu hizmet pazarlaması gibi her daim popülerliğini kaybetmeyen bir alanda hem akademik hem de uygulamaya dayalı örneklere dayandırdığı bu bilimsel eseriyle hem kitap raflarından hem de çevrimiçi pazar yerlerinden bir çırpıda edinilmeyi hakeden bir çalışmaya imza atmış. Kaçırılmamalı!

Prof. Dr. Mehmet TIĞLI
İstanbul, 2022

TEŞEKKÜR

İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinin kurucusu olan ve, asistanı olarak kürsüsünde beni yetiştiren merhum hocam Prof. Dr. Mehmet Oluç'a,

Her zaman ilgi ve desteğini gördüğüm çok değerli meslektaşım olan ve dostluğundan onur duyduğum Prof. Dr. Aypar Uslu'ya,

Kitap çalışmamdaki destekleri için kardeşlerim gibi değer verdiğim, meslektaşlarım Prof. Dr. Serdar Pirtini, Prof. Dr. Mehmet Tıgılı, Doç. Dr. İlknur Bilgen ve değerli doktora öğrencim Dr. Gözde Kandemir Çomoğlu'na

Kitabın dijital basılması konusunda destek ve yardımları için Asos Yayıncılık Muhammed Özcan ve ekibine, kitabın araştırma bölümü için mülakat süreçlerinin yürütülmesi ve rapor haline getirilmesindeki katkıları için öğrencilerime,

Ara verdiğim akademik hayatıma geri dönmem konusundaki ısrarları ile bu kitabın nihai amacında payları olan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden beri kardeşlerim: Nilgün Kotan, Nilgül Haktanır, Dilek Eser, Nesrin Keskin ve ebediyete uğurladığım Fahriye Ulu Tekyıldık'a

Bu kitabı yazmamdaki amacı görmeyi çok arzulayan ve ne yazık ki ebediyete uğurladığım annem Ergül Onurlu'ya ve babam Albay Haluk Semih Onurlu'ya yaşantım boyunca bana sağladıkları destek ve kazandırdıkları değerler için ve en büyük dayanağım sevgili kardeşim M. Korhan Onurlu'ya her zaman yanımda olup beni desteklediği için;

Sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Doç. Dr. Özlen Onurlu
İstanbul, 2022

İçindekiler

ÖN SÖZLER.....	7
----------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

HİZMETLERİN ROLÜ VE ÖNEMİ	15
--	-----------

1. HİZMET KAVRAMI.....	15
------------------------	----

1.1. HİZMETLERİN TANIMI VE ÖNEMİ.....	15
---------------------------------------	----

1.2. HİZMETLERİN GELİŞİMİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	17
--	----

1.3. BAŞLICA HİZMET SEKTÖRLERİ VE ALT SEKTÖRLERİ	20
---	----

1.4. HİZMETLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	21
---	----

2. HİZMETLERDE PAZARLAMA KARMASI (7P).....	24
--	----

2.1. ÜRÜN OLARAK HİZMET	24
-------------------------------	----

2.1.1. HİZMET ÜRÜNÜ SEVİYELERİ	25
--------------------------------------	----

2.1.2. HİZMETLERİN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ	26
---	----

2.1.3. HİZMETLERİ ÜRÜNLERDEN AYIRAN ÖZELLİKLER.....	29
--	----

2.1.4. HİZMET ÜRÜNÜNÜN DİĞER UNSURLARI (HİZMET ÇİÇEĞİ)	30
--	----

2.2. HİZMETLERİN FİYATLANDIRILMASI	32
--	----

2.2.1. HİZMETLERDE TEMEL FİYATLANDIRMA STRATEJİLERİ	33
--	----

2.2.2. HİZMETLERİN FİYATLANDIRILMASIYLA İLGİLİ ÖZEL HUSUSLAR	34
---	----

2.2.3. HİZMETLERDE FİYAT FARKLILAŞTIRMASI .	40
---	----

2.2.4. GÜNCEL FİYATLANDIRMA STRATEJİLERİ....	40
--	----

2.3. HİZMETLERDE İLETİŞİM (TUTUNDURMA).....	42
---	----

2.3.1. HİZMET PAZARLAMASINDA İLETİŞİMİN KAPSAMI VE ÖNEMİ	42
2.3.2. HİZMETLERDE İLETİŞİM ZORLUKLARI	43
2.3.3. HİZMETLERDE İLETİŞİM (TUTUNDURMA) KARMASI.....	44
2.4. HİZMETLERDE DAĞITIM VE SUNUM.....	47
2.4.1. HİZMET DAĞITIMINDA MÜŞTERİ İLE TEMAS NOKTALARI	48
2.4.2. HİZMETLERİN DAĞITIMINDA ZAMANLAMA	49
2.4.3. HİZMETLERİN DAĞITIM YÖNTEMLERİ	50
2.5. İNSAN (ÇALIŞANLAR)	51
2.5.1. HİZMET SUNUMUNDA ÇALIŞANLARIN KAPSAMI VE ÖNEMİ	53
2.5.2. HİZMET PAZARLAMA ÜÇGENİ (YÖNETİM, ÇALIŞANLAR, MÜŞTERİLER)	53
2.5.3. ÇALIŞANLARIN SEÇİMİ, EĞİTİMİ VE ÜCRETLENDİRİLMESİ	54
2.6. SÜREÇ.....	55
2.6.1. SÜREÇ YÖNETİMİNİN ÖNEMİ.....	56
2.6.2. SÜREÇLERİN TASARIMI	56
2.6.3. SÜRECİ DESTEKLEYEN YERLEŞİM PLANI	57
2.6.4. BEKLEME ZAMANI İLE İLGİLİ TAVSİYELER .	58
2.7. HİZMET ORTAMI: FİZİKSEL ÇEVRE VE FİZİKSEL KANITLAR	60
2.7.1. HİZMET ORTAMININ (FİZİKSEL ÇEVRENİN) ÖNEMİ	61
2.7.2. FİZİKSEL KANITLARIN ÖNEMİ VE AMAÇLARI	62
2.7.3. FİZİKSEL KANITLARIN MÜŞTERİLERİN SATIN ALMA DAVRANIŞLARINA ETKİSİ	63
2.7.4. FİZİKSEL KANITLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	63

3. HİZMET KALİTESİ KAVRAMI.....	72
3.1. MÜŞTERİ BEKLENTİLERİ	74
3.2. HİZMET KALİTESİ KRİTERLERİ	76
3.3. HİZMET KALİTESİ BOYUTLARI	78
3.4. HİZMETLERDE VERİMLİLİK VE VERİMLİLİĞİ ARTIRMA YOLLARI.....	81
4. HİZMETLERDE HATALAR VE ŞİKAYET YÖNETİMİ	82
4.1. TEMEL HİZMET HATASI TÜRLERİ	82
4.2. HİZMET HATALARINDA KARŞILAŞILAN MÜŞTERİ TÜRLERİ.....	83
4.3. HİZMET HATALARI SONRASI MÜŞTERİ DAVRANIŞLARI.....	84
4.3. HİZMET HATALARINDA MÜŞTERİ ŞİKÂyetLERİNİN KARŞILANMASI	85
4.4. HİZMET HATASINI DÜZELTME STRATEJİLERİ	85
5. YENİ HİZMET TASARIMI VE HİZMET PAZARLAMASINDA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR.....	86
5.1. HİZMETLERİN KONUMLANDIRILMASI	88
5.2. HİZMET TASARIMINDAKİ HATALAR.....	89
5.3. DİJİTAL HİZMETLER	91
5.4 HİZMET PAZARLAMASINDA ETİK	91
6. HİZMETLERDE ARZ VE KAPASİTE YÖNETİMİ	93
7. HİZMET PAZARLAMASINDA GÜNCEL SEKTÖREL ÖRNEK İNCELEMELERİ	97
KAYNAKÇA.....	229

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., (2015). Hizmet Pazarlaması ve Stratejileri, Beta:İstanbul.
- Altunışık, R., Özdemir, Ş. & Torlak, Ö. (2014). Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi, Beta: İstanbul
- Berry, & Parasuman. (1991). Marketing service: Competing Through Quality. The Press, New York
- Bowen, D. & Hallowell, R. (2002). Suppose We Took Service Seriously? An Introduction to The Special Issue. The Academy of Management Executivr, 16 (4), 69-72.
- Çatı, K., & Baydaş, A. (2008). Hizmet Pazarlaması ve hizmet kalitesi, Kalkan: Ankara
- Gülçubuk, A. (2008). Müşteri Bağlılığı Yaratmada Fiyat Politikasının Önemi ve Uygulanan Fiyatlandırma Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Yönetim ve Ekonomi, 15(1), 15-26.
- Hole, Y., Pawar, S., & Bhaskar, M. P. (2018). Service marketing and quality strategies. Periodicals of Engineering and Natural Sciences (PEN, 182-196.
- İçöz, O., (2005). Hizmet Pazarlaması, Turhan: Ankara
- Koç, E. (2017). Hizmet Pazarlaması ve Yönetimi- Global ve Yerel Yaklaşım, Seçkin:Ankara.
- Kotler, & Armstrong. (2017). Principles of Marketing. Global Edition 17 th edition.
- Kotler, P., Bloom, P.N. (1984). Marketing Professional Services, Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall.

- Kotler & Keller (2018), Pazarlama Yönetimi (ed. İbrahim Kırçova), Beta: İstanbul
- Kozak, N., Özel, H. Ç. & Yüncü, K. D. (2014). Hizmet Pazarlaması, Detay: Ankara
- Laczniak, G. R., & Murphy, P. E. (2019). The role of normative marketing ethics. *Journal of Business Research*, 95, 401-407.
- Laudien, S. M., & Pesch, R. (2019). Understanding the influence of digitalization on service firm business model design: a qualitativeempirical analysis. *Review of Managerial Science*, 575-587.
- Lovelock, C. (1996). Services Marketing. 3rd ed., Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Lovelock, C. & Wirtz, J. (2011). Services Marketing: people, Technology, Strategy. Pearson Education Inc, 7th Edition.
- Lovelock, C., Wirtz, J., & Chatterjee, J. (2011). Developing service products: core and supplementary elements. *Services marketing: people, technology, strategy*, 81-92.
- Mucuk, İ. (2006). Pazarlama İlkeleri, Türkmen: İstanbul
- Oyman, M. ve Odabaşı, Y. (2006). Pazarlama İletişimi Yönetimi, Mediacat Kitapları.
- Onurlu, Ö. (2021). "Dijital Hizmetlerin Yönetimi", İşletmecilikte Dijital Dönüşüm (1. Baskı), içinde (61-82), Efe Akademi, İstanbul.
- Onurlu, Ö. & Bilgiseven, B. (2020). Spor Pazarlaması ve Bisiklet Pazarında Tutundurma Stratejileri. Türkmen: İstanbul.
- Özer, L., Kazancı, Ş., Küpeli, Ş. T., Ozanözgü, M. A. & Onuklu, N. N. (2016). Hizmet Pazarlaması – Güncel Konular ve Yaklaşımlar, Detay: Ankara.
- Öztürk, S. A. (2013). Hizmet Pazarlaması: Kuram, Uygulama ve Örnekler. Ekin Yayınevi, 13. Baskı, 146-148
- Öztürk, M. ve Sancak, S. (2007). Hizmet içi Eğitim Uygulamalarının Çalışma Hayatına Etkileri. *Journal of Yaşar University*, 2(7), 761-794

- Palmer, A., (1994) *Principals of Service Marketing*, McGraw Hill Book Company, Berkshire
- Ruyter, K. D. (2001). Customer Adoption of E-Service: An Experimental Study. *International Journal of Service Industry Management*, 184- 207.
- Taşkesenlioğlu, Z. (2009). *Araştırma Raporları, Hizmet Sektör Raporu, Müsiad*.
- Tiyek, R. (2014). Oryantasyon Eğitim Programı Etkinliğinin Değerlendirilmesi: Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5(1): 333-353
- Seymen, O. A. (2002). Turizm İşletmelerinde Oryantasyon Eğitiminin İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Önemi ve Buna Yönelik Program Modelinin Oluşturulması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (1), 15-26
- Solomon M. R. (2020). *Consumer Behavior- Buying, Having, and Being*. çev. Nurettin Parlıtı& Elif Akagün Ergin.
- Uslu, A. (2007). "Kişisel Satış Teknikleri". Beta: İstanbul
www.tdk.gov.tr
- Öz, M. ve Uyar, E. (2014). Sağlık Hizmetleri Pazarlamasında Algılanan Hizmet Kalitesi ve Müşteri Memnuniyeti Üzerinde Ağızdan Ağıza Pazarlamanın Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (26): 123-132.
- Yücel, N., Yücel, A., Gülter, E. ve Ak, M. (2012). Belediyelerde Hizmet Pazarlaması: Elazığ Belediyesi Örneği, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 150-164.
- Yıldız, A. (2021). "Sorularla Hizmet Pazarlaması" *Sorularla Pazarlama İlkeleri*, (235-260), Asos, İstanbul.
- Zeithaml, V. and Bitner, M.J. (1996), *Services Marketing*, McGraw-Hill, New York, NY.
- Zhang, X., Prybutok, V., & Huang, A. (2006). An Empirical Study of Factors Affecting E-Service Satisfaction. *Human Systems Management*, 279-291.

ÖRNEK UYGULAMALARLA SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ ÖĞRETMEN EL KİTABI

Yeşim Özer Özkan - Meltem Acar Güvendir

ISBN: 978-625-8190-01-4

Redaksiyon
Asos Yayınları

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Baskı ve Cilt
Tarcan Matbaacılık
İvedik Caddesi No:417/A
Yenimahalle/Ankara
Eposta: tarcanctp@gmail.com
Tel: 0312 3843435
Matbaa Sertifika No: 47663

Birinci Baskı: 2022

ASOS YAYINLARI
Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0532 643 75 23
Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler [intihal.net](https://www.intihal.net) benzerlik tespit programından geçirilmiştir.
Bu yayın [BOOKCITES](https://www.bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.
Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İçindekiler

Ön Söz	19
I. BÖLÜM Sınıf İçi Değerlendirme Kavramı.....	21
Sınıf İçi Değerlendirme Nedir?	21
Sınıf İçi Değerlendirmenin Özellikleri	22
Sınıf İçi Değerlendirmenin Aşamaları	27
II. BÖLÜM Ön Bilgilerin, Hatırlama ve Anlama Düzeylerinin Değerlendirilmesi	31
2.1. Geçmiş Bilgilerin Araştırılması	32
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	32
Ne zaman kullanabilirsiniz?	33
Uygulama adımları nelerdir?	33
Tekniğe ilişkin bir örnek	34
2.2. Odaklanmış Listeleme	35
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	35
Ne zaman kullanabilirsiniz?	35
Uygulama adımları nelerdir?	36
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	36
Tekniğe ilişkin bir örnek	37
2.3. Kavram Yanılgısı/Ön Yargı Kontrolü	37
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	37
Ne zaman kullanabilirsiniz?	38
Uygulama adımları nelerdir?	39
Tekniğe ilişkin bir örnek	40
2.4. Boş Ana hatlar	40
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	40
Ne zaman kullanabilirsiniz?	41

Uygulama adımları nelerdir?	42
Tekniğe ilişkin bir örnek	43
2.5. Hafıza Matrisi	44
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	44
Ne zaman kullanabilirsiniz?	44
Uygulama adımları nelerdir?	45
Tekniğe ilişkin bir örnek	46
2.6. Anlık Test	48
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	48
Ne zaman kullanabilirsiniz?	48
Uygulama adımları nelerdir?	49
Tekniğe ilişkin bir örnek	50
2.7. En Bulanık Nokta	50
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	50
Ne zaman kullanabilirsiniz?	51
Uygulama adımları nelerdir?	52
Tekniğe ilişkin bir örnek	53
III. BÖLÜM Analitik ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin	
Değerlendirilmesi	55
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	56
Ne zaman kullanabilirsiniz?	57
Uygulama adımları nelerdir?	57
Tekniğe ilişkin bir örnek	58
3.2. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi	59
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	59
Ne zaman kullanabilirsiniz?	60
Uygulama adımları nelerdir?	61
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	61
Tekniğe ilişkin bir örnek	62
3.3. Avantaj ve Dezavantaj Gridi.....	63
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	63

Ne zaman kullanabilirsiniz?	63
Uygulama adımları nelerdir?	64
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	64
Tekniğe ilişkin bir örnek	65
3.4. İçerik, Form ve İşlev Özetleri.....	66
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	66
Ne zaman kullanabilirsiniz?	66
Uygulama adımları nelerdir?	67
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	67
Tekniğe ilişkin bir örnek	68
3.5. Analitik Kısa Not	68
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	68
Ne zaman kullanabilirsiniz?	69
Uygulama adımları nelerdir?	69
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	70
Tekniğe ilişkin bir örnek	70

IV. BÖLÜM Sentez ve Yaratıcı Düşünme Becerilerinin

Değerlendirilmesi	73
4.1. Tek Cümle ile Özetleme.....	74
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	74
Ne zaman kullanabilirsiniz?	74
Uygulama adımları nelerdir?	75
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	76
Tekniğe ilişkin bir örnek	76
4.2. Kelime Günlüğü	77
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	77
Ne zaman kullanabilirsiniz?	77
Uygulama adımları nelerdir?	78

8 ÖRNEK UYGULAMALARLA SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME
TEKNİKLERİ ÖĞRETMEN EL KİTABI

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	78
Tekniğe ilişkin bir örnek	79
4.3. Yaklaşık Benzetmeler	79
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	79
Ne zaman kullanabilirsiniz?	80
Uygulama adımları nelerdir?	80
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	80
Tekniğe ilişkin bir örnek	81
4.4. Kavram Haritaları.....	81
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	81
Ne zaman kullanabilirsiniz?	82
Uygulama adımları nelerdir?	83
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	83
Tekniğe ilişkin bir örnek	84
4.5. Diyaloglar Oluşturma	86
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	86
Ne zaman kullanabilirsiniz?	86
Uygulama adımları nelerdir?	87
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	87
Tekniğe ilişkin bir örnek	88
4.6. Portfolyo.....	88
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	88
Ne zaman kullanabilirsiniz?	89
Uygulama adımları nelerdir?	89
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	89
Tekniğe ilişkin bir örnek	90

V. BÖLÜM Problem Çözme Becerisinin Değerlendirilmesi93

5.1. Problem Tanıma Görevleri	94
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	94
Ne zaman kullanabilirsiniz?	94
Uygulama adımları nelerdir?	95
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	95
Tekniğe ilişkin bir örnek	96
5.2. İlke Nedir?	97
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	97
Ne zaman kullanabilirsiniz?	97
Uygulama adımları nelerdir?	98
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	98
Tekniğe ilişkin bir örnek	98
5.3. Dokümanlaştırılmış Sorun Çözümleri	99
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	99
Ne zaman kullanabilirsiniz?	100
Uygulama adımları nelerdir?	100
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	100
Tekniğe ilişkin bir örnek	101
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	104
Ne zaman kullanabilirsiniz?	104
Uygulama adımları nelerdir?	105
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	105
Tekniğe ilişkin bir örnek	106

VI. Bölüm: Uygulama ve Performans Becerilerinin

Değerlendirilmesi	107
6.1. Yönlendirici Yeniden İfade Etme	108
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	108
Ne zaman kullanabilirsiniz?	108

10 ÖRNEK UYGULAMALARLA SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME
TEKNİKLERİ ÖĞRETMEN EL KİTABI

Uygulama adımları nelerdir?	109
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	109
Tekniğe ilişkin bir örnek	110
6.2. Uygulama Kartları.....	110
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	110
Ne zaman kullanabilirsiniz?	110
Uygulama adımları nelerdir?	111
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	111
Tekniğe ilişkin bir örnek	111
6.3. Öğrenci Tarafından Oluşturulan Test Soruları	112
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	112
Ne zaman kullanabilirsiniz?	112
Uygulama adımları nelerdir?	113
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	113
Tekniğe ilişkin bir örnek	114
6.4. Sınıf Modellemesi	114
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	114
Ne zaman kullanabilirsiniz?	115
Uygulama adımları nelerdir?	116
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	116
Tekniğe ilişkin bir örnek	116
6.5. Makale veya Proje Planı	117
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	117
Ne zaman kullanabilirsiniz?	117
Uygulama adımları nelerdir?	118
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	118
Tekniğe ilişkin bir örnek	119

VII. BÖLÜM Tutum ve Değerlere İlişkin Farkındalıkların Değerlendirilmesi	121
7.1. Sınıf Görüşü Anketleri	122
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	122
Ne zaman kullanabilirsiniz?	122
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	123
Tekniğin kullanımına yönelik öğretmene tavsiyeler	123
Tekniğe ilişkin bir örnek	125
7.2.Çift Girişli Günlükler	126
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	126
Ne zaman kullanabilirsiniz?	127
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	127
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	128
7.3. Takdire Değer Bireylerin Profilleri	130
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	130
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	130
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	131
Tekniğe ilişkin bir örnek	132
7.4. Günlük Etik İkilimler	132
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	132
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	133
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	133
Tekniğe ilişkin bir örnek	134
7.5. Dersle İlgili Öz Güven Anketleri	134
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	134
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	135
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	135
Tekniğe ilişkin bir örnek	136

VIII. BÖLÜM Öğrenen Bireyler Olarak Öz Farkındalıkların Değerlendirilmesi	137
8.1. Odaklanılmış Otobiyografik Taslaklar	138
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	138
Ne zaman kullanabilirsiniz?	138
Uygulama adımları nelerdir?	139
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	139
Tekniğe ilişkin bir örnek	140
8.2. İlgi / Bilgi / Beceri Kontrol Listeleri.....	140
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	140
Uygulama adımları nelerdir?	141
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	141
Tekniğe ilişkin bir örnek	142
8.3. Hedef Sıralaması ve Eşleştirme.....	143
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	143
Ne zaman kullanabilirsiniz?	144
Uygulama adımları nelerdir?	144
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	144
Tekniğe ilişkin bir örnek	145
8.4. Öğrenme Stilinin Değerlendirmesi	145
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	145
Ne zaman kullanabilirsiniz?	146
Uygulama adımları nelerdir?	147
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	147
Tekniğe ilişkin bir örnek	147
IX. BÖLÜM Dersle İlgili Öğrenme ve Çalışma Becerilerinin, Stratejilerin ve Davranışların Değerlendirilmesi	149
9.1. Verimli Ders Çalışma Günlükleri	150

Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	150
Ne zaman kullanabilirsiniz?	150
Uygulama adımları nelerdir?	151
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	151
Tekniğe ilişkin bir örnek	152
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	154
Ne zaman kullanabilirsiniz?	156
Uygulama adımları nelerdir?	156
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	156
Tekniğe ilişkin bir örnek	157
9.3. Süreç Analizi	158
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	158
Ne zaman kullanabilirsiniz?	158
Uygulama adımları nelerdir?	159
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	159
9.4. Tanılayıcı Öğrenme Günlükleri.....	160
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	160
Ne zaman kullanabilirsiniz?	161
Uygulama adımları nelerdir?	161
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	161
Tekniğe ilişkin bir örnek	162
X. BÖLÜM Öğretime Yönelik Öğrenci Tepkilerini Değerlendiren Teknikler.....	163
10.1. Ölçme Zinciri	165
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	165
Ne zaman kullanabilirsiniz?	166
Uygulama adımları nelerdir?	166

14 ÖRNEK UYGULAMALARLA SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME
TEKNİKLERİ ÖĞRETMEN EL KİTABI

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	166
Tekniğe ilişkin bir örnek	167
10.2. Elektronik Posta Geri Bildirimi	168
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	169
Ne zaman kullanabilirsiniz?	169
Uygulama adımları nelerdir?	169
Tekniğe ilişkin bir örnek	170
10.3. Öğretmen Tasarımı Geri Bildirim Formları	171
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	171
Ne zaman kullanabilirsiniz?	172
Uygulama adımları nelerdir?	173
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	173
Tekniğe ilişkin bir örnek	174
10.4. Grup Öğretimi Geri Bildirim Tekniği	175
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	175
Ne zaman kullanabilirsiniz?	176
Uygulama adımları nelerdir?	177
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	177
10.5. Sınıf Kalite Değerlendirme Çemberleri.....	178
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	178
Ne zaman kullanabilirsiniz?	179
Uygulama adımları nelerdir?	180
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	180
Tekniğe ilişkin bir örnek	181

XI. BÖLÜM Sınıf Aktiviteleri, Ödevler ve Materyallere Yönelik Öğrenci Tepkilerinin Değerlendirilmesi.....183

11.1. Hatırla, Özetle, Sor, Yorum Yap ve İlişkilendir Tekniği (HÖSYİ)

Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	184
Ne zaman kullanabilirsiniz?	185
Uygulama adımları nelerdir?	185
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	186
Tekniğe ilişkin bir örnek	188
11.2. Grup Çalışması Değerlendirmeleri	188
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	188
Ne zaman kullanabilirsiniz?	189
Uygulama adımları nelerdir?	189
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	189
Tekniğe ilişkin bir örnek	190
11.3. Okumayı Değerlendirme	191
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	192
Ne zaman kullanabilirsiniz?	192
Uygulama adımları nelerdir?	193
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	193
Tekniğe ilişkin bir örnek	194
11.4. Ödev Değerlendirme	194
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	194
Ne zaman kullanabilirsiniz?	195
Uygulama adımları nelerdir?	195
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	195
11.5. Sınav Değerlendirme	196
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	197
Ne zaman kullanabilirsiniz?	197
Uygulama adımları nelerdir?	197
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	197
Tekniğe ilişkin bir örnek	198

XII. BÖLÜM Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	199
12.1. Doğru Yanlış Soruları	199
12.2. Eşleştirmeli Sorular	200
12.3. Yazılı Yoklamalar.....	202
12.4. Açık Uçlu Sorular	202
12.5. Kısa cevaplı sorular	204
12.6. Boşluk Doldurmalı Sorular	205
12.7. Çoktan Seçmeli Sorular	206
Kaynaklar	211

EKLER. SAHADAN ÖRNEKLER	213
ÖĞRETMENLERİN HAZIRLADIĞI SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİNE İLİŞKİN ÖRNEKLER	213
Ek 1. Hafıza Matrisi (Türkçe)	213
Ek 2. Hafıza Matrisi (Matematik)	215
Ek 3. Hafıza Matrisi (Matematik)	216
Ek 4. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Fen ve Teknoloji)	218
Ek 5. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık).....	219
Ek 6. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Matematik)	221
Ek 7. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Matematik)	222
Ek 8. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Türkçe).....	223
Ek 9. Boş Anahatlar (Fen Bilimleri).....	224
Ek 10. Yapılandırılmış Grid (Matematik)	225
Ek 11. Yapılandırılmış Grid (Matematik)	227

Kaynaklar

- Anıl, D. ve Acar, M. (2008). Sınıf öğretmenlerinin ölçme değerlendirme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 44-61.
- Angelo, T.A. ve Cross, K.P. (1993). *Classroom assessment techniques: A handbook for college teachers* (2.baskı). San Francisco: Jossey-Bass.
- Bednar, A. K., Cunningham, D., Duffy, T. M. ve Pery, J. D. (1992). Theory into practice. In David H. Jonassen and Thomas M. Duffy, eds. *Constructivism and the technology of instruction: A conversation*, (17-34). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Boydak, H. A. (2015). *Öğrenme stilleri*. Beyaz Yayınları.
- Brooks, J. G. and Brooks. M. G. (1993). In Search of understanding: The case for constructivist classrooms. Alexandria: VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Driscoll, M. P. (1994). *Psychology of learning for instruction*. Allyn & Bacon.
- Haladyna, M.T. (1997). Writing test items to evaluate higher order thinking. Viacom Company.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 135-145.
- Gezer, M. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Adalet İnançlarının Etik İkilem Senaryolarıyla İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 45(201).

- Maslovaty, N. and Kuzi, E. (2002). Promoting motivational goals through alternative or traditional assessment. *Studies in Educational Evaluation*, 28(3), 199-222.
- McNamee, G. D. ve Chen, J. Q. (2005). Dissolving the line between assessment and teaching. *Educational Leadership*, 63(3), 72-76.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı". Ankara: MEB.
- Schuwirth, L. W. and Van der Vleuten, C. P. (2003). The use of clinical simulations in assessment. *Medical education*, 37, 65-71. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.37.s1.8.x>
- Tezci E. ve Gürol A. (2003). Oluşturmacı öğretim tasarımı ve yaratıcılık. The Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET, 2(1), 50-55.
- Tuckman, B. W. (1991). The development and concurrent validity of the procrastination scale. *Educational and psychological measurement*, 51(2), 473-480.
- Turgut, M. F. (1971). *Şans başarısının test puanlarına etkisi*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.

ÖRNEK UYGULAMALARLA SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ ÖĞRETMEN EL KİTABI

Yeşim Özer Özkan - Meltem Acar Güvendir

ISBN: 978-625-8190-01-4

Redaksiyon
Asos Yayınları

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Baskı ve Cilt
Tarcan Matbaacılık
İvedik Caddesi No:417/A
Yenimahalle/Ankara
Eposta: tarcanctp@gmail.com
Tel: 0312 3843435
Matbaa Sertifika No: 47663

Birinci Baskı: 2022

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0532 643 75 23
Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.
Bu yayın BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.
Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İçindekiler

Ön Söz	17
--------------	----

I. BÖLÜM

Sınıf İçi Değerlendirme Kavramı	19
Sınıf İçi Değerlendirme Nedir?	19
Sınıf İçi Değerlendirmenin Özellikleri	20
Sınıf İçi Değerlendirmenin Aşamaları	23

II. BÖLÜM

Ön Bilgilerin, Hatırlama ve Anlama Düzeylerinin Değerlendirilmesi	27
2.1. Geçmiş Bilgilerin Araştırılması	28
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	28
Ne zaman kullanabilirsiniz?	28
Uygulama adımları nelerdir?	29
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	29
Tekniğe ilişkin bir örnek	30
2.2. Odaklanmış Listeleme	30
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	30
Ne zaman kullanabilirsiniz?	30
Uygulama adımları nelerdir?	31
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	32
Tekniğe ilişkin bir örnek	32
2.3. Kavram Yanılgısı/Ön Yargı Kontrolü	33
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	33
Ne zaman kullanabilirsiniz?	33
Uygulama adımları nelerdir?	34
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	34
Tekniğe ilişkin bir örnek	35
2.4. Boş Ana hatlar	35
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	35
Ne zaman kullanabilirsiniz?	36
Uygulama adımları nelerdir?	36
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	37

Tekniğe ilişkin bir örnek	37
2.5. Hafıza Matrisi	37
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	37
Ne zaman kullanabilirsiniz?	38
Uygulama adımları nelerdir?	38
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	39
Tekniğe ilişkin bir örnek	39
2.6. Anlık Test	41
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	41
Ne zaman kullanabilirsiniz?	41
Uygulama adımları nelerdir	41
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	42
Tekniğe ilişkin bir örnek	42
2.7. En Bulanık Nokta	43
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	43
Ne zaman kullanabilirsiniz?	43
Uygulama adımları nelerdir?	44
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	45
Tekniğe ilişkin bir örnek	45

III. BÖLÜM

Analitik ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin Değerlendirilmesi	47
3.1. Yapılandırılmış Grid.....	48
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	48
Ne zaman kullanabilirsiniz?	48
Uygulama adımları nelerdir?	48
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	49
Tekniğe ilişkin bir örnek	49
3.2. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi	50
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	50
Ne zaman kullanabilirsiniz?	51
Uygulama adımları nelerdir?	51
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	52
Tekniğe ilişkin bir örnek	52
3.3. Avantaj ve Dezavantaj Gridi	53
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	53
Ne zaman kullanabilirsiniz?	53
Uygulama adımları nelerdir?	54
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	54

Tekniğe ilişkin bir örnek	54
3.4. İçerik, Form ve İşlev Özetleri.....	55
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	55
Ne zaman kullanabilirsiniz?	55
Uygulama adımları nelerdir?	56
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	56
Tekniğe ilişkin bir örnek	57
3.5. Analitik Kısa Not	57
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	57
Ne zaman kullanabilirsiniz?	57
Uygulama adımları nelerdir?	58
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	58
Tekniğe ilişkin bir örnek	59

IV. BÖLÜM

Sentez ve Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Değerlendirilmesi	61
4.1. Tek Cümle ile Özetleme.....	62
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	62
Ne zaman kullanabilirsiniz?	62
Uygulama adımları nelerdir?	63
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	63
Tekniğe ilişkin bir örnek	64
4.2. Kelime Günlüğü	64
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	64
Ne zaman kullanabilirsiniz?	64
Uygulama adımları nelerdir?	65
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	65
Tekniğe ilişkin bir örnek	66
4.3. Yaklaşık Benzetmeler	66
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	66
Ne zaman kullanabilirsiniz?	66
Uygulama adımları nelerdir?	67
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	67
Tekniğe ilişkin bir örnek	68
4.4. Kavram Haritaları.....	68
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	68
Ne zaman kullanabilirsiniz?	69
Uygulama adımları nelerdir?	69
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	70

8 ÖRNEK UYGULAMALARLA SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME
TEKNİKLERİ ÖĞRETMEN EL KİTABI

Tekniğe ilişkin bir örnek	70
4.5. Diyaloglar Oluşturma	72
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	72
Ne zaman kullanabilirsiniz?	73
Uygulama adımları nelerdir?	73
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	73
Tekniğe ilişkin bir örnek	74
4.6. Portfolyo.....	74
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	74
Ne zaman kullanabilirsiniz?	74
Uygulama adımları nelerdir?	75
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	75
Tekniğe ilişkin bir örnek	76

V. BÖLÜM

Problem Çözme Becerisinin Değerlendirilmesi	77
5.1. Problem Tanıma Görevleri	78
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	78
Ne zaman kullanabilirsiniz?	78
Uygulama adımları nelerdir?	79
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	79
Tekniğe ilişkin bir örnek	80
5.2. İlke Nedir?	80
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	80
Ne zaman kullanabilirsiniz?	81
Uygulama adımları nelerdir?	81
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	81
Tekniğe ilişkin bir örnek	82
5.3. Dokümanlaştırılmış Sorun Çözümleri	82
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	82
Ne zaman kullanabilirsiniz?	83
Uygulama adımları nelerdir?	83
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	83
5.4. Ses ve Video Kayıtları.....	86
Tekniğe ilişkin bir örnek	86
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	86
Ne zaman kullanabilirsiniz?	86
Uygulama adımları nelerdir?	87
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	87

Tekniğe ilişkin bir örnek88

VI. BÖLÜM:

Uygulama ve Performans Becerilerinin Değerlendirilmesi89

6.1. Yönlendirici Yeniden İfade Etme90

Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....90

Ne zaman kullanabilirsiniz?90

Uygulama adımları nelerdir?90

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....91

Tekniğe ilişkin bir örnek91

6.2. Uygulama Kartları.....92

Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....92

Ne zaman kullanabilirsiniz?92

Uygulama adımları nelerdir?92

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....93

Tekniğe ilişkin bir örnek93

6.3. Öğrenci Tarafından Oluşturulan Test Soruları93

Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....93

Ne zaman kullanabilirsiniz?93

Uygulama adımları nelerdir?94

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....94

Tekniğe ilişkin bir örnek95

6.4. Sınıf Modellemesi95

Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....95

Ne zaman kullanabilirsiniz?95

Uygulama adımları nelerdir?96

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....96

Tekniğe ilişkin bir örnek97

6.5. Makale veya Proje Planı97

Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....97

Ne zaman kullanabilirsiniz?97

Uygulama adımları nelerdir?97

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....98

Tekniğe ilişkin bir örnek99

VII. BÖLÜM

Tutum ve Değerlere İlişkin Farkındalıkların Değerlendirilmesi101

7.1. Sınıf Görüşü Anketleri102

Tekniğin tanımı102

Ne zaman kullanabilirsiniz?	102
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	102
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	103
Tekniğe ilişkin bir örnek	104
7.2.Çift Girişli Günlükler	105
Tekniğin hangi amaçla kullanabilirsiniz?	105
Ne zaman kullanabilirsiniz?	106
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	106
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	106
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	108
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	109
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	109
Tekniğe ilişkin bir örnek	110
7.4. Günlük Etik İkilemler	110
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	110
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	111
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	111
Tekniğe ilişkin bir örnek	111
7.5. Dersle İlgili Öz Güven Anketleri	112
Tekniğin tanımı	112
Tekniği uygulama adımları nelerdir?	113
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	113
Tekniğe ilişkin bir örnek	113

VIII. BÖLÜM

Öğrenen Bireyler Olarak Öz Farkındalıkların Değerlendirilmesi..... 115

8.1. Odaklanılmış Otobiyografik Taslaklar	116
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	116
Ne zaman kullanabilirsiniz?	116
Uygulama adımları nelerdir?	116
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	117
Tekniğe ilişkin bir örnek	117
8.2. İlgi / Bilgi / Beceri Kontrol Listeleri	118
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	118
Uygulama adımları nelerdir?	118
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?	119
Tekniğe ilişkin bir örnek	119
8.3. Hedef Sıralaması ve Eşleştirme	120
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?	120

Ne zaman kullanabilirsiniz?	120
Uygulama adımları nelerdir?	121
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	121
Tekniğe ilişkin bir örnek	122
8.4. Öğrenme Stilinin Değerlendirmesi	122
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	122
Ne zaman kullanabilirsiniz?	123
Uygulama adımları nelerdir?	123
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	124
Tekniğe ilişkin bir örnek	124

IX. BÖLÜM

Dersle İlgili Öğrenme ve Çalışma Becerilerinin, Stratejilerin ve Davranışların Değerlendirilmesi

Dersle İlgili Öğrenme ve Çalışma Becerilerinin, Stratejilerin ve Davranışların Değerlendirilmesi	125
9.1. Verimli Ders Çalışma Günlükleri	126
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	126
Ne zaman kullanabilirsiniz?	126
Uygulama adımları nelerdir?	126
9.2. Kesintili Dersler	127
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	127
Tekniğe ilişkin bir örnek	127
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	129
Ne zaman kullanabilirsiniz?	131
Uygulama adımları nelerdir?	131
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	131
Tekniğe ilişkin bir örnek	132
9.3. Süreç Analizi	132
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	132
Ne zaman kullanabilirsiniz?	133
Uygulama adımları nelerdir?	133
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	133
9.4. Tanılayıcı Öğrenme Günlükleri.....	134
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	134
Ne zaman kullanabilirsiniz?	134
Uygulama adımları nelerdir?	135
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	135
Tekniğe ilişkin bir örnek	136

X. BÖLÜM

Öğretime Yönelik Öğrenci Tepkilerini Değerlendiren Teknikler.....	137
10.1. Ölçme Zinciri	138
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	138
Ne zaman kullanabilirsiniz?	139
Uygulama adımları nelerdir?	139
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	139
Tekniğe ilişkin bir örnek	140
10.2. Elektronik Posta Geri Bildirimi	141
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	141
Ne zaman kullanabilirsiniz?	141
Uygulama adımları nelerdir?	141
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	142
Tekniğe ilişkin bir örnek	142
10.3. Öğretmen Tasarımı Geri Bildirim Formları	143
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	143
Ne zaman kullanabilirsiniz?	143
Uygulama adımları nelerdir?	144
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	144
Tekniğe ilişkin bir örnek	145
10.4. Grup Öğretimi Geri Bildirim Tekniği	145
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	146
Ne zaman kullanabilirsiniz?	146
Uygulama adımları nelerdir?	147
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	148
10.5. Sınıf Kalite Değerlendirme Çemberleri.....	148
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	148
Ne zaman kullanabilirsiniz?	149
Uygulama adımları nelerdir?	149
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	150
Tekniğe ilişkin bir örnek	150

XI. BÖLÜM

Sınıf Aktiviteleri, Ödevler ve Materyallere Yönelik Öğrenci Tepkilerinin Değerlendirilmesi	153
11.1. Hatırla, Özetle, Sor, Yorum Yap ve İlişkilendir Tekniği (HÖSYİ)	154
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	154
Ne zaman kullanabilirsiniz?	154
Uygulama adımları nelerdir?	155

Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	155
Tekniğe ilişkin bir örnek	156
11.2. Grup Çalışması Değerlendirmeleri	157
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	157
Ne zaman kullanabilirsiniz?	157
Uygulama adımları nelerdir?	158
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	158
Tekniğe ilişkin bir örnek	158
11.3. Okumayı Değerlendirme	159
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	160
Ne zaman kullanabilirsiniz?	160
Uygulama adımları nelerdir?	160
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	161
Tekniğe ilişkin bir örnek	161
11.4. Ödev Değerlendirme	162
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	162
Ne zaman kullanabilirsiniz?	162
Uygulama adımları nelerdir?	162
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	163
11.5. Sınav Değerlendirme	163
Tekniği hangi amaçla kullanabilirsiniz?.....	163
Ne zaman kullanabilirsiniz?	164
Uygulama adımları nelerdir?	164
Öğretmene tavsiyeler: Uygulamada hangi noktalara dikkat etmelisiniz?.....	164
Tekniğe ilişkin bir örnek	165

XII. BÖLÜM

Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Araçları	167
12.1. Doğru Yanlış Soruları	167
12.2. Eşleştirmeli Sorular	168
12.3. Yazılı Yoklamalar	169
12.4. Açık Uçlu Sorular	170
12.5. Kısa cevaplı sorular	171
12.6. Boşluk Doldurmalı Sorular	171
12.7. Çoktan Seçmeli Sorular	172
Kaynaklar	177

EKLER. SAHADAN ÖRNEKLER	179
--------------------------------------	------------

ÖĞRETMENLERİN HAZIRLADIĞI SINIF İÇİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİNE İLİŞKİN ÖRNEKLER	179
Ek 1. Hafıza Matrisi (Türkçe)	179
Ek 2. Hafıza Matrisi (Matematik)	181
Ek 3. Hafıza Matrisi (Matematik)	182
Ek 4. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Fen ve Teknoloji)	183
Ek 5. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık)	184
Ek 7. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Matematik)	186
Ek 8. Tanımlayıcı Özellikler Matrisi (Türkçe)	187
Ek 9. Boş Anahatlar (Fen Bilimleri)	188
Ek 10. Yapılandırılmış Grid (Matematik)	189
Ek 11. Yapılandırılmış Grid (Matematik)	190

Ön Söz

Büyük büyük sistemlerin, kapsamlı politikaların, koca koca makamların eğitim adına söylediği ne varsa gerçekleşeceği yer büyük oranda sınıftır. Özge bir ifadeyle *eğitimin özü sınıf içi yaşantılardır*. Sınıf içi yaşantılar bireyin bir taraftan kendine ilişkin yolculuğunun haritası diğer taraftan kendini topluma konumlandırmasındaki referans noktasıdır. Bu anlamda sınıf içi öğrenmelerin zenginliği çocuğun geleceğinin inşasında önemli bir yere sahiptir. Eğitime sınıfın içinden bakmak sistemin özünü keşfetmek için iyi bir başlangıç noktasıdır.

Öğrencinin sınıf içi yaşantılarının kendine olan yolculuğunun rotasında olup olmadığını tespit edecek, gerekli geri bildirimlerle kendi ufkuna yöneltecek olan süreçler *sınıf içi değerlendirmelerdir*. Okul öncesi dönemden yükseköğretimde dâhil olmak üzere bütün kademelerde sınıf içinde öğretim sürecini yürüten bir öğretmenin, süreçte ya da sürecin sonunda öğrencilerin konuların ne kadarını kazandığını değerlendirmesi önemli bir ihtiyaçtır. Öğretmenin öğrencinin kendi ufkuna yürüyeceği, geleceğini inşa edeceği nitelikli öğrenme ortamını sağlarken sınıf içinde çok yönlü bu tespit ve değerlendirmeleri yapabilmesi için farklı tekniklere hâkim olması gerekmektedir.

Hazırlamış olduğumuz bu kitapta Angelo ve Cross'un (1993) *Classroom assessment techniques: A handbook for college teachers* kitabında yer alan 50 sınıf içi değerlendirme tekniği ele alınmıştır. Her bir tekniğe ilişkin; tekniğin amacı, ne zaman kullanılabileceği, uygulama adımları, uygulama sırasında öğretmene tavsiyeler ve tekniğe ilişkin örnekler verilmiştir. Teknikler için verilen örneklerin çoğunluğu yazarlara ve bir kısmı ise isimleri ile belirtilen hali hazırda sahada çalışan öğretmenlere aittir.

Bu kitaptan yararlanan öğretmenler, sınıf içi değerlendirme tekniklerini uygulama adımlarını izleyerek sınıflarında kolaylıkla kullanabileceklerdir. Uygulama adımlarının sistematikliği yanında doğrudan uygulamadan verilen örnekler bu konuda öğretmenlere tekniği geliştirip uygulamada yardımcı olacaktır. Konu veya öğrenci özelinde ise değerlendirmek istenen becerilere karar verdikten sonra bu becerilerle ilgili bölümü incelediklerinde tekniklerden bir veya birkaçını sınıf içinde kullanabilmeleri amaçlan-

mıştır. Tekniklerin sunulmasında tercih edilen başlıklar bu yüzden sistematik olarak seçilmiştir.

Özetle bu kitabın eğitimin farklı kademelerindeki öğretmenler için sınıf içi değerlendirmelerinde başucu kitabı niteliği taşıyacağına inanmaktayız. Kitabımızın sınıf içi öğrenmeleri geliştirmeyi, öğrencileri daha nitelikli öğrenme ortamlarında geleceğe hazırlamayı amaçlayan bütün öğretmenlerimize yol gösterici olmasını umut ediyoruz.

Bu kitabın fikirsel olarak ilk tohumunu atan, öğrencilerin kendi ufuklarına yürümesinde sınıf içi öğrenmelerin değerini her platformda vurgulayan, kitabın son okuması da dâhil olmak üzere emeğini esirgemeyen değerli bilim insanı Prof. Dr. Selahattin TURAN'a teşekkürü bir borç biliriz.

Eserin ortaya çıkmasında yoğun destekleri, sorun çözücü yaklaşımları ve samimiyetleri için ASOS Yayınevi ailesine teşekkür ederiz.

Saygı ve sevgilerimizle,

Yeşim Özer Özkan ve Meltem Acar Güvendir

I. BÖLÜM

Sınıf İçi Değerlendirme Kavramı

Sınıf İçi Değerlendirme Nedir?

Sınıf içi değerlendirme kavramını tanımlamadan önce sınıf kelimesini tartışmak ve bu kelimedenden yola çıkarak sınıf içi değerlendirmeye geçiş yapmak yararlı olacaktır. Sınıfı eğitimsel anlamıyla tanımlamak istediğimizde öğrenmenin gerçekleştiği veya becerilerin kazanıldığı bir ortam olarak tanımlayabiliriz. Sınıf, okullarda öğrenme birimleri olarak düzenlenmiş her bir oda veya benzer özelliklere sahip bireylerin oluşturduğu gruptur. Sınıf çocuklardır. Çocuklar çıktıkları anda sınıf sadece bir odaya dönüşmektedir. Bu açıdan sınıf denildiğinde daha çok insani yanının derin düşünülmesi gereken psikolojik ve sosyolojik yapı akla gelmelidir. Farklı zekâya ve dolayısıyla farklı sosyal sınıflara sahip insanları grupladığımız yer burasıdır. Sınıf çocuğun geleceğinin inşa edildiği bir alandır. Çocuk sınıfa çevreden gelir; sınıftan aldığı çevreye götürür. Bu anlamda sınıf çocuk için geleceğini şekillendiren öğrenme ve yaşama alanıdır. Çevre ile sınıf arasında bütünlüğü sağlamalıyız. Çünkü çocuğun geleceği sınıfın içinde oluşur. Sınıf etkileşimdir. Kullandığımız araçlarla bu etkileşimi arttırmalıyız.

Sınıf içi değerlendirme hem bir öğretim yaklaşımı hem de bir dizi tekniktir. Yaklaşım, öğrencilerin neyi ve nasıl öğrendiklerini ne kadar çok bilerseniz, öğretiminizi yapılandırmak için o kadar iyi öğrenme etkinlikleri planlayabilmenizi tanımlar. Teknikler çoğunlukla, öğretmen olarak hem size hem de öğrencilerinize öğretme-öğrenme süreci hakkında yararlı geri bildirim sağlayan basit, notsuz, anonim, biçimlendirici değerlendirmeye yönelik sınıf içi etkinliklerdir (Angelo ve Cross, 1994).

Sınıf içi değerlendirmeler, öğrencilerin dikkatlerini etkin kılmada önemli araçlardır. Bu tekniklerle dersin başında ya da yeni bir konuya geçmeden önce geçmiş konulara ilişkin ön bilgiler, hangi kavramların daha fazla açıklamaya ihtiyaç duyduğu ya da öğrencilerin hangi kavramlarda yanlış yaşadığı hızlı bir şekilde öğretmene iletilebilir. Bu bakımdan, sınıf içi değerlendirme teknikleri öğrencilerin önceki bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasına yardımcı olur. Öğretmenler, sınıf içi değerlendirme teknikleri ile öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılımını artırabilir. Sınıf içi değerlendirmeler bir biçimlendirici değerlendirme biçimi olduğundan,

Kaynaklar

- Anıl, D. ve Acar, M. (2008). Sınıf öğretmenlerinin ölçme değerlendirme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 44-61.
- Angelo, T.A. ve Cross, K.P. (1993). *Classroom assessment techniques: A handbook for college teachers* (2.baskı). San Francisco: Jossey-Bass.
- Bednar, A. K., Cunningham, D., Duffy, T. M. ve Pery, J. D. (1992). Theory into practice. In David H. Jonassen and Thomas M. Duffy, eds. *Constructivism and the technology of instruction: A conversation*, (17-34). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Boydak, H. A. (2015). *Öğrenme stilleri*. Beyaz Yayınları.
- Brooks, J. G. and Brooks. M. G. (1993). In Search of understanding: The case for constructivist classrooms. Alexandria: VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Driscoll, M. P. (1994). *Psychology of learning for instruction*. Allyn & Bacon.
- Haladyna, M.T. (1997). Writing test items to evaluate higher order thinking. *Viacom Company*.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 135-145.
- Gezer, M. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Adalet İnançlarının Etik İkilem Senaryolarıyla İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 45(201).
- Maslovaty, N. and Kuzi, E. (2002). Promoting motivational goals through alternative or traditional assessment. *Studies in Educational Evaluation*, 28(3), 199-222.
- McNamee, G. D. ve Chen, J. Q. (2005). Dissolving the line between assessment and teaching. *Educational Leadership*, 63(3), 72-76.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı". Ankara: MEB.
- Schuwirth, L. W. and Van der Vleuten, C. P. (2003). The use of clinical simulations in assessment. *Medical education*, 37, 65-71. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.37.s1.8.x>
- Tezci E. ve Gürol A. (2003). Oluşturmacı öğretim tasarımı ve yaratıcılık. *The Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET*, 2(1), 50-55.

- Tuckman, B. W. (1991). The development and concurrent validity of the procrastination scale. *Educational and psychological measurement*, 51(2), 473-480.
- Turgut, M. F. (1971). *Şans başarısının test puanlarına etkisi*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.

**“SOĞUK SAVAŞ SONRASI TÜR-
RUS İLİŞKİLERİNDEKİ ÇATIŞMA VE
İŞBİRLİĞİ ALANLARI”**

MUSA ÖZDEMİR

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-46-5

Yazar
Musa ÖZDEMİR

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Redaksiyon
Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI
Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0532 643 75 23
Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.
Bu yayın [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.
Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR.....	9
GİRİŞ.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK-RUS İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKAPLANI..... 17

Birinci Dünya Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri:

İmparatorluklar Dönemi..... 23

Birinci Dünya Savaşı Sonrası Türk-Rus İlişkileri: *Tarihsel*

Rekabetten İşbirliğine Geçiş Dönemi..... 31

İkinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-Rus İlişkileri 42

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ TÜRK-RUS İLİŞKİLERİ

(1946-1991)..... 53

Soğuk Savaş: *Kavram, Kapsam ve Etkileri* 53

İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası Türkiye-SSCB İlişkileri 56

Molotov-Sarper Görüşmesi: *Sovyet Talepleriyle Gelen*

'Komünizm' Tehdidi..... 60

Soğuk Savaş Dönemi Türk-Rus İlişkilerini Etkileyen

Gelişmeler..... 65

Türkiye'nin NATO'ya Üyeliği 66

Stalin'in Ölümü..... 70

NATO'ya Karşı Varşova Paktı'nın Kurulması..... 73

ABD ve SSCB'nin Ortadoğu'daki Güç Mücadelesi

ve Türkiye..... 75

Bağdat Paktı	77
Jüpiter Füzeleri ve U-2 Casus Uçak Krizi	79
Soğuk Savaşın Yumuşama Döneminde Türk-Rus İlişkileri	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI TÜRK-RUS İLİŞKİLERİNİ

BELİRLEYEN TEMEL PARAMETRELER (1991-2019):

ÇATIŞMA VE İŞBİRLİĞİ ALANLARI..... 91

Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistemin Genel Görünümü	91
Soğuk Savaş Sonrası Türk-Rus İlişkilerini Belirleyen Temel Parametreler	95
90'lı Yıllar Türk-Rus İlişkileri: Soğuk Barış ya da Rekabet Dönemi.....	96
Boğazların Yeni Dönemdeki Statüsüne Dair Anlaşmazlık.....	101
Rusya'nın AKKA İhlalleri	104
Türk-Rus İlişkilerinde Bir Mütakabiliyet Konusu Olarak Çeçen Sorunu ve PKK Sorunu	107
Kafkasya ve Orta Asya'da Jeopolitik Rekabet	114
Rusya'nın Güney Kıbrıs'a S-300 Füze Satışı	120
2000'li Yıllarda Türk-Rus İlişkileri: <i>Soğuk Barıştan Sıcak İşbirliğine Geçiş Dönemi</i>	123
Diplomatik İşbirliği Süreci	132
Ticari ve Ekonomik İşbirliği Süreci.....	144
Enerji Alanında İşbirliği Süreci	155
Kültür ve Turizm Alanında İşbirliği Süreci	167
Askeri, Teknik ve Güvenlik Alanında İşbirliği Süreci.....	174

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 183 |

KAYNAKÇA..... 193 |

ÖN SÖZ

Bu kitap, son yıllarda uluslararası siyasi gündemin üst sıralarında kendilerine sürekli yer bulan Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasındaki ilişkilerin Soğuk Savaş sonrası boyutlarını 'çatışma' ve 'işbirliği' temelinde iki dönem halinde ele almaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında inişli-çıkışlı bir seyir izleyen Türk-Rus ilişkileri, çalışmada Soğuk Savaş sonrası erken dönem olarak adlandırılan 1990'lı yıllar boyunca ticari ve ekonomik boyutların ötesine geçememiştir. Bu dönemde iki ülke, politik olarak rekabet ve çatışmaya dayalı bir ilişki biçimini benimsemiştir. Ancak, 2000'li yıllar iki ülke için değişen yönetimlerle beraber çatışmadan ziyade üst düzey diyalog ve işbirliğinin geliştiği ve artan ikili ticaret hacminin tarihi seviyelere ulaştığı bir dönem olmuştur. İkili ilişkilerin karşılıklı liderlikler arasında kurulan güçlü iletişim sayesinde kurumsal bir nitelik kazandığı bu dönem, yaşanan bazı krizlere rağmen iki ülke için de çok önemli gelişmelerin yaşandığı; hatta siyasi, ekonomik ve diplomatik ilişkilerde kaydedilen ilerlemelerin askeri savunma ve güvenlik alanlarında de görülmeğe başladığı bir dönem olmuştur.

Elinizdeki kitap, 2019 yılında İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlayıp savunduğum tez çalışmamın gözden geçirilmiş halidir. Bu vesileyle hem tez hem de kitaplaştırma sürecinde değerli

katkılarını esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Ekici'ye; ara verdiğimde beni cesaretlendiren ve çalışmanın her safhasında destek sunan meslektaşlarım ve dostlarım Dr. Öğr. Gör. Fatih Öztürk ve Doç. Dr. Sadık Çalışkan'a; çalışmanın dizgi ve mizanpajında çok emeği olan sevgili dostum Dr. Öğr. Üyesi Ersin Aycan'a; yazım süresince yeterli zaman ayıramadığım değerli eşim Yasemin Hanım ve çocuklarım Elif, Emir ve Elvin'e gösterdikleri anlayış ve verdikleri desteklerden dolayı teşekkür etmek istiyorum.

Musa ÖZDEMİR

Aralık, 2022 - Malatya

KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği – European Union
ABD	Amerika Birleşik Devletleri – United States of America
AET	Avrasya Ekonomik Topluluğu - Eurasian Economic Community
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı - Organization For Security and Cooperation in Europe
AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
AKKA	Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması - Conventional Armed Forces in Europe Treaty
AP	Adalet Partisi
ATAŞ	Anadolu Tasfiyehanesi Anonim Şirketi
BAB	Batı Avrupa Birliği Savunma Örgütü - Western European Union
BBC	British Broadcasting Corporation
BLACKSEAFOR	Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu
BM	Birleşmiş Milletler – United Nations
BOTAŞ	Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı
CENTO	Central Treaty Organization – Merkezi Antlaşma Teşkilatı / Bağdat Paktı
CPMIEC	China Precision Machinery Import-Export Corporation – Çin Merkezli Makina Şirketi
DAEŞ/İŞİD	Irak-Şam İslam Devleti Terör Örgütü - Islamic State of Iraq and the Levant

DEPA	Yunanistan Devlet Doğal Gaz Şirketi - Public Gas Corporation of Greece
DP	Demokrat Parti
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü – World Trade Organization
DYP	Doğruyol Partisi
EIA	Energy Information Administration – ABD Enerji Bilgi Yönetim İdaresi
ENİ	Ente Nazionale Idrocarburi - İtalya Merkezli Doğalgaz ve Petrol Şirketi
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
G-20	Group of 20 – Dünyanın En Gelişmiş 20 Ülkesi
GAZPROM	Gazovaya Promışlennost – Public Joint Stock Company of Russia
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi - Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus
IMO	International Marine Organization - Uluslararası Denizcilik Örgütü
INOGATE	Interstate Oil and Gas Transport to Europe – Avrupa’ya Devletlerarası Petrol ve Gaz Taşımacılığı
ITG	Interconnector Turkey-Greece Project - Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Bağlantı Hattı
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü - Islamic Conference Organization
İPRAŞ	İstanbul Petrol Rafinerisi Anonim Şirketi
KEİB	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesi - Black Sea Economic Cooperation
KEK	Türkiye-Rusya Karma Ekonomik Komisyonu
KİT	Kamu İktisadi Teşekkülleri
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti - Turkish Republic of Northern Cyprus
KOMİNFÖRM	Komünist ve İşçi Partileri Enformasyon Bürosu - The Information Bureau of the Communist and Workers’ Parties
MC	Milletler Cemiyeti –League of Nations
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MW	Mega Watt

NATO	North Atlantic Treaty Organization – Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NGS	Nükleer Güç Santrali
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development - İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OSPG	Türkiye-Rusya Ortak Stratejik Planlama Grubu
PKK	Partiya Karkeren Kurdistanê – Kürdistan İşçi Partisi
PYD-YPG	Partiya Yekitiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi) / Yekineyên Parastina Gel (Halk Savunma Birlikleri)
RSFSC	Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti
SALT I-II	Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşmaları - Strategic Arms Limitation Talks
SAM	Stratejik Araştırmalar Merkezi
SBKP	Sovyetler Birliği Komünist Partisi
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute - Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü
SOCAR	State Oil Company of Azerbaijan Republic – Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TANAP	Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi
TASAM	Türk Asya Stratejik araştırmalar Merkezi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
THY	Türk Hava Yolları
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TL	Türk Lirası
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TRTF	Türk-Rus Toplumsal Forumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKSOY	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
ÜDİK	Türkiye-Rusya Üst Düzey İşbirliği Konseyi

GİRİŞ

500 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan Türk-Rus ilişkileri, jeopolitik ve jeostratejik sebeplerden dolayı çoğunlukla rekabet ve çatışmaya dayalı bir seyir izlemiştir. İki devletin selefleri olan Osmanlı ve Rus İmparatorluklarının ilk olarak 15.yy'ın son çeyreğinde başlayan ilişkileri, 1917 yılında Rusya'da yaşanan Ekim Devrimiyle işbaşına gelen Bolşevik yönetimin birinci Dünya Savaşından çekilmesine kadar geçen süreçte büyük savaşlar ve güç mücadelelerine sahne olmuştur. Bu güç mücadelesinin ana sebepleri, Rusya'nın kuruluşundan itibaren bir devlet politikası haline getirdiği 'sıcak denizlere inme' ve Osmanlı egemenliğindeki Slav ve Ortodoks milletler üzerindeki 'hamilik rolü' isteği olmuştur. 10. yy'da Hristiyanlığın Ortodoksluk mezhebini benimseyerek kuvvetli bir devlet yönetimi tanzim eden Rus idareciler, aslında dini siyasi hegemonyalarına hizmet edecek şekilde araçsallaştırmışlardı. Bunun neticesinde de merkezi İstanbul'da bulunan Ortodoks Patrikliğini himayeleri altına almak istiyorlardı (Kurat, 1987, s. 30-33). Diğer taraftan, sert karasal bir iklimin hâkim olduğu bir coğrafyada bulunan Rus Çarlığı, iktisadi anlamda gelişimini sürdürmek ve sömürgecilik yarışında Avrupa güçleriyle rekabet edebilmek için İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını kullanarak Akdeniz'e açılmayı hedefliyordu. Sıcak

KAYNAKÇA

- AA. (2019, Nisan 6). *www.aa.com.tr*. Temmuz 24, 2019 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/erdogan-ve-putin-rusya-turkiye-kultur-ve-turizm-yilini-acacak/1443842> adresinden alındı
- Acar, O. (2016, Kasım 7). Haziran 27, 2019 tarihinde Kafkassam.com Web Sitesi: <https://kafkassam.com/turkiyenin-cecenistan-sorununa-iliskin-politikasi.html> adresinden alındı
- Açıkses, E., & Kışman, Z. A. (2017, Aralık). Soğuk Savaş Sonuna Kadar Ortadoğu ve Türkiye'nin Ortadoğu Politikaları. *International Journal of Business, Economics and Management Perspectives-Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*(8), 4.
- Ahmad, F., & Ahmad, B. T. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AK Parti. (2011). *12 Haziran 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi*. Temmuz 17, 2019 tarihinde AK Parti Web Sitesi: <http://www.akparti.org.tr/media/272799/secim-beyannamesi-2011.pdf> adresinden alındı
- Akbaş, Z. (2011). ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da Güç Mücadelesi. *History Studies*, s. 2.
- Akgün, M. (1994). Türk Dış Politikasında Jeopolitik Etken Olarak Boğazlar. F. Sönmezoğlu içinde, *Türk Dış Politikasının Analizi* (2. b., s. 389-402). İstanbul: Der Yayınları.
- Akgün, M., & Aydın, T. (1999). *Türkiye-Rusya İlişkilerindeki Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.

- Aksay, H. (2004, Nisan 10). *Rusların Gözüyle Türkler*. Temmuz 22, 2019 tarihinde Milliyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.milliyet.com.tr/pembenar/ruslarin-gozuyle-turkler-5104612> adresinden alındı
- Akturan, U. (2008). Doküman İncelemesi. T. Baş, & U. Akturan içinde, *Nitel Araştırma Yöntemleri* (s. 117-126). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aktürk, Ş. (2017). Türkiye'nin Rusya ile İlişkilerinin Yükselişi ve Gerilemesi, 1992-2015: Neorealist Bir Değerlendirme. G. Özcan, E. Balta, & B. Beşgül içinde, *Türkiye ve Rusya İlişkilerinde Değişen Dinamikler: Kuşku ile Komşuluk* (s. 129-145). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Amirbek, A., Anuarmakuly, A., & Makhanov, K. (2017, Aralık). Türk Dili Konuşan Ülkeler Entegrasyonu: Tarihsel Geçmiş ve Kurumsallaşması. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 164-204.
- Anadolu Ajansı. (2017, Haziran 6). *Ülke Profilleri: Kazakistan*. Temmuz 1, 2019 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/kazakistan/902415#> adresinden alındı
- Antlaşmalar.com. (2017, Temmuz 22). *Montrö Boğazlar Sözleşmesi*. Temmuz 18, 2018 tarihinde Antlaşmalar.com Web Sitesi: <https://antlasmalar.com/montro-bogazlar-sozlesmesi/> adresinden alındı
- Arafat, M., & Alnuaimy, L. O. (2011). The Turkish-Russian Relations in the Era of AKP. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(2), 103-133.
- Arı, T. (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arık, U. (2016). Johnson Mektubu ve Kıbrıs Krizi. H. Çakmak içinde, *Türk Dış Politikasında 41 Kriz 1924-2014* (5 b., s. 106). Ankara: Kripto Basım Yayım Dağıtım Şirketi.
- Arık, U. (2016). Kıbrıs Barış Harekatı ve Kıbrıs Krizi. H. Çakmak içinde, *Türk Dış Politikasında 41 Kriz 1924-2014* (5 b., s. 132). Ankara: Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

- Armaoğlu, F. (1958, 2 13). İkinci Dünya Harbinde Türkiye. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 139-179.
- Armaoğlu, F. (1964). *Siyasi Tarih 1789-1960*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Armaoğlu, F. (2012). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (18. b.). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Askeroğlu, S. (2019, Haziran 1). *Rusya'nın Gözünden Türkiye'nin Denge Politikası*. Temmuz 29, 2019 tarihinde Kriter Dergi Web Sitesi: <https://kriterdergi.com/dis-politika/rusyanin-gozunden-turkiyenin-denge-politikasi> adresinden alındı
- Atatürk'ün Bütün Eserleri*. (2001). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Atay, F. R. (1969). *Çankaya*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık Sa. A.Ş.
- Aydın, M. (2001). İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1939-1945. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 399-476). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Aydın, M. (2001). İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1939-1945. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 399-476). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Aydın, M. (2003). Between Euphoria and Realpolitik: Turkish Policy toward Central Asia and the Caucasus. I. Tareq, & A. Mustafa içinde, *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century: A Changing Role in World Politics*, (s. 139-160). Aldershot: Ashgate Publishing.
- Aydınlık. (2019, Temmuz 30). *Türkiye Rusya İlişkileri S-400'lerin Alınmasıyla Yeni Bir Faza Geçti*. Temmuz 30, 2019 tarihinde Aydınlık Gazetesi Web Sitesi: <https://www.aydinlik.com.tr/turkiye-rusya-iliskileri-s-400-lerin-alinmasiyla-yeni-bir-faza-gecti-turkiye-temmuz-2019> adresinden alındı
- Babacan, A. (2018, Ocak-Haziran). AK Parti Dönemi İlk Küresel Karşılaşma: 1 Mart 2003 Tezekeresi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(51), 21-38.
- Bağcı, H. (2007). *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*. Ankara: ODTÜ Gelişme Vakfı Yayınları.

- Başaran, A., & Akdevelioğlu, A. (2017). Uluslararası Turizm ve Uluslararası Barış: Rusya Federasyonu’ndan Türkiye’ye Ziyaretçi Akımı Örneği, 1992-1999. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28(2), 244-256.
- BBC. (2019, Nisan 4). *S-400 ve F-35: ABD ile Türkiye arasındaki kriz hakkında bilinmesi gerekenler*. Temmuz 29, 2019 tarihinde BBC Web Sitesi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47809807> adresinden alındı
- BBC News Türkçe. (2021, Mart 3). *BBC News Türkçe*. Aralık 14, 2022 tarihinde BBC Web Sitesi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56256463#:~:text=Azerbaycan%20ile%20Ermenistan%20aras%C4%B1nda%2044,da%20bir%20k%C4%B1sm%C4%B1n%C4%B1%20geri%20ald%C4%B1> adresinden alındı
- Benhür, Ç. (2004). Stalin Dönemi Türk-Sovyet ilişkileri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 325-337.
- Berkes, N. (1997). *Unutulan Yıllar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bilge, S. (1991). *Güç Komşuluk Türkiye Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964*. Ankara: Ofset Repromat Matbaası.
- Bilge, S. (1997, Haziran-Ağustos). *An Analysis of Turkish-Russian Relations*. Ağustos 16, 2019 tarihinde Center for Strategic Research (SAM) Web Sitesi: <https://sam.gov.tr/an-analysis-of-turkish-russian-relations/> adresinden alındı
- Bodger, A. (1999). Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu’nun Sonu. M. Kent içinde, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Sonu ve Büyük Güçler* (s. 97). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bostancı, M. (2013). Türk-Arap İlişkilerine Etkisi Bakımından Bağdat Paktı. *Gazi Akademik Bakış*, 7(13), s. 173.
- BOTAŞ. (2019). *Türkiye Doğal Gaz ve Petrol Boru Hatları Haritası*. Temmuz 22, 2019 tarihinde BOTAŞ Web Sitesi: <https://www.botas.gov.tr/Sayfa/dogal-gaz-ve-petrol-boru-hatlari-haritasi/168> adresinden alındı
- Bölükbaşı, S. (1993, Temmuz). The Johnson Letter Revisited. *Middle Eastern Studies*, 29(3), s. 505-525.

- Bölükbaşı, S. (2001). Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Birleşmiş Milletler: 1954-1996 Arası Barışçı Çözumsuzlük. F. Sönmezoğlu içinde, *Türk Dış Politikasının Analizi* (2. b., s. 285). İstanbul: Der Yayınları.
- Büyükakıncı, E. (2004). Soğuk Savaştan Günümüze Türkiye-Rusya İlişkileri. F. Sönmezoğlu içinde, *Türk Dış Politikasının Analizi* (s. 685-716). İstanbul: Der Yayınları.
- Büyükakıncı, E. (2012). Türk-Rus ilişkilerinin değerlendirilmesi: Güvenlik sorunsalından çok boyutlu derinliğe geçiş. *Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Yirmi Yıl sonra Rusya Federasyonu: Türk dilli Halklar ve Türkiye ile İlişkiler* (s. 779-842). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Cambridge Dictionary. (2019). *annus mirabilis*. Temmuz 10, 2019 tarihinde Cambridge Dictionary Web Sitesi: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/annus-mirabilis> adresinden alındı
- Canar, B. (2018, Kasım). SSCB-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu (1964-1979). *ViraVerita E-Dergi*(8), 228.
- Cemil, A. (1992). *İttihatçı Şeflerin gurbet Maceraları*. İstanbul: Arma Yayınları.
- Churchill, W. (1946, Mart 5). *The Sinews of Peace* ('Iron Curtain Speech'). Mart 5, 2019 tarihinde winstonchurchill.org: <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace/> adresinden alındı
- Cumhuriyet Gazetesi. (1991, Mart 12). *Cumhuriyet Arşivi*. Haziran 21, 2019 tarihinde Cumhuriyet Arşivi Web Sitesi: <https://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1991/3/9/10.xhtml> adresinden alındı
- Cutler, R. M. (2001, Ağustos 6). *Peace, Conflict and Cooperation in Greater Eurasian Energy Development Strategy and Security Policy*. Temmuz 5, 2019 tarihinde www.robertcutler.org Web Sitesi: http://www.robertcutler.org/blog/2001/08/orta_asya_ulkelerinde_yayimlan.html adresinden alındı
- Çakmak, H. (2016). *Türk Dış Politikasında 41 Kriz (1924-2014)*. Ankara: Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- Çelikpala, M. (2013). Rusya Federasyonu ile İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler,*

- Yorumlar (2001-2012)* (Cilt III, s. 532-559). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Çelikpala, M. (2013). Rusya Federasyonu ile İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (2001-2012)* (Cilt III, s. 532-559). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Çelikpala, M. (2013). Rusya Federasyonu ile İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (2001-2012)* (Cilt III, s. 532-559). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Çelikpala, M. (2013). Rusya Federasyonu ile İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası (2001-2012): Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler ve Yorumlar* (Cilt III, s. 532-559). İstanbul: İletişim yayıncılık A.Ş.
- Çelikpala, M. (2015). Rekabet ve İşbirliği İkileminde Yönünü Arayan Türk-Rus İlişkileri . *Bilig*, 117-144.
- Çelikpala, M. (2017). Rusya Gazı Keser mi? Son Gelişmeler Işığında Türkiye-Rusya Enerji İlişkilerine Bakmak. G. Özcan, E. Balta, & B. Beşgül içinde, *Türkiye ve Rusya İlişkilerinde Değişen Dinamikler: Kuşku ile Komşuluk* (1. b., s. 205-223). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Çınar, B. (2018). SSCB-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu (1964-1979). *ViraVerita E-Journal: Interdisciplinary Encounters*(8), 225.
- Çınar, M. (2012, Ocak 31). *Antalya'da 18 bin Rus gelin*. Temmuz 24, 2019 tarihinde Hürriyet Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/antalyada-18-bin-rus-gelin-19810152> adresinden alındı
- Çulha, E. (2016). Türk-Rus İlişkilerinin Kronolojisi (1991-2017). *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 287-298. doi:10.16985/MTAD.2016227953
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik* (12. b.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2015, Kasım 25). *Davutoğlu: Uçağın Vurulması Emrini Bizzat Ben Verdim (AK Parti Grup Toplantısı)*. Temmuz 12, 2019 tarihinde Youtube Web Sitesi: <https://www.youtube.com/watch?v=6sBi8F34Lbk> adresinden alındı

- De Vries, M. F. (2011, Haziran 14). *The Hedgehog Effect: The Secrets of Building High Performance Teams*. San Francisco: John Wiley & Sons. Wikipedia Web Sitesi. adresinden alındı
- Demir, A. F. (2003). Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Sonrası Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri Arasındaki İlişkiler ve Bu Konuda Etkili Olan Faktörler. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*(2), 161-178.
- Demirci, M. C. (2019, 1 28). *Türk Akımı mı, Rus Akımı mı? Boru hattı en çok kime yarıyor?* Temmuz 19, 2019 tarihinde Euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/2019/01/28/turk-akimi-mi-rus-akimi-mi-dogal-gaz-boru-hatti-en-cok-kime-yariyor> adresinden alındı
- Demirel, S. (1978, Mart 27). Süleyman Demirel'in Cüneyt Arcayürek'le Yaptığı Röportaj. (C. Arcayürek, Röportaj Yapan) Hürriyet Gazetesi.
- Duman, M., & Samadov, N. (2003). Türkiye ile Rusya Federasyonu Arasındaki İktisadi ve Ticari İlişkilerin Yapısı Üzerine Bir İnceleme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 25-47.
- Dünya Bankası. (2018). *GDP (current US\$) - Russian Federation, Turkey*. Temmuz 19, 2019 tarihinde Dünya Bankası Web Sitesi: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?contextual=default&end=2018&locations=RU-TR&name_desc=true&start=2000 adresinden alındı
- EIA. (2018). *Total Petroleum and Other Liquids Production - 2018*. Temmuz 18, 2019 tarihinde EIA (Energy Information Administration) Web Sitesi: <https://www.eia.gov/beta/international/> adresinden alındı
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Encyclopedia Britannica. (2019, Kasım 19). *Brezhnev Doctrine*. Kasım 25, 2019 tarihinde www.britannica.com: <https://www.britannica.com/event/Brezhnev-Doctrine> adresinden alındı
- Encyclopedia Britannica. (2019). *Cominform*. Haziran 5, 2019 tarihinde <https://www.britannica.com/>: <https://www.britannica.com/topic/Cominform> adresinden alındı

- Enerji Bakanlığı. (2018). *NÜKLEER SANTRALLER VE ÜLKEMİZ-DE KURULACAK NÜKLEER SANTRALE İLİŞKİN BİLGİLER*. Temmuz 22, 2019 tarihinde Enerji Bakanlığı Web Sitesi: <https://www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSayfalar%2fN%3%bckleer+Santraller+ve+%3%9clkemizde+Kurulacak+N%3%bckleer+Santrale+%c4%b0li%5%9fkin+Bilgiler.pdf> adresinden alındı
- Enerji Bakanlığı. (2019). *Doğalgaz ve Petrol Boru Hatları*. Temmuz 22, 2019 tarihinde TC Enerji Bakanlığı Web Sitesi: <https://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Dogal-Gaz-Boru-Hatlari-ve-Projeleri> adresinden alındı
- Enerji Enstitüsü. (2012, Şubat 8). *Bulgaristan, Rusya'ya yarı yolda bıraktı*. Haziran 25, 2019 tarihinde Enerji Enstitüsü Web Sitesi: <http://enerjienstitusu.de/2012/02/08/bulgaristan-rusyaya-yari-yolda-birakti/> adresinden alındı
- EPDK. (2018). *Dağalgaz Piyasası Sektör Raporu-Haziran 2018*. Ankara: EPDK (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu).
- EPDK. (2019). *Petrol ve Doğalgaz Piyasası Resmi İstatistikleri Listesi*. Temmuz 22, 2019 tarihinde EPDK Web Sitesi: <https://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/3-0-168/resmi-istatistikleri> adresinden alındı
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-576). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-575). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-575). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-542). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-575). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.

- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-575). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-576). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-576). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-576). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erhan, Ç. (2001). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 522-576). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Erol, M. S. (2015). Türkiye-Rusya İlişkilerinin Geleceğinde Tarihsel Kodlar ve Soğuk Savaş Faktörü. A. A. Merkezi içinde, *Soğuk Savaştan Günümüze Türk-Rus İlişkileri* (s. 87). Ankara: Diyanet Vakfı Matbaası.
- Erşen, E. (2017). 2000'li Yıllarda Türkiye-Rusya İlişkileri: Karşılaştırma Stratejisinin Sorunları. G. Özcan, E. Balta, & B. Beşgül içinde, *Türkiye ve Rusya İlişkilerinde Değişen Dinamikler: Kuşku ile Komşuluk* (1. b., s. 147-161). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ertem, B. (2010). Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 271.
- Fırat, M. (2001). Yunanistan'la İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 577-614). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Gaddis, J. L. (1982). *Strategies of Containment-A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gaddis, J. L. (2011, Kasım 28). A conversation with Kennan's biographer. (T. Economist, Röportaj Yapan) Ağustos 2, 2019 tarihinde Office of the Historian Web Sitesi: <https://www.economist.com/blogs/prospero/2011/11/quick-study-george->

- kennan%E2%80%99s-cold-war-policy-containment adresinden alındı
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. İstanbul: Heretik Yayınları.
- Göktürk, T. B. (2008). Rumlar’ın Kıbrıs’ taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; Öncesi ve Sonrası. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 335-363.
- Gönlübol, M. (1996). *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)* (9. b.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gözen, R. (2006). Türkiye-AB Yakınlaşması: 1999 AB Helsinki Zirvesinden 2003 Irak Savaşına Stratejik Algılamalarda Dönüşüm Süreci. *Uluslararası İlişkiler*, 3(10), 115-146.
- Gürcanlı, Z. (2013, Ağustos 21). *Dış politikada ‘değerli yalnızlık’ dönemi*. Temmuz 29, 2019 tarihinde Hürriyet Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dis-politikada-degerli-yalnizlik-donemi-24553602> adresinden alındı
- Gürsel, H. F. (1968). *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri*. Ankara: Ak Yayınları.
- Gürtuna, A. (2006, Ocak). TURKISH-RUSSIAN RELATIONS IN THE POST SOVIET ERA: FROM CONFLICT TO COOPERATION? 1-112. Ankara, Türkiye: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü.
- Gürün, K. (2010). *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Habertürk. (2018, Eylül 9). *Rusya’dan 300 bin askerin katılacağı tatbikat için Türkiye’ye davet*. Temmuz 29, 2019 tarihinde Habertürk Web Sitesi: <https://www.haberturk.com/rusya-dan-300-bin-askerin-katilacagi-tatbikat-icin-turkiye-ye-davet-2135704> adresinden alındı
- Hale, W. (2003). *Türk Dış Politikası 1774-1994*. İstanbul: Mozaik Yayınları.
- Halil, A. (1968). *Atatürkçü Dış Politika ve NATO ve Türkiye*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Han, A. K. (2011, Ocak). Sovyet İşgali ve Sürekli Özgürlük: Afganistan’da Süpergüç Müdahalelerinin Uluslararası Sisteme

- Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Jeopolitik İnceleme. *Ortadoğu Etütleri*, 2(2), s. 57-95.
- Hasanlı, J. (2011). *Stalin and the Turkish Crisis of the Cold War 1945-1953*. Lanham: Lexington Books.
- Hasanoğlu, E. (2005, Şubat). *Yeniden Biçimlenen Dünyada Türkiye-Rusya İlişkileri*. 5 8, 2019 tarihinde <http://www.aso.org.tr>: http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedyasubat2005/buyutec_subat2005.html adresinden alındı
- History.com. (2009, Kasım 13). *Bernard Baruch coins the term "Cold War"*. Mart 1, 2019 tarihinde HISTORY.COM Web Sitesi: <https://www.history.com/this-day-in-history/bernard-baruch-coins-the-term-cold-war> adresinden alındı
- Hodaloğulları, Z., & Aydın, A. (2016). Türkiye ile Rusya arasındaki Doğal Gaz İşbirliğinin Türkiye'nin Enerji Güvenliğine Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 744-755.
- Hürriyet. (1997, Ağustos 28). *S-300 Baskını*. Temmuz 2, 2019 tarihinde Hürriyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/s-300-baskini-39261690> adresinden alındı
- Hürriyet. (2005, 17 Kasım). *Mavi Akım'a liderli açılış*. Temmuz 10, 2019 tarihinde Hürriyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/mavi-akima-liderli-acilis-3533389> adresinden alındı
- Hürriyet. (2015, Aralık 12). *"Bana mert derdi"*. Temmuz 11, 2019 tarihinde Hürriyet Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bana-mert-derdi-40021650> adresinden alındı
- Hürriyet Gazetesi. (1997, Ağustos 28). *S-300 baskını*. Haziran 22, 2019 tarihinde Hürriyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/s-300-baskini-39261690> adresinden alındı
- İskit, T. (1996, Mart-Mayıs). Turkey: A New Actor in the Field of Energy Politics. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 1(1), s. 58-82.
- İşyar, Ö. G. (2008). Rusya Federasyonu ile İlişkiler. H. Çakmak içinde, *Türk Dış Politikası (1919-2008)* (s. 806-813). Ankara: Barış Platin Kitap.
- Kalashnikov, A. M. (2013). Goluboi potok' kak vazhnyi faktor razvitiia rossiisko-turetskikh otnoshenii. *Vlast*(2), 100-102.

- Kamalov, İ. (2010). *Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri*. ORSAM, Ankara.
- Kanbolat, H. (2001). *Rusya Federasyonu'nun Kafkasya Politikası ve Çeçenistan*. ASAM (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi), Avrasya Dosyası, Rusya Özel. İstanbul: ASAM Yayınları.
- Karabağ, M. (2011, Ekim 31). *Rusya ve İslam Dünyası*. Temmuz 13, 2019 tarihinde www.bilgesam.org Web Sitesi: <http://www.bilgesam.org/incele/1081/-rusya-ve-islam-dunyasi/#.XSnteszbIU> adresinden alındı
- Karabekir, K. (1995). *İstiklal Harbimiz* (Cilt 1). İstanbul: Emre Yayınları.
- Karabulut, B. (2011, Eylül). *Süleyman Demirel'in Dış Politika Anlayışı*. Haziran 27, 2019 tarihinde Türk Yurdu Dergisi Web Sitesi: <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1627> adresinden alındı
- Karabulut, B. (2016). U-2 Casus Uçağı Krizi. H. Çakmak içinde, *Türk Dış Politikasında 41 Kriz (1924-2014)* (s. 85). Ankara: Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- Karaçay, A. B. (2017). Türkiye-Rusya İlişkilerinin Unutulan İnsani Boyutu. E. B. Gencer Özcan içinde, *Türkiye ve Rusya İlişkilerinde Değişen Dinamikler - Kuşku ile Komşuluk* (1 b., s. 227-228). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 69-86.
- Keohane, R. O. (1986). Reciprocity in International Relations. *International Organization*, 40(1), 1-27.
- Khalid, A. (2006). Bacwardness and the Quest for Civilization: Early Soviet Central Asia in Comparative Perspective. *Slavic Review*, 51.
- Kılıç, S. (2010). Unutulmuş Barış: Brest-Litovsk (Mart 1918). *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri (1. Çalıştay Bildirileri)* (s. 51-52). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kılıçaslan, H. (2017). 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye'nin Ekonomik ve Mali Göstergeleri. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 51-64.

- Kınıklıoğlu, S. (2006). Türk-Rus İlişkilerinin Anatomisi. *Avrasya Dosyası*, 12(1), 99-124.
- Köse, İ. (2015). Yalta ve Potsdam Konferansları: Sovyetler Birliği'nin Türk Boğazlarında Egemenlik Paylaşım Talepleri. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 245.
- Köstem, S. (2018). The Political Economy of Turkish-Russian Relations: Dynamics of Asymmetric Interdependence. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 23(2), s. 10-32.
- Kurat, A. N. (1987). *Rusya Tarihi - Başlangıçtan 1917'ye Kadar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kurat, A. N. (1990). *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kurban, V. (2014). 1950-1960 Yıllarında Türkiye ile Sovyetler Birliği Arasındaki İlişkiler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, s. 256.
- Küntay, B. (2013). Turkey on the Path of the European Union. N. Narlı, & B. Küntay içinde, *New Perspectives on Turkish Foreign Policy* (s. 31-51). İstanbul: Doğan Kitap.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1972). *Türkiye'nin Arap Ortadoğu'suna Karşı Dış politikası (1945-1970)*. Ankara: AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Lebedev, A. (2002, Nisan-Temmuz). Russia and Turkey in the 21st Century: What is Behind Us and What is Ahead? *Insight Turkey*, s. 5.
- Lindley, D. (1997, Mayıs). *The Strategic Environment: Greece, Turkey, Russia, the U.S., and Europe*. Temmuz 3, 2019 tarihinde HRI Web Sitesi: <http://www.hri.org/forum/intpol/UNFICY/6.html> adresinden alındı
- Luneva, Y. (2010). *Bosfor i Dardanel. Taynie Provokatsii Nakanune Pervoy Mirovoy Voyny (1907-1914)*. Moskova: Kvadriga-Obyedinenaya Redaksiya MVD Rossii.
- McMahon, R. (2003). *The Cold War: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Mevzuat.gov.tr. (1994, Temmuz 1). *Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Tüzüğü*. Haziran 24, 2019 tarihinde mevzuat.org.tr Web

- sitesi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.9811860.pdf> adresinden alındı
- Mevzuat.gov.tr. (1998, Kasım 6). *Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Tüzüğü*. Haziran 25, 2019 tarihinde Mevzuat.gov.tr Web Sitesi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.9811860.pdf> adresinden alındı
- Meyer, M. (2003). 18. Yüzyıldan Günümüze Rusya ve Türkiye İlişkileri. G. Kazgan, & N. Ulçenko içinde, *Dünden Bugüne Türkiye ve Rusya: Politik, Ekonomik ve Kültürel İlişkiler* (s. 3-15). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- mfa.gov.tr. (2019). *Rusya Federasyonu'nun Siyasi Görünümü*. <http://www.mfa.gov.tr>: <http://www.mfa.gov.tr/rusya-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden alındı
- Milliyet. (1997, Aralık 11). *Rusya'dan S-300 resti*. Temmuz 3, 2019 tarihinde Milliyet Gazetesi Web Sitesi: <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1997/12/11> adresinden alındı
- Milliyet. (1999, Kasım 4). *Rusya'da sıcak temas*. Haziran 20, 2019 tarihinde Milliyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.milliyet.com.tr/1999/11/04/dunya/dun02.html> adresinden alındı
- Milliyet. (1999, Kasım 4). *Rusya'da sıcak temas*. Haziran 27, 2019 tarihinde Milliyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.milliyet.com.tr/dunya/rusyada-sicak-temas-5234557> adresinden alındı
- Most, B. A., & Starr, H. (1980, Aralık). Diffusion, Reinforcement, Geopolitics and the Spread of War. *The American Political Science Review*, 74(4), s. 923-946.
- NATO. (2019). *What was the Warsaw Pact?* Haziran 19, 2019 tarihinde NATO Web Sitesi: https://www.nato.int/cps/us/natohq/declassified_138294.htm adresinden alındı
- NTV. (2019, Mayıs 31). *Pentagon: S-400'ler kabul edilemez riskler oluşturuyor*. Temmuz 12, 2019 tarihinde NTV Web sitesi: https://www.ntv.com.tr/dunya/pentagon-s-400ler-kabul-edilemez-riskler-olusturuyor,H5XwxK5hhE217GdeevgdA?_ref=infinite adresinden alındı
- Oğan, S. (2003, Ağustos). MAVİ AKIM PROJESİ: Bir Enerji Stratejisi ve Stratejisizliği Örneği. *Stradigma.com e-dergi*(7), 1-20.

- Oğan, S. (2005, Ocak 14). *Erdoğan'ın Moskova Ziyareti*. Temmuz 10, 2019 tarihinde turksam.org Web Sitesi: <http://turksam.org/erdogan-in-moskova-ziyareti> adresinden alındı
- Oğan, S. (2005, Şubat 6). *Rusya Federasyonu'nun Kıbrıs Politikası*. Temmuz 3, 2019 tarihinde TÜRKSAM Web Sitesi: <http://turksam.org/rusya-federasyonu-nun-kibris-politikasi> adresinden alındı
- Olcott, M. (1996). *Central Asia's New States: Independence, Foreign Policy and Regional Security*. Washington D.C.: US Institute of Peace Press.
- Olson, R. (1996). The Kurdish Question and Chechnya: Turkish and Russian Foreign Policies since the. *Middle East Policy*, 4(3), s. 106.
- Oran, B. (2001). 1939-1945 Savaşın Kaosunda Türkiye: Dönemin Bilançosu. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 387-399). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Oran, B. (2001). Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980). *Türk Dış Politikası 1919-1980* (Cilt 1, s. 155-176). içinde İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Oran, B. (2012). *Türk Dış Politikası-“Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II: 1980-2001*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1999). XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkileri. *Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl (1491-1992)* (s. 128). içinde Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ortaylı, İ. (2015, Aralık 9). Türk-Rus İlişkileri (Teke Tek Özel - İlber Ortaylı - 9 Aralık 2015). (F. Altaylı, Röportaj Yapan) Habertürk TV. Kasım 25, 2019 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=lCLEq9uJMoc> adresinden alındı
- Önder, Z. (2010). *İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Örmeci, O. (2012, Mart 28). *Nabucco Projesi*. TUIÇ Web Sitesi: <http://www.tuicakademi.org/nabucco-projesi/> adresinden alındı
- Özbay, F. (2005, Temmuz 20). *Askeri Amaçlı Helikopter Alımı İhalesi Ve Türkiye-Rusya*. Temmuz 27, 2019 tarihinde TASAM Web Sitesi:

- http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/281/askeri_amacli_helikopter_alimi_ihalesi_ve_turkiye-rusya_adresinden_alindi
- Özbay, F. (2011). Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Rusya İlişkileri 1992-2010. *Bilge Strateji*, 3(4), 35-77.
- Özcan, G. (1998). Türkiye’de Siyasal Rejim ve Dış Politika. F. Sönmez-özgü içinde, *Türk Dış Politikasının Analizi* (2. b., s. 511-534). İstanbul: Der Yayınları.
- Özdam, H., Özerdem, H. S., Has, K., & Demirtepe, M. t. (2013). *Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine*. USAK. Ankara: USAK Yayınları.
- Özkan, B. (2017). 1945 Türkiye-SSCB Krizi - Dış Politikada Kurucu Mitin İnşası. G. Özcan, E. Balta, & B. Beşgöl içinde, *Türkiye ve Rusya İlişkilerinde Değişen Dinamikler Kuşku ile Komşuluk* (s. 56-57). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztürk, O. M. (2004). *Dış Politikada Kriz Yönetimi* (2 b.). Ankara: Odak Yayınevi.
- Pamir, N. (2004). Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattında Son Durum. *Panorama Dergisi*(3), 1-9.
- Perinçek, M. (2016). *Türk-Rus Diplomasiden Gizli Sayfalar*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Perinçek, M. (2019, Temmuz 30). *Türk-Rus ilişkilerine dair tespit ve öneriler: Bal porsuğuyla bal kuşunun işbirliği perspektifleri*. Kasım 25, 2019 tarihinde Independent Türkçe: <https://www.independentturkish.com/node/56391/t%C3%BCrkiyeden-sesler/t%C3%BCrk-rus-ili%C5%9Fkilerine-dair-tespit-ve-%C3%B6neriler-bal-porsu%C4%9Fuyla-bal> adresinden alındı
- Petkar, S. (2018, Nisan 14). *What is a cold war, what’s the definition and where does the phrase come from?* www.thesun.co.uk: <https://www.thesun.co.uk/news/5815267/cold-war-definition-what-is-it-origins/> adresinden alındı
- Prizel, I. (1998). *National Identity and Foreign Policy: Nationalism and Leadership in Poland, Russia and Ukraine*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Resmi Gazete. (1993, Aralık 10). *Türkiye Cumhuriyeti İle Rusya Federasyonu Arasındaki İlişkilerin Esasları Hakkında Antlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*. Haziran 22,

- 2019 tarihinde Resmi Gazete Web Sitesi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21784.pdf> adresinden alındı
- Rozakis, C. L., & Stagos, P. N. (1987). *The Turkish Straits*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Sabah Gazetesi. (2002, Mart 8). *Türkiye, Rusya ve İran'la ittifak arayışında olmalı*. Sabah Gazetesi Web Sitesi: <http://arsiv.sabah.com.tr/2002/03/08/p01.html> adresinden alındı
- Sabah Gazetesi. (2019, Nisan 8). *Başkan Erdoğan: Rusya ile ticaret hedefimiz 100 milyar dolar*. Sabah Gazetesi Web Sitesi: <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/04/08/baskan-erdogan-rusya-1554742338> adresinden alındı
- Sander, O. (2013). *Türkiyenin Dış Politikası* (4 b.). (M. Fırat, Dü.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Sander, O. (2014). *Siyasi Tarih: 1918-1994* (25 b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Saray, M. (2000). *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Saray, M. (2011). II. Dünya Savaşı Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri. *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri I. Çalıştay bildirileri* (s. 249). Ankara: Diyanet Vakfı Matbaası.
- Sarıay, Y. (1988). *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelışı ve Nato'ya Girişi (1930-1952)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sayari, S. (2000). Turkish Foreign Policy in the Post-Cold War Era: The Challenges of Multi-Regionalism. *Journal of International Affairs - Columbia University*, 54(1), 169-180.
- Sezer, D., & Naumkin, V. (1997, Eylül 30). *Turkey and Russia*. Temmuz 25, 2019 tarihinde The Washington Institute Web Sitesi: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkey-and-russia-regional-rivals> adresinden alındı
- SIPRI. (2019). *SIPRI Yearbook 2019: Armaments, Disarmament and International Security*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute. Temmuz 27, 2019 tarihinde https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-06/yb19_summary_eng.pdf adresinden alındı

Small, M., & Singer, J. D. (1970). Patterns of International Warfare 1816-1965. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*(1), s. 145-165.

Sotniçenko, A. (2011). 1945-1956 Yıllarında Türk-Sovyet Diplomatik Mücadelesi ve Sonuçları. *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri* (s. 321). Ankara: Diyanet Vakfı Matbaası.

Sönmezoglu, F. (2006). *Türk Dış Politikası - 2. Dünya Savaşından Günümüze*. İstanbul: Der Yayınları.

Sputnik News. (2015, Kasım 15). *Putin ve Erdoğan 15 Aralık'ta Rusya'da yeniden görüşecek*. Temmuz 11, 2019 tarihinde Sputnik News Web Sitesi: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201511151019032370-turkiye-antalya-g20-liderler-zirvesi/> adresinden alındı

Sputnik Türkiye. (2016, Kasım 20). *Erdoğan: 'Şanghay Beşlisi içerisinde Türkiye niye olmasın?' diyorum*. Temmuz 7, 2019 tarihinde Sputnik Türkiye Web Sitesi: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201611201025892702-erdogan-ab-sanghay-beslisi/> adresinden alındı

Stalin, J. (1920, Kasım 30). *Polojenie Na Kavkaze*. (Pravda, Röportaj Yapan) Gazeta Pravda .

Stratejik Ortak. (2018, Nisan 4). *Dünden Bugüne Tüm Suriye Zirveleri (Kronolojik)*. Temmuz 12, 2019 tarihinde Stratejik Ortak Web Sitesi: <https://www.stratejikortak.com/2018/04/suriye-zirve-as-tana-cenevre-soci.html> adresinden alındı

Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

T.C. Dışişleri Bakanlığı . (2011). *Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasındaki Üst Düzey İşbirliği Konseyi Toplantısına ilişkin ortak basın açıklaması*. Temmuz 11, 2019 tarihinde mfa.gov.tr Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-ile-rusya-federasyonu-arasindaki-ust-duzey-isbirligi-konseyi-toplantisina-iliskin-ortak-basin-aciklamasi.tr.mfa> adresinden alındı

T.C. Dışişleri Bakanlığı . (2019). *BLACKSEAFOR*. Temmuz 6, 2019 tarihinde mfa.gov.tr Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/black-seafor.en.mfa> adresinden alındı

- T.C. Dışişleri Bakanlığı . (2019). *Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma*. Haziran 25, 2019 tarihinde mfa.gov.tr Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/silahlarin-kontrolu-ve-silahsizlanma.tr.mfa> adresinden alındı
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2019). *Türkiye-Rusya İlişkileri*. Haziran 20, 2019 tarihinde mfa.gov.tr Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden alındı
- T.C. Enerji Bakanlığı. (2019). *Doğal Gaz Boru Hatları ve Projeleri*. Temmuz 1, 2019 tarihinde T.C. Enerji Bakanlığı Web Sitesi: <https://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Petrol-Boru-Hatları> adresinden alındı
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019). *Yıllık Bültenler*. Temmuz 24, 2019 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-201114/yillik-bultenler.html> adresinden alındı
- T.C. Moskova Büyükelçiliği. (2019, Kasım 1). *Türkiye-Rusya Federasyonu Ekonomik ve Ticari İlişkileri*. T.C. Moskova Büyükelçiliği Web Sitesi: <http://moskova.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/219659> adresinden alındı
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2019, Mart 8). Temmuz 14, 2019 tarihinde [www.ticaret.gov.tr](https://ticaret.gov.tr): <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/rusya-federasyonu/ulke-profil/ekonomik-gorunum/turkiye-ile-ticaret> adresinden alındı
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2019). *İkili Anlaşmalar*. Temmuz 14, 2019 tarihinde T.C. Ticaret Bakanlığı Web Sitesi: <https://www.ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/rusya-federasyonu/ikili-anlasmalar> adresinden alındı
- Tacıbayev, R. (2004). *Siyasette Kültürde Sanatta Türk-Sovyet İlişkileri*. İstanbul: Truva Yayınları.
- TASAM. (2004, Nisan 20). *Kafkasya'da Bir Ülke: Çeçenistan*. Haziran 26, 2019 tarihinde TASAM (Türk Asya Stratejik araştırmalar Merkezi) Web Sitesi: http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/1519/kafkasyada_bir_ulke_cecenistan adresinden alındı
- TBMM Arşivi. (1936, Ağustos 1). *Boğazlar Rejimi Hakkında Montreux'de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukavelename*. Haziran 23, 2019 tarihinde TBMM Web Sitesi: <https://www.tbmm.gov>.

- tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc016/kanuntbmmc016/kanuntbmmc01603056.pdf adresinden alındı
- TBMM Arşivi. (1992, Haziran 18). *Avrupa’da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Hakkında Antlaşma’nın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun*. Haziran 25, 2019 tarihinde TBMM Arşivi Web Sitesi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc075/kanuntbmmc075/kanuntbmmc07503818.pdf adresinden alındı
- TBMM Kütüphanesi. (2002). *AK Parti 2002 Seçim Beyannameesi*. Temmuz 6, 2019 tarihinde TBMM Kütüphanesi Web Sitesi: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/954/200304063.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı
- TC Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. (2015, Ağustos). *Karadeniz Deniz İş Birliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR)*. Temmuz 25, 2019 tarihinde TC Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Web Sitesi: https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/229/Karadeniz_2.pdf adresinden alındı
- TC Dışişleri Bakanlığı. (2019). *Türkiye’nin Enerji Profili Ve Stratejisi*. Temmuz 20, 2019 tarihinde TC Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa adresinden alındı
- Tellal, E. (2001). Sovyetlerle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 155-177). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). Sovyetlerle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 155-177). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). Sovyetlerle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 155-177). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). Sovyetlerle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 155-177). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.

- Tellal, E. (2001). Sovyetlerle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 155-177). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 314-324). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 314-324). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 314-324). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 314-324). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 499-520). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 499-520). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 499-520). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 499-520). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 314-324). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 769-783). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 769-783). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.

- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 769-783). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tellal, E. (2001). SSCB'yle İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)* (Cilt I, s. 769-783). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Tokgöz, E. (2009). *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Topsakal, İ. (2016). Tarihi Süreçte Rusya-Türkiye İlişkileri. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 33-53.
- Trenin, D. (2002, Nisan-Haziran). Really Burrying the Hatchet: Russia and Turkey Find Themselves on the Same Side. *Insight Turkey*, 4(2), s. 13.
- TUİÇ . (2014, Ocak 31). *Silahlanma Yarışı*. Şubat 28, 2019 tarihinde Tuic Akademi Web Sitesi: <http://www.tuicakademi.org/silahlanma-yarisi/> adresinden alındı
- Turan, Y. (1999). *Satılık Müttefik: Gizli Belgeler Işığında 1962 Küba Füze Krizi ve Türkiye* (1. b.). İstanbul: Doğan Kitapçılık A.Ş.
- Turkstream.info. (2019). *Türk Akım Boru Hattı*. Temmuz 12, 2019 tarihinde Turkstream.info Web sitesi: <http://turkstream.info/tr/project/> adresinden alındı
- Tüfekçi, Ö. (2017). İşbirliği ve Kriz İkileminde Türkiye-Rusya İlişkileri. K. İnat, A. Aslan, & B. Duran içinde, *AK Parti'nin 15 Yılı Dış Politika* (s. 135-155). İstanbul: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
- TÜİK. (2019). *Dış Ticaret İstatistikleri*. Temmuz 19, 2019 tarihinde TÜİK Web Sitesi: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=0¶m2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5801> adresinden alındı
- Türel, Y. (2005). Rusya Federasyonu Dış Politikasında Türkiye ve İran. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 197.
- Türk Tarih Kurumu. (1920, Ocak 28). *Misak-ı Millî Beyannamesi*. Kasım 25, 2019 tarihinde www.ttk.gov.tr: <http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/misak-i-milli-beyannamesi/> adresinden alındı

- Türkiye Gazetesi. (2001, Haziran 9). *Rusya ile hassas dönem*. Temmuz 5, 2019 tarihinde Türkiye Gazetesi Web Sitesi: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a112286.aspx?/Genel/a112286.aspx&> adresinden alındı
- Ulagay, O. (1974). *Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Yelken Matbaası.
- Uslu, N. (2004). The Cyprus Question Between 1974 and 2004, and Its Relation to Turkish Foreign Policy. İ. Bal içinde, *Turkish Foreign Policy in the Post Cold War Era* (s. 229). Florida: Brown Walker Press.
- Varlı, D. (2006). 1962 Küba Krizi'nin Türkiye'ye Etkileri. 73. İzmir, Türkiye: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yalçın, H. C. (1945, Haziran 29). Moskova Radyosunun Hücumları. *Tanin Gazetesi*.
- Yatırım Barter Web Sitesi. (2016). http://www.yatirimbarter.com.tr/barter-nedir,YT_5.html. Haziran 18, 2019 tarihinde Yatırım Barter: <http://www.yatirimbarter.com.tr> adresinden alındı
- Yeni Şafak. (2018, Temmuz 26). *Erdoğan: Rusya ile ilişkilerimiz birilerini kısıktırıyor*. Temmuz 13, 2019 tarihinde Yeni Şafak Web Sitesi: <https://www.yenisafak.com/dunya/erdogan-rusya-ile-iskilerimiz-birilerini-kiskandiriyor-3386237> adresinden alındı
- Yerasimos, S. (2000). *Kurtuluş Savaşında Türk-Sovyet İlişkileri (1917-1923)*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2004, Eylül 1). Temmuz 10, 2019 tarihinde mehmet-yilmaz.com Web Sitesi: <https://mehmetyilmaz.com/milliyet/antalyaya-asik-oldum-turkiye-fikrim-degisti/> adresinden alındı
- Yılmaz, M. E. (2010). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk-Rus İlişkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(13), 27-42.
- Yüceer, S. (2010). Atatürk Dönemi (1919-1938) Türk-Rus İlişkilerinin Siyasi Boyutu. *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri (1. Çalıştay Bildirileri)* (s. 76-77). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Zarakol, A. (2017). Türkiye ve Rusya Tarihsel Benzerlikler. G. Özcan, E. Balta, & B. Beşgül içinde, *Kuşku ile Komşuluk* (s. 25-37). İstanbul: İletişim Yayınları.

Zarakol, A. (2017). Türkiye ve Rusya Tarihsel Benzerlikler. E. B. Gencer Özcan içinde, *Kuşku ile Komşuluk* (s. 26). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yakın Dönem Türk Tarihinde Bir
Devre Damgasını Vuran Hariciyecisi:
TEVFİK RÜŞTÜ ARAS

YAZAR

Dr. Fadime TOSİK DİNÇ

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-11-3

Yazar

Dr. Fadime TOSİK DİNÇ

Kapak

Asos Yayınları

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İçindekiler

ÖN SÖZ.....	9
KISALTMALAR.....	11
GİRİŞ.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK YUNAN MÜNASEBETLERİ VE TEVFİK RÜŞTÜ ARAS.....	35
1. Lozan Barış Antlaşmasına Kadar Geçen Sürede Türk-Yunan İlişkileri	35
2. Lozan Barış Antlaşması ve Mübadele Meselesi.....	38
2.1. Muhtelit Mübadele Komisyonu ve Tevfik Rüştü Bey'in Faaliyetleri	40
2.1.1. Muhtelit Mübadele Komisyonunun Kuruluşu	40
2.1.2. Muhtelit Mübadele Komisyonunun Faaliyetleri ve Etabli	
Meselesi.....	40
2.2. Muhtelit Mübadele Komisyonundaki Anlaşmazlık	52
2.3. La Haye Adalet Divanı ve Etabli Meselesi	56
3. Türk- Yunan Dostluğunun Zirveye Ulaşması	59
3.1. Tevfik Rüştü Aras'ın Dışişleri Bakanlığına Getirilişi ve	
Gerçekleştirilen Mübadele İtilafnamesi	59
3.2. Ankara Sözleşmesi	62
3.3. Venizelos'un Ankara'ya Gelişi: Dostluk Antlaşması ve Ticaret	
Sözleşmesi ile Askeri Protokolün İmzalanması	66
3.4. Samimi Antlaşma Misâkı ve Dostluk Dönemi	68
3.5. Türk-Yunan Dostluğunun Tazelenmesi: 27 Nisan 1938 Tarihli	
Dostluk Antlaşması	75

İKİNCİ BÖLÜM

MUSUL MESELESİ VE TEVFİK RÜŞTÜ ARAS	77
1. Misâk-ı Millî Kararlarına Kadar Geçen Sürede Musul Meselesi.....	77
2. Misâk-ı Millî Politikası ve Musul	81
3. Lozan Konferansı ve Sonrasında Musul	83
3.1. Lozan Konferansı	83
3.2. Haliç (İstanbul) Konferansı.....	88
3.3. Milletler Cemiyeti Meclisi	90
4. Ankara Antlaşması ve Musul Meselesinin Çözümüne Kavuşturulması	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOĞAZLAR MESELESİ: MONTREUX (MONTRÖ) BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ VE TEVFİK RÜŞTÜ ARAS	105
1. Osmanlı Devleti Zamanında Boğazlar Meselesi	105
2. Lozan Barış Konferansı'nda Boğazlar Meselesi	110
3. Montreux Konferansı Öncesinde Dünyanın Genel Durumu ve Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin Geçerliliğini Yitirmesi.....	117
4. Montreux Boğazlar Sözleşmesi	129
4.1. Montreux Konferansı Öncesi Gelişmeler ve Türk Notası	129
4.2. Lozan Boğazlar Sözleşmesini İmzalayan Devletlerce Türk Notasına Verilen Cevaplar	134
4.3. Montreux Boğazlar Konferansı'nın Toplanması	136
4.3.1. Konferansın Toplanacağı Yer ve Zamanın Tespiti	136
4.3.2. Konferansa Hazırlık ve Türk Heyetinin Seçilmesi	137
4.3.3. Konferansın Başlaması	138
4.4. Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin İmzalanması	158
4.5. Türk ve Dünya Basınında Montreux Boğazlar Sözleşmesi	160
4.6. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Montreux Boğazlar Sözleşmesi ..	163

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HATAY MESELESİ VE TEVFİK RÜŞTÜ ARAS	167
1. Hatay'ın Coğrafyası ve Fransa'nın Bölgeyle İlgilenmesi.....	167
2. Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı	168
3. Ankara İtilafnâmesi.....	169
4. İskenderun Sancağı ve Suriye Yönetimi İçindeki Statüsü.....	170

4.1. Atatürk'ün 1923-1936 Yılları Arasında Sancak Meselesine Yaklaşımı	173
4.2. Sancak Meselesinin Ortaya Çıkışı	175
4.3. İskenderun, Antakya Statüsünün Tanınması Yönünde Ankara'nın Girişimleri	176
5. Yeni Bir Devletin Doğuşu: Hatay, Hatay'ın Türkiye'ye İltihâkı	196
SONUÇ	211
KAYNAKÇA.....	217
E K L E R.....	227
DİZİN	243

ÖN SÖZ

III. Selim döneminde başlatılan ıslahatlar çerçevesinde oluşturulmaya çalışılan “Türk Hariciyesi” ve “Türk Hariciyecisi” tipi en görkemli dönemine Türkiye Cumhuriyeti zamanında ulaşmıştır. Zira sivil-bürokrat tipinin ortaya çıkması ve dolayısıyla “Türk hariciyeci aileleri geleneği”nin gelişmesi belirli bir süreci kapsamaktadır. Bu aynı zamanda “Türk asker doğmuştur, diplomasi yapamaz” şeklindeki kanaatin değişimini de sağlamıştır.

Atatürk dönemi Türk hariciyesi incelendiğinde bazı önemli isimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu isimlerin en önemlilerinden biri hiç kuşkusuz Ahmet Tevfik Rüştü Aras’tır. Atatürk döneminde Türkiye’nin dış politikasının belirlenmesinde ve uygulanmasında Atatürk’ten sonra ikinci şahsiyet olarak büyük başarılar imza atan ve “Atatürk’ün Dışişleri Bakanı” olarak adlandırılan Tevfik Rüştü Aras, mektepli bir doktor olmasına rağmen dışişlerinin bütün kurallarını çok iyi kavramış alaylı bir diplomattır. Ayrıca Aras, milletlerarası barış davasının hazırlayıcısı ve uygulayıcısıdır.

Dört bölümden oluşan bu çalışmada Doktor Tevfik Rüştü Aras’ın, Lozan’dan arta kalan meselelerin çözümünde oynadığı rol üzerinde durulmuş ve gerçekleştirdiği siyasi faaliyetler incelenmiştir. Birinci bölümde Mübadele meselesi ve Türk-Yunan dostluğu ele alınmış, Tevfik Rüştü Aras’ın Muhtelit Mübadele Komisyonunun Türk heyetinin başkanlığını yürüttüğü dönemden itibaren Dışişleri Bakanı olduğu dönem de dâhil olmak üzere meselenin çözülmesi ve Türk-Yunan dostluğunun tesis edilmesi sürecindeki çalışmalarını değerlendirilmiştir. İkinci bölümde Lozan’dan arta kalan bir diğer mesele olan Musul

meselesi ele alınmış ve Tevfik Rüştü Bey'in bu meselenin çözülmesi için Dışişleri Bakanlığı döneminde yaptığı çalışmalar üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Türkiye'nin hâkimiyetini sınırlandıran Boğazlar meselesi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ayrıca Tevfik Rüştü Bey'in Atatürk ile birlikte meselenin Türkiye lehine çözümlenmesi için adeta ilmik ilmik dokuduğu uzun ve meşakkatli görüşmeler kronolojik sıra takip edilerek verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Lozan'la ilgili bir mesele olmamasına rağmen Fransa'nın Suriye ve Lübnan üzerindeki mandaterliğine son vermesi ile ortaya çıkan, uzunca zaman Türkiye'nin gündemini işgal eden, Atatürk'ün de "Bu benim şahsî meselemdir" dediği ve son nefesine kadar meşgul olduğu Hatay meselesinin Fransa ile bir savaşa dönüşmeden çözümü için yaptığı çalışmalar ele alınmıştır.

Bu çalışma, 2002 yılında tamamlanmış olan "Tevfik Rüştü Aras'ın Siyasi Kişiliği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Teze bazı eklemeler yapılmış ve tezde yer alan bazı bölümler çalışmadan çıkarılmıştır. Çalışmamız sırasında yoğun mesailerine rağmen yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Recep DÜNDAR'a müteşekkirim. Bu çalışmanın yapılmasına imkân sağlayıp, maddi ve manevî desteklerini, rehberliğini ve katkılarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mesut AYDIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve her daim yanımda olan kıymetli anneme de teşekkürü bir borç bilirim.

Dr. Fadime TOSİK DİNÇ

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde Dışişleri Bakanlığı görevi uzun bir süre sadrazamın uhdesinde kalmıştır. Sadrazam'a bu görevinde reisü'l küttâb ve onun emri altında çalışan beylikçi¹ ve amedî² kalemleri yardımcı olmuşlardır.

III. Selim dönemine gelindiğinde her alanda olduğu gibi diplomasi alanında da önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, Osmanlı Devleti'nin Hristiyan devletlerle eşitliği prensibinden hareketle, denge siyaseti izlenmesi kabul edilmiştir. Bu düşüncenin bir gereği olarak Avrupalı devletlerin başkentlerinde daimî elçiliklerin kurulmasına hız verilmiştir. Zira o döneme kadar bütün Avrupa devletlerinin İstanbul'da bir misyonu, büyükelçiliği bulunmasına karşın Osmanlı Devleti'nin hiçbir Avrupa Devletinde elçiliği bulunmuyordu. Bu tarihlere kadar Osmanlı Devleti'nin diplomasi alanındaki faaliyetleri ve haber alma kaynakları, "devletin güvenini kazanmış" imtiyaz sahibi azınlıklardan Fenerli Rumların tekelindeydi. Güçlü olduğu dönemlerde devletin "gözü-kulağı" olan Rumlar, Avrupa'da olup biteni

1 Beylikçi Kalemî yabancı devletlerle yapılan anlaşmalar, kanunlar, berat ve fermanlar ile imtiyaznameler, gayrimüslim cemaatlerin hukukî durum belgeleri vs. tutmakta idiler. Ayrıca Divan'ın diğer üç kaleminden (Tahvil, Rûus, Amedî) gelen yazıları görerek, üzerlerine kendi "sah" işaretini koymak ve reisü'l küttâbın isteklerine hazır bir şekilde yürütüp, saklamak beylikçinin görevleri arasında idi. Bk. Kemal Girgin, Osmanlı Cumhuriyet Dönemleri Hariciye Tarihimiz (Teşkilât ve Protokol), Ankara 1994, s. 16.

2 Amedî Kalemî dış işleri bakımından çok önemli idi. İlk devirlerde reisülküttâbın birinci derece buyruk altı, bir bakıma özel kalem müdürü gibiydi. Kalemin görevi, yabancı devletler ile yapılan görüşmeler, tutanaklar, antlaşma örnekleri, yabancı devletlere gönderilen mektuplar, elçi, konsolos, yabancı tüccarlara yazılan ve yabancılardan gelen yazıları toplamak ve saklamaktı. Bk. Girgin, a.g.e., s. 16.

KAYNAKÇA

1- ARŞİV BELGELERİ

TBMM Arşivi,

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

2- YAYIMLANMIŞ BELGELER

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938), C. I-III, Ankara 1997.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, C. IV, Ankara 1991.

Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl Lozan (1922-1923), Ankara 1973.

*Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl Cumhuriyet'in İlk On Yılı ve Balkan Pak-
tı(1923-1934), Ankara 1974.*

*Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl Montreux ve Savaş Öncesi Yılları (1935-1939),
Ankara 1974.*

*Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl İkinci Dünya Savaşı Yılları (1939-1946), Ankara
1974.*

Düstur, III. Tertip, C. 2, 5, 8.

İskenderon – Antakya Meselesi, C. II, IV, Ankara 1936.

*Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Cumhuriyet Dönemine Ait Dönemine Ait 100 Bel-
ge) 1923-1938, C. II, Ankara 1992.*

*Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Millî Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-
1923, C. I, Ankara 1992.*

MERAY, Seha L., *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, Takım: I, Cilt: 1,
Kitap: 1, Ankara 1969.

MERAY, Seha L., *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, Takım: I, Cilt: 1
Kitap: 2, Ankara 1970.

MERAY, Seha L., *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, Takım: II Cilt: 1
Kitap: 1, Ankara 1972.

- MERAY, Seha L., *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, Takım: I Cilt: 2, Ankara 1973.
- MERAY, Seha L., *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, Takım: II Cilt: 2, Ankara 1973.
- MERAY, Seha L., - OLCAY, Osman, *Montreux Boğazlar Konferansı Tutanaklar, Belgeler*, Ankara 1976.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, C. IV, Ankara 1980.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, C. III, Ankara 1985.
- TBMM Zabıt Ceridesi, II/21, II/26, V/26.

3- ARAŞTIRMA ESERLERİ

- ADAMOF, E. E., *Rus-Sovyet Devlet Arşivi Gizli Belgeleriyle Anadolu'nun Taksimi Planı*, (Çev. Hüseyin Rahmi) İstanbul 1972.
- AKŞİN, Abtülahat, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Ankara 1991.
- AL JUMAILY, Qassam K.H., *Irak ve Kemalizm Hareketi (1919-1923)*, (Nşr. İzzet Öztoprak) Ankara 1999.
- ARAS, Tevfik Rüştü, *Lozan'ın İzlerinde 10 Yıl*, (Der. M. Menemencioğlu), İstanbul 1935.
- ARAS, Tevfik Rüştü, *Görüşlerim*, C. I, İstanbul 1945.
- ARAS, Tevfik Rüştü, *Görüşlerim*, C. II, İstanbul 1968.
- ARAS, Tevfik Rüştü, *Atatürk'ün Dış Politikası*, (Yay. Haz. Özcan Buze), İstanbul 2003.
- ARAS, Tevfik Rüştü, *Gazete Yazıları 1946-1947*, (Yay. Haz. Melih Tinal), İstanbul 2004.
- ARALOV, S. İ. *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları*, (Çev. Hasan Ali Ediz), Ankara 1985.
- ARIBURNU, Kemal, *Atatürk ve Çevresindekiler*, Ankara 1994.
- ARMAOĞLU, Fahir H., *Siyasi Tarih Dersleri 1791-1919*, Ankara 1961.
- ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, C. I, Ankara 1994.
- ASLAN, Yavuz, *Türkiye Komünist Fırkasının Kuruluşu ve Mustafa Suphi (Türkiye Komünistlerinin Rusya'da Teşkilatlanması 1918-1921)*, Ankara 1997.
- ATAK, M. Sadık, *Türkiye'nin Kapısı Boğazlar*, Ankara 1947.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk 1919-1927*, (Nşr. Z. Korkmaz) Ankara 1994.
- ATAY, F. Rıfki, *Çankaya*, İstanbul 1969.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İkinci Adam (1884-1938)*, C. I, İstanbul 1976.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İkinci Adam (1938-1950)*, C. II, İstanbul 1979.

- AYDIN, Mehmet Korkud *Hatay'ın Anavatana Kavuşuş Bayramı Etkinlikleri*, Ankara 2018.
- AYDIN, Mesut, *Misâk-ı Millî ve Yeni Türk Devleti'nin Sınırları*, Malatya 1998.
- AYDIN, Mesut, *Türkiye ve Irak Hudûdu Meselesi*, Ankara 2001.
- BAYRAK M. Orhan, *Türkiye'yi Kimler Yönetti (1920-1992)*, İstanbul 1992.
- BAYUR, Y. Hikmet, *Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti*, Ankara 1973.
- BAYUR, Y. Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II/3, III/4, Ankara 1983.
- BAYUR, Y. Hikmet, *XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyaseti Üzerindeki Etkileri*, Ankara 1989.
- BAYUR, Hikmet, *Atatürk, Hayatı ve Eserleri (Doğumundan Samsun'a Çıkışına Kadar)*, Ankara 1990.
- BAYUR, Y. Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III/3, Ankara 1991.
- BELİK, Mahmut R., *Türk Boğazları'nın Hukukî Statüsü*, İstanbul 1962.
- BİLGEHAN, Gülsüm, *Mevhibe*, Ankara 1994.
- BİLSEL, Cemil, *Lozan*, C. I-II, İstanbul 1933.
- CANATAN, Yaşar, *Türk-İrak Münasebetleri (1926-1958)*, Ankara 1996.
- CEBESÖY, A. Fuat, *Milli Mücadele Hatıraları*, İstanbul 2000.
- CEBESÖY, A. Fuat, *Moskova Hatıraları*, Ankara 1984.
- ÇİFTÇİ, Fikret, *Atatürk-Kırmızı Kitap ve Musul Meselesi, "La Question De Mossoul" De La Signature Do Trauste D'armature De Moudres (30 Octobme 1918) (I're Mars 1925)*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 2000.
- ÇOKER, Fahri *Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, C. I, Ankara 1994.
- ÇOKER, Fahri *Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, C. III, Ankara 1995.
- DARENDELİOĞLU, İlhan, *Türkiye'de Komünist Hareketleri*, İstanbul 1973.
- DEMİRAL, Cafer, *Türkiye'nin 42 Hükûmeti (25 Nisan 1920-15 Nisan 1973)*, Ankara 1973.
- DEMİREL, Ahmet, *Birinci Meclis'te Muhalefet, İkinci Grup*, İstanbul 2020.
- DİLAN, H. Berke, *Türkiye'nin Dış Politikası (1923-1939)*, İstanbul 1998.
- DİNÇ Mehmet Emin, *Kâtü'l-Amâre'nin Muzaffer Komutanı Halil Kut Paşa*, İstanbul 2017.
- ERİM, Nihat, *Devletler Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I, Ankara 1953.
- ERKİN, F. Cemal, *Dışişlerinde 34 Yıl Anılar-Yorumlar*, C. I, Ankara 1980.
- ERKİN, F. Cemal, *Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi*, Ankara 1968.

- ESMER, A. Şükrü, *Siyasi Tarih (1919-1939)*, Ankara 1953.
- EYİCİL, Ahmet, *Siyasi Tarih*, Ankara 1990.
- Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklâl Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I*, Ankara 1962.
- Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklâl Harbi, Güney Cephesi IV*, Ankara 1966 .
- Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi II/3*, Ankara 1994.
- Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi II/5-2*, Ankara 1995.
- Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi II/6-3*, Ankara 1995.
- GİRGİN, Kemal, *Osmanlı Cumhuriyet Dönemleri Hariciye Tarihimiz (Teşkilât ve Protokol)*, Ankara 1984.
- GORCE, La, *Çağlar Boyu Çağlar Boyu Yunanlılar*, (Çev. Doğu Araştırma Merkezi), İstanbul 1986.
- GÖKMEN, Muzaffer, *50 Yılım Tutanağı 1923-1973*, İstanbul 1973.
- GÖNLÜBOL, Mehmet, SAR, Cem, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Ankara 1990.
- GÖNLÜBOL, M. vd., *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1990)*, Ankara 1993.
- GÜLEKLİ, N. Can, ONARAN, Rıza, *Türkiye Birinci Büyük Millet Meclisi 50. Yıldönümü 1920- 1970*, İstanbul 1973.
- GÜNEŞ, İhsan, *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1925)*, Eskişehir 1985.
- GÜREL, Şükrü, S., *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri 1921-1993*, Ankara 1993.
- GÜRSEL, Haluk F., *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri, Bir Siyasi Tarih İncelemesi*, İstanbul 1968.
- GÜRÜN, Kâmuran, *Türk – Sovyet İlişkileri (1920-1953)*, Ankara 1991.
- HATİBOĞLU, M. Murat, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk Yunan İlişkileri'nin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara 1988.
- IOGRA, N., *Osmanlı Tarihi (1774-1912)*, C. V, (Çev. B. S. Baysal), Ankara 1948.
- İLERİ, R. Nuri, *Atatürk ve Komünizm*, İstanbul 1995.
- İNAN, Yüksel, *Türk Boğazlarının Siyasal ve Hukuksal Rejimi*, Ankara 1986.
- İNÖNÜ, İsmet, *Hatıralar*, C. II, Ankara 1987.
- JAESCHKE, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Mondrostan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918 – 11 Ekim 1922)*, Ankara 1970.
- JIVKOVA, Ludmila, *İngiliz-Türk İlişkileri 1933-1939*, İstanbul 1975.
- KANDEMİR, Feridun, *Atatürk'ün Kurduğu Türkiye Komünist Partisi ve Sonrası*, İstanbul 1966.

- KARA, Ali Onur *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu, Faaliyetleri ve Lağvedilişi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019.
- KARABEKİR, Kazım, *İstiklâl Harbimiz I*, İstanbul 1993.
- KARACAN, A. Naci, *Lozan*, İstanbul 1971.
- KARAL, E. Ziya, *Osmanlı Tarihi C. VI, VII*, Ankara 1988.
- KARAL, E. Ziya, *Osmanlı Tarihi, C. V*, Ankara 1994.
- KARAL, E. Ziya, *Osmanlı Tarihi, C. IX*, Ankara 1996.
- KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi (1918-1938)*, Ankara 1973.
- KOÇAK, Cemil, *Türk – Alman ilişkileri (1923-1939)*, Ankara 1991.
- KOÇAK, Cemil, *Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945) I-II*, İstanbul 1996.
- KOÇSOY, Şevket, *Irak Türkleri*, İstanbul 1991.
- KODAL, Tahir, *Paylaşılmayan Toprak Türk Basınına Göre (1923-1926) Musul Meselesi*, İstanbul 2005.
- KODAMAN, Bayram, *II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası*, Ankara 1987.
- KONURALP, N. Aydın, *Hatay Kurtuluş ve Kurtuluş Mücadelesi Tarihi*, İskenderun 1970.
- KURAT, A. Nimet, *Türkiye ve Rusya*, Ankara 1990.
- KURAT, Y. Tekin, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, Ankara 1986.
- KURTOĞLU, Fevzi, *Yunan İstiklâl Harbi ve Navarin Muharebesi I*, İstanbul 1944.
- KURTULUŞ, Ümit, *Batı Trakya'nın Dünyü Bugünü*, Ankara 1979.
- KÜÇÜK, Yalçın, *Türkiye Üzerine Tezler (1908-1987)*, C. II, İstanbul 1984.
- KÜRKÇÜOĞLU, Ömer, *Türk – İngiliz İlişkileri*, Ankara 1978.
- MELEK, Abdurrahman, *Hatay Nasıl Kurtuldu*, Ankara 1986.
- MELEK, Kemal, *İngiliz Belgeleri İle Musul Sorunu*, İstanbul 1983.
- MELEK, Kemal, *Doğu Sorunu ve Millî Mücadelenin Dış Politikası*, İstanbul 1985.
- MERAY, Seha L., *Devletler Hukukuna Giriş, C. I*, Ankara 1968.
- OLCAY, Osman, *Sevres Antlaşmasına Doğru*, Ankara 1981.
- ORAN, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, İstanbul 1991
- ÖKE, Mustafa Kemal, *Kerkük – Musul Dosyası*, İstanbul 1991
- ÖKE, Mustafa Kemal, *Musul Meselesi Kronolojisi (1918-1926)*, İstanbul 1987
- ÖNDER, M., *Atatürkle Adım Adım Türkiye*, Ankara 1984.
- ÖZDALGA, Numan, *Türk Boğazları'nın Tarih İçindeki Önemi*, İstanbul 1965.

- ÖZTÜRK, Kazım *Türk Parlamento Tarihi, TBMM II. Dönem (1923-1927)*, C. I, Ankara 1993.
- PARLA, Reha, *Lozon Montrö, Lefkoşa* 1987.
- POTYEMKİN, Vladimir, *Uluslararası İlişkiler Tarihi (Başlangıçtan Bugüne Diplomasi Tarihi) IV*, (Çev. A. Tokatlı) İstanbul 1980.
- SABİS, A. İhsan, *I. Dünya Harbi*, C. IV, İstanbul 1991.
- SANDER, Oral, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü, Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, Ankara 1987.
- SARIHAN, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, C. I, Ankara 1993.
- SARIHAN, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, C. II, Ankara 1994.
- SAYILGAN, Aclan, *Türkiye'de Sol Hareketler (1871-1972)*, İstanbul 1972.
- SELÇUK, Hamdi, *Bütün Yerleriyle Hatay'ın O Günleri*, İstanbul 1972.
- SERTEL, Zekeriya, *Hatırladıklarım*, İstanbul 1977.
- SMİTH, M. Llewellyn, *Anadolu Üzerindeki Göz*, (Çev. H. İnal), İstanbul 1978.
- SONYEL, R. Salâhi, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C. II, Ankara 1991.
- SOYAK, H. Rıza, *Atatürk'ten Hatıralar*, C. II, İstanbul 1973.
- SOYSAL, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, C. I, Ankara 1989.
- SÖKMEN, Tayfur, *Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar*, Ankara 1978.
- SUN, Selim, *1897 Osmanlı-Yunan Savaşı*, Ankara 1965.
- ŞİMŞİR, Bilâl N., *Ege Sorunu, Belgeler (1912-1913)*, C. I, Ankara 1976.
- TANSEL, Sebahattin, *Mondrostan Mudanya'ya Kadar*, C. I, IV, İstanbul 1991
- TEKİN, Mehmet, *Hatay Tarihi*, Antakya 1993.
- TENGİRŞEK, Y. Kemal, *Vatan Hizmetinde*, Ankara 1981.
- TEVETOĞLU, Fethi, *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)*, Ankara 1967.
- TINAL, Melih, *Bir Siyasal Kişilik Portresi Olarak D. Tevfik Rüştü Aras*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir 2001.
- TÖKİN, F. Hüsrev, *Türkiye'de Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi 1839-1965*, İstanbul 1965.
- TUĞ, Salih, *İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri*, İstanbul 1969.
- TUKİN, Cemal, *Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi*, İstanbul 1999.
- TUNAYA. T. Zafer, *Türkiye'de Siyasal Partiler 1854-1952*, İstanbul 1952
- TUNAYA. T. Zafer, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C. I, İstanbul 1988.

- TUNCAY, Mete, *Türkiye’de Sol Akımlar*, C. I, I/2, İstanbul 1991.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, C. II, Ankara 1992.
- TÜRKGELDİ, Ali, *Mondros ve Mudanya Mütarekeleri Tarihi*, Ankara 1948.
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1982.
- US, Asım, *Asım Us’un Hatıra Notları (1930-1950)*, İstanbul 1966.
- ÜÇÖK, Coşkun, *Siyasal Tarih 1789-1960*, Ankara 1978.
- ÜLMAN, A. Haluk, *Birinci Dünya Savaşına Giden Yol*, Ankara 1972.
- ÜNAL, Tahsin, *Türk Siyasi Tarihi (1700-1958)*, Ankara 1978.
- YAVUZ, Bilge, *Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri Fransız Arşiv Belgeleri Açısından 1919-1922*, Ankara 1994.
- YERASİMOS, Stefanos, *Milletler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu*, (Çev. Ş. Tekeli) İstanbul 1995.
- YERASİMOS, Stefanos, *Kurtuluş Savaşı’nda Türk-Sovyet İlişkileri (1917-1923)*, İstanbul 2000.
- YURDAKUL, Şahin, *Musul Meselesi*, Ankara 1975.

4- MAKALELER

- AKÇORA, Ergünöz, “Hatay’ın Anavatan’a İlhâkının Türk Dış Politikasındaki Yeri”, *AAMD*, C. XI, S.32 (Temmuz 1995), s. 379-405.
- AKGÜN, Seçil, “Birkaç Amerikan Kaynağından Türk – Yunan Mübadele Sorunu”, *Tarih Boyunca Türk – Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974’e kadar)*, 3. *Askeri Tarih Semineri Bildirileri (21-23 Mayıs 1986)*, Ankara 1986, s. 241-276.
- ALANTAR, Ö. Zeynep, “Türk Dış politikasında Milletler Cemiyeti Dönemi”, *Türk Dış Politikasının Analizi*, (Der. Faruk Sönmezoğlu), İstanbul 1994, s. 49-77.
- ALP, İlker, “Misâk-ı Millî”, *Misâk-ı Millî ve Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu (28 Ocak 1997 Konya)*, Ankara 1998, s. 175-252.
- ARAS, Tevfik Rüştü, “Neler Olacaktı?”, *Milliyet*, 14 Mart 1971.
- ATAY Falih Rıfki, “Konferans ve İtalya”, *Ulus*, 26 Haziran 1936.
- AVCIOĞLU, Doğan, “Atatürk’ün Dışişleri Başkanı Anlatıyor”, *Yön*, S. 83, (30 Ekim 1964).
- AYBARS, Ergün, “Orta Doğu Emperyalizm Petrol ve Türkiye”, *Beşinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri*, C. I (23-25 Ekim 1995 İstanbul), Ankara 1996, s. 509-542.
- BAYUR, Y. Hikmet, “Boğazlar Sorununun Bir Evresi (1906-1914)”, *Belleten*, C. VII, S. 28, I. Teşrin 1943, s. 89-217.

- ÇEVİK, Mehmet, "Büyük Devletlerin Doğu Anadolu ve Kuzey Irak Politikalarında Bir Başka Unsur; Nesturiler", *Beşinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri*, C. I, (23-25 Ekim 1995 İstanbul), Ankara 1996, s. 88-100
- DAĞISTAN, Adil, "Milli Mücadele'de Mustafa Suphi Olayı", *AAMD*, C. XII, S. 34, (Mart 1996), s. 171-193.
- DARKOT, Besim, "Irak" *İslam Ansiklopedisi*, V/II, İstanbul 1993.
- DAVER, Abidin, "Boğazlar Meselesinde İtalyan Siyasetinin Yanlış Düşünceleri", *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1936.
- ERİM, Nihat, "Milletlerarası Daimi Adalet Divanı ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. II, S.1, Ankara 1944, s. 62-72.
- GÜRÜN, Kâmuran, "Türk-Yunan İlişkileri ve Lozan Antlaşması", *Atatürk Türkiyesinde 1923-1983 Dış Politika Sempozyumu Bildiriler*, (Boğaziçi Üniversitesi, 24 Ekim 1983), İstanbul 1984, s. 15-43.
- IRMAK, Sadi, "Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri", *AAMD*, C. III, S. 9, (Temmuz 1987), s. 487-495.
- KAYAM, H. Cevahir, "Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk – Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun TBMM'de Görüşülmesi", *AAMD*, C. IX, S. 27, (Temmuz – Kasım 1993), s. 581-608.
- LANDAU, Jacob M., "Atatürk'ün Büyük Nutkunda Dış Politika", (Atatürk'ün Büyük Söylevinin 50. Yıl Sempozyumundan ayrı basım), Ankara 1979, s. 39-47.
- ÖZGİRAY, Ahmet, "Yunan Amaçları ve İtilaf Devletleri İle Birlikte Türkiye Üzerine Çevirdikleri Entrikalar (1914-1919)", *Atatürk Yolu*, S.4 (Kasım 1989), s. 549-561.
- SARINAY, Yusuf, "Atatürk'ün Hatay Politikası I", *AAMD*, C. XII, S. 34, (Mart 1996), s. 3-65.
- SARINAY, Yusuf, "Atatürk'ün Hatay Politikası II", *AAMD*, C. XII, S. 35, (Temmuz 1996), s. 407-454.
- SOYSAL, İsmail, "Türk-Fransız Siyasal İlişkileri (1921-1984)", *Bellekten*, C. XLVII, S. 188, (Ekim 1983) s. 959-1044.
- ŞİMŞİR, Bilâl N., "Atatürk'ün Yabancı Devlet Adamlarıyla Görüşmeleri", *Bellekten*, C. XLV/I, S. 177, (Ocak 1981) s. 157-207.
- YALAZAN, Talat, "Atatürk'ün Dış Siyaset İlkeleri" *Kemalizm*, C. 27, S. 326, (Eylül 1989), s. 13-26.
- YALÇIN, E. Semih, "Misâk-ı Millî ve Lozan Barış konferansı Belgelerinde Musul Meselesi" *Misâk-ı Millî ve Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu*, (28 Ocak 1997, Konya), Ankara, 1998, s. 155-173.

5- SÜRELİ YAYINLAR

a) Dergiler

Ayın Tarihi, C. III, IV (1340/1924).

Ayın Tarihi, C. 22-23, S. 75-78, (Haziran – Eylül 1930); C. 23-24, S. 79-81, (Ekim – Aralık 1930); C. 25, S. 84-85, (Mart – Nisan 1931)i

Ayın Tarihi, S. 6, (Mayıs 1934); S. 10, (Eylül 1934); S. 12, (Kasım 1934); S. 17, (Nisan 1935); S. 18, (Mayıs 1935); S. 22, (Eylül 1935); S. 24, (Kasım 1935); S. 29, (Nisan 1936); S. 30, (Mayıs 1936); S. 31, (Haziran 1936); S. 32, (Temmuz1936); S. 34, (Eylül 1936); S. 35, (Ekim 1936); S. 36, (Kasım 1936); S. 37, (Aralık 1936); S. 38, (Ocak 1937); S. 39, (Şubat 1937); S. 42, (Mayıs 1937); S. 43, (Haziran 1937); S. 46, (Eylül 1937); S. 51, (Şubat 1938); S. 52, (Mart 1938); S. 53, (Nisan 1938); S. 54, (Mayıs 1938); S. 56, (Temmuz 1938); S. 58, (Eylül 1938).

Genelkurmay Başkanlığı, *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, S. 29, 1959.

Genelkurmay Başkanlığı, *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, S. 90, (Eylül 1990).

b) Gazeteler

Akın

Akşam

Cumhuriyet

Hâkimiyeti Milliye

Hizmet

Milliyet

Politika

Tan

Tanin

Tasvir

Ulus

Vakit

Vatan

THE 'TURK' IMAGE IN
ENGLISH LITERATURE:
ROSE MACAULAY'S
*THE TOWERS OF
TREBIZOND*

FATİH ÖZTÜRK

Asos Yayınları 2022

ISBN: 978-625-8190-63-2

Yazar
Fatih ÖZTÜRK

Kapak
Asos Yayınları

Mizanpaj
Burhan MADEN

Redaksiyon
Asos Yayınları

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının [BOOKCITES](http://bookcites.com) tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

PREFACE	9
INTRODUCTION	11
CHAPTER I	15
1. AN INTRODUCTION TO THE NEW HISTORICISM	15
1. 1. The Historical Background of the New Historicism .	16
1.2. The New Historicism	23
1.3. The Author's Biography and Works	35
CHAPTER II	43
2. A NEW HISTORICIST APPROACH TO <i>THE TOWERS OF</i> <i>THE TREBIZOND</i>	43
2.1. The Missionary Thought	44
2.1.1. The Significance of Mission in Christianity	45
2.1.2. St. Paul--The Adaptation of the Messages of the Bible to Different Cultures	46
2.1.3. The General Methods Implemented by the Missionaries	49
2.1.4. Anglicanism	57
2.1.5. Christianity and Turkey	60
2.2. The 'Ape' Metaphor	69
CHAPTER III	73
3. THE TURK IMAGE IN THE NOVEL	73
3.1. The Historical and Religious Bases of the 'Turk' Stereotype	74
3.1.1. Attila the Hun	76
3.1.2. The Crusades	77

3.1.3. The Ottomans	82
3.1.4. The 'Turk' Image in European Literature and Politics	86
3.1.5. The Conquest of İstanbul by the Turks	91
3.1.6. Islamic Jihad and Evangelism	93
3.2. The Condition of the Nations That Survived under the Reign of the Turks	94
Balkans and Caucasus	98
Middle East	99
CHAPTER IV	103
4. THE STATUS OF TURKISH WOMEN	103
CONCLUSION	119
BIBLIOGRAPHY	129

PREFACE

This book is an adaptation of my master's thesis that I completed in 2008 at Erciyes University, Institute of Social Sciences, Department of Western Languages and Literature.

The book gives a thorough overview of New Historicism, a relatively recent development in literary theory, in the first chapter. The following chapters use the new historicism methodology to analyse the 'Turk' image in Rose Macaulay's *The Towers of Trebizond* from a theological, cultural, and sociological standpoint. The watchword "historicity of the text and textuality of history" is anticipated to guide the reader's evaluation of this research paper because it applies to all texts, including this one.

INTRODUCTION

The Towers of Trebizond takes place in Turkey in the 1950s. Father Chantry-Pigg, Dr Halide, Aunt Dot, and Laurie are the key characters. Dr Halide is a Turkish Anglican, whereas the other three characters are English Anglicans. The androgynous character Laurie, who is Rose Macaulay herself in real life, narrates the story. Father Chantry-Pigg is a fairly traditional priest, and Aunt Dot is a missionary for the Anglican Church. Dr Halide is a western-born, Anglican-Turkish lady. They depart from Istanbul and travel to several cities in Turkey, including Trabzon, Rize, Giresun, İzmir, Kayseri, and Hatay. They intend to travel to every location that is significant to Christianity, both historically and religiously. After leaving Istanbul for Trabzon, they begin to talk about their Anglican beliefs with the people they meet. They scrutinize the daily activities of Turkish people and condemn them due to their religion and culture.

While they are in Trabzon, Father Chantry-Pigg and Aunt Dot travel to Russia, leaving Laurie to continue her journey unaccompanied. She leaves Turkey and travels to the Middle East, where she finds herself amid the Israelite-Arab conflict. She then makes her way back to England and begins training an ape that she had brought with her when she left Istanbul.

BIBLIOGRAPHY

Akyol, Taha; *Medine'den Lozan'a*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1997.

Althusser, Louis; "Ideology and Ideological State Apparatuses (17-21)" in Kiernan Ryan (ed.), *New Historicism and Cultural Materialism*, Headline Group, New York 1996.

Altındal, Aytunç; *Türkiye'de Kadın*, Alfa Yayınları, İstanbul 2004.

"Anglicanism". (23 August 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (25 August 2007) at (<http://en.wikipedia.org/wiki/Anglicanism>).

Arslanoğlu, İbrahim; (2007). "Misyonerlik, Batı Emperyalizminin Silahıdır". Retrieved from 4umturk Online Database on (02 February 2008) at

(<http://www.4umturk.net/forum/archive/index.php/%20httpb%3e%3cbr%20/v96.c o.uk/sponsor/t-62915.html>).

"Attila the Hun". (25 February 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (22 September 2007) at (http://en.wikipedia.org/wiki/Attila_the_hun).

Azeem, Abdel Sherif. (1995). "Women in Islam Versus Women in the Judaeo-Christian Tradition: The Myth & The Real-

ty". Retrieved from Islamworld Online Database on (25 January 2008) at (<http://www.islamworld.net/compwomen.html>).

"Balkanlar'daki Osmanlı İzleri Hızla Yok Ediliyor". (27 November 2006). Retrieved from Prizrenliler Online Database on (14 February 2008) at

(http://www.prizrenliler.org/index.php?option=com_content&task=view&id=81&Itemid=1).

Ballhatchet, Kenneth & Helen; "Asia (508-538)" in John McManners (ed.) *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

Barry, Peter; *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory*, Manchester University Press, Manchester 1995.

"Bible: King James Version" (25 October 2007). Retrieved from Umich Online Database on (27 December 2007) (at <http://quod.lib.umich.edu/k/kjv/>).

Booker, M. Keith; *A Practical Introduction to Literary Theory and Criticism*, Longman Publishers, London 1996.

Brannigan, John; *New Historicism and Cultural Materialism*, St Martin's Press, New York 1998.

Brayer, M. Menachem; *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective*. Hoboken, Ktav Publishing House, N.J 1986.

Bressler, E. Charles; *Literary Criticism: An Introduction to Theory and Practice*, Pearson Education Inc., New Jersey 2003.

Clara M. Henning, "Cannon Law and the Battle of the Sexes" in Rosemary R. Ruether,

(ed.), *Religion and Sexism: Images of Woman in the Jewish and Christian Traditions*, Simon and Schuster, New York 1974.

Collinson, Patrick; "The Late Medieval Church and its Reformation (243-276)" in John McManners (ed.) *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

"Crusades". (19 February 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (29 September 2007) at (http://en.wikipedia.org/wiki/The_crusades).

Davis, Robert Con; Ronald, Schleifer; *Contemporary Literary Criticism: Literary and Cultural Studies*, Longman, New York 1998.

"Deconstruction". (23 March 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (21 March 2007) at <http://en.wikipedia.org/wiki/Deconstruction>

Derrida, Jacques; "Différance (28-31)" in Kiernan Ryan (ed.), *New Historicism and Cultural Materialism*, Headline Group, New York 1996.

-----; *Of Grammatology*, Johns Hopkins University Press, Maryland 1997.

Donald, B. Kraybill; *The Riddle of the Amish Culture*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1989.

Eco, Umberto; *Avrupa Kültürü*, (Çev.: Kemal Atakay), Afa Yayıncılık, İstanbul 1995.

Emery, Jane; *Rose Macaulay: A Writer's Life*, John Murray, London 1991.

Erbaş, Ali; *Hristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.

"Evangelism". (22 February 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (09 December 2007) at (<http://en.wikipedia.org/wiki/Evangelism>).

"Fatimid". (22 February 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (02 December 2007) at (<http://en.wikipedia.org/wiki/Fatimid>).

Foucault, Michel; "Panopticism (11-16)" in Kiernan Ryan (ed.), *New Historicism and Cultural Materialism*, Headline Group, New York 1996.

Fox-Genovese, Elizabeth; "Literary Criticism and the Politics of the New Historicism (213-224)" in H. Aram Veenser (ed.), *The New Historicism*, Routledge, New York 1989.

Gallagher, Catherine; "Marxism and the New Historicism (41-44)" in Kiernan Ryan (ed.), *New Historicism and Cultural Materialism*, Headline Group, New York 1996.

Gallagher, Catherine; Greenblatt, Stephen; *Practicing New Historicism*, The University of Chicago Press, Chicago 2000.

Geertz, Clifford; (2006) "Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight" Retrieved from

Umich Online Database on (13 September 2007) at

(<http://66.102.9.104/search?q=cache:cNNPR9TOV9AJ:www.si.umich.edu/~rfros t/courses/MatCult/content/Geertz.pdf+deep+play:+Notes+on+the+Balinese&hl=t r&ct=clnk&c-d=2&gl=tr&client=firefox-a>).

Greenblatt, Stephen; *Marvelous Possessions: The Wonder of the New World*, The University of Chicago Press, Chicago 1991.

-----; "Resonance and Wonder (45-54)" in Kiernan Ryan (ed.), *New Historicism and Cultural Materialism*, Headline Group, New York 1996.

-----; *Shakespearean Negotiations*, University of California Press, Los Angeles 1988.

-----; "Towards a Poetics of Culture (1-14)" in H. Aram Veenser (ed.), *The New Historicism*, Routledge, New York 1989.

Gündüz, Şinasi; Aydın, Mahmut; *Misyonerlik: Hıristiyan Misyonerler, Yöntemleri ve Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002.

Hackel, Sergei; "The Orthodox Churches of Eastern Europe (539-570)" in John McManners (ed.) *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

Hanchey, Howard; *Church Growth and the Power of Evangelism: Ideas That Work*, Cowley Publications, Massachusetts 1990.

"History of Anglicanism". (28 August 2007). Retrieved from Religionfacts Online Database on (30 August 2007) at

(http://www.religionfacts.com/christianity/denominations/anglican_history.htm).

Holmes, T. Urban; *What is Anglicanism?*, Morehouse-Barlow Co., Inc. Wilton 1982.

Hopkins, E; G. F. Moore; M. Halidi et al; *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik* (Çev.: Adnan Yazıcı; Nurer Uğurlu; Kemal Demir;), Özgün Yayınevi, İstanbul 2006.

Horton, George; *The Blight of Asia*, The Bobbs-Merrill Company, Indianapolis 1926.

İannitto, P. Luigi; *Hristiyan İnanıcı*, Orhan Matbaacılık, İstanbul 1993.

Johns, Jeremy; "Christianity and Islam (167-204)" in John McManners (ed.), *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

Kinzer, Stephen; *Crescent & Star: Turkey Between Two Worlds*, Farrer, Staraus Girouf, New York 2002.

Küçüköğlü, Bayram; *Türk Dünyasında Misyoner Faaliyetleri: Dünü, Bugünü, Yarını*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.

Küng, H; *Christianity: Its Essence and History*, J. Bowden, London 1995.

Lentricchia, Frank; "Foucault's Legacy: A New Historicism? (231-242)" in H. Aram Veeseer (ed.), *The New Historicism*, Routledge, New York 1989.

Levinson, Marjorie; "The New Historicism: Back to the Future (102-112)" in Kiernan Ryan (ed.), *New Historicism and Cultural Materialism*, Headline Group, New York 1996.

Loti, Pierre; *Türkler Üzerine Makaleler*, (Çev.: Betil Önuçak), Der Yayınları, İstanbul 1995.

Mango, Andrew; *The Turks Today*, The Overlook Press, New York 2004.

-----; *Türkiye ve Türkler: 1938'den Günümüze*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.

Macaulay, Rose; *Personal Pleasures*, The Ecco Press, New York 1990.

-----; *The Towers of Trebizond*, Fontana Books, London 1967.

-----; *Told by an Idiot*, The Dial Press, New York 1983.

Markus, A. Robert; "From Rome to the Barbarian Kingdoms (70-100)" in John McManners (ed.), *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

Mayr-Harting, Henry; "The West: The Age of Conversion (101-130)" in John McManners (ed.), *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

McManners, John; "The Expansion of Christianity (310-348)" in John McManners (ed.), *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

"Mission". (22 February 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (20 January 2007) at (<http://en.wikipedia.org/wiki/Mission>).

“Missionary”. (22 February 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (20 January 2007) at (<http://en.wikipedia.org/wiki/Missionary>).

Montrose, A.Louis; “Professing the Renaissance (15-36)” in H. Aram Veesser (ed.), *The New Historicism*, Routledge, New York 1989.

Moore, Judith; “Rose Macaulay: A Model for Christian Feminists,” *Christian Century* 95, no. 37 (November 15, 1978): 1098-1101, at 1101.

Moran, Berna; *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1978.

Morgan, G. Campbell; *Evangelism: A Study of Need and Opportunity*, Walter E. Henry, New York 1964.

Morris, Colin; “Christian Civilization (205-242)” in John McManners (ed.), *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

Myers, D. G.; “The New Historicism in Literary Study”, *Academic Questions*, Vol. 2, Winter 1988-89, 27-36.

“New Historicism”. (23 September 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (27 September 2007) at (http://en.wikipedia.org/wiki/New_Historicism).

New Testament: New International Version, Orhan Matbaacılık, İstanbul 1999.

“Nobody Ever Zigzagged More”. (13 March 2007). Retrieved from Nytimes Online Database on (14 August 2007) at

(<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E0CE3DA-1430F930A2575AC0A964958260&sec=&spn=>).

Özemre, Ahmed Yüksel; *Din ve Misyonerlik*, Pınar Yayınları, İstanbul 2004.

-----; *Toma'ya Göre İncil: Ya da Hz. İsa'nın 114 Hadisi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002.

Özkan, A. Rafet; *Amerikan Evanjelikleri: Baptistler*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.

Özsoy, Osman; *Türkiye'nin İmaj Sorunu*, Alfa Yayınları, İstanbul 1998.

Öztürk A. Serdar (Trans.); *The Qur'an*, Okyanus Yayıncılık, Kayseri (*unknown*).

Passty, N. Jeanette; *Eros and Androgyny: The Legacy of Rose Macaulay*, Fairleigh Dickinson University Press, Cranbury 1988.

Paşa, Ahmed Hamdi; *Misyoner: İngiliz Misyoneri Nasıl Yetiştiriliyor?*, Tibyan Yayıncılık, İzmir 2006.

Pope, Nicole; Pope, Hugh; *Turkey Unveiled: Atatürk and After*, Overlook Press, New York 1997.

Roux, Jean-Paul; *Türklerin Tarihi: Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 Yıl*, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 2007.

Said, W. Edward; *Orientalism: Western Conceptions of the Orient*, Penguin Books, London 2001.

Schneider, W. Susan; *Jewish and Female*, Simon & Schuster Publishing, New York 1984.

Selden, Roman; *The Theory of Criticism: From Plato the Present*, Longman, New York 1992.

Shakespeare, William; *The Complete Works of William Shakespeare: Othello*, Wordsworth Editions, Hertfordshire 1998.

Smith, Constance Babington; *Rose Macaulay*, Collins, London 1972.

-----; *Rose Macaulay: Letters to a Friend: 1950-52*, Fontana Books, London 1968.

-----; *Rose Macaulay: Letters to a Sister*, Atheneum, New York 1964.

Spivak, Gayatri Chakravorty; "The New Historicim: Political Commitment and the Postmodern Critic (277-292)" in H. Aram Veese (ed.), *The New Historicism*, Routledge, New York 1989.

"The Status of Women in Islam". (22 February 2007). Retrieved from Islamworld

Online Database on (25 January 2008) at

(<http://www.islamfortoday.com/womensrightsbadawi.htm>).

"Stephen Greenblatt". (25 September 2007). Retrieved from Wikipedia Online Database on (27 September 2007) at (http://en.wikipedia.org/wiki/Stephen_Greenblatt).

Şuşoğlu, Önder; *Anneciğim Türkler Geliyor: Bir Ayıbı Yalayan Tarih*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2007.

Tezcan, Mahmut; *Türklerler İlgili Sterotipler ve Türk Değerleri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1974.

Thomas, Brook; *The New Historicism and Other Old-sahioned Topics*, Princeton University Press, New Jersey 1991.

"Turks in Western Media". (26 March 2007). Retrieved from Tallarmeniantale Online

Database on (05 December 2007) at

(<http://www.tallarmeniantale.com/media.htm>).

Türkkan, Reha Oğuz; *Biz Kimiz: Türklüğün Kimlik Şifresi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2007.

Veese, H. Aram (ed.); *The New Historicism*, Routledge, New York 1989.

Ware, Kallistos; "Eastern Christendom (131-166)" in John McManners (ed.), *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

Wiles, Maurice; "What Christians Believe (571-586)" in John McManners (ed.), *The Oxford History of Christianity*, Oxford University Press, Oxford 1993.

"Women and Islam". (20 February 2007). Retrieved from Islamworld Online Database on (25 January 2008) at (<http://www.islamfortoday.com/womencanada.htm>).

"Women's Liberation Through Islam". (20 February 2007). Retrieved from Islamworld Online Database on (25 January 2008) at (<http://www.islamfortoday.com/women.htm>).

ASOS YAYINLARI

2022

— Atıf İndeksi —

